

TOBB

71
YIL

2022
EKONOMİK
RAPOR

79 GENEL
KURUL

79. GENEL KURUL

TOBB Yayın No: 2023/2
ISBN: 978-605-137-971-5

TOBB yayınları için ayrıntılı bilgi Yayın Müdürlüğünden alınabilir.

Tel : (0312) 218 20 00
Faks : (0312) 218 20 64
Web : www.tobb.org.tr

TOBB yayınlarına tam metin ve ücretsiz olarak web adresinden ulaşabilirsiniz.

Tasarım: Merdiven Reklam

Baskı: Özyurt Matbaacılık / Ankara

ÖNSÖZ

Dünya son 3 yılda art arda gelen sorunlarla karşılaştı. Adeta aşılan her tepenin ardından yeni bir tepeyle karşılaşıldı. Önce pandemi, ardından Rusya'nın Ukrayna'ya saldırısı ve sonrasında küresel hale dönüşen enflasyon ve hayat pahalılığı gündemin ilk sıralarında yer aldı. Sürdürülebilir ve güçlü büyümeye giden yol hala engebeli ve sisli durumda.

Geçen sene pandeminin etkisinin azalmasıyla başlayan güçlü toparlanmanın ardından, Rusya'nın Ukrayna'yı işgal girişiminin şoku ve bunun geniş kapsamlı sonuçları geldi. Küresel büyüme neredeyse yarı yarıya düşerek yüzde 6'dan yüzde 3 seviyesine geriledi. Gelişmiş ekonomilerin çoğunda ekonomik aktivitenin olumlu gidişatına, canlanan tüketici harcamalarına ve Çin'in yeniden açılmasına rağmen küresel yavaşlamanın gelecek sene de devam edeceği bekleniyor. Hindistan ve Çin'in küresel büyümenin yarısını karşılayacağı tahmin ediliyor. ABD ve Avrupa ise ekonomik istikrar için enflasyonla mücadelede odaklanıyor.

Ülkemizde ise pandeminin olumsuz etkileri henüz tam olarak giderilememişken, yakın coğrafyamızda meydana gelen Rusya-Ukrayna savaşı sonucunda arz kısıtları tekrar belirginleşmiş, başta enerji

olmak üzere küresel emtia ve gıda fiyatlarında yaşanan hızlı artışların ve küresel finansal koşulların sıklaşmasının olumsuz etkileriyle karşılaşmıştır.

Tüm bu olumsuz iktisadi ve jeopolitik gelişmelere rağmen Türkiye ekonomisi büyümeye devam etmiştir. İktisadi faaliyet, özellikle yılın ilk yarısında güçlü seyretmiş, yılın ikinci yarısında ise dış talepteki gerilemeye rağmen sağlam görünümünü korumuştur. Ekonomi 2022 yılında yüzde 5,6 oranında büyüyerek pandemiden bu yana gösterdiği büyüme performansı ile dünyada üst sıralarda yer almıştır.

Yıl genelinde makine-teçhizat yatırımları ve net ihracatın katkısı ile büyümenin kompozisyonunda sürdürülebilir bileşenlerin payı yüksek seyretmiştir. Üretim tarafında ise büyümenin temel sürükleyicisi olarak hizmetler sektörü öne çıkmıştır. Öte yandan yılın ilk yarısında güçlü bir artış eğilimi gösteren sanayi üretimi katma değeri, yılın ikinci yarısında dış talepteki yavaşlamayla beraber yıllık bazda düşüş kaydetmiştir.

Jeopolitik sıkıntılara rağmen dış talepteki olumlu görünüm ve girişimcilerimizin alternatif pazarlara ulaşma becerilerinin de katkısıyla ihracatta artış eğilimi devam etmiştir. Dünya ihracat hacminden aldığımız pay ilk defa yüzde 1 seviyesine ulaşmıştır. Hizmet gelirleri özellikle turizm ve taşımacılık sektörlerinin katkısıyla yüksek seyretmiştir. Öte yandan hızla yükselen enerji ve emtia fiyatları ithalat artışını beraberinde getirmiştir. Bu durum, yükseliş eğiliminde olan altın ithalatının da etkisiyle cari işlemler açığında artışa yol açmıştır.

Yılın ikinci yarısında küresel büyümedeki olumsuz görünüme ve en büyük ticaret ortağımız olan Avrupa ülkelerindeki ekonomik yavaşlamaya bağlı olarak azalan dış talep sonucunda ihracat gelirlerindeki artış yavaşlamıştır. Yükselen enflasyon ve düşük tutulan faiz oranlarının yatırımcıları yönelttiği altındaki ithalatın ivmelenmesi ve enerji fiyatlarının etkisiyle ithalat yüksek seyrini korumuştur. Bu durum döviz dengesini olumsuz etkilemiş ve cari açığı artırmıştır.

Enflasyondaki artış yurtiçinde en önemli sorun haline gelmiştir. Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasının faiz indirimleri sonrasında Türk lirasında yaşanan hızlı değer kaybıyla başlayan enflasyondaki hızlı yükseliş daha sonra yılın ilk yarısında küresel enerji, emtia ve gıda fiyatlarındaki hızlı artışlar ile tedarik sürecindeki aksaklıkların etkisiyle yıl boyunca sürmüştür. İthalat fiyatlarında dolar bazındaki artışların yanı sıra yüksek seyreden küresel taşımacılık maliyetleri ve tedarik sürecindeki aksaklıklar gibi arz yönlü unsurlar da enflasyon gelişmelerini olumsuz etkilemiştir. Küresel arz şoklarının etkilerini yitirmesi ve döviz piyasalarında görülen istikrar ile birlikte yılın ikinci yarısından itibaren enflasyonun ana eğilimindeki artış durmuş ve kısmi gerileme görülmeye başlanmıştır.

Mal ve hizmetlerin yanısıra varlık fiyatlarındaki hızlı yükseliş, gelir ve servet dağılımındaki adaletsizliği daha da büyütüştür. Yüksek enflasyona karşın mevduat faizlerinin düşük tutulması

tüketim malları ile konuta talebi ve bunların fiyatlarını yükseltmiş ve böylece enflasyondaki artışa katkı vermiştir. Faizi düşük tutmak için yaratılan ortam döviz kurlarını da yükselttiğinden bu kez kurlara müdahale için döviz rezervlerinin yoğun şekilde kullanılması ve kur korumalı mevduat gibi kamu bütçesine büyük yük getiren uygulamalara gidilmesi söz konusu olmuştur. Kredi faizlerinin enflasyonun altında kalması kredi kullanımını cazip hale getirmiş, krediye dayalı tüketim ve yatırım harcamaları artmıştır. Gelecekte daha pahalı olacak endişesiyle öne çekilmiş tüketimse ekonominin canlı tutulmasını sağlamıştır.

İktisadi faaliyetteki güçlü seyir iş gücü piyasasına olumlu yansımıştır. Yıl boyunca istihdam artarken, işsizlik oranındaki azalış eğilimi devam etmiştir. Sektörler itibarıyla istihdam hizmetler ve sanayi sektörleri öncülüğünde artış eğilimini korurken, özellikle hizmetler sektöründe turizm faaliyetlerinin de etkisiyle yıl genelinde istikrarlı bir yükseliş gözlenmiştir. Türkiye pandemi öncesinden bu yana istihdamını hem kişi sayısı hem de büyüme oranı açısından en fazla artıran ülkelerden biri olmuştur.

Ekonomide sağlanan büyüme ivmesinin önümüzdeki dönemde de korunması istikrar ve refah açısından çok önemlidir. Dünya ekonomileri yeniden yapılanırken tedarik zincirleri de değişmektedir. Dolayısıyla güvenilir ekonomi politikası uygulayarak yatırımları kendine çeken ülkeler rekabette öne çıkacaktır. Türkiye merkezi konumu ve Avrupa ile geçmişten gelen yakın ticari ilişkileriyle önemli avantajlara sahiptir. Küresel tedarik zincirleri içinde yer almayı sürdürmek, büyüme ve ihracat performansını da doğrudan etkileyecektir.

Dolayısıyla önceliğimiz büyümenin sürdürülebilir ve kalıcı olmasını sağlamaktır. Zira sermaye yoğun bir iktisadi dönüşüm süreciyle karşı karşıyayız. Daha fazla yatırıma ve bunun için de sermayeye ve mali kaynağa ihtiyacımız var. Yüksek enflasyon ve risk primi sermaye yoğun bir dönüşüm için sorun demektir. Ekonomide tutarlı, sağlam ve güven veren politikalarla döviz kurlarında istikrarın sağlanması, dolarizasyonun geriletilmesi, faizlerin, enflasyonun ve işsizliğin tek haneli seviyelere indirilmesi gerekmektedir. Kural hâkimiyetinin ve hukuk güvenliğinin güçlendirilmesine, böylece risk priminin ve algısının azaltılmasına ihtiyaç vardır.

Dünya ve Türkiye ekonomisindeki gelişmelerin değerlendirildiği Ekonomik Raporumuzun camiamıza ve ilgililere faydalı olmasını diliyorum.

M. Rifat HİSARCIKLIOĞLU

TOBB Başkanı

TOBB YÖNETİM KURULU

Başkan

M. Rifat HİSARCIKLIOĞLU

Başkan Yrd.

Ali KOPUZ

Başkan Yrd.

Selçuk ÖZTÜRK

Başkan Yrd.

S. Zeki MURZİOĞLU

Başkan Yrd.

Ayhan ZEYTİNOĞLU

Başkan Yrd.

Tamer KIRAN

Sayman Üye

Faik YAVUZ

Üye

Cengiz GÜNAY

Üye

Mahmut ÖZGENER

Üye

Öztürk ORAN

Üye

Zeki KIVANÇ

Üye

Oğuzhan A. SADIKOĞLU

Üye

Engin YEŞİL

Üye

Özer MATLI

Üye

Ömer ZEYDAN

Üye

Hakan ÜLKEN

Üye

Şaban A. KARAMEHMETOĞLU

Üye

Mehmet BÜYÜKSİMİTÇİ

Üye

S. Selim KANDEMİR

Üye

M. Cihat LOKMANOĞLU

Üye

Osman GELİŞ

Genel Sekreter

Mustafa SARAÇÖZ

EKONOMİK RAPORU İNCELEME KOMİSYONU

Başkan	Ferhat ÇAĞLAYAN
Sözcü	Ercan ÖZKAN
Raportör	Halil BALIK
Üye	Ahmet Nejat SAĞEL
Üye	Cem DOĞAN
Üye	Ersin KAŞKA
Üye	Şakir İŞERİ
Üye	Abdullah GENÇ

HAZIRLAYANLAR

Murat AYDIN

Mali ve Sosyal Politikalar Müdürü

Sema KAYNAK

Mali ve Sosyal Politikalar Müdürlüğü, Uzman

İrem AHI SEYHAN

Mali ve Sosyal Politikalar Müdürlüğü, Uzman

Neslihan KAYIŞ

Mali ve Sosyal Politikalar Müdürlüğü, Uzman Yardımcısı

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	iii
TABLO LİSTESİ.....	Xii
GRAFİK LİSTESİ.....	Xvi
SİMGELER VE KISALTMALAR.....	Xviii
BÖLÜM I. DÜNYA EKONOMİSİ	1
DÜNYA EKONOMİSİNE GENEL BAKIŞ	3
1.1 Gayrisafi Yurt İçi Hasıla.....	4
1.2 Satın Alma Gücü Paritesine Göre Kişi Başına Düşen GSYH	7
1.3 Yatırım.....	8
1.4 Tüketici Fiyat Endeksi	9
1.5 Uluslararası Mal Piyasaları ve Seçilmiş Malların Fiyatları	11
1.6 Merkezi Yönetim Bütçe Dengesi	13
1.7 Dünya Ticaret Hacmi	14
1.8 Cari İşlemler Dengesi	16
1.9 İşsizlik Oranları	18
BÖLÜM II. TÜRKİYE EKONOMİSİ	21
TÜRKİYE EKONOMİSİNE GENEL BAKIŞ	23
1. EKONOMİK GÖSTERGELER	34
1.1 Gayrisafi Yurt İçi Hasıla.....	34
1.2 Sektörel Gelişmeler.....	41
1.2.1 Tarım	41
1.2.2 Sanayi	46
1.2.2.1 Madencilik ve Taşocakçılığı.....	50
1.2.2.2 İmalat Sanayi.....	50
1.2.2.3 Enerji.....	58
1.2.3 Hizmetler	60
1.2.3.1 İnşaat.....	60
1.2.3.2 Ticaret Borsaları İşlem Hacmi	63
1.2.3.3 Kurulan ve Kapanan Şirketler	64
1.2.3.4 Protesto Edilen Senetler ve Karşılıksız Çekler	67
1.2.3.5 Turizm	68

1.2.3.6 Ulaştırma.....	71
1.3 Yatırımlar.....	72
1.4 Parasal ve Mali Gelişmeler.....	80
1.4.1 Enflasyon.....	80
1.4.1.1 Tüketici Fiyat Endeksi.....	80
1.4.1.2 Yurt İçi Üretici Fiyat Endeksi.....	86
1.4.1.3 Tarım Ürünleri Üretici Fiyat Endeksi.....	90
1.4.1.4 Hizmet Üretici Fiyat Endeksi.....	91
1.4.1.5 Yurt Dışı Üretici Fiyat Endeksi.....	92
1.4.2 Para, Banka.....	93
1.4.3 Sermaye Piyasası.....	102
1.4.4 Kamu Maliyesi.....	106
1.4.4.1 Merkezi Yönetim Bütçesi.....	108
1.4.4.1.1 Gelirler.....	110
1.4.4.1.2 Giderler.....	114
1.4.4.2 Fonlar.....	115
1.4.4.3 Kamu İktisadi Teşebbüsleri.....	116
1.4.4.4 Kamu Finansman Açığı.....	116
1.4.4.5 Özelleştirme.....	117
1.4.4.6 Merkezi Yönetim Borç Stoku.....	118
1.4.5 Altın Fiyatları.....	122
1.4.6 Döviz Kurları.....	124
1.5 Dış Ekonomik Gelişmeler.....	129
1.5.1 Dış Ticaret Göstergeleri.....	129
1.5.1.1 İhracat.....	131
1.5.1.2 İthalat.....	132
1.5.1.3 İllere Göre Dış Ticaret.....	134
1.5.1.4 Ülke Gruplarına Göre Dış Ticaret.....	135
1.5.1.5 Komşu Ülkelerle Dış Ticaret.....	142
1.5.2 Ödemeler Dengesi.....	143
1.5.3 Uluslararası Doğrudan Yatırımlar.....	145
1.5.4 Dış Borçlar.....	150
2. SOSYAL GÖSTERGELER.....	155
2.1 Nüfus ve Göç.....	155
2.2 Eğitim.....	159
2.2.1 Okullaşma Oranları.....	159

2.2.2 Okul, Öğrenci, Öğretmen, Mezun Olan Öğrenci ve Derslik Sayısı.....	161
2.3 Sağlık.....	163
2.4 Çalışma Hayatı	164
2.4.1 İşgücü	164
2.4.1.1 Temel İşgücü Göstergeleri.....	164
2.4.1.2 Eğitim Durumuna Göre İşgücü	166
2.4.1.3 Bölgesel Düzeyde İşgücü Göstergeleri.....	168
2.4.2 İstihdam	171
2.4.2.1 İstihdamın Sektörel Dağılımı.....	171
2.4.2.2 Bölgesel Düzeyde İstihdam Göstergeleri	172
2.4.2.3 İstihdam Edilenlerin İşteki Durumu	174
2.4.2.4 Sosyal Güvenlik Kuruluşuna Kayıtlı Olmayanların Sektör ve İşteki Durumu	177
2.4.2.5 İş Arama Sürelerine Göre İşsizler.....	178
2.4.3 Toplu İş Sözleşmesi ve Ücretler	178
EK I- Temel Ekonomik ve Sosyal Göstergeler (2018-2022).....	181
EK II- İller ve Bölgeler İtibarıyla Seçilmiş Ekonomik ve Sosyal Göstergeler	187

TABLO LİSTESİ

Tablo 1. GSYH Büyüme Hızları	6
Tablo 2. Kişi Başına GSYH (Satın Alma Gücü Paritesine Göre)	7
Tablo 3. Toplam Yatırım/GSYH	9
Tablo 4. Tüketici Fiyat Endeksi Değişim Oranları	10
Tablo 5. Dünya Mal Fiyat Endeksleri.....	12
Tablo 6. Uluslararası Piyasalarda Seçilmiş Malların Fiyatları	12
Tablo 7. Merkezi Yönetim Bütçe Dengesi/GSYH	13
Tablo 8. Dünya Ticaret Hacmi (Mal ve Hizmet Ticareti) Değişim Oranları	15
Tablo 9. Cari İşlemler Dengesi/GSYH	17
Tablo 10. İşsizlik Oranları.....	18
Tablo 11. Gayrisafi Yurt İçi Hasıla, İktisadi Faaliyet Kollarına Göre A10 Düzeyinde Zincirlenmiş Hacim ve Endeks	35
Tablo 12. Gayrisafi Yurt İçi Hasıla, İktisadi Faaliyet Kollarına Göre A10 Düzeyinde Cari Fiyatlarla	37
Tablo 13. Sektörlerin Gayrisafi Yurt İçi Hasıla İçindeki Payları.....	38
Tablo 14. Gayrisafi Yurt İçi Hasıla, Harcama Yöntemiyle Zincirlenmiş Hacim ve Endeks.....	38
Tablo 15. Gayrisafi Yurt İçi Hasıla, Harcama Yöntemiyle Cari Fiyatlarla.....	39
Tablo 16. Yerleşik ve Yerleşik Olmayan Hanehalkı Nihai Tüketim Harcamaları, Dayanıklılık Türüne Göre Zincirlenmiş Hacim Endeksi.....	39
Tablo 17. Yerleşik ve Yerleşik Olmayan Hanehalkı Nihai Tüketim Harcamaları, Dayanıklılık Türüne Göre Cari Fiyatlarla	40
Tablo 18. Gayrisafi Sabit Sermaye Oluşumu, Zincirlenmiş Hacim Endeksi	40
Tablo 19. Gayrisafi Sabit Sermaye Oluşumu, Cari Fiyatlarla	40
Tablo 20. Kişi Başına Gayrisafi Yurt İçi Hasıla	40
Tablo 21. Tahıllar ve Diğer Bitkisel Ürünlerin Üretim Miktarları	42
Tablo 22. Sebze Ürünleri Üretim Miktarları.....	43
Tablo 23. Meyve Ürünleri, İçecek ve Baharat Bitkileri Üretim Miktarları	44
Tablo 24. Tarımsal Destekleme Ödemeleri	46
Tablo 25. Sanayi Üretim Endeksi.....	48
Tablo 26. Ana Sanayi Gruplarına Göre Sanayi Üretim Endeksi.....	49
Tablo 27. Madencilik ve Taşocakçılığı Üretim Endeksi.....	50
Tablo 28. İmalat Sanayi Üretim Endeksi	51
Tablo 29. İmalat Sanayi Kapasite Kullanım Oranları	52
Tablo 30. Mal Gruplarına Göre Kapasite Kullanım Oranları	53
Tablo 31. Çalışan Aralıklarına Göre Kapasite Raporu Sayısı ve Toplam Çalışan Sayısı	54
Tablo 32. Ana Faaliyet Gruplarına Göre Sanayi Kapasite Raporu Sayısı	56
Tablo 33. Teknoloji Gruplarına Göre Sanayi Kapasite Raporu Sayısı	57
Tablo 34. Bölgelere Göre Sanayi Kapasite Raporu Sayısı ve Toplam Çalışan Sayısı.....	58
Tablo 35. Enerji Sektörü Üretim Endeksi	59
Tablo 36. Elektrik Enerjisi Üretiminin Birincil Enerji Kaynaklarına Göre Dağılımı	59
Tablo 37. Elektrik Enerjisi Üretim ve Tüketiminde Gelişmeler	60
Tablo 38. Yapı Ruhsatına Göre Bina İnşaatı Yüzölçümleri	61
Tablo 39. Yapı Kullanma İzin Belgesine Göre Bina İnşaatı Yüzölçümleri.....	62

Tablo 40. Konut Satış Sayıları	62
Tablo 41. Ticaret Borsaları İşlem Hacmi	63
Tablo 42. İşlem Hacmine Göre İlk Yirmi Ticaret Borsası	64
Tablo 43. Kurulan, Sermayesi Artan, Kapanan Şirket, Gerçek Kişi Ticari İşletme ve Kooperatif Sayıları.....	65
Tablo 44. Faaliyetlere Göre Kurulan, Kapanan Şirket ve Gerçek Kişi Ticari İşletme Sayıları	66
Tablo 45. Kurulan Yabancı Sermayeli Şirketlerin Ükelere Göre Dağılımı	67
Tablo 46. Protesto Edilen Senetler ve Karşılıksız Çekler.....	68
Tablo 47. Çıkış Yapan Ziyaretçi ve Giriş Yapan Vatandaş Sayısı	69
Tablo 48. Türkiye'ye Gelen Yabancı Ziyaretçilerin Milliyetlerine Göre Dağılımı.....	69
Tablo 49. Turizm Gelir-Gider Dengesi ve Ortalama Harcamalar.....	70
Tablo 50. Ulaştırma İstatistikleri	71
Tablo 51. Türkiye Geneli Havalimanları Uçak, Yolcu ve Yük Trafik İstatistikleri	72
Tablo 52. Sabit Sermaye Yatırımları.....	73
Tablo 53. Sektörler İtibarıyla Sabit Sermaye Yatırımları.....	74
Tablo 54. Sektörlere Göre Yatırım Teşvik Belgeleri.....	75
Tablo 55. Mahiyetlerine Göre Yatırım Teşvik Belgeleri.....	77
Tablo 56. Bölgelere Göre Yatırım Teşvik Belgeleri	77
Tablo 57. Destek Sınıflarına Göre Yatırım Teşvik Belgeleri.....	79
Tablo 58. Ana Harcama Gruplarına Göre Tüketici Fiyat Endeksi.....	83
Tablo 59. Özel Kapsamlı Tüketici Fiyat Endeksi	85
Tablo 60. Yurt İçi Üretici Fiyat Endeksi.....	87
Tablo 61. Ana Sanayi Gruplarına Göre Yurt İçi Üretici Fiyat Endeksi.....	89
Tablo 62. Tarım Ürünleri Üretici Fiyat Endeksi	90
Tablo 63. Hizmet Üretici Fiyat Endeksi.....	91
Tablo 64. Yurt Dışı Üretici Fiyat Endeksi	92
Tablo 65. Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Faiz Oranları.....	94
Tablo 66. Para Arzları	95
Tablo 67. Mevduat Bankalarındaki Mevduat	97
Tablo 68. Banka Kredileri.....	98
Tablo 69. Bankacılık Sektörü Tüketici Kredileri	99
Tablo 70. Bireysel Kredi ve Kredi Kartı Borcunu Ödememiş Gerçek Kişi Sayısı	100
Tablo 71. Uluslararası Rezervler	100
Tablo 72. TCMB Rezervleri ve İthalatı Karşılama Oranı	101
Tablo 73. Türk Bankacılık Sisteminde Banka, Şube ve Personel Bilgileri	102
Tablo 74. Menkul Kıymet Stokları.....	103
Tablo 75. Borsa İstanbul (BİST) Endeksi ve İşlem Hacmi.....	104
Tablo 76. Borsa İstanbulda Yatırım Yapan Yatırımcı Sayısı ve Portföy Değeri	105
Tablo 77. Borsa İstanbulda Yabancı Yatırımcılarda İlk On Ülke	106
Tablo 78. Genel Devlet Gelirleri	107
Tablo 79. Genel Devlet Harcamaları	108
Tablo 80. Merkezi Yönetim Bütçe Gerçekleşmesi.....	109
Tablo 81. Merkezi Yönetim Bütçe Gelirleri.....	111
Tablo 82. Vergi Yükü ve Vergi Esnekliği Katsayıları.....	112
Tablo 83. Merkezi Yönetim Bütçe Giderleri	114
Tablo 84. Fon Dengesi.....	115

Tablo 85. İşletmeci KİT Finansman Dengesi	116
Tablo 86. Kamu Kesimi Borçlanma Gereği	117
Tablo 87. Özelleştirme İşlemleri	118
Tablo 88. Merkezi Yönetim Toplam Borç Stoku	119
Tablo 89. Merkezi Yönetim İç Borç Stoku	120
Tablo 90. İç Borçlanmanın Ortalama Vadesi ve Maliyeti	120
Tablo 91. Merkezi Yönetim Borç Stoku Döviz/Faiz Yapısı	121
Tablo 92. İç Borç Stokunun Elinde Bulunduranlara Göre Dağılımı	122
Tablo 93. Altın Fiyatları	123
Tablo 94. TCMB Tarafından Yapılan Döviz Alım-Satım Tutarları	124
Tablo 95. Yıllar İtibarıyla Döviz Kurları	125
Tablo 96. Döviz Kurları	126
Tablo 97. Reel Efektif Döviz Kuru	128
Tablo 98. Dış Ticaret Göstergeleri	129
Tablo 99. Sektörlere Göre İhracat	131
Tablo 100. Geniş Ekonomik Gruplar Sınıflamasına Göre İhracat	131
Tablo 101. İhracatta İlk On Fasil	132
Tablo 102. Sektörlere Göre İthalat	133
Tablo 103. Geniş Ekonomik Gruplar Sınıflamasına Göre İthalat	133
Tablo 104. İthalatta İlk On Fasil	134
Tablo 105. En Çok İhracat Yapan İlk On İl	135
Tablo 106. En Çok İthalat Yapan İlk On İl	135
Tablo 107. Ülke Gruplarına Göre Dış Ticaret Göstergeleri	136
Tablo 108. Seçilmiş Ülke Gruplarına Göre Dış Ticaret Göstergeleri	139
Tablo 109. En Çok İhracat Yapılan İlk On Ülke	141
Tablo 110. En Çok İthalat Yapılan İlk On Ülke	141
Tablo 111. Sınır Komşularımızla Dış Ticaret	142
Tablo 112. Ödemeler Dengesi	144
Tablo 113. Uluslararası Doğrudan Yatırım Girişleri (Fiili Girişler)	146
Tablo 114. Uluslararası Doğrudan Yatırım Sermaye Girişlerinin Sektörel Dağılımı	147
Tablo 115. Uluslararası Doğrudan Yatırım Sermaye Girişlerinin Ülkelere Göre Dağılımı	149
Tablo 116. Brüt Dış Borç Stoku	150
Tablo 117. Özel Sektörün Yurtdışından Sağladığı Kısa ve Uzun Vadeli Kredi Borçları	153
Tablo 118. Finansal Olmayan Özel Sektörün Yurt Dışından Sağladığı Kısa ve Uzun Vadeli Kredi Borcunun Sektörel Dağılımı	154
Tablo 119. Temel Nüfus Göstergeleri	155
Tablo 120. 2022 Yılında En Fazla ve En Az Nüfusa Sahip İlk 5 İlin Cinsiyete Göre Dağılımı	156
Tablo 121. Nüfusun Yaş Grupları ve Bağımlılıklara Göre Dağılımı, Ortanca Yaş	156
Tablo 122. İstatistikî Bölge Birimleri Sınıflaması Düzey-1'e Göre Nüfusa Yönelik Seçilmiş Göstergeler	158
Tablo 123. İstatistikî Bölge Birimleri Sınıflaması Düzey-1'e Göre Göç İstatistikleri	159
Tablo 124. Eğitim Seviyelerine Göre Okullaşma Oranları	160
Tablo 125. Yaş Gruplarına (Doğum Yıllarına) Göre Net Okullaşma Oranı	161
Tablo 126. Okul/Kurum, Öğrenci, Öğretmen ve Derslik Sayısı	161
Tablo 127. Okul Türü ve Öğretim Yılına Göre Okul/Birim, Öğretmen, Öğrenci ve Mezun Olan Öğrenci Sayısı	162
Tablo 128. Sağlık Harcamaları	163

Tablo 129. Sağlık Bakanlığı Sağlık Personeli Sayıları	164
Tablo 130. Temel İşgücü Göstergeleri	165
Tablo 131. Eğitim Durumuna Göre İşgücü Durumu.....	167
Tablo 132. İstatistikî Bölge Birimleri Sınıflaması Düzey-2'ye (26 bölge) Göre Temel İşgücü Göstergeleri-1	169
Tablo 133. İstatistikî Bölge Birimleri Sınıflaması Düzey-2'ye (26 bölge) Göre Temel İşgücü Göstergeleri-2	170
Tablo 134. İstihdam Edilenlerin Sektörel Dağılımı.....	171
Tablo 135. İstatistikî Bölge Birimleri Sınıflaması Düzey-2'ye Göre İstihdam Edilenlerin Sektörel Dağılımı	173
Tablo 136. İstihdam Edilenlerin İşteki Durumu	174
Tablo 137. İstatistikî Bölge Birimleri Sınıflaması Düzey-2'ye Göre İstihdam Edilenlerin İşteki Durumu.....	176
Tablo 138. Kayıt Dışı İstihdam Oranı	177
Tablo 139. İş Arama Sürelerine Göre İşsizler	178
Tablo 140. Toplu İş Sözleşmelerinin Kapsadığı İşyeri ve İşçi Sayıları	178
Tablo 141. Grev Uygulamaları.....	179
Tablo 142. Toplu İş Sözleşmesi Kapsamında Kamu Kesimi İşçi Ücretlerinde Gelişmeler	179
Tablo 143. Günlük ve Aylık Asgari Ücretler	179
Tablo 144. Asgari Ücretin İşverene Maliyeti.....	180
Tablo 145. Memur Maaşlarında Nominal ve Reel Değişimler	180

GRAFİK LİSTESİ

Grafik 1. Seçilmiş Ülke Grupları GSYH Büyüme Hızları.....	6
Grafik 2. Kişi Başına GSYH (Satın Alma Gücü Paritesine Göre)	8
Grafik 3. Tüketici Fiyat Endeksi Değişim Oranları	11
Grafik 4. Cari İşlemler Dengesi/GSYH	17
Grafik 5. İşsizlik Oranları.....	19
Grafik 6. Dönemler İtibarıyla Gayrisafi Yurt İçi Hasıla Büyüme Hızları.....	35
Grafik 7. Gayrisafi Yurt İçi Hasılayı Oluşturan Faaliyetlerin Büyüme Hızları (Zincirlenmiş Hacim Endeksi, 2009=100)	36
Grafik 8. Sektörlerin Gayrisafi Yurt İçi Hasıla İçindeki Payları (Cari Fiyatlarla)	37
Grafik 9. Bitkisel Üretim Değişim Oranları.....	42
Grafik 10. Sanayi Üretim Endeksi Değişim Oranları (Yıllık, %) (Takvim Etkisinden Arındırılmış, 2015=100).....	47
Grafik 11. Sektörlere Göre Sanayi Üretim Endeksi Değişim Oranları (Yıllık Ortalama, %) (Takvim Etkisinden Arındırılmış, 2015=100).....	48
Grafik 12. Ana Sanayi Gruplarına Göre Sanayi Üretim Endeksi Değişim Oranları (Yıllık Ortalama, %) (Takvim Etkisinden Arındırılmış, 2015=100).....	49
Grafik 13. Mal Gruplarına Göre Kapasite Kullanım Oranları (Ağırlıklı Ortalama, %).....	53
Grafik 14. Çalışan Aralıklarına Göre Sanayi Kapasite Raporu Sayısı.....	54
Grafik 15. Teknoloji Gruplarına Göre Sanayi Kapasite Raporu Sayısı	57
Grafik 16. Elektrik Enerjisi Üretiminin Birincil Enerji Kaynaklarına Göre Dağılımı	59
Grafik 17. Yapı Ruhsatı ve Yapı Kullanma İzin Belgesi Verilen Yapıların Yüzölçümleri	61
Grafik 18. Ticaret Borsaları İşlem Hacmi	63
Grafik 19. Kurulan, Sermayesi Artan, Kapanan Şirket Sayısı Değişim Oranı.....	65
Grafik 20. Protesto Edilen Senetler ve Karşılıksız Çekler	68
Grafik 21. Turizm Gelir ve Giderleri.....	70
Grafik 22. Sabit Sermaye Yatırımlarının Dağılımı (2022,%)	73
Grafik 23. Yatırım Teşviklerinin Sektörel Dağılımı (Sabit Yatırım)	76
Grafik 24. Yatırım Teşviklerinin Bölgesel Dağılımı (Sabit Yatırım).....	78
Grafik 25. Enflasyon Hedefleri ve Gerçekleşme.....	80
Grafik 26. Tüketici Fiyat Endeksi Değişim Oranları (Aylık ve Yıllık)	82
Grafik 27. Ana Harcama Grupları İtibarıyla Tüketici Fiyat Endeksi Değişim Oranları (Yıl Sonuna Göre)	83
Grafik 28. TÜFE, B (H) ve C (I) Çekirdek Enflasyonu (Yıllık).....	84
Grafik 29. Özel Kapsamlı Tüketici Fiyat Endeksi Değişim Oranları (Yıl Sonuna Göre)	86
Grafik 30. Yurt İçi Üretici Fiyat Endeksi Değişim Oranları (Yıl Sonuna Göre).....	87
Grafik 31. Yurt İçi Üretici Fiyat Endeksi Değişim Oranları (Aylık ve Yıllık).....	88
Grafik 32. Ana Sanayi Gruplarına Göre Yurt İçi Üretici Fiyat Endeksi Değişim Oranları (Yıl Sonuna Göre)	89
Grafik 33. Tarım Ürünleri Üretici Fiyat Endeksi Değişim Oranları (Aylık ve Yıllık)	91
Grafik 34. Yurt Dışı Üretici Fiyat Endeksi Değişim Oranları (Aylık ve Yıllık)	93
Grafik 35. Para Arzları	96
Grafik 36. Mevduat Bankalarındaki Mevduat.....	97
Grafik 37. Uluslararası Rezervler	101
Grafik 38. Menkul Kıymet Stokları	103

Grafik 39. Merkezi Yönetim Bütçe Gerçekleşmesi	110
Grafik 40. Vergi Yüğü	113
Grafik 41. Vergi Esnekliğı Katsayıları	113
Grafik 42. Merkezi Yönetim Borç Stoku	119
Grafik 43. Döviz Kurları	127
Grafik 44. Reel Efektif Döviz Kuru Endeksleri	127
Grafik 45. Dış Ticaret Göstergeleri	130
Grafik 46. İhracatın İthalatı Karşılama Oranı	130
Grafik 47. Belirli Ülke Gruplarına Göre İhracat	137
Grafik 48. Belirli Ülke Gruplarına Göre İthalat	138
Grafik 49. Ödemeler Dengesi	145
Grafik 50. Uluslararası Doğrudan Yatırım Sermaye Girişlerinin Sektörel Dağılımı	148
Grafik 51. Uluslararası Doğrudan Yatırım Sermaye Girişlerinin Ükelere Göre Dağılımı	149
Grafik 52. Dış Borç Stoku	151
Grafik 53. Dış Borç Stokunun Borçlulara Göre Dağılımı	152
Grafik 54. İl/İlçe Merkezi ve Belde/Köy Nüfusları	155
Grafik 55. Sağlık Bakanlığı Sağlık Personeli Sayıları	164
Grafik 56. İşsizlik Oranları	166
Grafik 57. Eğitim Durumuna Göre İşgücünün Dağılımı	167
Grafik 58. İstihdam Edilenlerin Sektörel Dağılımı	172
Grafik 59. İstihdam Edilenlerin İşteki Durumu	174
Grafik 60. Kayıt Dışı İstihdam Oranı	177

SİMGELER VE KISALTMALAR

SİMGELER

-	: Bilgi mevcut değildir.
\$: Amerikan doları
€	: Euro
m ²	: Metrekare
GWh	: Gigawatt saat (GWh = 1 milyar KWh)
Km ²	: Kilometre kare
KWh	: Kilowatt saat
MW	: Megawatt
bbl	: Varil (1 bbl = 159 lt)
lb	: 1 lb = 0,4536 Kg
MT	: Metrik ton
cts	: Cents
Kişi/Km ²	: Nüfus yoğunluğu
‰	: Binde

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
ÇSGB	: Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı
ADNKS	: Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi
ASEAN	: Güneydoğu Asya Milletler Birliği
BDDK	: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu
BDT	: Bağımsız Devletler Topluluğu
BİST	: Borsa İstanbul
ÇATAK	: Çevre Amaçlı Tarım Alanlarının Korunması
DHMI	: Devlet Hava Meydanları İşletmesi
DTH	: Döviz Tevdiat Hesabı
EFTA	: Avrupa Serbest Ticaret Birliği
EİT	: Ekonomik İşbirliği Teşkilatı
G-7	: ABD, Almanya, Fransa, İngiltere, İtalya, Japonya ve Kanada
GSYH	: Gayrisafi Yurt İçi Hasıla
HMB	: Hazine ve Maliye Bakanlığı

IMF	: Uluslararası Para Fonu
İBBS	: İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflaması
İİT	: İslam İşbirliği Teşkilatı
KEİ	: Karadeniz Ekonomik İşbirliği
KİT	: Kamu İktisadi Teşebbüsü
KTB	: Kültür ve Turizm Bakanlığı
KZOB	: Kar ve Zarar Ortaklığı Belgesi
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
MKK	: Merkezi Kayıt Kurumu
MTEP	: Milyon Ton Eşdeğer Petrol
NACE	: Avrupa Topluluğunda Ekonomik Faaliyetlerin İstatistiki Sınıflaması
OECD	: Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı
ÖTV	: Özel Tüketim Vergisi
SB	: Sağlık Bakanlığı
SBB	: Strateji ve Bütçe Başkanlığı
SGK	: Sosyal Güvenlik Kurumu
SGP	: Satın Alma Gücü Paritesi
SKR	: Sanayi Kapasite Raporu
SPK	: Sermaye Piyasası Kurulu
STB	: Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı
TBB	: Türkiye Bankalar Birliği
TBBRM	: Türkiye Bankalar Birliği Risk Merkezi
TCMB	: Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası
TEİAŞ	: Türkiye Elektrik İletim A.Ş.
THY	: Türk Hava Yolları
TKBB	: Türkiye Katılım Bankaları Birliği
TMSF	: Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu
TOBB	: Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
TÜFE	: Tüketici Fiyat Endeksi
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
YD-ÜFE	: Yurt Dışı Üretici Fiyat Endeksi
Yİ-ÜFE	: Yurt İçi Üretici Fiyat Endeksi
VDMK	: Varlığa Dayalı Menkul Kıymetler
VOB	: Vadeli İşlemler ve Opsiyon Borsası
YF	: Yatırım Fonu
YP	: Yabancı Para

79. GENEL KURUL

BÖLÜM I. DÜNYA EKONOMİSİ

79. GENEL KURUL

BÖLÜM I. DÜNYA EKONOMİSİ

DÜNYA EKONOMİSİNE GENEL BAKIŞ¹

2020 yılında dünyayı etkisi altına alan koronavirüs (Covid-19) salgını, aşığı erişimin artmasıyla daha kolay yönetilebilir olmuş ve küresel ekonomide toparlanmayı beraberinde getirmiştir. Ancak 24 Şubat 2022’de başlayan Rusya-Ukrayna savaşı küresel ekonomiye adeta damgasını vurmuş, emtia fiyatları, tedarik zincirleri ve ticaret kanallarıyla Euro bölgesi başta olmak üzere toparlanan küresel ekonomik aktiviteyi oldukça olumsuz etkilemiştir. Dünya genelinde tedarik zincirinde ciddi sorunlar yaşanmış, enerji ve küresel gıda fiyatlarında rekor artışlar görülmüştür. Enflasyon hız kazanmış, özellikle Amerika Birleşik Devletleri (ABD), Almanya, Birleşik Krallık gibi gelişmiş ülkeler için tarihsel olarak yüksek seviyelere ulaşmıştır. Aynı zamanda ABD-Çin eksenli ticaret gerilimleri ve Çin’de emlak krizi, sıfır vaka politikası nedeniyle getirilen kısıtlamalar ve ülkede salgının hızını artırmasına bağlı olarak büyümede görülen yavaşlama da küresel talep ve tedarik zincirlerine yönelik belirsizliği beraberinde getirmiştir. Bununla birlikte çip krizi, navlun maliyetlerindeki artışlar, petrol fiyatlarındaki dalgalanmalar ve arz-talep dengesizlikleri yıl boyunca yaşanan diğer önemli sorunları oluşturmuştur.

Ukrayna limanlarına yönelik Rusya ablukası ve ülkedeki işgal sebebiyle, Ukrayna’dan tahılın dünya pazarlarına tedarik edilmesinde ciddi sorunlar yaşanmıştır. Bu durum özellikle Afrika ve Ortadoğu ülkelerini olumsuz etkilemiştir. Afrika Kalkınma Bankasına göre Afrika’da 30 milyon ton gıda açığı ortaya çıkmış ve gıda fiyatlarında %40 artış görülmüştür. Nijerya, Yemen ve Suriye’de de un ve ekmek fiyatlarında iki katına çıkan önemli artışlar yaşanmıştır. Tahıl krizinin yarattığı gıda güvenliği tehdidini hafifletmek amacıyla önemli bir adım atılmış, Türkiye ve Birleşmiş Milletler arabuluculuğunda Ukrayna ve Rusya, tahıl ürünlerinin Karadeniz üzerinden dünya pazarlarına taşınmasına olanak sağlayan anlaşmaya İstanbul’da imza atmıştır. Anlaşmayla birlikte denetimi İstanbul’da yapılan “tahıl koridoru” oluşturulmuş, gıda yüklü kargo gemileri kılavuz gemiler aracılığıyla mayınlı limanlardan Karadeniz’e ulaşmış, önceden belirlenen rotalardan dünya pazarlarına taşınmaya başlanmış ve emtia piyasalarında yükselen gıda fiyatlarında düşüş yaşanmıştır.

Rusya’nın Ukrayna’yı işgal girişimi aynı zamanda Avrupa’da ciddi bir enerji krizine yol açmıştır. Rus enerji şirketi Gazprom, Avrupa Birliği’nin Rusya’ya uyguladığı ekonomik ve siyasi yaptırımlarına cevap olarak Kuzey Akım’daki gaz akışını tamamen durdurmuştur. Gaz fiyatları Avrupa’da 2021’den bu yana 4 kattan fazla artarken, enerji kıtlığı baş göstermiştir. İşgal girişimi başlangıcından bu yana gaz akışında yaşanan kesintiler, Avrupa’da sanayi sektörünü durma noktasına getirmiş, çelik, alüminyum ve çinko gibi kritik sektörlerdeki önemli tesisler, artan enerji maliyetleri ve belirsizlikler nedeniyle üretime ara vermiş ya da sonlandırmıştır.

¹ Bu bölümün hazırlanmasında IMF’nin “World Economic Outlook, October 2022” ve “World Economic Outlook, April 2023” raporlarından yararlanılmıştır.

Yıl genelinde oluşan kalıcı ve genişleyen enflasyon baskıları, ABD dolarının Euro dahil diğer para birimleri karşısında değer kazanmasını tetiklemiştir. Ülkeler salgın sırasında uyguladıkları gevşek para ve maliye politikalarını, enflasyonu düşürme hedefiyle gittikçe sıkılaştırmaya başlamış, başta ABD olmak üzere Kanada, Birleşik Krallık ve Avrupa Birliği üyesi ülkeler önemli faiz artışlarına gitmişlerdir. Bu faiz artışlarıyla birlikte yıl sonu enflasyonunda kontrol sağlanmaya başlanmıştır. Tüm yıl boyunca küresel ölçekte görülen olumsuz gelişmelere rağmen yıl sonu itibarıyla dünya genelinde kısmen de olsa toparlanma gözlemlenmiştir.

1.1 Gayrisafi Yurt İçi Hasıla

2022 yılının ilk çeyreğinde aşılamadaki yaygınlaşmanın da katkısıyla salgının küresel ekonomi üzerindeki etkisi sınırlı kalmış, çeyreklik büyüme oranları görülmüştür. İkinci çeyreğinde Rusya ve Ukrayna arasında yaşanan savaşın Euro bölgesi başta olmak üzere küresel ekonomiyi olumsuz etkilemesi, Çin'deki sıfır vaka politikasının küresel talep ve tedarik zincirlerine ilişkin belirsizlik oluşturması ve küresel finansal koşullara yönelik endişeler büyüme görünümünü negatif etkilemiştir. Üçüncü çeyrekte de iktisadi faaliyette yavaşlama devam etmiştir. Küresel ölçekte jeopolitik risklerin ve finansal koşulların oluşturduğu belirsizliğe bağlı olarak küresel büyüme beklentileri aşağı yönlü güncellenmiştir. Son çeyrekte ise, küresel enflasyon ile faiz beklentilerinin daha ılımlı olması ve Çin'deki salgın politikalarının gevşetilmesiyle başlayan toparlanma sonucunda Kasım ayından itibaren büyüme tahminlerinde bir miktar artış gözlenmiştir.

IMF 2023 Yılı Nisan Ayı Dünya Ekonomik Raporu'nda küresel büyüme tahminini revize ederek %3,4'e yükseltmiş, 2023 tahminini ise %2,8'e düşürmüştür. 2023 yılı için uygulanan sıkı para politikaları ve devam eden savaş sebebiyle beklenen düşük büyüme rakamlarının, 2024 yılı itibarıyla beklenen toparlanmanın gerçekleşmesiyle yukarı yönlü hareket edeceği öngörülmektedir. 2023 yılında gelişmiş ülkeler ile yükselen piyasa ve gelişmekte olan ekonomilerde büyüme rakamlarının en düşük seviyesini göreceği, Çin'de ise 2023 yılı itibarıyla salgına yönelik kısıtlamaların kaldırılmasıyla tam açılmanın hayata geçeceği ve büyümenin artacağı düşünülmektedir. Enflasyonist ortamın oluşturduğu baskıyla sıkılaşan finansal koşullar ve Rusya-Ukrayna savaşının ilerleyen dönemdeki belirsizliği halihazırda küresel ölçekte ekonomik aktiviteyi şekillendirmeye devam etse de, yukarı doğru revize edilen büyüme rakamları, yıl sonu itibarıyla gelecek döneme dair durgunluk beklentisi yerine ılımlı bir görünüm sergilemektedir.

ABD ve Euro bölgesi başta olmak üzere gelişmiş ülkelerde Japonya hariç enflasyonu kontrol altına almak üzere sert faiz artışlarına gidilmesi, küresel ekonomide büyüme hızının da düşmesine sebep olmuştur. ASEAN ülkeleri ile Ortadoğu ve Orta Asya ülke grupları hariç, tüm ülke gruplarının büyüme hızlarında düşüş yaşanmıştır. 2021 yılı sonu itibarıyla %6,3 olarak gerçekleşen küresel büyüme hızı, 2022 yılında %3,4'e gerilemiştir (Tablo 1, Grafik 1).

Ülke gruplarına göre yıl sonu büyüme hızları incelendiğinde 2021 yılında toparlanan gelişmiş ekonomilerde 2022 yıl sonu itibarıyla önemli düşüşler beklenmektedir. Amerikan Merkez Bankası (FED), pandemi döneminde ciddi bir şekilde uyguladığı parasal genişlemeye son vermiş, gittikçe yükselen ve katılaştıran enflasyon riskine karşı şahin bir duruş sergileyerek politika faizini kademeli olarak yükseltmiştir. ABD’de 2021 yılında canlanan ekonomik aktiviteyi soğutmaya başlayan bu hamleyle, 2022 yılında büyüme hızı %2,1’e gerilemiştir. Euro bölgesinde de aynı politika uygulanmış ve büyüme hızlarında önemli düşüşler görülmüştür. Bölgede Rusya-Ukrayna savaşı sebebiyle ekonomik kırılganlık oldukça artmış, gaz tedarikinde yaşanan sorunlar ve yüksek enerji maliyetleri sebebiyle üretime ara veren önemli tesislerin etkisi de düşünüldüğünde, Rusya gazına bağımlı olan Avrupa ülkelerinde enflasyon katılaştırmaya başlamıştır. Avrupa Merkez Bankası (ECB) uzun bir süreden sonra enflasyonla mücadele kapsamında tarihi bir faiz artışı kararı almıştır. Salgın sonrası 2021’de ekonomide başlayan toparlanma yerini yavaşlamaya bırakmıştır. Almanya’da %1,8, İtalya’da %3,7, İspanya’da %5,5 ve Yunanistan’da %5,9 büyüme kaydedilirken, Fransa’nın %2,6 büyüdüğü tahmin edilmektedir. Büyüme hızı Birleşik Krallık’ta %4, Kanada’da %3,4 ve Japonya’da %1,1 olarak ölçülmüştür.

Salgın sonrası yükselen piyasa ve gelişen ekonomiler de toparlanmaya başlamış, 2022 yılında ise gelişen ülkeler gibi büyüme hızlarında düşüşler yaşanmıştır. İki önemli emtia ve enerji ihracatçısı olan Rusya ile Ukrayna arasında başlayan savaş, enerji arzında yaşanan sıkıntılar ve parasal sıkılaştırma adımları bütün gelişmekte olan ülkeleri olumsuz etkilemiştir. Uygulanan kapsamlı finansal yaptırım ve ambargolardan oldukça kötü etkilenen Rus ekonomisinin 2022 yılında %2,1 küçüldüğü tahmin edilmektedir. Bu küçülmenin etkisiyle ülkemizin de içinde bulunduğu yükselen ve gelişen Avrupa’da büyüme hızı %0,8’e gerilemiştir. Yükselen ve gelişen Asya’da büyüme hızı %4,4’e düşerken, ASEAN ülkeleri ise %5,5 büyümeyle pozitif ayrılmıştır. Çin’de ise tedarik zincirindeki aksamalar ve ekonomide görülen yavaşlamayla büyüme hızı %3’e gerilemiştir. Latin Amerika ve Karayipler’de de büyüme hızı %4’e gerilerken, Ortadoğu ve Orta Asya ülkelerinde %5,3’e yükselmiş, Sahraaltı Afrika ülkeleri ise %3,9 büyüme kaydetmiştir.

Tablo 1. GSYH Büyüme Hızları

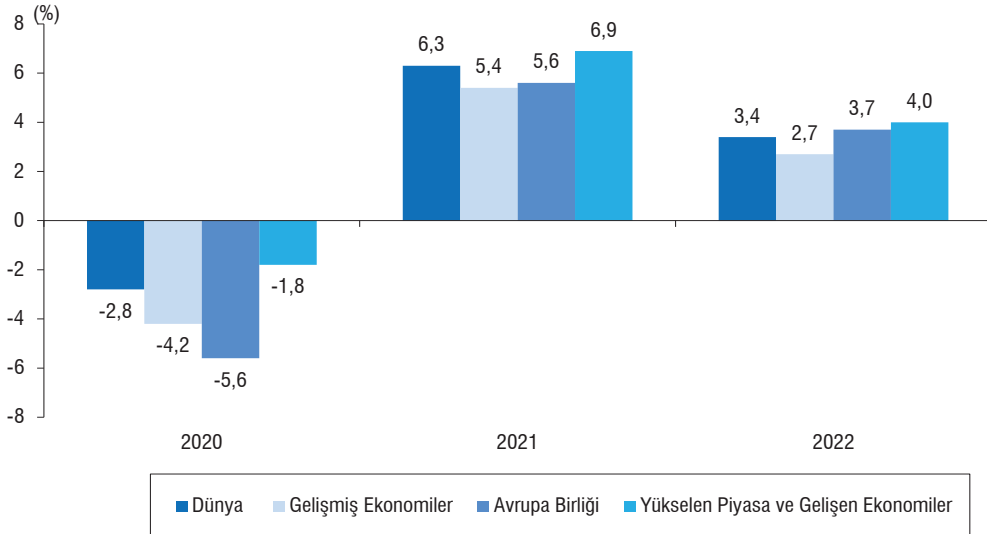
Ülke Grupları/Ülkeler	2020	2021	2022
Dünya	-2,8	6,3	3,4
Gelişmiş Ekonomiler	-4,2	5,4	2,7
Euro Bölgesi	-6,1	5,4	3,5
Almanya	-3,7	2,6	1,8
Fransa ⁽¹⁾	-7,9	6,8	2,6
İtalya	-9,0	7,0	3,7
İspanya	-11,3	5,5	5,5
Yunanistan	-9,0	8,4	5,9
Başlıca Gelişmiş Ekonomiler (G7)	-4,5	5,3	2,3
ABD	-2,8	5,9	2,1
Birleşik Krallık	-11,0	7,6	4,0
Japonya	-4,3	2,1	1,1
Kanada	-5,1	5,0	3,4
Diğer Gelişmiş Ekonomiler	-1,6	5,4	2,6
Avrupa Birliği	-5,6	5,6	3,7
Yükselen Piyasa ve Gelişen Ekonomiler	-1,8	6,9	4,0
Yükselen ve Gelişen Asya	-0,5	7,5	4,4
ASEAN ⁽²⁾	-4,4	4,0	5,5
Çin	2,2	8,5	3,0
Hindistan	-5,8	9,1	6,8
Yükselen ve Gelişen Avrupa	-1,6	7,3	0,8
Rusya ⁽¹⁾	-2,7	5,6	-2,1
Türkiye	1,9	11,4	5,6
Latin Amerika ve Karayipler	-6,8	7,0	4,0
Brezilya	-3,3	5,0	2,9
Meksika	-8,0	4,7	3,1
Orta Doğu ve Orta Asya	-2,7	4,6	5,3
Sahraaltı Afrika	-1,7	4,8	3,9

Kaynak: IMF, World Economic Outlook, April 2023.

(1): 2022 yılı verisi tahmindir.

(2): Endonezya, Malezya, Filipinler, Tayland ve Vietnam.

Grafik 1. Seçilmiş Ülke Grupları GSYH Büyüme Hızları

Kaynak: IMF.

1.2 Satın Alma Gücü Paritesine Göre Kişi Başına Düşen GSYH

2021 yılında pandeminin yavaşlamasıyla dünya genelinde artışa geçen SAGP'ye göre kişi başına düşen gayrisafi yurtiçi hasıla, 2022 yılında da yükselmeye devam etmiştir. SAGP'ye göre kişi başına GSYH'nin bir önceki yıla göre en fazla artış gösterdiği ülke grubu %11 ile yükselen ve gelişen Asya olmuştur. En az artış ise % 8,3 ile Sahraaltı Afrika ülkelerinde yaşanmıştır (Tablo 2, Grafik 2).

SAGP'ye göre kişi başına GSYH'nin en yüksek olduğu ülke grubu 64.222 dolar ile başlıca gelişmiş ekonomiler olurken, onu 63.231 dolar ile diğer gelişmiş ekonomiler, 62.925 dolar ile gelişmiş ekonomiler, 54.511 dolar ile Avrupa Birliği izlemiş, en düşük olduğu ülke grubu 4.620 dolar ile Sahraaltı Afrika ülkeleri olmuştur.

2022 yılında Tablo 2'de yer alan ülkeler içinde satın alma gücü paritesine göre kişi başına milli geliri en yüksek ülke 76.348 dolar ile geçen yıl olduğu gibi ABD olmuştur. ABD'yi 63.816 dolar ile Almanya ve 58.292 dolar ile Kanada takip etmiştir. Kişi başına milli gelirin en düşük olduğu ülkeler ise 8.329 dolar ile Hindistan, 17.939 dolar ile Brezilya ve 21.392 dolar ile Çin olmuştur.

Tablo 2. Kişi Başına GSYH (Satın Alma Gücü Paritesine Göre)

Ülke Grupları/Ülkeler	2020	2021	2022	Değişim (%)	
				2021	2022
Gelişmiş Ekonomiler	52.240	57.491	62.925	10,1	9,5
Euro Bölgesi	-	-	-	-	-
Almanya	55.059	59.017	63.816	7,2	8,1
Fransa ⁽¹⁾	46.331	51.547	56.426	11,3	9,5
İtalya ⁽¹⁾	41.342	46.696	51.847	13,0	11,0
İspanya ⁽¹⁾	38.055	41.921	47.111	10,2	12,4
Yunanistan ⁽¹⁾	28.518	32.433	36.909	13,7	13,8
Başlıca Gelişmiş Ekonomiler (G7)	53.593	58.905	64.222	9,9	9,0
ABD ⁽¹⁾	63.577	70.160	76.348	10,4	8,8
Birleşik Krallık ⁽²⁾	44.239	49.591	54.795	12,1	10,5
Japonya ⁽¹⁾	42.256	45.224	49.044	7,0	8,4
Kanada	49.113	53.570	58.292	9,1	8,8
Diğer Gelişmiş Ekonomiler	52.434	57.735	63.231	10,1	9,5
Avrupa Birliği	44.597	49.236	54.511	10,4	10,7
Yükselen Piyasa ve Gelişen Ekonomiler	11.650	12.920	14.219	10,9	10,1
Yükselen ve Gelişen Asya	11.575	12.912	14.329	11,6	11,0
ASEAN ⁽⁴⁾	14.319	15.442	17.256	7,8	11,7
Çin	17.135	19.411	21.392	13,3	10,2
Hindistan ⁽³⁾	6.518	7.355	8.329	12,9	13,2
Yükselen ve Gelişen Avrupa	27.014	30.306	33.206	12,2	9,6
Rusya ⁽¹⁾	28.218	31.274	33.263	10,8	6,4
Türkiye	30.497	35.038	39.301	14,9	12,2
Latin Amerika ve Karayipler	15.161	16.806	18.539	10,8	10,3
Brezilya ⁽²⁾	15.001	16.391	17.939	9,3	9,4
Meksika ⁽²⁾	19.175	20.790	22.726	8,4	9,3
Orta Doğu ve Orta Asya	12.064	13.393	14.810	11,0	10,6
Sahraaltı Afrika	3.999	4.265	4.620	6,7	8,3

Kaynak: IMF, World Economic Outlook, April 2023.

(1): 2022 yılı verisi tahmindir.

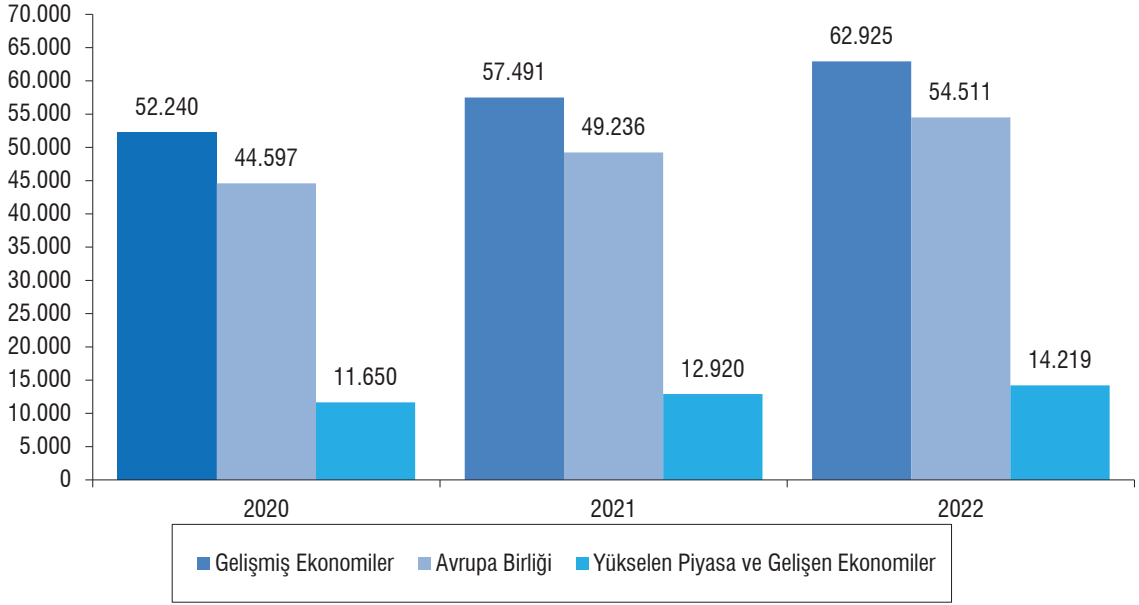
(2): 2021 ve 2022 yılı verisi tahmindir.

(3): 2020, 2021 ve 2022 yılı verisi tahmindir.

(4): Endonezya, Malezya, Filipinler, Tayland ve Vietnam.

Grafik 2. Kişi Başına GSYH (Satın Alma Gücü Paritesine Göre)

(Dolar)

Kaynak: IMF.

1.3 Yatırım

2022 yılında dünya genelinde yapılan yatırımların GSYH'ye oranında bir önceki yıla göre sınırlı artış gözlemlenmektedir. 2021 yılında %27 olan toplam yatırım/GSYH oranı 0,5 puanlık artışla 2022 yılında %27,5'e yükselmiştir. Toplam yatırım/GSYH oranının en yüksek olduğu ülke grubu önceki yıl olduğu gibi %40 ile yükselen ve gelişen Asya ekonomileri olmuştur. Onu %26,1 ile diğer gelişmiş ekonomiler ve %25,8 ile yükselen ve gelişen Avrupa takip etmiştir (Tablo 3).

Ülkeler itibarıyla toplam yatırım/GSYH oranının en yüksek olduğu ülkeler sırasıyla %43,9 ile Çin, %35,1 ile Türkiye, %31,6 ile Hindistan ve %26,6 ile Japonya olmuştur. Ancak Çin'de gayrimenkul sektöründe yaşanan sorunlar sebebiyle yatırım oranının 2023 ve 2024 yıllarında düşüş eğilimine gireceği öngörülmektedir.

Toplam yatırım/GSYH oranının en düşük olduğu ülkeler ise %18,1 ile Brezilya, %19,3 ile Birleşik Krallık ve %20,9 ile İspanya'dır. Rusya'da ise savaşın olumsuz etkileri yatırım harcamalarına da yansımış olup yatırımların GSYH'ye oranının bir önceki yıla göre 0,5 puan azalarak %22,7 olarak gerçekleşeceği tahmin edilmektedir.

2022 yılı içinde enflasyonla mücadele kapsamında uygulanan sıkı para politikalarıyla birlikte ABD ve gelişmiş ülkeler başta olmak üzere dünya genelinde önemli faiz artışlarına gidilmesinin yaratacağı durgunluk beklentisinin küresel ölçekte yatırım harcamalarına olan etkisinin 2023 yılında daha net hissedileceği öngörülmektedir.

Tablo 3. Toplam Yatırım/GSYH

Ülke Grupları/Ülkeler	2020	2021	2022 (%)
Dünya	26,3	27,0	27,5
Gelişmiş Ekonomiler	22,3	22,7	23,2
Euro Bölgesi	22,3	23,0	24,4
Almanya	22,1	23,3	24,8
Fransa ⁽¹⁾	23,7	25,0	25,8
İtalya	17,7	20,7	21,8
İspanya	20,4	20,8	20,9
Yunanistan	15,0	18,1	21,4
Başlıca Gelişmiş Ekonomiler (G7)	21,5	22,0	22,6
ABD	21,1	21,1	21,6
Birleşik Krallık	17,2	17,9	19,3
Japonya	25,3	25,6	26,6
Kanada	22,3	23,8	24,5
Diğer Gelişmiş Ekonomiler	26,0	26,0	26,1
Avrupa Birliği	22,4	23,3	24,6
Yükselen Piyasa ve Gelişen Ekonomiler	32,4	33,4	33,4
Yükselen ve Gelişen Asya	38,7	39,7	40,0
ASEAN ⁽²⁾	25,7	27,1	26,9
Çin	42,9	43,3	43,9
Hindistan	28,8	31,2	31,6
Yükselen ve Gelişen Avrupa	23,9	24,7	25,8
Rusya ⁽¹⁾	23,5	23,2	22,7
Türkiye	31,5	31,9	35,1
Latin Amerika ve Karayipler	17,8	20,6	20,4
Brezilya	16,1	19,4	18,1
Meksika	18,8	20,7	21,6
Orta Doğu ve Orta Asya	25,4	24,3	24,9
Sahraaltı Afrika	22,4	22,4	21,8

Kaynak: IMF, World Economic Outlook, April 2023.

(1): 2022 yılı verisi tahmindir.

(2): Endonezya, Malezya, Filipinler, Tayland ve Vietnam.

1.4 Tüketici Fiyat Endeksi

2022 yılında koronavirüs (Covid-19) salgınına karşı alınan önlemlerin hafifletilmesi, yüksek enerji ve gıda fiyatları, arz talep dengesizlikleri ve tedarik sürecinde yaşanan aksaklıklar küresel enflasyonu olumsuz yönde etkilemiştir. 2021 yılında %6,3 düzeyinde olan küresel enflasyon 2022 yılında 2,6 puan artarak %8,9'a yükselmiştir (Tablo 4, Grafik 3).

Yıllık enflasyon Euro bölgesinde 4,2 puan artarak %9,2'ye, başlıca gelişmiş ekonomilerde 1,7 puan artarak %7,3'e, diğer gelişmiş ekonomilerde ise 2,6 puan artarak %6,1'e yükselmiş ve böylece enflasyon gelişmiş ekonomiler grubunda 2 puan artarak %7,3 olarak kaydedilmiştir.

Enflasyon yükselen piyasa ve gelişen ekonomiler grubunda da yükselişini sürdürerek 3 puanlık artışla %10,1'e yükselmiş, yükselen ve gelişen Asya ekonomilerinde 1,2 puanlık artışla %4'e, yükselen ve gelişen Avrupa'da 11,8 puanlık artışla %26,8'e, Latin Amerika ve Karayipler'de 3,1 puanlık artışla %14,7 düzeyine çıkmıştır.

Tüketici fiyat endeksinde Birleşik Krallık ve Almanya'nın da içinde olduğu pek çok gelişmiş ülkede son 40 yılın rekorları kırılmıştır. Enflasyon, gelişmiş ülkeler grubunda yer alan İtalya'da %12,3, Birleşik Krallık'ta %10,5, Almanya'da %9,8, Yunanistan'da %7,6 olarak ölçülmüştür. ABD'de uygulanan sıkı para politikaları neticesinde enflasyonda bir önceki yıla göre düşüş yaşanmış ve %6,6 olarak kaydedilmiştir. Yükselen ve gelişen Asya ekonomileri grubunda yer alan Çin'de de enflasyon %1,8 seviyesinde gerçekleşmiştir.

Tablo 4. Tüketici Fiyat Endeksi Değişim Oranları

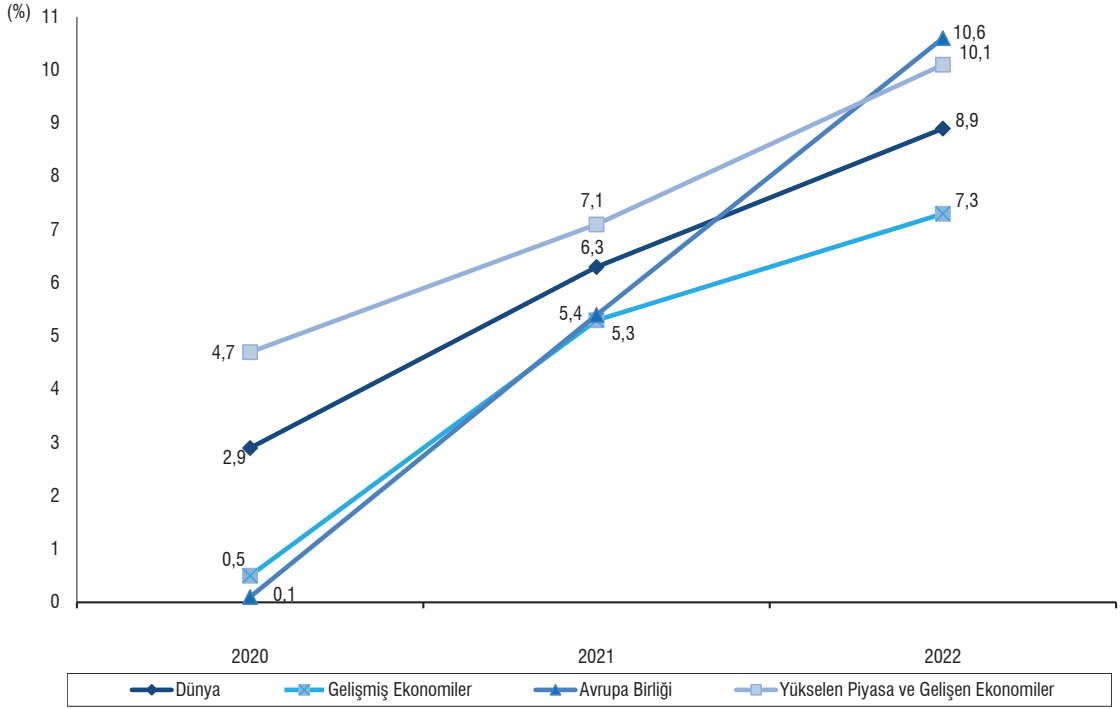
Ülke Grupları/Ülkeler	2020	2021	2022
Dünya	2,9	6,3	8,9
Gelişmiş Ekonomiler	0,5	5,3	7,3
Euro Bölgesi	-0,3	5,0	9,2
Almanya	-0,6	5,8	9,8
Fransa ⁽¹⁾	-0,3	3,3	7,0
İtalya	-0,3	4,2	12,3
İspanya	-0,6	6,6	5,5
Yunanistan	-2,4	4,4	7,6
Başlıca Gelişmiş Ekonomiler (G7)	0,7	5,6	7,3
ABD	1,6	7,4	6,6
Birleşik Krallık	0,6	5,4	10,5
Japonya	-0,9	0,5	3,9
Kanada	0,8	4,7	6,6
Diğer Gelişmiş Ekonomiler	0,4	3,5	6,1
Avrupa Birliği	0,1	5,4	10,6
Yükselen Piyasa ve Gelişen Ekonomiler	4,7	7,1	10,1
Yükselen ve Gelişen Asya	1,5	2,8	4,0
ASEAN ⁽²⁾	1,0	2,4	5,8
Çin	0,2	1,4	1,8
Hindistan	4,9	6,3	6,3
Yükselen ve Gelişen Avrupa	6,5	15,0	26,8
Rusya ⁽¹⁾	4,9	8,4	12,4
Türkiye	14,6	36,1	64,3
Latin Amerika ve Karayipler	6,3	11,6	14,7
Brezilya	4,5	10,1	5,8
Meksika	3,2	7,4	7,8
Ortadoğu ve Orta Asya	12,9	12,5	15,6
Sahraaltı Afrika	10,5	11,5	16,1

Kaynak: IMF, World Economic Outlook, April 2023.

(1): 2022 yılı verisi tahmindir.

(2): Endonezya, Malezya, Filipinler, Tayland ve Vietnam.

Grafik 3. Tüketici Fiyat Endeksi Değişim Oranları

Kaynak: IMF.

1.5 Uluslararası Mal Piyasaları ve Seçilmiş Malların Fiyatları

2021 yılında pandeminin etkisinin azalmasıyla emtia fiyatlarında görülen keskin artışlar, 2022 yılında da yüksek seyrini sürdürmüştür. Rusya-Ukrayna savaşı emtia piyasalarında ciddi bir şok etkisi oluşturmuştur. Savaş, Rusya ve Ukrayna'nın ana ihracatçıları olduğu malların üretimi ve ticaretinde önemli aksamalara yol açmıştır. Enerji ve gıda grubundaki ürünlerin fiyatları savaş sebebiyle keskin bir şekilde yükselmiştir. Emtia fiyatlarının büyük bir çoğunluğu salgın dönemi fiyatlarının da üzerinde seyretmiştir. Savaşın getirdiği arz şokuyla yükselen petrol fiyatları, yılın ikinci yarısında küresel ekonomik aktivitedeki yavaşlamanın etkisiyle düşme eğilimine girmiştir. Rusya ve Ukrayna'nın ana ihracatçısı olduğu tahıl fiyatlarında da tedarik sıkıntısına bağlı olarak önemli artışlar yaşanmıştır. Temmuz ayı sonunda oluşturulan tahıl koridorunun etkisi ile tarımsal emtia fiyatlarında ılımlı bir seyir başlamıştır.

Dünya mal fiyat endekslerinde, savaş sebebiyle yaşanan tedarik sıkıntıları ve Rusya'ya yönelik alınan yaptırım kararlarına karşılık Rusya'nın uygulamaya koyduğu arz kısıtlaması sonucunda en fazla değişim %105,6 artış ile doğalgaz fiyatlarında görülmüştür. Onu %63,6 ile enerji ve %39,1 ile petrol fiyat endeksindeki artışlar takip etmiştir. Sanayi girdileri fiyat endeksinde %3,6 ve metal ürünleri fiyat endeksinde %5,6 düşüş görülmüştür (Tablo 5).

Tablo 5. Dünya Mal Fiyat Endeksleri

Bileşenler	Endeks			Değişim (%)	
	2020	2021	2022	2021	2022
Petrol ve petrol dışı mal fiyat endeksi	105,9	161,2	215,2	52,2	33,5
Petrol dışı mal fiyat endeksi	115,6	146,1	156,9	26,4	7,4
Gıda ve içecek ürünleri fiyat endeksi	99,7	125,6	143,2	26,0	14,0
Sanayi girdileri fiyat endeksi	128,1	179,2	172,8	39,9	-3,6
Tarımsal hammadde fiyat endeksi	98,2	113,4	119,9	15,5	5,7
Metal ürünleri fiyat endeksi	140,0	205,4	193,9	46,7	-5,6
Enerji fiyat endeksi	91,7	183,1	299,5	99,7	63,6
Petrol fiyat endeksi	96,6	160,2	222,9	65,8	39,1
Doğal gaz fiyat endeksi	71,7	253,7	521,6	253,8	105,6

Kaynak: IMF, World Economic Outlook, April 2023.

2022 yılında fiyatı en çok artan gıda ürünü %50 ile portakal olurken onu %35,5 ile buğday, %24,8 ile kahve (yumuşak aroma) ve %23,5 ile muz izlemiştir. Fiyatında düşme görülen gıda ürünü sadece %5,2 ile pirinç olmuştur (Tablo 6).

Tablo 6. Uluslararası Piyasalarda Seçilmiş Malların Fiyatları

Seçilmiş Ürünler	Ölçü ⁽¹⁾	Fiyat			Değişim (%)	
		2020	2021	2022	2021	2022
Buğday	\$/MT	185,5	265,8	360,2	43,3	35,5
Mısır	\$/MT	165,6	259,4	318,4	56,6	22,7
Pirinç	\$/MT	477,8	442,0	419,1	-7,5	-5,2
Soya fasulyesi	\$/MT	349,9	505,1	569,7	44,4	12,8
Yerfıstığı	\$/MT	1.935,6	2.085,9	2.426,2	7,8	16,3
Ayçiçek yağı	\$/MT	1.056,5	1.718,9	1.934,2	62,7	12,5
Zeytinyağı	\$/MT	2.628,3	4.184,8	4.469,9	59,2	6,8
Portakal	\$/MT	1,1	1,2	1,8	9,1	50,0
Muz	\$/MT	1.217,2	1.208,4	1.492,6	-0,7	23,5
Şeker (Serbest Piyasa)	cts/lb	12,9	17,9	18,8	38,8	5,0
Çay	cts/Kg	253,9	267,2	277,9	5,2	4,0
Kahve (yumuşak aroma)	cts/lb	150,8	204,7	255,5	35,7	24,8
Kahve (sert aroma)	cts/lb	68,8	89,8	103,6	30,5	15,4
Pamuk	cts/lb	71,9	101,2	130,1	40,8	28,6
Yün (23 Mikron)	cts/Kg	869,6	908,7	881,0	4,5	-3,0
Kauçuk	cts/lb	79,9	94,5	83,3	18,3	-11,9
Alüminyum	\$/MT	1.704,1	2.473,0	2.707,0	45,1	9,5
Bakır	\$/MT	6.174,6	9.317,4	8.828,9	50,9	-5,2
Nikel	\$/MT	13.790,4	18.467,1	25.867,3	33,9	40,1
Çinko	\$/MT	2.266,8	3.002,8	3.484,9	32,5	16,1
Demir	\$/MT	108,1	158,2	120,7	46,3	-23,7
Ham petrol (Brent)	\$/bbl	43,3	70,8	99,0	63,5	39,8
Ham petrol (Batı Teksas)	\$/bbl	41,8	69,3	96,4	65,8	39,1

Kaynak: IMF, World Economic Outlook, April 2023.

(1): lb=0.4536 Kg, bbl(varil)=159 lt, MT: Metrik Ton.

Brent petrol fiyatlarında arz yönlü sorunlar artarak sürmüştür. Son dönemde küresel talebe yönelik endişelerin hız kazanması petrol fiyatları üzerinde baskın bir rol oynamıştır. 2022 yılında Brent ham petrol fiyatı 2021 yılına göre %39,8 artarak varil başına 70,8 dolardan 99 dolara, Batı Teksas ham petrol fiyatı %39,1 artarak 69,3 dolardan 96,4 dolara yükselmiştir. Nikel fiyatı %40,1, çinko fiyatı %16,1 ve alüminyum fiyatı %9,5 artış gösterirken, demir fiyatında %23,7 ve bakır fiyatında %5,2 düşüş kaydedilmiştir. Pamuk fiyatında %28,6 artış gözlenirken, kauçuk fiyatında %11,9 ve yün (23 mikron) fiyatında ise %3 düşüş gerçekleşmiştir.

1.6 Merkezi Yönetim Bütçe Dengesi

Rusya-Ukrayna savaşının getirdiği arz ve tedarik sorunları ile enflasyonist ortam merkezi yönetim bütçe dengelerini de olumsuz etkilemeye devam etmiştir. Bununla birlikte bütçe açıklarında bir önceki yıla göre bazı ülkelerde iyileşme görülürken, diğer bir kısmında ise artış yaşanmıştır. Gelişmiş ekonomilerde sıkı para ve maliye politikalarının uygulamaya konması ile bütçe açıklarında küçülmeler gözlemlenmiştir (Tablo 7).

Tablo 7. Merkezi Yönetim Bütçe Dengesi/GSYH

Ülke Grupları/Ülkeler	2020	2021	2022 (%)
Gelişmiş Ekonomiler	-7,1	-6,6	-4,5
Euro Bölgesi	-4,0	-3,8	-2,8
Almanya	-2,9	-3,0	-2,6
Fransa ⁽¹⁾	-5,8	-5,2	-4,4
İtalya	-6,1	-6,7	-2,4
İspanya ⁽¹⁾	-4,8	-4,1	-4,2
Yunanistan ⁽¹⁾	-2,4	-4,2	-3,3
Başlıca Gelişmiş Ekonomiler (G7)	-8,1	-7,9	-5,2
ABD ⁽¹⁾	-10,7	-10,7	-5,9
Birleşik Krallık	0,8	-3,6	-4,5
Japonya ⁽¹⁾	-8,1	-6,2	-7,8
Kanada	-8,1	-3,3	-1,2
Diğer Gelişmiş Ekonomiler	-4,5	-2,5	-2,0
Avrupa Birliği	-	-	-
Yükselen Piyasa ve Gelişen Ekonomiler	-	-	-
Yükselen ve Gelişen Asya	-	-	-
ASEAN ⁽²⁾	-	-	-
Çin	-8,4	-5,6	-6,6
Hindistan ⁽¹⁾	-9,1	-8,8	-9,6
Yükselen ve Gelişen Avrupa	-	-	-
Rusya ⁽¹⁾	-4,4	0,5	-2,0
Türkiye	-5,0	-5,2	-3,1
Latin Amerika ve Karayipler	-	-	-
Brezilya	-11,8	-4,5	-7,6
Meksika	-2,9	-3,4	-4,2
Orta Doğu ve Orta Asya	-	-	-
Sahraaltı Afrika	-	-	-

Kaynak: IMF, World Economic Outlook, April 2023.

(1): 2022 yılı verisi tahmindir.

(2): Endonezya, Malezya, Filipinler, Tayland ve Vietnam.

Merkezi yönetim bütçe açığının gayrisafi yurt içi hasılaya oranı gelişmiş ekonomilerde 2,1 puanlık azalışla %4,5'e gerilemiştir. Euro bölgesinde 1 puanlık azalışla %2,8'e, başlıca gelişmiş ekonomilerde 2,7 puanlık azalışla %5,2'ye gerilemiştir. Almanya, Fransa, İtalya, ABD, Kanada ve Yunanistan'da bütçe açığının GSYH'ye oranında küçülme görülürken, İspanya, Birleşik Krallık ve Japonya'da yükselme yaşanmıştır. Bütçe açığının GSYH'ye oranının en yüksek olduğu ülkeler %9,6 ile Hindistan, %7,8 ile Japonya ve %7,6 ile Brezilya olurken, 2021'de bütçe fazlası veren Rusya ise savaşın ve ambargoların etkisiyle %2 açık vermiştir.

1.7 Dünya Ticaret Hacmi

Rusya-Ukrayna savaşıyla birlikte dünya ticareti önemli bir darbe almıştır. Rusya'ya uygulanan ambargo ve yaptırımlar ile enerji ve gıda tedarikinde yaşanan sorunlar, küresel ölçekte ticareti olumsuz etkilemiştir. Türkiye ve Birleşmiş Milletlerin öncülüğünde yürütülen diplomatik müzakereler neticesinde oluşturulan ve savaş bölgesinden Karadeniz'e açılan tahıl koridoru, tedarik sıkıntılarını hafifletmede önemli rol oynamıştır. Gaz tedarikinde ise savaş sebebiyle Rusya'ya uygulanan ambargolar nedeniyle Avrupa ülkelerinde önemli sıkıntılar yaşanmıştır.

2021 yılında %10,6 olarak ölçülen dünya ticaret hacmindeki büyüme, 2022 yılında yaşanan jeopolitik gerginlikler, tedarik zinciri aksaklıkları ve uluslararası lojistik sorunları sebebiyle yavaşlayan küresel ekonomik aktivite neticesinde %5,1'e gerilemiştir. Dünya ihracat hacmi artış hızı %10,6'dan %4,8'a, ithalat hacmi artış hızı ise %10,6'dan %5,4'e düşmüştür (Tablo 8).

2022 yılında Euro bölgesi ihracatı %7,2, başlıca gelişmiş ekonomiler ihracatı %6,1, bunların dışında kalan gelişmiş ekonomilerin ihracatı %0,8 artmıştır. Böylece gelişmiş ekonomiler grubu ihracatında %5,2 artış gerçekleşmiştir. Euro bölgesinde yer alan İspanya'nın ve Yunanistan'ın ihracatı %14,9 artarken, başlıca gelişmiş ekonomiler içinde yer alan Birleşik Krallık'ın ihracatında %10,3 ve ABD'nin ihracatında ise %7,2 artış yaşanmıştır.

Rusya'nın ihracat hacmindeki %8,7'lik düşüşün etkisiyle yükselen ve gelişen Avrupa ülkeleri ihracat artış hızı %1,3'e gerilerken, Orta Doğu ve Orta Asya ihracatında %11,4 ile belirgin artış kaydedilmiştir. Yükselen ve gelişen Asya ihracatında %1,9, Latin Amerika ve Karayipler ihracatında %8,7 ve Sahraaltı Afrika ihracatında meydana gelen %3,8'lik artış sonrası yükselen piyasa ve gelişen ekonomilerin ihracatında %4,1 artış gerçekleşmiştir.

Savaştaki Rusya'nın ihracatında %8,7'lik, Çin'in ihracatında ise %1,3'lük küçülme görülürken, Türkiye ve Hindistan'ın ihracat artış hızları da keskin düşüşlerle sırasıyla %21 ve %9,4'e gerilemiştir.

2022 yılında sadece Orta Doğu ve Orta Asya ile Sahraaltı Afrika ülke grupları ithalat artış hızında büyüme gerçekleştirirken, diğer ülke gruplarının ithalat artış hızında gerileme olmuştur.

Tablo 8. Dünya Ticaret Hacmi (Mal ve Hizmet Ticareti) Değişim Oranları

Ülke Grupları/Ülkeler	2020	2021	2022 (%)
Dünya Ticaret Hacmi	-7,8	10,6	5,1
Dünya İhracat Hacmi	-7,4	10,6	4,8
Gelişmiş Ekonomiler	-8,9	9,5	5,2
Euro Bölgesi	-9,4	10,9	7,2
Almanya	-10,1	9,5	3,0
Fransa ⁽¹⁾	-17,0	8,6	7,1
İtalya	-13,5	14,0	9,4
İspanya	-19,9	14,4	14,9
Yunanistan ⁽¹⁾	-24,8	28,6	14,9
Başlıca Gelişmiş Ekonomiler (G7)	-12,3	7,6	6,1
ABD	-13,2	6,1	7,2
Birleşik Krallık ⁽¹⁾	-12,1	2,2	10,3
Japonya	-11,6	11,7	4,9
Kanada	-8,9	1,4	2,6
Diğer Gelişmiş Ekonomiler	-4,1	11,2	0,8
Avrupa Birliği	-	-	-
Yükselen Piyasa ve Gelişen Ekonomiler	-4,9	12,5	4,1
Yükselen ve Gelişen Asya	-1,5	16,4	1,9
ASEAN ⁽²⁾	-6,1	13,1	2,5
Çin	2,6	17,4	-1,3
Hindistan	-6,6	20,1	9,4
Yükselen ve Gelişen Avrupa	-5,7	13,1	1,3
Rusya ⁽¹⁾	-4,4	0,6	-8,7
Türkiye	-15,2	32,4	21,0
Latin Amerika ve Karayipler	-9,6	8,1	8,7
Brezilya	-1,3	2,3	11,2
Meksika ⁽¹⁾	-7,3	7,1	9,6
Orta Doğu ve Orta Asya	-9,5	3,3	11,4
Sahraaltı Afrika	-9,5	3,0	3,8
Dünya İthalat Hacmi	-8,2	10,6	5,4
Gelişmiş Ekonomiler	-8,3	10,0	6,6
Euro Bölgesi	-8,8	8,7	7,9
Almanya	-9,1	8,9	6,1
Fransa ⁽¹⁾	-13,0	7,8	9,1
İtalya	-12,1	15,2	11,8
İspanya	-14,9	13,9	7,7
Yunanistan ⁽¹⁾	-4,1	13,2	8,6
Başlıca Gelişmiş Ekonomiler (G7)	-10,2	10,3	8,5
ABD	-9,0	14,1	8,2
Birleşik Krallık ⁽¹⁾	-16,0	6,2	12,6
Japonya	-6,8	5,0	7,9
Kanada	-9,3	7,8	7,3
Diğer Gelişmiş Ekonomiler	-5,3	11,3	1,7
Avrupa Birliği	-	-	-
Yükselen Piyasa ve Gelişen Ekonomiler	-7,9	11,7	3,5
Yükselen ve Gelişen Asya	-5,1	12,2	1,0
ASEAN ⁽²⁾	-9,1	15,4	4,9
Çin	-0,4	8,9	-4,1
Hindistan	-13,9	20,4	9,6
Yükselen ve Gelişen Avrupa	-4,3	12,8	0,5
Rusya ⁽¹⁾	-11,8	16,7	-15,0
Türkiye	6,8	3,8	11,9
Latin Amerika ve Karayipler	-12,7	18,7	8,8
Brezilya	-8,2	17,4	6,6
Meksika ⁽¹⁾	-13,7	15,6	10,2
Orta Doğu ve Orta Asya	-15,4	5,4	10,0
Sahraaltı Afrika	-10,3	1,7	6,6

Kaynak: IMF, World Economic Outlook, April 2023.

(1): 2022 yılı verisi tahmindir.

(2): Endonezya, Malezya, Filipinler, Tayland ve Vietnam.

2022 yılında gelişmiş ekonomiler ithalatı %6,6 artarken, onun altında yer alan Euro Bölgesi ithalatı %7,9 ve başlıca gelişmiş ekonomilerin ithalatı %8,5 artmıştır. Fransa, Birleşik Krallık ve Japonya'nın ithalat büyüme hızlarında artış olurken, diğer gelişmiş ülke ithalat artış hızlarında düşüş olmuştur.

Yükselen ve gelişen Avrupa ülkeleri ithalatındaki artış hızı savaştaki Rusya'nın ithalatındaki düşüşün etkisiyle %0,5'e, yükselen ve gelişen Asya'nın ithalat artış hızı %1'e ve Latin Amerika ve Karayip'lerin ithalat artış hızı %8,8'e gerilemiştir. Ortadoğu ve Orta Asya ithalat artış hızı %10'a, Sahraaltı Afrika ithalat artış hızı %6,6'ya yükselmiştir.

Rusya'nın ithalat hacminde ambargoların etkisiyle %15, Çin'in ithalatında da %4,1 küçülme kaydedilmiştir.

1.8 Cari İşlemler Dengesi

2022 yılında küresel ticaret Rusya-Ukrayna savaşından olumsuz etkilenmiş, arz ve tedarik sorunları dünya genelinde önemli sorunlar oluşturmuştur. Enerji ve tahıl ürünlerinin ihracatında yaşanan sıkıntılar başta Avrupa ülkeleri olmak üzere ülkelerin cari işlemler dengesinde olumsuz etki yaratmıştır. Salgının hız kesmesi ve aşılama oranlarının artmasıyla dünya genelinde 2021 yılında cari işlemler dengesinde görülen iyileşmeler, 2022 yılında küresel ekonomide yaşanan krizler neticesinde olumsuzluğa dönüşmüştür.

2021 yılında gelişmiş ekonomilerde GSYH'nin %0,8'i düzeyinde olan cari fazla, 2022 yılında %0,5 açığa dönüşmüştür. Euro bölgesinde 2021 yılında GSYH'nin %2,3'ü olan cari işlemler fazlası, 2022 yılında %0,7'sine düşmüştür. Başlıca gelişmiş ekonomilerde cari açığın GSYH'ye oranı %0,7'den %2,1'e yükselmiştir.

Yükselen piyasa ve gelişen ekonomilerde, yükselen ve gelişen Asya, yükselen ve gelişen Avrupa ekonomileri ile Orta Doğu ve Orta Asya ülkeleri cari dengelerindeki fazlaya bağlı olarak cari işlemler fazlası GSYH'nin %0,8'inden %1,4'üne çıkmıştır.

Euro bölgesi ülkelerinden Almanya GSYH'nin %4,2'si oranında cari fazla verirken, Yunanistan GSYH'nin %9,7'si, Fransa GSYH'nin %1,7'si, İtalya ise GSYH'nin %0,7'si oranında cari açık vermiştir. Gelişmiş ülkeler arasında yer alan Japonya GSYH'nin %2,1'i oranında cari fazla verirken, Birleşik Krallık GSYH'nin %5,6'sı, ABD GSYH'nin %3,6'sı ve Kanada GSYH'nin %0,4'ü oranında açık vermiştir. Savaşın olduğu Rusya GSYH'nin %10,3'ü oranında cari fazla vermiştir. Çin'de ise bu oran %2,3 olarak gerçekleşmiştir.

Tablo 9. Cari İşlemler Dengesi/GSYH

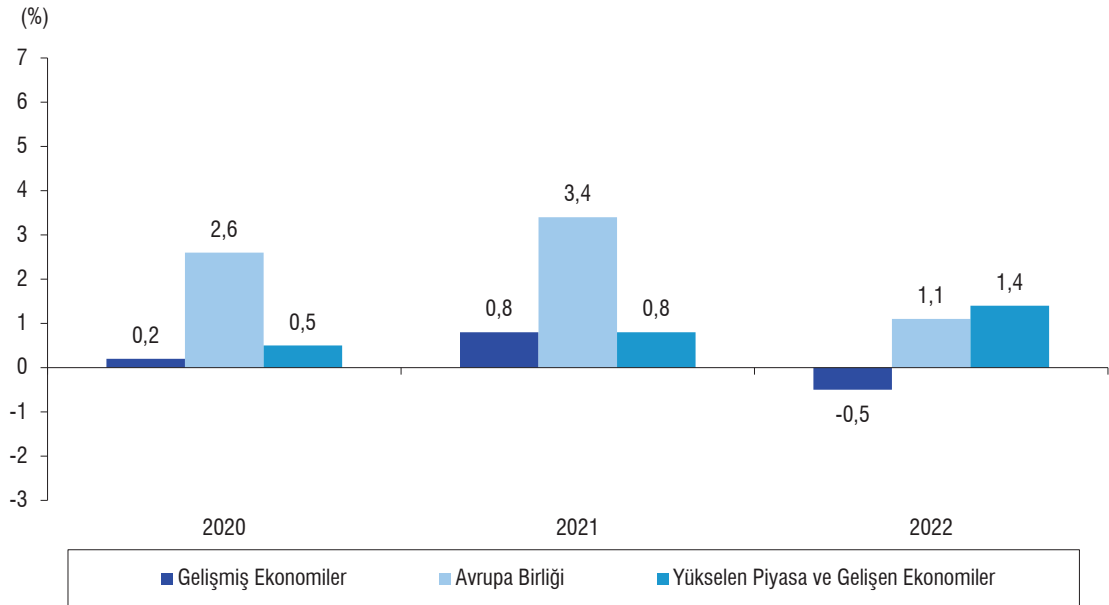
Ülke Grupları/Ülkeler	2020	2021	2022 (%)
Gelişmiş Ekonomiler	0,2	0,8	-0,5
Euro Bölgesi	1,6	2,3	-0,7
Almanya	7,1	7,7	4,2
Fransa ⁽¹⁾	-1,8	0,4	-1,7
İtalya	3,9	3,0	-0,7
İspanya ⁽¹⁾	0,6	1,0	1,1
Yunanistan ⁽¹⁾	-7,3	-7,1	-9,7
Başlıca Gelişmiş Ekonomiler (G7)	-0,8	-0,7	-2,1
ABD ⁽¹⁾	-2,9	-3,6	-3,6
Birleşik Krallık ⁽¹⁾	-3,2	-1,5	-5,6
Japonya	2,9	3,9	2,1
Kanada	-2,2	-0,3	-0,4
Diğer Gelişmiş Ekonomiler	5,2	6,9	7,1
Avrupa Birliği	2,6	3,4	1,0
Yükselen Piyasa ve Gelişen Ekonomiler	0,5	0,8	1,4
Yükselen ve Gelişen Asya	1,5	1,0	1,1
ASEAN ⁽²⁾	3,8	2,7	2,5
Çin	1,7	1,8	2,3
Hindistan	0,9	-1,2	-2,6
Yükselen ve Gelişen Avrupa	0,1	1,5	2,4
Rusya ⁽¹⁾	2,4	6,7	10,3
Türkiye	-4,4	-0,9	-5,4
Latin Amerika ve Karayipler	-0,4	-2,0	-2,5
Brezilya	-1,9	-2,8	-2,9
Meksika ⁽¹⁾	2,1	-0,6	-0,9
Orta Doğu ve Orta Asya	-3,0	3,3	7,5
Sahraaltı Afrika	-2,8	-1,1	-2,0

Kaynak: IMF, World Economic Outlook, April 2023.

(1): 2022 yılı verisi tahmindir.

(2): Endonezya, Malezya, Filipinler, Tayland ve Vietnam.

Grafik 4. Cari İşlemler Dengesi/GSYH

Kaynak: IMF.

1.9 İşsizlik Oranları

Dünya genelinde salgının yavaşlaması ile birlikte 2021 yılında küresel ekonomik aktivite tekrar canlanmış ve işsizlik oranları düşmeye başlamış, 2022 yılında da bu olumlu seyir devam etmiştir.

İşsizlik oranı gelişmiş ekonomilerde %5,6'dan %4,5'e gerilemiştir. Euro Bölgesi, başlıca gelişmiş ekonomiler ve diğer gelişmiş ekonomilerde küçülen işsizlik oranları sırasıyla %6,8, %4,1 ve %3,5 olmuştur.

Euro bölgesinde nispeten düşük işsizliğin olduğu Almanya'da işsizlik oranı %3,1 ile önceki iki yılın 0,5 puan altında gerçekleşmiştir. İşsizlik oranı bölge ülkelerinden İspanya'da 1,9 puanlık düşüşle %12,9'a gerilerken, Fransa'da 0,6 puanlık düşüşle %7,3'e, İtalya'da 1,4 puanlık düşüşle %8,1'e ve Yunanistan'da 2,6 puanlık düşüşle %12,2'ye gerileyeceği tahmin edilmektedir.

İşsizlik oranının başlıca gelişmiş ülkeler içinde yer alan ABD'de 1,8 puanlık düşüşle %3,6'ya, Japonya'da 0,2 puanlık düşüşle %2,6'ya ve Kanada'da 2,2 puanlık düşüşle %5,3'e gerilerken, Birleşik Krallık'ta 0,8 puanlık düşüşle %3,7'ye gerileyeceği öngörülmektedir.

Tablo 10. İşsizlik Oranları

Ülke Grupları/Ülkeler	2020	2021	2022 (%)
Gelişmiş Ekonomiler	6,6	5,6	4,5
Euro Bölgesi	8,0	7,8	6,8
Almanya	3,6	3,6	3,1
Fransa ⁽¹⁾	8,0	7,9	7,3
İtalya ⁽¹⁾	9,3	9,5	8,1
İspanya	15,5	14,8	12,9
Yunanistan ⁽¹⁾	16,3	14,8	12,2
Başlıca Gelişmiş Ekonomiler (G7)	6,5	5,2	4,1
ABD	8,1	5,4	3,6
Birleşik Krallık ⁽¹⁾	4,6	4,5	3,7
Japonya	2,8	2,8	2,6
Kanada	9,7	7,5	5,3
Diğer Gelişmiş Ekonomiler	4,7	4,3	3,5
Avrupa Birliği	-	-	-
Yükselen Piyasa ve Gelişen Ekonomiler	-	-	-
Yükselen ve Gelişen Asya	-	-	-
ASEAN ⁽²⁾	-	-	-
Çin	4,2	4,0	4,2
Hindistan	-	-	-
Yükselen ve Gelişen Avrupa	-	-	-
Rusya ⁽¹⁾	5,8	4,8	3,9
Türkiye	13,1	12,0	10,4
Latin Amerika ve Karayipler	-	-	-
Brezilya	14,2	11,1	7,9
Meksika ⁽¹⁾	4,4	4,1	3,3
Orta Doğu ve Orta Asya	-	-	-
Sahraaltı Afrika	-	-	-

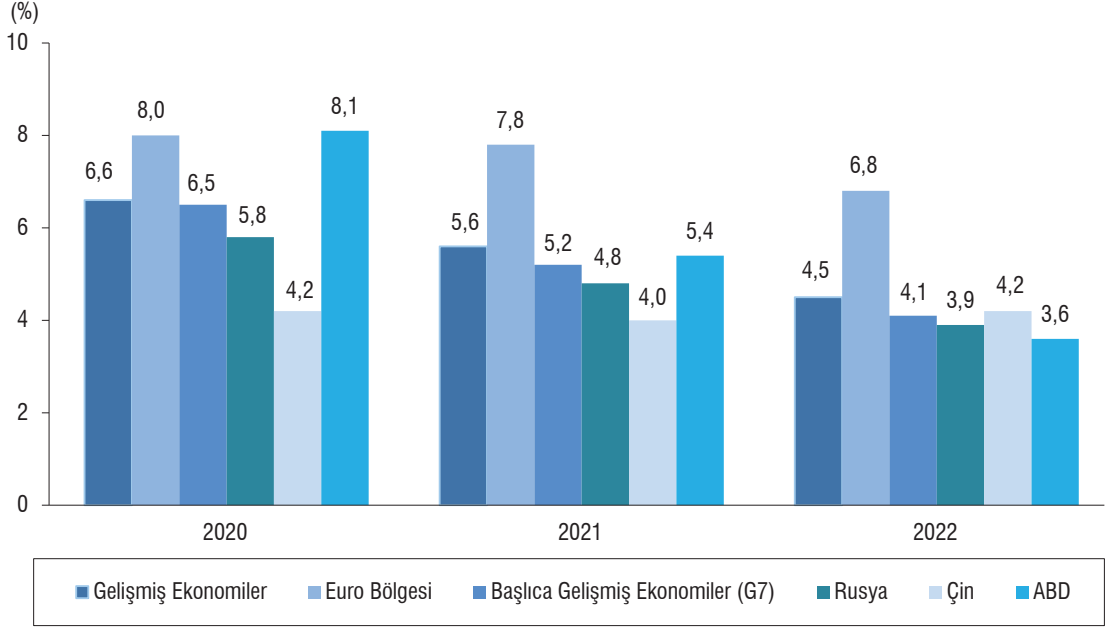
Kaynak: IMF, World Economic Outlook, April 2023.

(1): 2022 yılı verisi tahmindir.

(2): Endonezya, Malezya, Filipinler, Tayland ve Vietnam.

İşsizlik oranı yükselen piyasa ve gelişen ekonomiler içinde yer alan Çin'de 0,2 puanlık artışla 2020 yılı seviyesi olan %4,2'ye yükselirken, savaştaki Rusya'da 0,9 puanlık düşüşle %3,9'a gerileyeceği tahmin edilmektedir. Brezilya'da işsizlik oranı 3,2 puanlık düşüşle %7,9'a gerilerken, Meksika'da ise 0,8 puanlık düşüşle %3,3'e gerileyeceği beklenmektedir.

Grafik 5. İşsizlik Oranları

Kaynak: IMF.

79. GENEL KURUL

BÖLÜM II.

TÜRKİYE EKONOMİSİ

79. GENEL KURUL

BÖLÜM II. TÜRKİYE EKONOMİSİ

TÜRKİYE EKONOMİSİNE GENEL BAKIŞ

2020 yılında tüm dünyayı etkisi altına alan koronavirüs (Covid-19) salgınının Türkiye ekonomisi üzerindeki olumsuz etkileri, 2021 yılında ülke genelinde hızla yaygınlaşan aşılama sürecinin olumlu seyri ve salgına yönelik alınan kısıtlamaların hafiflemesiyle birlikte azalmıştır. Türkiye ekonomisi ekonomik aktivitedeki canlanma, iç ve dış talepteki artış ile düşük baz etkisi sonucu %11,4 büyüyerek 2010 yılından itibaren başlayan kesintisiz büyüme sürecini devam ettirmiştir.

2021 yılında gerçekleşen güçlü büyüme, 2022 yılının ilk çeyreğinde de sürmüştür. Şubat ayı sonunda başlayan Rusya-Ukrayna savaşı, bölgesel tedarik zincirlerinde aksamalara ve enerji maliyetlerinde önemli artışlara neden olmuş, ancak bu risklerin yarattığı olumsuzluklar Türkiye ekonomisinde sınırlı düzeyde kalmıştır. Türkiye ekonomisi yılın ilk çeyreğinde artan yurt içi ve yurt dışı talebin etkisiyle %7,6 oranında büyüme göstermiştir. Yılın ikinci çeyreğinde özel tüketim ve ihracat büyümeye güçlü katkı vermeyi sürdürmüş, büyüme hızı %7,8'e yükselmiştir. Dış talepteki azalmanın ihracatta oluşturduğu ivme kaybının yanı sıra iç talepteki yavaşlama ekonomik büyüme üzerinde baskı oluşturmuştur. Türkiye ekonomisinin büyüme hızı yavaşlayarak üçüncü çeyrekte %4 ve son çeyrekte %3,5 düzeyinde kalmıştır.

Böylece 2022 yılında Türkiye ekonomisi, özel tüketim harcamalarındaki güçlü artışın belirleyici olduğu iç talepteki artışın yanı sıra dış talebin sınırlı katkısıyla %5,6 büyümüştür. 2021 yılına göre büyüme performansında 5,8 puanlık düşüş kaydedilmiştir.

2022-2024 Orta Vadeli Programda Türkiye ekonomisinde büyüme gerçekleşme tahmini 2022 yılı için %5 olarak öngörülmüş, 2022 yılı Eylül ayında açıklanan 2023-2025 Orta Vadeli Programda gerçekleşme tahmini %5 olarak korunmuştur. Böylece yıllık büyüme hızı 2022 yılı için programlanan ve tahmin edilen büyüme hızının 0,6 puan üzerinde gerçekleşmiştir.

2022 yılında tarım sektörü katma değeri %0,6, sanayi sektörü katma değeri %3,3, hizmetler sektörü katma değeri %11,7 büyürken, inşaat sektörü katma değeri %8,4 küçülmüştür.

2022 yılında üretim yöntemiyle GSYH cari fiyatlarla %107 büyüyerek 15.006.574 milyon TL'ye ulaşmıştır. Bunun 969.494 milyon TL'si tarım, 4.061.840 milyon TL'si sanayi, 721.248 milyon TL'si inşaat, 3.975.856 milyon TL'si hizmetler ve 3.707.078 milyon TL'si diğer sektörler tarafından sağlanmıştır. 2022 yılında bir önceki yıla göre GSYH içinde tarım sektörünün payı 1 puan artarak %6,5'e, sanayi sektörünün payı 1,1 puan artarak %27,1'e, hizmetler sektörünün payı 2 puan artarak %26,5'e yükselirken, inşaat sektörünün payı 0,3 puan azalarak %4,8'e, diğer faaliyetlerin payı 3,6 puan azalarak %24,7'ye gerilemiştir.

Yüksek enflasyon nedeniyle harcama taleplerinin öne çekilmesi sonucunda 2021 yılının son çeyreğinde özel tüketim harcamalarında başlayan güçlü artış eğilimi 2022 yılının genelinde devam etmiştir. Kamu tüketim harcamalarında da yılın ikinci yarısında ivmelenerek artan yükseliş kaydedilmiştir. Harcama yönünden özel tüketim öncülüğünde nihai yurt içi talep büyümenin temel belirleyicisi olmuştur. Harcamalar yöntemiyle zincirlenmiş hacim endeksine göre, 2022 yılında yerleşik hanehalklarının tüketim harcamaları %19,7, hanehalkına hizmet eden kar amacı olmayan kuruluşların tüketimi %3,1 ve devletin nihai tüketim harcamaları %5,2 artmıştır. Böylece toplam tüketim harcamaları büyüme hızı 2021 yılına göre 4,2 puan artarak %17 olmuştur. Toplam sabit sermaye yatırımları %2,8 artış göstermiştir.

Kişi başına GSYH 2022 yılında cari fiyatlarla %105 artışla 176.589 TL'ye yükselmiştir. 2021 yılında 9.592 dolar olan kişi başına GSYH, 2022 yılında %11,1 artışla 10.655 dolar olmuştur.

Sanayi sektörü üretimi artış hızı 2022 yılında 11,8 puanlık azalışla %5,7'ye gerilemiştir. Sanayi üretiminde meydana gelen artışta alt sektörler itibarıyla imalat sanayi üretimindeki artış etkili olurken, madencilik ve taşocakçılığı ile elektrik, gaz, buhar ve iklimlendirme üretimi ve dağıtım sektörleri üretimdeki küçülme negatif yönde etki yapmıştır.

İmalat sanayi kapasite kullanım oranında 2018-2020 yıllarında kaydedilen düşüşün ardından 2021 yılında başlayan artış eğilimi 2022 yılında sınırlı düzeyde de olsa devam etmiştir. 2021 yılında bir önceki yıla göre 4,7 puan artarak %76,6 seviyesine yükselen imalat sanayi kapasite kullanım oranı, 2022 yılında 0,6 puan artarak %77,2 düzeyine yükselmiştir.

2022 yılında imalat sanayi alt sektörlerinde en yüksek kapasite kullanımı %83,5 ile kağıt ve kağıt ürünlerinin imalatında olurken, onu sırasıyla %83,2 ile giyim eşyalarının imalatı ve %82,6 ile ağaç, ağaç ürünleri ve mantar ürünleri imalatı (mobilya hariç) sektörleri takip etmiştir. Kapasite kullanım oranının en düşük olduğu alt sektörler ise %67,4 ile deri ve ilgili ürünlerin imalatı, %69 ile kayıtlı medyanın basılması ve çoğaltılması ve %69,7 ile diğer imalatlar sektörü olmuştur.

2022 yılı sonu itibarıyla geçerliliği devam eden sanayi kapasite raporu sayısı, 2021 yılı sonuna göre %11,7 artarak 95.804'e, çalışan sayısı %8,3 artarak 3.871.480'e yükselmiştir.

2021 yılında %34,2 artan yapılması planlanan inşaatlara ilişkin olarak belediyeler tarafından verilen yapı ruhsatlarının yüzölçümü, 2022 yılında %8,8 azalarak 151.103 bin m²'den 137.734 bin m²'ye, ruhsata bağlanmış ve bitirilmiş inşaatlarla ilgili belediyelerce verilen yapı kullanma izin belgeleri toplam inşaat alanı %0,7 azalarak 127.757 bin m²'den 126.855 bin m²'ye gerilemiştir.

Konut satışlarında 2021 yılında başlayan düşüş, temel girdi maliyetlerindeki artışlar, işçilik giderlerindeki yükselme, finansman koşullarındaki olumsuzluklar ve zayıf talebin etkisiyle 2022 yılında %0,4'lük düşüşle devam etmiştir. Türkiye genelinde 2022 yılında toplam 1.485.622 konut, satış sonucu el değiştirmiştir. Bu konutların 280.320'si ipotekli, geri kalan 1.205.302'si diğer yollarla satılmıştır.

2021 yılında %51,1 artan ticaret borsaları işlem hacmi, 2022 yılında %91,4 artış göstermiştir. Böylece 2021 yılında 650.812 milyon TL olan ticaret borsaları işlem hacmi, 2022 yılında 1.245.970 milyon TL'ye yükselmiştir.

2022 yılında 17.798 anonim, 122.409 limited, 21 kollektif ve 1 komandit olmak üzere toplam 140.229 şirket kurulmuştur. Kurulan anonim şirket sayısı %21,7, limited şirket sayısı %28,8 artarken, kollektif şirket sayısı %12,5 azalmıştır. Böylece 2021 yılında %8,3 artış olan toplam kurulan şirket sayısında, 2022 yılında %27,8 artış gerçekleşmiştir. Kurulan gerçek kişi ticari işletme sayısı %1,7 azalırken, kurulan kooperatif sayısı %38,8 artmıştır.

2022 yılında bir önceki yıla göre kapanan anonim şirket sayısı %22,2, limited şirket sayısı %47,4 ve kollektif şirket sayısı %54,5 artarken, komandit şirket sayısı %75 azalmıştır. Böylece 2021 yılında %5,6 artan kapanan şirket sayısı 2022 yılında %42,8 artmıştır. Kapanan gerçek kişi ticari işletme sayısı %9,3, kooperatif sayısı ise %17,8 artış göstermiştir.

2022 yılında protesto edilen senet sayısı ve karşılıksız çıkan çek sayılarında düşüş devam etmiştir. Bir önceki yıla göre protesto edilen senet sayısı %30,5 azalışla 420 binden 292 bine ve karşılıksız çıkan çek sayısı %19 azalarak 153 binden 124 bine gerilemiştir.

Türkiye'nin ekonomik kalkınması için büyük önem taşıyan turizm sektörü koronavirüs (Covid-19) salgınının neden olduğu seyahat kısıtlamaları nedeniyle 2020 yılında tarihi seviyelerde gerilemiş, 2021 yılında kontrollü normalleşme süreciyle toparlanmaya başlamıştır. Turizm sektöründe faaliyet gösteren tüm aktörlerin derinden etkilendiği iki yılın ardından aşılamanın yaygınlaşması ve sınırların açılması 2022 yılında sektörü olumlu etkilemiştir. Rusya'nın Ukrayna'ya askeri müdahalesi uluslararası turizm için aşağı yönlü bir risk oluştururken, Türkiye'de etkisi sınırlı düzeyde kalmıştır.

2022 yılında ülkemizden çıkış yapan ziyaretçi sayısı bir önceki yıla göre %75 artarak 29.357 bin kişiden 51.369 bin kişiye, giriş yapan vatandaş sayısı %165,4 artarak 2.738 bin kişiden 7.267 bin kişiye yükselmiştir. Türkiye'ye gelen yabancı ziyaretçilerin milliyetlere göre sıralamasında 2022 yılında Almanya 5.679 bin kişi ile ilk sırada yer alırken, Rusya Federasyonu 5.233 bin kişi ile ikinci, Birleşik Krallık 3.371 bin kişi ile üçüncü sırada yer almışlardır.

2022 yılında turizm gelirleri %53,4 artışla 46.285 milyon dolara, turizm giderleri de %130,9 artışla 4.277 milyon dolara yükselmiştir. Böylece net turizm gelirleri %48,3 artarak 42.008 milyon dolar olmuştur.

2022 yılında yatırımların artırılmasına katkı sağlamak, yatırımcıları desteklemek ve yönlendirmek amacıyla teşvik uygulamalarına devam edilmiştir. 2021 yılında %3,4 artan yatırım teşvik belgesine bağlanan sabit yatırım tutarı, 2022 yılında bütün sektörlere verilen teşviklerdeki yükselişe bağlı olarak %43,2 artmıştır. Böylece 2021 yılında 403.982 milyon TL olan teşvik belgesine bağlanan sabit yatırımlar, 2022 yılında 578.581 milyon TL'ye yükselmiştir.

2022 yılında teşvik belgesine bağlanan sabit yatırımlar içinde en büyük payı %59,9 ile imalat sanayi sektörü alırken, onu %19,9 ile hizmetler sektörü, %13,8 ile enerji sektörü, %4,7 ile madencilik sektörü ve %1,7 ile tarım sektörü takip etmiştir.

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasının (TCMB) temel amacı fiyat istikrarını sağlamak ve sürdürmektir. Bu amaç çerçevesinde 2022 Yılı Para ve Kur Politikası'nda TCMB'nin enflasyon hedeflemesi rejimini kararlı bir şekilde uygulayacağı vurgulanmıştır. Hükümetle birlikte belirlenen orta vadeli enflasyon hedefi %5 olarak korunmuştur. Yıl sonu enflasyon oranı olan enflasyon hedefinin 2 puan üstü ve altı belirsizlik aralığı olarak kabul edilmiştir.

2022 yılı sonunda bir önceki yıla göre 28,19 puan yükselerek %64,27 düzeyine çıkan enflasyon, %5 olan enflasyon hedefinin 59,27 puan üzerinde gerçekleşmiştir. Enflasyondaki yüksek oranlı artışta kur gelişmelerinin birikimli etkileri, yüksek oranda artan küresel enerji ve gıda fiyatlarının yansımaları, hizmet fiyatlarındaki artış, tedarik sürecinde yaşanan aksaklıklar, arz kısıtları ve enflasyon beklentilerindeki bozulma belirleyici olmuştur.

Ana harcama grupları itibarıyla en yüksek fiyat artışı %79,83 ile konutta görülürken, onu %77,87 ile gıda ve alkolsüz içecekler ve %73,02 ile ev eşyası grubundaki artışlar izlemiştir. En düşük fiyat artışı ise %25,87 ile giyim ve ayakkabı grubunda gerçekleşmiş, onu %32,58 ile haberleşme ve %37,27 ile eğitim grubundaki artışlar takip etmiştir. Fiyatlar tüm ana harcama gruplarında bir önceki yılın üzerinde artış göstermiştir.

Enflasyonun geleceğini tahmin etmede ve para politikasının belirlenmesinde etkili olduğu için TCMB tarafından takip edilen çekirdek enflasyon göstergelerinde 2022 yılında 2021 yılına göre artış gözlemlenmiştir. İşlenmemiş gıda ürünleri, enerji, alkollü içkiler ve tütün ile altın hariç tutularak hesaplanan B ve enerji, gıda ve alkolsüz içecekler, alkollü içkiler ile tütün ürünleri ve altın hariç tutularak hesaplanan C çekirdek enflasyon göstergeleri 2022 yılında bir önceki yıla göre yüksek artışlarla yıllık bazda sırasıyla %57,68 ve %51,93 olmuştur.

Rusya-Ukrayna savaşına bağlı olarak ortaya çıkan ve giderek artan jeopolitik riskler, pandemi nedeniyle bozulan küresel tedarik zincirini olumsuz yönde etkilemiştir. Bu riskler, enerji, çeşitli ara malı ve emtia ürünlerinde güçlü fiyat artışlarına, arz kısıtlarına ve yüksek fiyat oynaklıklarına neden olmuştur. Bu üretici fiyatları kaynaklı baskılar ile Yurt İçi Üretici Fiyat Endeksi (Yİ-ÜFE) yüksek seviyelerde kalmaya devam etmiştir. Böylece 2021 yılında %79,89 artan Yİ-ÜFE, 2022 yılında bir önceki yıla göre 17,83 puan artarak %97,72 seviyesine yükselmiştir.

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası para politikası kararlarının, manşet ve çekirdek enflasyon gelişmeleri, enflasyon beklentileri, para politikasının etkileyebileceği talep unsurları, arz yönlü gelişmeler, fiyatlama davranışları ve enflasyonu etkileyen bütün unsurlardaki gelişmeler dikkate alınarak oluşturulduğunu belirtmiştir. Enflasyon ve iktisadi faaliyet başta olmak üzere

makroekonomik göstergelerin tamamını dikkate alan veri odaklı ve sürdürülebilir fiyat istikrarını önceleyen yaklaşımla hareket edileceğini duyurmuştur.

TCMB'nin temel politika aracı bir hafta vadeli repo ihale faiz oranı olarak belirlenmiş, zorunlu karşılıkların da fiyat istikrarı ve finansal istikrar amaçları doğrultusunda destekleyici bir araç olarak kullanılması kararlaştırılmıştır. Yabancı para yükümlülüklerinin maliyetleri artırılırken, Türk lirası mevduat gelişimini destekleyecek mekanizmalara öncelik verilmesi hedeflenmiştir.

Fiyat istikrarını desteklemek için TCMB'nin finansal istikrarı da gözetmeye devam etmesi, bunun için parasal aktarım mekanizmasının sağlıklı işleyişini sağlamak ve makro finansal istikrara ilişkin riskleri sınırlamak amacıyla elindeki politika araçlarını en etkin şekilde kullanması kararlaştırılmıştır. Para politikasını destekleyici makro ihtiyati, teminat, likidite adımları ve rezerv yönetimini içeren güçlü bir politika bileşimi oluşturulmuştur. Liralaşma adımları ile Türk lirasının finansal sistemdeki ağırlığının artırılması, çeşitlendirilmiş rezerv yönetimi ile hedefli kredi ve likidite uygulamaları bütünlüklü politika çerçevesinin ana unsurları olmuştur.

2022 yılı Ocak ayında yayımlanan Enflasyon Raporu'nda açıklanan Liralaşma Stratejisi ile TCMB fiyat istikrarının sürdürülebilir bir çerçevede yeniden şekillenmesini amaçlayan bir politika duruşunu öne çıkarmıştır. Finansal sistemde temel değer saklama aracının TL cinsinden varlıklar olması, bilançolarda TL'nin payının artması, TCMB fonlamasında teminat olarak TL cinsinden varlıkların ağırlıkla kullanılması ve yurt içi ticari işlemlerde TL'nin tek değişim aracı olması hedeflenmiştir.

TCMB 2021 yılı Aralık ayında %14'e indirdiği politika faizini, 2022 yılı Ocak-Temmuz döneminde sürdürülebilir fiyat istikrarı ve finansal istikrarın tesisi için atılan ve sürdürülmekte olan adımlar ile birlikte, küresel barış ortamının yeniden tesis edilmesi ve enflasyonda baz etkilerinin de ortadan kalkmasıyla deflasyonist sürecin başlayacağı öngörüsü ile sabit tutmuştur. Ağustos ve Eylül aylarında iktisadi faaliyette muhtemel ivme kaybı, küresel büyümeye yönelik belirsizlikler ve artan jeopolitik risklerin sanayi üretimi ve istihdamdaki artış trendini olumsuz etkilememesi ve finansal koşullarla desteklemesi için politika faizini 100'er baz puan düşürmüştür. TCMB aynı gerekçelerle Ekim ve Kasım aylarında politika faizinde 150'şer baz puan düşüşler yapmıştır. Böylece TCMB Ağustos ayında başladığı faiz indirim döngüsünde Kasım ayı itibarıyla 500 puanlık indirim yaparak politika faizini %9'a indirmiştir. Yapılan politika faiz indirimlerinin yeterli olduğuna karar vererek Aralık ayında politika faizini %9'da sabit tutmuştur.

Bu uygulamalar sonucunda bir önceki yıla göre dar tanımlı para arzı M1 %49,3'lük artışla 3.131.103 milyon TL'ye, M2 para arzı %62,3'lük artışla 8.212.797 milyon TL'ye, M3 para arzı %63,4'lük artışla 8.443.279 TL'ye yükselmiştir.

2022 yılında mevduat bankalarındaki toplam mevduat %68,4'lük artışla 8.248.517 milyon TL'ye yükselmiştir. Toplam mevduat içinde önemli bir yer tutan tasarruf mevduatı %126,2'lik artışla

2.216.394 milyon TL, ticari kurumlar mevduatı %197'lik artışla 1.603.856 milyon TL, diğer kurumlar mevduatı %39,1'lik artışla 134.240 milyon TL, resmi kurumlar mevduatı %221,6'lık artışla 340.489 milyon TL, döviz tevdiat hesapları %18,8'lik artışla 3.143.016 milyon TL, yabancı para cinsinden kıymetli maden depo hesapları %33,7'lik artışla 438.104 milyon TL ve bankalararası mevduat %82,3'lük artışla 372.028 milyon TL olmuştur. Böylece toplam mevduat bir önceki yıla göre reel olarak %2,5 artış göstermiştir.

TCMB uyguladığı hedefli kredi politikası ile kredilerdeki artışın fiyat istikrarı ile uyumlu olması ve kredilerin potansiyel büyüme ve cari dengeyi desteklemesi için düzenlemeler yapmıştır. Bunun sonucunda kredi kompozisyonu hedeflenen yönde değişmiş ve TL kredilerde daha dengeli bir büyüme gerçekleşmiştir. TL kredilerin içinde tüketici kredilerinin payı azalırken, ticari krediler içinde yatırım ve ihracat kredilerinin payı artmıştır. Aynı zamanda küçük ve orta ölçekli işletmelere (KOBİ) kullanılan kredilerin miktarı ile toplam krediler içindeki payında da artış olmuştur.

Toplam banka kredileri 2022 yılında nominal olarak %53,4 artarken, reel olarak ise %6,6 azalış göstermiştir. Böylece 2021 yılında 4.499.268 milyon TL olan kredi hacmi 2022 yılında 6.903.990 milyon TL'ye yükselmiştir.

2022 yılında yüksek enflasyon ve negatif reel faiz ortamı yatırımcıların Borsa İstanbul'a olan ilgisini artırmıştır. Borsa İstanbul BİST 100 endeksinde 2018 yılında kaydedilen düşüş sonrası başlayan yükseliş eğilimi 2022 yılında da devam etmiştir. 2019-2021 yılları arasında %25-30 bandında seyreden endeks artış oranı 2022 yılında %196,6 ile yüksek bir düzeye ulaşmıştır.

2022 yılı Ocak ayında 2.003,2 seviyesinde olan endeks, yüksek enflasyon ve düşük faiz ortamında yatırımlarını korumak isteyen yerli yatırımcıların borsaya yönelmesi sonucunda özellikle yılın son dört ayında gerçekleşen artışların etkisiyle yıl sonunda 5.509,2 seviyesine ulaşmıştır. Borsa İstanbul toplam işlem hacmi, 2022 yılında %135,7'lik artışla 7.513.262 milyon TL'den 17.706.168 milyon TL'ye yükselmiştir.

2022 yılında Borsa İstanbul'da hisse senedi portföyü bulunan yerli yatırımcı sayısı 2021 yılına göre %60,8 artarak 3.766.444'e ve yabancı yatırımcı sayısı %29,6 artarak 17.043'e yükselmiştir. Böylece 2022 yılında Borsa İstanbul'da yatırım yapan toplam yatırımcı sayısı %60,7 artarak 3.783.487 olmuştur. Yerli yatırımcıların Borsa İstanbul'daki portföy değeri %249,8 artarak 1.835.562 milyon TL'ye, yabancı yatırımcıların portföy değeri %118,7 artarak 760.444 milyon TL'ye yükselmiştir. Böylece toplam portföy değeri %197,6 artarak 2.596.006 milyon TL olmuştur.

2022 yılında maliye politikasının temel amacı, koronavirüs (Covid-19) salgınının etkisiyle yükselen kamu açıklarının tedrici olarak azaltılması ve mali disiplinin sürdürülmesi olarak belirlenmiştir. Uygulanmakta olan mali disipline kararlılıkla devam edilerek kaynakların verimli olarak kullanılmasının sağlanması, belirlenen alanlarda tasarrufu sağlayacak yapısal değişikliklerin

hayata geçirilmesi, kamu kesimi borçlanma gereği ve kamu borcu stokunun GSYH'ye oranının düşürülmesi ve maliye politikasının sürdürülebilirliğinin güçlendirilmesi hedeflenmiştir. Para ve maliye politikalarının güçlü eşgüdümünün sürdürülmesi kararlaştırılmıştır.

2022 yılı merkezi yönetim bütçesinde bütçe giderlerinin 1.750.957 milyon TL, bütçe gelirlerinin 1.472.583 milyon TL olması hedeflenmiştir. Bu hedeflere göre bütçe dengesinin 278.374 milyon TL, faiz dışı dengenin ise 37.991 milyon TL açık vermesi öngörülmüştür.

Ancak yıl içinde enflasyondaki artışın başta personel giderleri ve emekli maaşları olmak üzere kamu harcamalarını artırması, döviz kuru ve ithal ürün fiyatlarında meydana gelen artışlara bağlı olarak artan doğal gaz ve elektrik maliyetlerinin tüketiciye yansıtılmaması için enerji KİT'lerine yapılan kaynak transferlerinin yükseltilmesi ve sosyal yardım harcamalarındaki artışların hız kazanmasıyla oluşan bütçe harcamalarının karşılanması için ek kaynak ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Aynı zamanda makro büyüklüklerdeki değişikliklerin başta vergi gelirleri olmak üzere bütçe gelirleri üzerinde oluşturduğu genişletici etki, gelir tahminlerinin de güncellenmesini gerekli kılmıştır.

Bütçe gelir ve harcamalarında meydana gelen nominal değişimler sonucunda hazırlanan ek bütçe teklifi, Türkiye Büyük Millet Meclisinde 29.06.2022 tarihinde kabul edilerek 2022 Yılı Merkezi Yönetim Bütçe Kanunu ile Bağlı Cetvellerinde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (Kanun No: 7414) başlığıyla 7 Temmuz 2022 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Bu Kanun ile harcamalar için 1.080.515 milyon Türk lirası ilave ödenek verilmiştir. Ek bütçe ödeneklerinin meydana getireceği finansman ihtiyacının tamamen bütçe gelirlerindeki artışla karşılanması öngörülerek gelirlerde de 1.080.515 milyon TL artış öngörülmüştür. Böylece ek bütçeyle 2022 yılında merkezi yönetim bütçe giderlerinin 2.831.472 milyon TL, bütçe gelirlerinin 2.553.099 milyon TL olması hedeflenmiştir. Bütçe harcama ve gelirlerinin aynı miktarda artırılması nedeniyle öngörülen 278.374 TL'lik bütçe açığı aynen korunmuştur. Faiz giderlerine ilişkin ödeneğin ek bütçede yukarı yönlü revize edilmesi sonucunda 37.991 milyon TL faiz dışı açık vermesi öngörülen bütçe dengesinin 51.426 milyon TL fazla vermesi öngörülmüştür.

Yıl içinde yaşanan yüksek oranlı enflasyon ve döviz kurlarındaki değişimlerin oluşturduğu ekonomik gelişmeler, jeopolitik riskler ve ithal ürün fiyatlarında meydana gelen değişimlerin etkisiyle bütçe harcamaları artarken, makro büyüklüklerdeki artışların başta vergi gelirleri olmak üzere bütçe gelirleri üzerinde oluşturduğu etki gelir tahsilatına olumlu yönde tesir etmiştir.

2022 yılı sonunda bütçe gelirleri %99,9 artarak 2.802.355 milyon TL, bütçe giderleri %83,4 artarak 2.941.420 milyon TL'ye yükselirken, bütçe açığı %31 küçülerek 139.065 milyon TL olmuş, faiz dışı denge 171.838 milyon TL fazla vermiştir. Bütçe gelirlerinin giderleri karşılama oranı %95,3'e yükselmiştir.

Böylece ek bütçe ile belirlenmiş hedeflerin, bütçe giderleri 109.948 milyon TL, bütçe gelirleri 249.256 milyon TL üzerinde gerçekleşmiştir. Bütçe açığı 139.065 milyon TL ile hedeflenen değerin 139.309 milyon TL altında gerçekleşirken 51.426 milyon TL fazla vermesi hedeflenen faiz dışı denge 171.838 milyon TL fazla ile sonuçlanmıştır.

Özelleştirme İdaresi Başkanlığının 1984 yılından bu yana sürdürdüğü özelleştirme çalışmaları, son yıllarda özelleştirme kapsamındaki kuruluşların büyük bölümünde özelleştirme çalışmalarının tamamlanmasıyla birlikte oldukça yavaşlamıştır.

2021 yılında 413.098 bin dolar olan özelleştirme işlemi tutarı, 2022 yılında %22,1'lik artışla 504.223 bin dolara yükselmiştir. 2022 yılındaki özelleştirme tutarının 441.199 bin dolarını taşınmaz satışları, 59.104 bin dolarını tesis-işletme satış/devri, 3.910 bin dolarını kamu kurumlarına devir ve 10 bin dolarını hisse satışları oluşturmuştur. 1986 yılından bu yana toplam 71.299 milyon dolar tutarında özelleştirme uygulaması gerçekleştirilmiştir.

2002 yılından bu yana yürütülmekte olan merkezi yönetim bütçe açığının finansmanına yönelik stratejik ölçütlere dayalı borçlanma politikasına 2022 yılında da devam edilmiştir. Uygulanan borçlanma politikasıyla risk, maliyet unsurları ve piyasa koşulları birlikte değerlendirilerek, maliyetlerin en uygun seviyeye indirilmesi amaçlanmıştır.

Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından açıklanan 2022 yılı Finansman Programında, borçlanmanın ağırlıklı olarak TL cinsinden yapılması, piyasa çeşitliliğinin sağlanması amacıyla uluslararası piyasalarda ABD dolarının yanında imkan olması durumunda diğer döviz cinslerinden de ihraç yapılması, faiz giderlerinin optimal şekilde yönetilmesini teminen uygun enstrüman ve vade bileşimi dikkate alınarak, gelecek 12 ayda faizi yenilenecek senetler ile vadesine 12 aydan az kalmış senetlerin payının belirli bir seviyede tutulması, nakit ve borç yönetiminde oluşabilecek likidite riskinin azaltılması amacıyla nakit rezervinin güçlü tutulması amaçlanmıştır.

2022 yılında mali disiplin gözetilerek ekonomik programlar, para ve maliye politikaları ile uyumlu borç yönetimi politika uygulamalarına devam edilmiştir.

2022 yılında merkezi yönetim iç borç stoku %44,2 artışla 1.905.331 milyon TL, dış borç stoku %49,2 artışla 2.127.910 milyon TL, böylece toplam borç stoku 46,8 artarak 4.033.241 milyon TL olmuştur.

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası döviz kurlarının serbest piyasa koşullarında arz ve talep dengesine göre oluştuğu dalgalı döviz kuru rejimi uygulamasına 2022 yılında da devam etmiştir.

Dalgalı kur rejiminde döviz arz ve talebini iktisadi temeller, uygulanan para ve maliye politikaları, ekonomik altyapı, uluslararası gelişmeler ve bekleyişler belirlemektedir. TCMB, döviz kurlarının seviyesine ilişkin olarak herhangi bir hedefi gözetmemekte, kurların düzeyini ya da yönünü belirleme

amacıyla herhangi bir döviz alım ya da satım işlemi yapmamaktadır. Döviz piyasasının etkin bir şekilde çalışabilmesi için döviz kuru gelişmelerini ve buna ilişkin risk faktörlerini yakından takip etmekte ve gerekli önlemleri almaktadır. Kurlarda ekonomik temellerden kopuk, aşırı dalgalanma olduğunda alış ya da satış yönünde müdahalede bulunabilmektedir.

Para politikasının etkinliği ve finansal istikrar açısından piyasa koşullarının uygunluğu gözetilerek döviz rezervleri güçlendirilmektedir. Buna yönelik araçlar şeffaf bir şekilde, belirli bir plan dahilinde ve uygun koşullarla kullanılmaktadır.

TCMB 2022 yılında döviz piyasalarında alım-satım ihaleleri düzenlememiş ve doğrudan alım-satım müdahalelerinde bulunmamıştır. Enerji ithalatçısı kamu iktisadi teşebbüslerinin (KİT) 17.971 milyon dolarlık döviz talebi TCMB tarafından karşılanmıştır. İhracatçılar ile döviz kazandırıcı hizmet ve faaliyetlerde bulunan firmalara TL olarak kullandırılan ihracat reeskont kredileri yoluyla TCMB döviz rezervlerine 17.623 milyon dolar katkı sağlanmıştır. Böylece TCMB 2022 yılında 348 milyon dolar döviz satımı yapmıştır.

2021 yılında diğer ulusal paraların Türk lirasına karşı değer artış oranlarında kaydedilen yükseliş 2022 yılında güçlenerek devam etmiştir. Kur korumalı mevduat sistemi uygulaması, zorunlu döviz satışı ve döviz talebini sınırlamaya yönelik uygulanan politikalara rağmen diğer ülke merkez bankaları ve TCMB'nin uyguladığı faiz politikası ve baz etkisi Türk lirasındaki değer kaybında etkili olmuştur. 2022 yılında yıllık ortalama değerlere göre nominal olarak Türk lirası karşısında Amerikan doları %87,2 değer kazanarak 16,53621 TL'ye, Euro %66,6 değer kazanarak 17,35511 TL'ye yükselmiştir.

2022 yılında Rusya-Ukrayna savaşının yol açtığı jeopolitik riskler ve gelişmiş ülke merkez bankalarının uyguladığı sıkı para politikaları, küresel üretim ve ticaret üzerinde baskı oluşturmuştur. Dünya genelinde üretim ve ticaret artış hızında meydana gelen küçülme ülkemiz ticaretini de olumsuz etkilemiştir.

2021 yılında %32,8 artan ihracat 2022 yılında ivme kaybederek %12,9 oranında artmıştır. Rusya- Ukrayna savaşının küresel iktisadi faaliyette yol açtığı yavaşlama, jeopolitik riskler, küresel resesyon beklentileri ile siparişlerin düşmesi, gelişmiş ülke merkez bankaları tarafından uygulanan politikalar, yılın ikinci yarısında Türk lirasındaki değer kaybının baskılanması, hammadde ve enerji fiyatlarındaki artışların maliyetleri yükseltmesi 2022 yılında ihracat artışını sınırlandırmıştır. İhracatçıların sahip oldukları dinamik yapı ve geleneksel ihracat pazarları dışında yeni pazarlara erişim kabiliyetleri ihracattaki ivme kaybını baskılamıştır. Böylece 2021 yılında 225.214 milyon dolar olan ihracat 254.201 milyon dolara yükselmiştir.

2021 yılında %23,6 ile dikkat çekici bir artış gösteren ithalat 2022 yılında daha da ivme kazanarak %34 artış göstermiştir. İktisadi faaliyette dünya ortalamasının üzerinde seyreden canlılık, doğalgaz

başta olmak üzere uluslararası enerji ve diğer emtia fiyatlarındaki artışlar ithalattaki artışın belirleyicisi olmuştur. 2022 yılı sonunda ithalat 271.426 milyon dolardan 363.709 milyona yükselmiştir.

İthalatta kaydedilen artışın ihracattaki artışın üzerinde gerçekleşmesinin etkisiyle dış ticaret açığı %137 artışla 109.508 milyona yükselmiş, ihracatın ithalatı karşılama oranı %83'ten %69,9'a gerilemiştir.

2022 yılında dış ticaret açığındaki büyüme ve artan altın ithalinin etkisiyle cari işlemler açığı son dokuz yılın en yüksek düzeyi olan 48.726 milyona yükselmiştir. Cari işlemler dengesinde gerçekleşen bozulmayı, taşımacılık ve turizm gelirlerindeki yükseliş sınırlandırmıştır.

2021 yılında koronavirüs salgını önlemek amacıyla yapılan kısıtlamaların kaldırılmasıyla artan doğrudan yatırımlar, 2022 yılında artan ekonomik ve jeopolitik riskler ve küresel risk iştahının azalması nedeniyle gerilemiştir. Türkiye'ye olan net uluslararası doğrudan yatırım girişleri 2022 yılında %13,8 azalarak 5.924 milyona düşmüştür.

2022 yılında Türkiye'ye 6.506 milyon dolar tutarında doğrudan sermaye girişi olurken, 582 milyon dolarlık sermaye çıkışı olmuştur. Böylece 5.924 milyon dolarlık net sermaye girişi, uluslararası sermayeli firmaların yabancı ortaklarıyla olan 835 milyon dolarlık net diğer sermaye girişi ve 6.273 milyon dolarlık net gayrimenkul satışı sonucunda toplam net yatırım tutarı %2,2 azalarak 13.032 milyon dolar düzeyinde gerçekleşmiştir.

2021 yılında %2,1 artan brüt dış borç stoku, 2022 yılında da %4,5 artış göstermiştir. Böylece 2021 yılında 439.262 milyon dolar olan brüt dış borç stoku, 2022 yılında 459.031 milyona yükselmiştir.

2021 yılında %6,2 artışla 119.072 milyona yükselen kısa vadeli dış borçlar, 2022 yılında %24 artışla 147.626 milyon dolar olmuştur. Uzun vadeli dış borçlar %0,7'lik artışın ardından 2022 yılında %2,7 azalarak 311.405 milyona gerilemiştir. Bu değişimlere bağlı olarak 2022 yılında dış borç stokunun vade yapısında bozulma devam etmiştir. Brüt borç stoku içinde kısa vadeli borçların payı %27,1'den %32,2'ye yükselirken, uzun vadeli borçların payı %72,9'dan %67,8'e gerilemiştir.

Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS) sonuçlarına göre 2022 yılı sonu itibarıyla Türkiye'de ikamet eden nüfus bir önceki yıla göre 600 bin kişi artarak 85.280 bin kişi olmuştur. Nüfusun 79.613 bini il ve ilçe merkezlerinde, 5.666 bini belde ve köylerde yaşamaktadır. Yıllık nüfus artış hızı 2021 yılında %12,7 iken, 2022 yılında %7,1'e düşmüş, nüfus yoğunluğu 1 kişi artarak 111 kişi olmuştur.

2022 yılında küresel ve ulusal büyümedeki yavaşlama ve iktisadi faaliyetlerdeki ivme kaybı ile yurtdışı talepteki azalışa rağmen yurtdışı tüketimdeki büyümenin etkisiyle istihdam azalan oranlı artmaya devam etmiştir. İşgücüne katılma oranında da benzer bir seyir izlenmiştir. İstihdam artışı işsizlik oranındaki artışı baskımlarken, işgücüne katılımdaki artış ise olumsuz yönde etki yapmıştır.

Tarım sektörü istihdamındaki küçülme ve inşaat sektörü istihdamındaki zayıf artışa rağmen, sanayi sektörü istihdamı ve işgücü piyasasında büyük payı olan hizmetler sektörü istihdamındaki canlılık toplam istihdamdaki artışta belirleyici olmuştur.

2022 yılında işgücü 1 milyon 618 bin kişi artarak 34 milyon 334 bin kişiye, istihdam edilenler 1 milyon 955 bin kişi artarak 30 milyon 752 bin kişiye yükselirken, işsiz sayısı ise 337 bin kişi azalarak 3 milyon 582 bin kişiye düşmüştür. İşsizlik oranı 1,6 puan azalarak %10,4'e, genç nüfusta işsizlik oranı 3,2 puan azalarak %19,4'e gerilemiş, istihdam oranı 2,3 puanlık artışla %47,5'e yükselmiştir.

2022 yılında tarım sektöründe 4 milyon 866 bin kişi, sanayi sektöründe 6 milyon 663 bin kişi, inşaat sektöründe 1 milyon 846 bin kişi, hizmetler sektöründe 17 milyon 378 bin kişi istihdam edilmiştir. Toplam istihdam içinde tarım sektörünün payı %15,8, inşaat sektörünün payı %6, hizmetler sektörünün payı %56,5 ve sanayi sektörünün payı %21,7 olmuştur.

Herhangi bir sosyal güvenlik kuruluşuna bağlı olmadan çalışanların oranı 2,2 puanlık düşüşle %26,8 olarak gerçekleşmiştir.

1. EKONOMİK GÖSTERGELER

1.1 Gayrisafi Yurt İçi Hasıla

2020 yılında tüm dünyayı etkisi altına alan koronavirüs (Covid-19) salgınının Türkiye ekonomisi üzerindeki olumsuz etkileri, 2021 yılında ülke genelinde hızla yaygınlaşan aşılama sürecinin olumlu seyri ve salgına yönelik alınan kısıtlamaların hafiflemesiyle birlikte azalmıştır. Türkiye ekonomisi ekonomik aktivitedeki canlanma, iç ve dış talepteki artış ile düşük baz etkisi sonucu %11,4 büyüyerek 2010 yılından itibaren başlayan kesintisiz büyüme sürecini devam ettirmiştir.

2021 yılında gerçekleşen güçlü büyüme, 2022 yılının ilk çeyreğinde de sürmüştür. Şubat ayı sonunda başlayan Rusya-Ukrayna savaşı, bölgesel tedarik zincirlerinde aksamalara ve enerji maliyetlerinde önemli artışlara neden olmuş, ancak bu risklerin yarattığı olumsuzluklar Türkiye ekonomisinde sınırlı düzeyde kalmıştır. Türkiye ekonomisi yılın ilk çeyreğinde artan yurt içi ve yurt dışı talebin etkisiyle %7,6 oranında büyüme göstermiştir. Yılın ikinci çeyreğinde özel tüketim ve ihracat büyümeye güçlü katkı vermeyi sürdürmüş büyüme hızı %7,8'e yükselmiştir. Dış talepteki azalmanın ihracatta oluşturduğu ivme kaybının yanı sıra iç talepteki yavaşlama ekonomik büyüme üzerinde baskı oluşturmuştur. Türkiye ekonomisinin büyüme hızı yavaşlayarak üçüncü çeyrekte %4 ve son çeyrekte %3,5 düzeyinde kalmıştır.

Böylece 2022 yılında Türkiye ekonomisi, özel tüketim harcamalarındaki güçlü artışın belirleyici olduğu iç talepteki artışın yanı sıra dış talebin sınırlı katkısıyla %5,6 büyümüştür. 2021 yılına göre büyüme performansında 5,8 puanlık düşüş kaydedilmiştir (Tablo 11).

2022-2024 Orta Vadeli Programda Türkiye ekonomisinde büyüme gerçekleşme tahmini 2022 yılı için %5 olarak öngörülmüş, 2022 yılı Eylül ayında açıklanan 2023-2025 Orta Vadeli Programda gerçekleşme tahmini %5 olarak korunmuştur. Böylece yıllık büyüme hızı 2022 yılı için programlanan ve tahmin edilen büyüme hızının 0,6 puan üzerinde gerçekleşmiştir.

2022 yılında takvim etkisinden arındırılmış GSYH zincirlenmiş hacim endeksi bir önceki yılın aynı çeyreğine göre, birinci çeyrekte %7,6, ikinci çeyrekte %7,5, üçüncü çeyrekte %3,8 ve dördüncü çeyrekte %3,5 büyümüştür. Mevsim ve takvim etkilerinden arındırılmış GSYH zincirlenmiş hacim endeksi bir önceki çeyreğe göre birinci çeyrekte %0,7, ikinci çeyrekte %1,8 büyürken, üçüncü çeyrekte %0,1 küçülme, son çeyrekte ise %0,9 büyüme göstermiştir (Grafik 6).

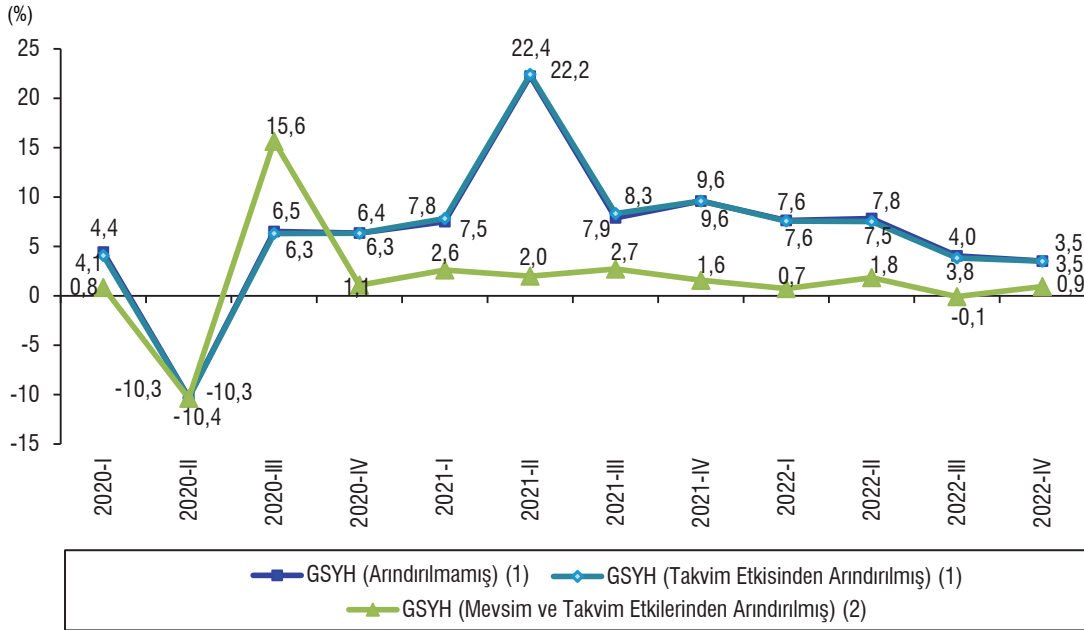
Tablo 11. Gayrisafi Yurt İçi Hasıla, İktisadi Faaliyet Kollarına Göre A10 Düzeyinde Zincirlenmiş Hacim ve Endeks

(2009=100)

İktisadi Faaliyet Kolları (NACE Rev.2)	Hacim (Bin TL)			Endeks			Değişim (%)	
	2020	2021	2022	2020	2021	2022	2021	2022
Tarım, ormancılık ve balıkçılık	118.539.975	115.051.900	115.765.458	145,9	141,6	142,5	-2,9	0,6
Sanayi	354.533.427	415.487.527	429.182.149	191,2	224,0	231,4	17,2	3,3
İmalat sanayi	291.517.853	345.362.678	360.241.032	191,1	226,4	236,2	18,5	4,3
İnşaat	108.805.668	108.110.963	99.022.553	193,2	192,0	175,9	-0,6	-8,4
Hizmetler	394.675.783	477.829.662	533.970.654	177,6	215,1	240,3	21,1	11,7
Bilgi ve iletişim	59.511.945	72.498.804	78.775.322	219,2	267,0	290,1	21,8	8,7
Finans ve sigorta faaliyetleri	94.127.072	88.232.933	107.489.552	251,3	235,5	286,9	-6,3	21,8
Gayrimenkul faaliyetleri	148.003.910	153.330.854	159.909.821	140,8	145,9	152,2	3,6	4,3
Mesleki, idari ve destek hizmet faaliyetleri	87.852.946	102.759.479	112.940.182	194,9	228,0	250,6	17,0	9,9
Kamu yönetimi, eğitim, insan sağlığı ve sosyal hizmet faaliyetleri	192.919.769	205.914.377	215.800.253	162,5	173,4	181,8	6,7	4,8
Diğer hizmet faaliyetleri	37.171.454	46.392.890	49.063.205	190,0	237,1	250,7	24,8	5,8
Sektörler toplamı	1.588.468.263	1.788.226.752	1.899.483.036	176,8	199,1	211,5	12,6	6,2
Ürün üzerindeki vergiler eksi sübvansiyonlar	218.077.199	221.501.039	221.565.599	201,7	204,9	204,9	1,6	0,0
Gayrisafi yurt içi hasıla (alıcı fiyatlarıyla)	1.804.600.723	2.009.486.002	2.121.331.180	179,3	199,7	210,8	11,4	5,6

Kaynak: TÜİK.

Grafik 6. Dönemler İtibarıyla Gayrisafi Yurt İçi Hasıla Büyüme Hızları

Kaynak: TÜİK.

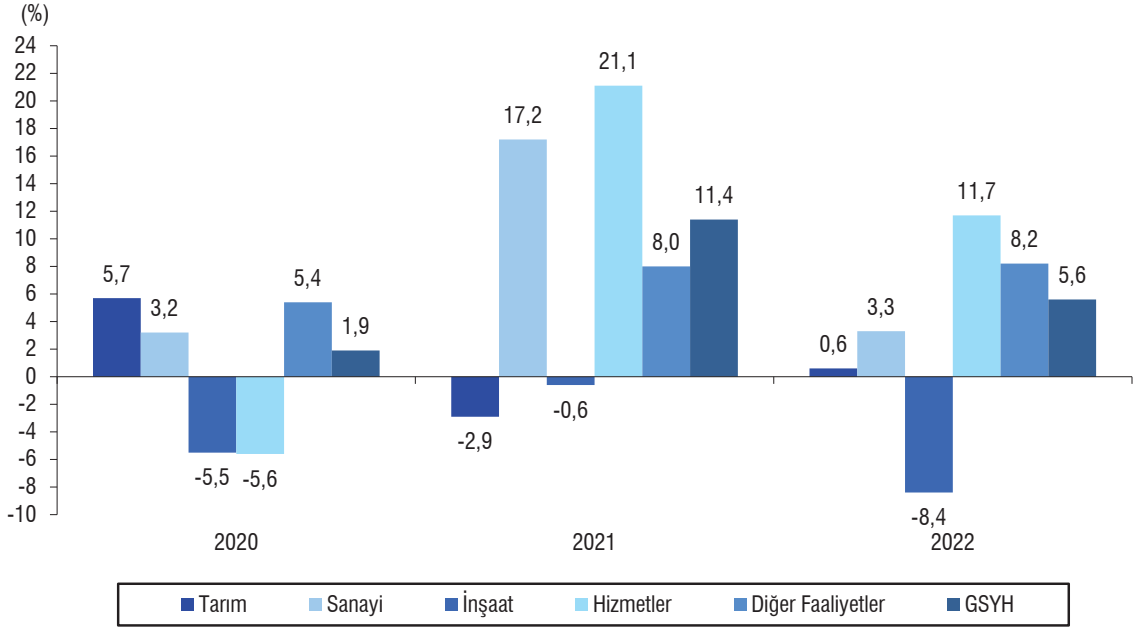
(1): Bir önceki yılın aynı çeyreğine göre değişim.

(2): Bir önceki çeyreğe göre değişim.

2022 yılında artan enerji fiyatlarının etkisi ile tarımsal girdi ve hammadde fiyatlarında meydana gelen artış tarım sektörünün toparlanma sürecini yavaşlatmış, sektörün katma değerinde %0,6'lık artış gerçekleşmiştir. Yıllık bazda en son 2017 yılında %9,4 büyüme kaydeden inşaat sektörü 2022 yılında %8,4 daralarak üst üste beş yıl küçülmüştür. İnşaat sektöründeki küçülmeye inşaat

maliyetlerindeki yükseliş, düşük faizli konut kredisinin kaldırılması, ekonomideki likidite sıkıntısı etkili olmuştur. Yurt içi ve yurt dışı talebin imalat sanayi üretimini desteklemesi ile sanayi sektörü %3,3'lük bir büyüme performansı göstermiştir. Turizm başta olmak üzere hizmet talebindeki artışa bağlı olarak hizmetler sektörü %11,7'lik artış ile büyüme hızı en yüksek sektör olmuştur (Grafik 7).

Grafik 7. Gayrisafi Yurt İçi Hasılayı Oluşturan Faaliyetlerin Büyüme Hızları (Zincirlenmiş Hacim Endeksi, 2009=100)

Kaynak: TÜİK.

2022 yılında üretim yöntemiyle GSYH cari fiyatlarla %107 büyüyerek 15.006.574 milyon TL'ye ulaşmıştır. Bunun 969.494 milyon TL'si tarım, 4.061.840 milyon TL'si sanayi, 721.248 milyon TL'si inşaat, 3.975.856 milyon TL'si hizmetler ve 3.707.078 milyon TL'si diğer sektörler tarafından sağlanırken, 1.571.058 milyon TL'sini de ürün üzerindeki vergiler eksi sübvansiyonlar oluşturmuştur (Tablo 12).

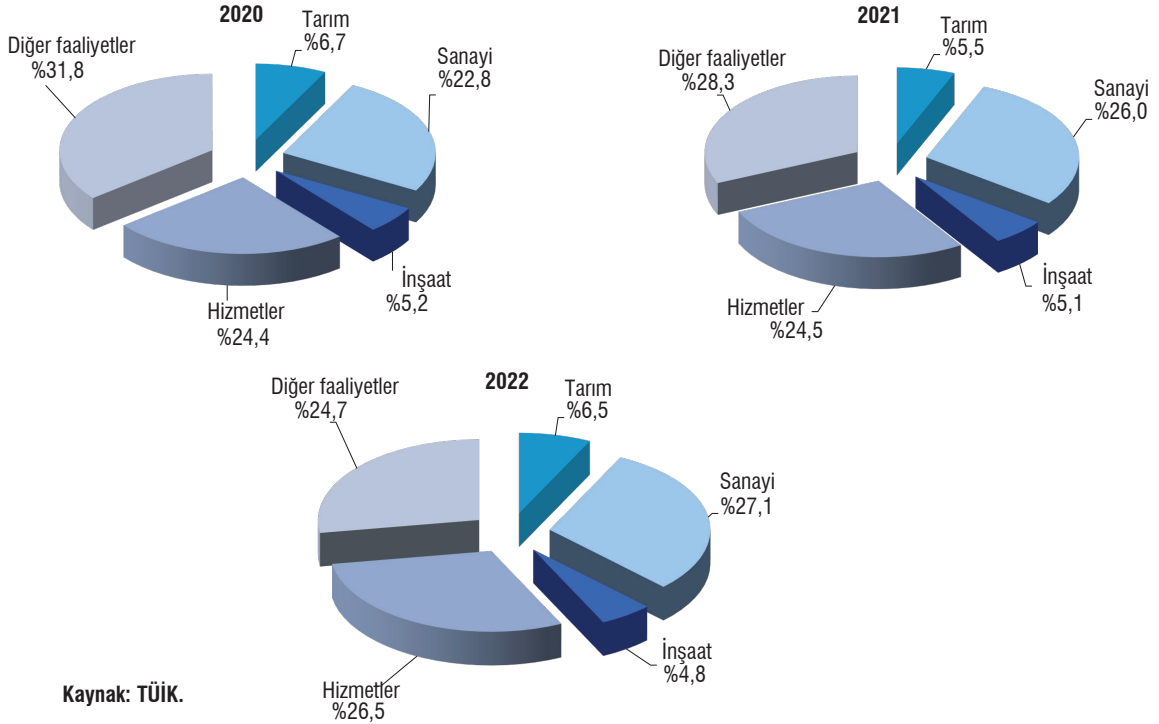
2022 yılında bir önceki yıla göre GSYH içinde tarım sektörünün payı 1 puan artarak %6,5'e, sanayi sektörünün payı 1,1 puan artarak %27,1'e, hizmetler sektörünün payı 2 puan artarak %26,5'e yükselirken, inşaat sektörünün payı 0,3 puan azalarak %4,8'e, diğer faaliyetlerin payı 3,6 puan azalarak %24,7'ye gerilemiştir. Ürün üzerindeki vergiler eksi sübvansiyonların payı 0,1 puan azalarak %10,5 olarak gerçekleşmiştir (Tablo 13, Grafik 8).

Tablo 12. Gayrisafi Yurt İçi Hasıla, İktisadi Faaliyet Kollarına Göre A10 Düzeyinde Cari Fiyatlarla

İktisadi Faaliyet Kolları (NACE Rev.2)	Değer (Bin TL)			Pay (%)			Değişim (%)	
	2020	2021	2022	2020	2021	2022	2021	2022
Tarım, ormancılık ve balıkçılık	336.623.140	401.805.954	969.494.441	6,7	5,5	6,5	19,4	141,3
Sanayi	1.149.839.800	1.888.148.628	4.061.839.888	22,8	26,0	27,1	64,2	115,1
İmalat sanayi	965.941.598	1.609.778.714	3.310.952.450	19,1	22,2	22,1	66,7	105,7
İnşaat	264.934.039	367.218.833	721.247.543	5,2	5,1	4,8	38,6	96,4
Hizmetler	1.128.843.911	1.772.670.048	3.975.855.594	22,4	24,5	26,5	57,0	124,3
Bilgi ve iletişim	138.667.333	199.576.584	351.166.862	2,7	2,8	2,3	43,9	76,0
Finans ve sigorta faaliyetleri	187.692.295	211.640.623	503.118.534	3,7	2,9	3,4	12,8	137,7
Gayrimenkul faaliyetleri	316.166.008	358.675.847	507.072.115	6,3	4,9	3,4	13,4	41,4
Mesleki, idari ve destek hizmet faaliyetleri	241.238.724	345.474.812	681.784.293	4,8	4,8	4,5	43,2	97,3
Kamu yönetimi, eğitim, insan sağlığı ve sosyal hizmet faaliyetleri	614.562.651	769.000.822	1.377.893.771	12,2	10,6	9,2	25,1	79,2
Diğer hizmet faaliyetleri	109.101.746	166.979.807	286.042.889	2,2	2,3	1,9	53,0	71,3
Sektörler toplamı	4.487.669.647	6.481.191.958	13.435.515.929	88,9	89,4	89,5	44,4	107,3
Ürün üzerindeki vergiler eksi sübvansiyonlar	560.550.420	767.597.025	1.571.058.227	11,1	10,6	10,5	36,9	104,7
Gayrisafi yurt içi hasıla (alıcı fiyatlarıyla)	5.048.220.067	7.248.788.983	15.006.574.157	100,0	100,0	100,0	43,6	107,0

Kaynak: TÜİK.

Grafik 8. Sektörlerin Gayrisafi Yurt İçi Hasıla İçindeki Payları (Cari Fiyatlarla)

Kaynak: TÜİK.

Tablo 13. Sektörlerin Gayrisafi Yurt İçi Hasıla İçindeki Payları ⁽¹⁾

İktisadi Faaliyet Kolları	(Cari Fiyatlarla, %)		
	2020	2021	2022
Tarım	6,7	5,5	6,5
Sanayi	22,8	26,0	27,1
İnşaat	5,2	5,1	4,8
Hizmetler	22,4	24,5	26,5
Diğer faaliyetler ⁽¹⁾	31,8	28,3	24,7
Sektörler toplamı	88,9	89,4	89,5
Ürün üzerindeki vergiler eksi sübvansiyonlar	11,1	10,6	10,5
Gayrisafi yurt içi hasıla	100,0	100,0	100,0

Kaynak: TÜİK.

(1): Bilgi ve iletişim, finans ve sigorta faaliyetleri, gayrimenkul faaliyetleri, mesleki, idari ve destek hizmet faaliyetleri, kamu yönetimi, eğitim, insan sağlığı ve sosyal hizmet faaliyetleri ve diğer hizmet faaliyetlerini içerir.

Yüksek enflasyon nedeniyle harcama taleplerinin öne çekilmesi sonucunda 2021 yılının son çeyreğinde özel tüketim harcamalarında başlayan güçlü artış eğilimi 2022 yılının genelinde devam etmiştir. Kamu tüketim harcamalarında da yılın ikinci yarısında ivmelenerek artan yükseliş kaydedilmiştir. Harcama yönünden özel tüketim öncülüğünde nihai yurt içi talep büyümenin temel belirleyicisi olmuştur. Harcamalar yöntemiyle zincirlenmiş hacim endeksine göre, 2022 yılında yerleşik hanehalklarının tüketim harcamaları %19,7, hanehalkına hizmet eden kar amacı olmayan kuruluşların tüketimi %3,1 ve devletin nihai tüketim harcamaları %5,2 artmıştır. Böylece toplam tüketim harcamaları büyüme hızı 2021 yılına göre 4,2 puan artarak %17 olmuştur. Toplam sabit sermaye yatırımları %2,8 artış göstermiştir (Tablo 14).

Tablo 14. Gayrisafi Yurt İçi Hasıla, Harcama Yöntemiyle Zincirlenmiş Hacim ve Endeks

Harcama Bileşenleri	Hacim (Bin TL)			Endeks			Değişim (%)	
	2020	2021	2022	2020	2021	2022	2021	2022
Yerleşik hanehalklarının tüketimi	1.068.655.134	1.232.130.012	1.474.877.303	173,4	199,9	239,3	15,3	19,7
Hanehalkına hizmet eden kar amacı olmayan kuruluşların tüketimi	6.772.709	7.728.653	7.968.585	200,4	228,7	235,8	14,1	3,1
Devletin nihai tüketim harcamaları	261.272.050	268.153.905	281.985.935	165,8	170,2	179,0	2,6	5,2
Gayrisafi sabit sermaye oluşumu	471.555.378	506.447.595	520.570.654	210,8	226,4	232,7	7,4	2,8
Stoktaki değişiklikler	-	-	-	-	-	-	-	-
Mal ve hizmet ihracatı	384.909.792	480.729.002	524.265.934	163,7	204,4	222,9	24,9	9,1
(Eksi) Mal ve hizmet ithalatı	394.778.064	404.184.245	436.113.968	167,5	171,5	185,1	2,4	7,9
Gayrisafi yurt içi hasıla	1.804.600.723	2.009.486.002	2.121.331.180	179,3	199,7	210,8	11,4	5,6

Kaynak: TÜİK.

2021 yılında salgının etkilerinin azalması, düşük baz etkisi ve küresel ekonomideki canlanma ile mal ve hizmet ihracatı % 24,9 artarken, mal ve hizmet ithalatındaki artış %2,4 düzeyinde gerçekleşmiştir. 2022 yılında küresel ekonomide ortaya çıkan yavaşlama ve rekabet gücümüzdeki azalma nedeniyle mal ve hizmet ihracatındaki artış %9,1 düzeyinde kalırken, güçlü seyreden ithalata bağlı olarak mal ve hizmet ithalatındaki artış %7,9'a yükselmiş, böylece net ihracatın büyümeye pozitif katkısı azalmıştır.

2022 yılında bir önceki yıla göre GSYH içinde cari fiyatlarla yerleşik hanehalklarının tüketim harcamalarının payı 2,6 puan artarak %57,5'e yükselirken, devletin nihai tüketim harcamalarının payı 1,3 puan azalarak %11,8'e gerilemiş, hanehalkına hizmet eden kar amacı olmayan kuruluşların tüketimlerinin %0,3'lük payında değişim olmamıştır. Böylece GSYH içinde toplam tüketim harcamalarının payı 1,2 puan artarak %69,6'ya, gayrisafi sabit sermaye oluşumunun payı 1,5 puan artarak %29,6'ya yükselmiştir (Tablo 15).

Tablo 15. Gayrisafi Yurt İçi Hasıla, Harcama Yöntemiyle Cari Fiyatlarla

Harcama Bileşenleri	Değer (Bin TL)			Pay (%)			Değişim (%)	
	2020	2021	2022	2020	2021	2022	2021	2022
Yerleşik hanehalklarının tüketimi	2.846.679.892	3.982.950.022	8.633.056.838	56,4	54,9	57,5	39,9	116,8
Hanehalkına hizmet eden kar amacı olmayan kuruluşların tüketimi	19.071.891	25.084.840	41.820.178	0,4	0,3	0,3	31,5	66,7
Devletin nihai tüketim harcamaları	766.000.116	946.644.191	1.778.066.150	15,2	13,1	11,8	23,6	87,8
Gayrisafi sabit sermaye oluşumu	1.383.494.366	2.039.952.595	4.443.791.797	27,4	28,1	29,6	47,4	117,8
Stoktaki değişiklikler ⁽¹⁾	209.140.382	270.749.432	816.637.723	4,1	3,7	5,4	-	-
Mal ve hizmet ihracatı	1.450.511.482	2.559.041.006	5.686.593.363	28,7	35,3	37,9	76,4	122,2
(Eksi) Mal ve hizmet ithalatı	1.626.678.061	2.575.633.103	6.393.391.891	32,2	35,5	42,6	58,3	148,2
Gayrisafi yurt içi hasıla	5.048.220.067	7.248.788.983	15.006.574.157	100,0	100,0	100,0	43,6	107,0

Kaynak: TÜİK.

(1): Stok değişimleri kalıntı yöntemiyle hesaplanmış olup, istatistiki hatayı da içermektedir.

2022 yılında hanehalklarının ve hanehalkına hizmet eden kar amacı olmayan kuruluşların yapmış olduğu harcamaları içeren hanehalklarının nihai tüketim harcamalarının tüm alt gruplarında güçlü talep etkisi ile önemli artışlar olmuştur. En yüksek artış %27 ile hizmetler grubu harcamalarında görülürken onu, %24,5 artış ile dayanıklı mallar grubu harcamaları, %23 artış ile yarı dayanıklı mallar grubu harcamaları ve %15,3 artış ile dayanıksız mallar grubu harcamaları izlemiştir (Tablo 16).

Tablo 16. Yerleşik ve Yerleşik Olmayan Hanehalkı Nihai Tüketim Harcamaları, Dayanıklılık Türüne Göre Zincirlenmiş Hacim Endeksi

Dayanıklılık Türü	Endeks			Değişim (%)	
	2020	2021	2022	2021	2022
Dayanıklı mallar	251,0	287,9	358,5	14,7	24,5
Yarı dayanıklı mallar	176,8	233,1	286,8	31,9	23,0
Dayanıksız mallar	166,0	183,7	211,7	10,6	15,3
Hizmetler	151,2	183,5	232,9	21,3	27,0
Yerleşik ve yerleşik olmayan hanehalkı yurt içi tüketimi	166,7	196,1	239,2	17,6	22,0

Kaynak: TÜİK.

Hanehalklarının nihai tüketim harcamalarının en büyük bölümünü %39,9'luk pay ile hizmetler grubu oluştururken, onu %38'lik pay ile dayanıksız mallar, %11,1'lik pay ile yarı dayanıklı mallar ve %11'lik pay ile dayanıklı mallar grupları izlemiştir (Tablo 17).

Tablo 17. Yerleşik ve Yerleşik Olmayan Hanehalkı Nihai Tüketim Harcamaları, Dayanıklılık Türüne Göre Cari Fiyatlarla

Dayanıklılık Türü	Değer (Bin TL)			Pay (%)			Değişim (%)	
	2020	2021	2022	2020	2021	2022	2021	2022
Dayanıklı mallar	323.692.074	475.447.375	1.030.101.773	11,1	11,3	11,0	46,9	116,7
Yarı dayanıklı mallar	308.807.863	483.391.142	1.039.887.183	10,6	11,5	11,1	56,5	115,1
Dayanısız mallar	1.120.379.905	1.528.465.062	3.565.070.254	38,3	36,4	38,0	36,4	133,2
Hizmetler	1.168.972.617	1.709.673.053	3.734.742.975	40,0	40,7	39,9	46,3	118,4
Yerleşik ve yerleşik olmayan hanehalkı yurt içi tüketimi	2.921.852.459	4.196.976.632	9.369.802.185	100,0	100,0	100,0	43,6	123,3

Kaynak: TÜİK.

Harcama yöntemiyle zincirlenmiş hacim endeksine göre gayrisafi sabit sermaye oluşumunda inşaat yatırımları %9,6 azalırken, makine ve teçhizat yatırımları %11,7, diğer aktifler %13,9 artmıştır. Böylece üretilmiş mali olmayan aktifler %2,8 artış göstermiştir (Tablo 18).

Tablo 18. Gayrisafi Sabit Sermaye Oluşumu, Zincirlenmiş Hacim Endeksi

Sermaye Sınıflaması	Endeks			Değişim (%)	
	2020	2021	2022	2021	2022
İnşaat	183,3	179,2	162,0	-2,2	-9,6
Makine ve teçhizat	233,8	284,9	318,3	21,8	11,7
Diğer aktifler	252,8	239,6	272,8	-5,2	13,9
Üretilmiş mali olmayan aktifler	210,8	226,4	232,7	7,4	2,8

Kaynak: TÜİK.

Harcama yöntemiyle cari fiyatlarla gayrisafi sabit sermaye oluşumunda en fazla payı %47,7 ile makine ve teçhizat yatırımları almış, inşaat yatırımlarının payı %41, diğer aktiflerin payı %11,3 olarak gerçekleşmiştir. Bir önceki yıla göre makine ve teçhizat yatırımları ile diğer aktiflerin payı artarken, inşaat yatırımlarının payı azalış göstermiştir (Tablo 19).

Tablo 19. Gayrisafi Sabit Sermaye Oluşumu, Cari Fiyatlarla

Sermaye Sınıflaması	Değer (Bin TL)			Pay (%)			Değişim (%)	
	2020	2021	2022	2020	2021	2022	2021	2022
İnşaat	627.246.332	877.512.123	1.822.982.584	45,3	43,0	41,0	39,9	107,7
Makine ve teçhizat	575.507.419	941.824.268	2.119.781.430	41,6	46,2	47,7	63,7	125,1
Diğer aktifler	180.740.614	220.616.205	501.027.783	13,1	10,8	11,3	22,1	127,1
Üretilmiş mali olmayan aktifler	1.383.494.366	2.039.952.595	4.443.791.797	100,0	100,0	100,0	47,4	117,8

Kaynak: TÜİK.

Kişi başına GSYH 2022 yılında cari fiyatlarla %105 artışla 176.589 TL'ye yükselmiştir. 2021 yılında 9.592 dolar olan kişi başına GSYH, 2022 yılında %11,1 artışla 10.655 dolar olmuştur (Tablo 20).

Tablo 20. Kişi Başına Gayrisafi Yurt İçi Hasıla

Yıllar	Yıl Ortası Nüfus ⁽¹⁾ (Bin Kişi)	Cari Fiyatlarla			
		Türk Lirası (TL)	Değişim (%)	ABD Doları (\$)	Değişim (%)
2020	83.385	60.541	15,9	8.600	-6,5
2021	84.147	86.144	42,3	9.592	11,5
2022 ⁽²⁾	84.980	176.589	105,0	10.655	11,1

Kaynak: TÜİK.

(1): Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi yıllık sonuçları kullanılarak hesaplanmıştır.

(2): 2022 yılı rakamları dört çeyrek toplamı olup, geçicidir.

1.2 Sektörel Gelişmeler

1.2.1 Tarım

2022 yılında koronavirüs (Covid-19) salgınının bitme noktasına gelmesi ve kuraklığın sınırlı kalması Türkiye'nin üretim, istihdam ve ihracatına önemli katkı sağlayan tarım sektörünü olumlu yönde etkilerken, Rusya-Ukrayna savaşı, artan enerji fiyatlarıyla birlikte tarımsal girdi ve hammadde fiyatları ile tarım ürünleri ve gıda fiyatlarındaki aşırı yükselme, tarımdaki toparlanma sürecini yavaşlatmıştır.

Tarım sektörü katma değeri bir önceki yılın aynı dönemine göre, 2022 yılının birinci çeyreğinde %1,5, ikinci çeyreğinde %2 daralırken, üçüncü çeyreğinde %2,3 büyümüş, dördüncü çeyreğinde tekrar %0,3 daralma göstermiştir. Bu değişiklikler sonucunda 2021 yılında %2,9 küçülen tarım sektörü katma değeri, 2022 yılında yerini %0,6 büyümeye bırakmıştır.

2021 yılında %14,1 azalan tahıllar ve diğer bitkisel ürünlerin üretim miktarı, 2022 yılında tahıllar, kuru baklagiller, tütün, şeker pancarı ve pamuk üretimindeki iyileşmeye bağlı olarak %14,6 artarak 70.204.451 tona yükselmiştir (Tablo 21, Grafik 9).

2021 yılında %14,3 azalan tahıl üretiminde, elverişli iklim koşullarının etkisiyle 2022 yılında %21,3 artış olmuştur. Buğday üretimi yine ilk sırada yer almış ve %11,9 artış göstermiştir. Mısır (dane) ve arpa üretimi sırasıyla %25,9 ve %47,8 artarak 2. sırayı paylaşmıştır. Çeltik üretiminde ise %5 düşüş yaşanmıştır.

2021 yılında %5,2 azalış gösteren patates, kuru baklagiller, yenilebilir kök yumrular grubundaki üretim miktarı 2022 yılında %5,8 artmıştır. Bu artışta nohut, kırmızı ve yeşil mercimek üretimindeki yüksek oranlı artış etkili olmuştur. 2021 yılında %1,9 düşüş gösteren patates üretiminde, 2022 yılında %2 artış gözlemlenmiştir. Kuru baklagiller grubunda nohut üretimi %22,1 artarak ilk sıradaki yerini korurken, kuru fasulye üretimi %11,5 azalış göstermiş, kırmızı mercimek ise %75,4 gibi yüksek bir artışla kuru fasulyeyi geçerek ikinci sıraya yerleşmiştir. Yeşil mercimek üretiminde de %28,6 artış yaşanmıştır.

Yağlı tohumlar grubunda ise üreticilerin beklentilerinin altında kalan fiyatların etkisiyle başka ürünlere yönelmesi sonucunda büyüme oranı 13 puanlık düşüşle %2,5'e gerilemiştir. Ayçiçeği üretimi artış oranı %5,6'da kalırken, yerbıstığına %20,4, soyada %14,8 ve susamda %1,6 üretim düşüşleri yaşanmıştır.

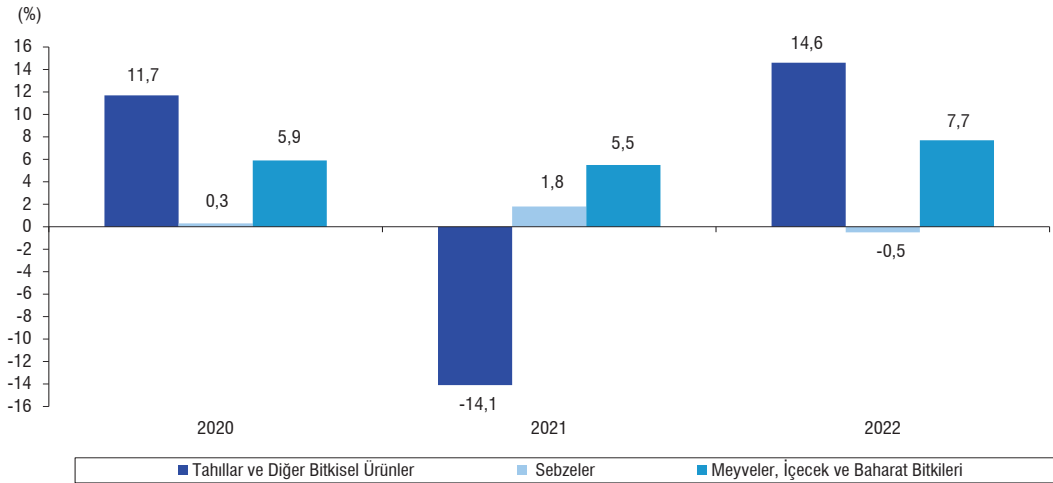
Tablo 21. Tahıllar ve Diğer Bitkisel Ürünlerin Üretim Miktarları

Tahıllar ve Diğer Bitkisel Ürünler	Üretim (Ton)			Değişim (%)	
	2020	2021	2022	2021	2022
Tahıllar	37.187.508	31.869.886	38.671.839	-14,3	21,3
Buğday	20.500.000	17.650.000	19.750.000	-13,9	11,9
Mısır (dane)	6.500.000	6.750.000	8.500.000	3,8	25,9
Arpa	8.300.000	5.750.000	8.500.000	-30,7	47,8
Çeltik	980.000	1.000.000	950.000	2,0	-5,0
Diğer	907.508	719.886	971.839	-20,7	35,0
Patates, kuru baklagiller, yenilebilir kök ve yumrular	6.494.126	6.156.098	6.510.885	-5,2	5,8
Patates	5.200.000	5.100.000	5.200.000	-1,9	2,0
Nohut	630.000	475.000	580.000	-24,6	22,1
Mercimek (kırmızı)	328.418	228.000	400.000	-30,6	75,4
Fasulye (kuru)	279.518	305.000	270.000	9,1	-11,5
Mercimek (yeşil)	42.397	35.000	45.000	-17,4	28,6
Diğer	13.793	13.098	15.885	-5,0	21,3
Yağlı tohumlar	2.620.486	3.026.082	3.101.113	15,5	2,5
Ayçiçeği	2.067.004	2.415.000	2.550.000	16,8	5,6
Yerfıstığı	215.927	234.167	186.340	8,4	-20,4
Soya	155.225	182.000	155.000	17,2	-14,8
Kolza (kanola)	121.542	140.000	150.000	15,2	7,1
Susam	18.648	17.657	17.366	-5,3	-1,6
Diğer	42.140	37.258	42.407	-11,6	13,8
Tütün ⁽¹⁾	79.081	71.497	82.250	-9,6	15,0
Şeker pancarı ⁽¹⁾	23.025.738	17.767.085	19.000.000	-22,8	6,9
Şeker kamışı	230	247	237	7,4	-4,0
Tekstilde kullanılan ham bitkiler	1.773.659	2.250.027	2.750.037	26,9	22,2
Pamuk (kütlü)	1.773.646	2.250.000	2.750.000	26,9	22,2
Kenevir (lif)	9	21	31	133,3	47,6
Keten (lif)	4	6	6	50,0	0,0
Parfümeri, eczacılık ve benzeri alanlarda kullanılan bitkiler, yem bitkileri tohumları	96.895	95.006	88.090	-1,9	-7,3
Fiğ	46.856	39.092	37.370	-16,6	-4,4
Gül (yağlık)	18.202	18.020	19.879	-1,0	10,3
Haşhaş (kapsül)	20.542	21.037	12.240	2,4	-41,8
Diğer	11.295	16.857	18.601	49,2	10,3
Toplam	71.277.723	61.235.927	70.204.451	-14,1	14,6

Kaynak: TÜİK.

(1): 2022 yılı verileri geçicidir.

Grafik 9. Bitkisel Üretim Değişim Oranları

Kaynak: TÜİK.

2021 yılında %9,6 azalan tütün üretimi, 2022 yılında toparlanarak %15 artışla 82.250 tona yükselmiştir. Şeker pancarı üretiminde de aynı gelişme yaşanmış, 2021 yılında %22,8 azalan üretim miktarı, 2022 yılında %6,9 artarak 19 milyon tona yükselmiştir. Pamuk üretiminde %22,2 artış yaşanmıştır.

Parfümeri, eczacılık ve benzeri alanlarda kullanılan bitkiler, yem bitkileri tohumları üretiminde 2021 yılında başlayan azalış, 2022 yılında artarak %7,3'e yükselmiştir. En büyük azalış %41,8 ile haşhaş üretiminde yaşanmıştır. Fiğ üretimindeki düşüş oranı geçen yıla göre azalarak %4,4'e gerilemiştir. Gül (yağlık) üretiminde ise 2021 yılında yaşanan düşüş, 2022 yılında yerini %10,3'lük artışa bırakmıştır.

Sebze üretiminde 2022 yılında bir önceki yıla göre azalma görülmüştür. 2021 yılında %1,8 artan sebze üretim miktarı, 2022 yılında %0,5 azalarak 31.589.309 ton olarak gerçekleşmiştir. Yumru ve kök sebzeler grubu üretim miktarında %0,4 azalış görülürken grup içinde ilk sırada yer alan kuru soğan üretiminde %6'luk azalma kaydedilmiştir. Turp (kırmızı) ve pırasa üretiminde de sırayla %18,1 ve %20,9 azalma meydana gelmiştir. 2021 yılında önemli bir artışın gerçekleşmediği havuç üretiminde 2022 yılında %33,5 artış kaydedilmiş, sarımsak üretiminde ise %5,9 artış görülmüştür (Tablo 22, Grafik 9).

Tablo 22. Sebze Ürünleri Üretim Miktarları

Sebzeler	Üretim (Ton)			Değişim (%)	
	2020	2021	2022	2021	2022
Yumru ve kök sebzeler	3.625.706	3.874.902	3.860.298	6,9	-0,4
Soğan (kuru)	2.280.000	2.500.000	2.350.000	9,6	-6,0
Havuç	588.778	590.483	788.578	0,3	33,5
Turp (kırmızı)	204.687	209.384	171.381	2,3	-18,1
Pırasa	225.480	213.192	168.710	-5,4	-20,9
Sarımsak (kuru)	116.840	132.617	140.464	13,5	5,9
Diğer	209.921	229.226	241.165	9,2	5,2
Meyvesi için yetiştirilen sebzeler	25.373.436	25.614.336	25.303.925	0,9	-1,2
Domates	13.204.015	13.095.258	13.000.000	-0,8	-0,7
Karpuz	3.491.554	3.468.717	3.394.783	-0,7	-2,1
Hıyar	1.886.239	1.890.160	1.938.545	0,2	2,6
Kavun	1.724.856	1.638.638	1.587.230	-5,0	-3,1
Biber (salçalık, kapyra)	1.291.091	1.445.275	1.481.612	11,9	2,5
Biber (sivri)	838.890	1.064.633	979.180	26,9	-8,0
Patlıcan	835.422	832.938	781.242	-0,3	-6,2
Kabak (sakız)	547.208	609.622	590.362	11,4	-3,2
Fasulye (taze)	547.349	510.366	519.713	-6,8	1,8
Diğer	1.006.812	1.058.729	1.031.258	5,2	-2,6
Başka yerde sınıflandırılmamış diğer sebzeler	2.177.982	2.264.228	2.425.086	4,0	7,1
Lahana (beyaz)	594.143	597.910	666.959	0,6	11,5
Marul (kıvrıcık)	207.234	234.048	252.583	12,9	7,9
Karnabahar	216.334	234.717	239.857	8,5	2,2
Lahana (kırmızı)	198.516	200.472	238.363	1,0	18,9
Ispanak	231.515	218.355	230.071	-5,7	5,4
Marul (göbekli)	225.639	212.091	204.422	-6,0	-3,6
Brokoli	95.057	104.614	106.792	10,1	2,1
Maydanoz	97.760	108.604	105.574	11,1	-2,8
Marul (aysberg)	87.278	94.430	104.985	8,2	11,2
Diğer	224.506	258.987	275.480	15,4	6,4
Toplam	31.177.124	31.753.466	31.589.309	1,8	-0,5

Kaynak: TÜİK.

Hıyar, biber (salçalık, kapy) ve taze fasulye dışında tüm ürünlerin üretiminde azalış meydana gelen meyvesi için yetiştirilen sebzeler grubu toplam üretim miktarında %1,2'lik azalma gerçekleşmiştir. Grup içinde önemli bir yer tutan domates üretiminde %0,7, karpuz üretiminde %2,1 azalış görülürken, en yüksek azalış %8 ile sivri biber üretiminde gerçekleşmiştir. En yüksek artış ise %2,6 ile hıyar üretiminde görülmüştür.

Başka yerde sınıflandırılmamış diğer sebzeler grubu üretiminde geçen yıla göre %7,1 artış yaşanmış olup, en yüksek artış %18,9 ile kırmızı lahanada gerçekleşmiştir. Grupta sadece marul (göbekli) ve maydanoz üretiminde sırayla %3,6 ve %2,8 düşüş gözlenmiştir.

Meyveler, içecek ve baharat bitkileri üretim miktarı 2022 yılında bir önceki yıla göre %7,7 artarak 26.835.669 ton olarak gerçekleşmiştir. Bir önceki yıl %12,8 düşüş gözlenen üzüm üretiminde, 2022 yılında toparlanma gözlemlenmiş ve % 13,5 artış yaşanmıştır. Diğer meyveler ve sert kabuklular grubunda %8,1 üretim artışı olmuştur. En yüksek artış %46,8 ile zeytin ve diğer sert kabuklular üretiminde görülmüştür (Tablo 23, Grafik 9).

Tablo 23. Meyve Ürünleri, İçecek ve Baharat Bitkileri Üretim Miktarları

Meyveler, İçecek ve Baharat Bitkileri	Üretim (Ton)			Değişim (%)	
	2020	2021	2022	2021	2022
Üzüm	4.208.908	3.670.000	4.165.000	-12,8	13,5
Diğer meyveler ve sert kabuklular	17.644.176	19.450.287	21.023.764	10,2	8,1
Muz, incir, avakado, kivi	1.127.801	1.298.898	1.488.197	15,2	14,6
Muz	728.133	883.455	997.244	21,3	12,9
İncir	320.000	320.000	350.000	0,0	9,4
Diğer	79.668	95.443	140.953	19,8	47,7
Turuçgiller	4.348.742	5.362.615	4.710.808	23,3	-12,2
Mandalina	1.585.629	1.819.000	1.865.000	14,7	2,5
Limon	1.188.517	1.550.000	1.323.000	30,4	-14,6
Portakal	1.333.975	1.742.000	1.322.000	30,6	-24,1
Diğer	240.621	251.615	200.808	4,6	-20,2
Diğer meyveler	9.367.693	9.665.947	10.239.270	3,2	5,9
Elma	4.300.486	4.493.264	4.817.500	4,5	7,2
Şeftali ve nektarin	892.048	891.857	1.008.185	0,0	13,0
Kayısı	833.398	800.000	803.000	-4,0	0,4
Çilek	546.525	669.195	728.112	22,4	8,8
Nar	600.021	647.676	681.460	7,9	5,2
Kiraz	724.944	689.834	656.041	-4,8	-4,9
Armut	545.569	530.349	551.086	-2,8	3,9
Erik	329.056	332.533	348.750	1,1	4,9
Ayva	189.251	192.012	197.503	1,5	2,9
Diğer	406.395	419.227	447.633	3,2	6,8
Zeytin ve diğer sert kabuklular	2.799.940	3.122.827	4.585.489	11,5	46,8
Zeytin	1.316.626	1.738.680	2.976.000	32,1	71,2
Fındık	665.000	684.000	765.000	2,9	11,8
Ceviz	286.706	325.000	335.000	13,4	3,1
Badem	159.187	178.000	190.000	11,8	6,7
Diğer	372.421	197.147	319.489	-47,1	62,1
Baharat bitkileri	314.999	332.310	346.905	5,5	4,4
Kırmızıbiber	256.735	284.694	273.846	10,9	-3,8
Kekik	23.866	21.174	44.358	-11,3	109,5
Diğer	34.398	26.442	28.701	-23,1	8,5
Çay ⁽¹⁾	1.450.556	1.453.964	1.300.000	0,2	-10,6
Toplam	23.618.639	24.906.561	26.835.669	5,5	7,7

Kaynak: TÜİK.

(1): 2022 yılı verisi geçicidir.

Bir önceki yıla göre %12,2 azalışın meydana geldiği turunçgiller üretiminde sadece mandalina üretiminde %2,5'lik sınırlı bir artış yaşanmıştır. Portakal üretimindeki azalış %24,1'e ulaşmıştır. Diğer meyvelerde ise elmada %7,2, şeftalide %13, çilekte %8,8 üretim artışı yaşanmıştır.

Zeytin ve sert kabuklular grubunda, en yüksek üretim miktarına sahip zeytinde %71,2 ile önemli bir artış yaşanmıştır. Sert kabuklu meyvelerden üretim miktarında ikinci sırada yer alan fındık üretiminde ise %11,8 artış gerçekleşmiştir.

Baharat bitkileri grubunda %4,4 üretim artışı gerçekleşmiştir. 2021 yılında %11,3 azalış yaşanan kekik üretiminde 2022 yılında %109,5 artış gerçekleşmiştir.

2021 yılında %0,2 ile düşük oranlı artış gösteren çay üretiminin 2022 yılında %10,6 azalarak 1.300.000 ton olarak gerçekleşeceği tahmin edilmektedir.

Tarımsal Destekleme Ödemeleri

Tarımsal üretimin ve gıda arz güvencesinin sürdürülebilirliğinin sağlanması için sektörün daha rekabetçi bir yapıya kavuşması, verim ve kalitenin artırılması, ihtiyaç duyulan yeni teknoloji ve bilginin yerli imkanlarla geliştirilmesi, biyolojik çeşitliliğin ve genetik kaynakların korunması, tarımsal üretimde çevreci yaklaşımların benimsenmesi, uygulanan politikaların etkinliğinin artırılması amacıyla hazırlanan 2022 yılında yapılacak olan tarımsal desteklemelere ilişkin 2022/6243 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı 20 Ekim 2022 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

Türkiye'de bitkisel üretim destekleri, Tarım Havzaları Üretim ve Destekleme Modeli çerçevesinde ilçe düzeyinde belirlenen ürün listeleri temel alınarak uygulanmaktadır. Hayvancılık destekleri il ve bölge bazında ayrılmış olup, bölgesel kalkınma projelerinin uygulandığı yörelere özgü destekler artırılmıştır. Su ürünlerinde, kayıt dışılığın önlenmesi ve verimliliğin artırılmasına yönelik desteklemelere devam edilmiştir.

2021 yılında %9,9 olan tarımsal destekleme ödemeleri artış oranı, 2022 yılında 55,2 puan artarak %65,1'e ulaşmıştır. Alan bazlı tarımsal destekleme ödemeleri %46,1 artarken, grup içindeki en fazla ödeme kalemi artışı %88,5 ile sertifikalı tohum ve fidan kullanımında gerçekleşmiş, çevre amaçlı tarım alanlarının korunması (ÇATAK) desteği yapılmamıştır. Fındık ödemelerinde %0,8, verim kaybı ödemelerinde ise %52,2 azalış olmuştur. Telafi edici ödemelerde toplamda %144,1 oranında önemli bir artış yaşanmış olup, fark ödemesi grubunda %100,9'luk artış yapılarak ödeme miktarı bir önceki yılın 2 katına çıkarılmıştır.

2021 yılında %7,6 azalış görülen hayvancılık destek ödemelerinde %34,9 artış olurken, bir önceki yıl %100,5'lik artış yaşanan kırsal kalkınma amaçlı tarımsal destekleme ödemelerindeki artış %19,3 ile sınırlı kalmıştır. Tarım sigortası destekleme hizmetleri ile diğer tarımsal amaçlı desteklerde sırayla %107,3 ve %195,8'lik artış gerçekleşmiştir (Tablo 24).

Tablo 24. Tarımsal Destekleme Ödemeleri ⁽¹⁾

Destekleme Konusu	Değer (Milyon TL)			Pay (%)			Değişim (%)	
	2020	2021	2022 ⁽²⁾	2020	2021	2022	2021	2022
	(Cari Fiyatlarla)							
Alan bazlı tarımsal destek ödemeleri	5.021	7.437	10.863	22,9	30,8	27,3	48,1	46,1
Alan bazlı ek ödeme ⁽³⁾	22	212	331	0,1	0,9	0,8	863,6	56,1
Mazot	2.901	2.724	3.135	13,2	11,3	7,9	-6,1	15,1
Gübre	840	1.595	1.859	3,8	6,6	4,7	89,9	16,6
Sertifikalı tohum ve fidan kullanımı	258	313	590	1,2	1,3	1,5	21,3	88,5
Çevre amaçlı tarım alanlarının korunması (ÇATAK)	150	3	0	0,7	0,0	0,0	-98,0	-100,0
Fındık	850	854	847	3,9	3,5	2,1	0,5	-0,8
Verim Kaybı	0	1.737	831	0,0	7,2	2,1	-	-52,2
Alan bazlı ek girdi	0	0	3.269	0,0	0,0	8,2	-	-
Telafi edici ödemeler	301	345	842	1,4	1,4	2,1	14,6	144,1
Bitki karantina tazminatı	7	12	11	0,0	0,0	0,0	71,4	-8,3
Patates siğili desteği	0	0	14	0,0	0,0	0,0	-	-
Çay budama tazminat ve masrafları	294	333	818	1,3	1,4	2,1	13,3	145,6
Fark ödemesi	5.372	4.514	9.069	24,5	18,7	22,8	-16,0	100,9
Hububat ve bakliyat	1.955	1.758	5.705	8,9	7,3	14,3	-10,1	224,5
Çay	182	188	190	0,8	0,8	0,5	3,3	1,1
Arz açığı olan ürünler ⁽⁴⁾	3.235	2.568	3.174	14,7	10,6	8,0	-20,6	23,6
Hayvancılık destek ödemeleri	7.857	7.256	9.787	35,8	30,1	24,6	-7,6	34,9
Kırsal kalkınma amaçlı tarımsal destekleme ⁽⁵⁾	814	1.632	1.947	3,7	6,8	4,9	100,5	19,3
Tarım sigortası destekleme hizmetleri	1.473	1.555	3.224	6,7	6,4	8,1	5,6	107,3
Diğer tarımsal amaçlı destekler	1.106	1.386	4.100	5,0	5,7	10,3	25,3	195,8
Toplam	21.944	24.125	39.832	100,0	100,0	100,0	9,9	65,1

Kaynak: SBB.

(1): 2020 ve 2021 yılında ilgili kurum bütçesi kesin hesap verileridir.

(2): Gerçekleşme tahmini.

(3): Organik tarım, iyi tarım, toprak analizi, beş dekar altındaki küçük işletme, geleneksel zeytin bahçelerinin rehabilitasyonu, organik organik gübre desteğini kapsamaktadır.

(4): Kütülü pamuk, zeytinyağı, dane zeytin, ayçiçeği, soya fasulyesi, kanola, aspir ve dane mısıra verilmektedir.

(5): Bütçe tutarının 2020 yılında 404 milyon TL'si, 2021 yılında 650 milyon TL'si, 2022 yılında 550 milyon TL'si Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu hibe karşılığıdır.

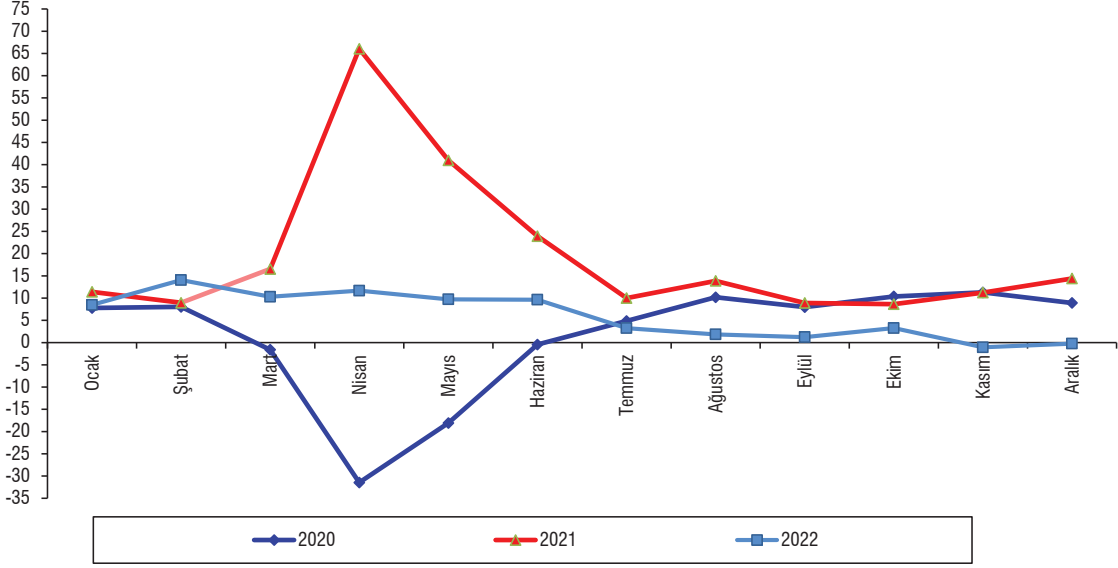
2022 yılında destekleme ödemelerinde en yüksek payı % 27,3 ile alan bazlı tarımsal destek ödemeleri alırken, onu %24,6 ile hayvancılık destek ödemeleri takip etmiştir. İki ödeme grubunun aldığı pay, bir önceki yıla göre azalırken, telafi edici ödemeler, fark ödemesi, tarım sigortası destekleme hizmetleri ve diğer tarımsal amaçlı desteklerin aldığı pay bir önceki yıla göre artmıştır. Kırsal kalkınma amaçlı tarımsal desteklemenin aldığı payda da düşüş yaşanmıştır.

1.2.2 Sanayi

2021 yılında güçlü iç ve dış talebin sanayi sektörü katma değeri üzerinde %17,2 artış ile gözlemlenen olumlu etkisi 2022 yılının ilk yarısında da devam etmiştir. Ancak ikinci çeyrekte itibaren iç talebin katkısındaki azalma ve üçüncü çeyrekte itibaren dış talepteki zayıflamanın olumsuz etkisinin de ilave olması ile sanayi sektörü katma değerinde önce daralma sonra da küçülme gerçekleşmiştir. 2022 yılının ilk çeyreğinde %8,6, ikinci çeyreğinde %8,3 büyüyen sanayi katma değeri üçüncü çeyrekte %0,6 ile sınırlı bir büyüme göstermiş ve son çeyrekte ise %3 küçülme ile yılı tamamlamıştır. Böylece yıllık sanayi sektörü katma değeri büyüme hızı bir önceki yıla göre 13,9 puan azalarak %3,3 düzeyinde kaydedilmiştir.

2022 yılı Ocak ayına bir önceki yılın aynı ayına göre %8,5 artış ile başlayan sanayi üretimi yurt dışı talebin ihracatı artırarak imalat sanayi üretimini desteklemesi ve iç talebin artması sonucunda Şubat, Mart ve Nisan aylarında çift haneli artış göstermiştir. Sanayi üretimindeki güçlü artış Mayıs ayından itibaren zayıflamaya başlamış, yılın son iki ayı olan Kasım'da %1,1 ve Aralık'ta %0,4 ile iki ay üst üste küçülmüştür (Grafik 10).

Grafik 10. Sanayi Üretim Endeksi Değişim Oranları (Yıllık, %) (Takvim Etkisinden Arındırılmış, 2015=100)

Kaynak: TÜİK.

2021 yılında %17,5 olan sanayi üretimi artış hızı, 2022 yılında 11,8 puanlık azalışla %5,7'ye gerilemiştir. Sanayi üretiminde meydana gelen artışta alt sektörler itibarıyla imalat sanayi üretimindeki artış etkili olurken, madencilik ve taşocakçılığı ile elektrik, gaz, buhar ve iklimlendirme üretimi ve dağıtım sektörleri üretimindeki küçülme negatif yönde etki yapmıştır. Sanayinin alt sektörleri itibarıyla 2022 yılında, bir önceki yıla göre imalat sanayi sektörü üretiminde %6,9 artış, madencilik ve taşocakçılığı sektörü üretiminde %3,9, elektrik, gaz, buhar ve iklimlendirme üretimi ve dağıtım sektörü üretiminde %1,7 azalış gerçekleşmiştir (Tablo 25, Grafik 11).

Tablo 25. Sanayi Üretim Endeksi

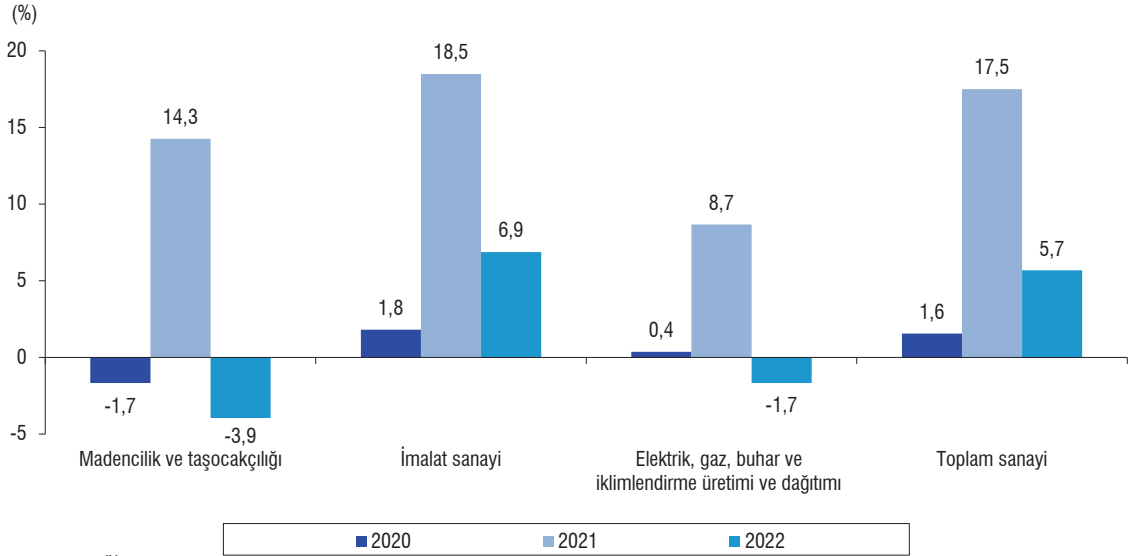
(2015=100)

Sektörler	Üretim Endeksi ⁽¹⁾			Değişim (%)	
	2020	2021	2022	2021	2022
Madencilik ve taşocakçılığı	113,7	129,9	124,8	14,3	-3,9
İmalat sanayi	115,4	136,7	146,1	18,5	6,9
Elektrik, gaz, buhar ve iklimlendirme üretimi ve dağıtımı	116,2	126,3	124,2	8,7	-1,7
Toplam sanayi	115,4	135,6	143,3	17,5	5,7

Kaynak: TÜİK.

(1): Takvim etkisinden arındırılmış yıllık ortalama değerlerdir.

**Grafik 11. Sektörlere Göre Sanayi Üretim Endeksi Değişim Oranları (Yıllık Ortalama, %)
(Takvim Etkisinden Arındırılmış, 2015=100)**

Kaynak: TÜİK.

Ana sanayi grupları sınıflamasına göre 2022 yılında bir önceki yıla göre sermaye mali imalatında %14,3, dayanıksız tüketim mali imalatında %10,6, dayanıklı tüketim mali imalatında %5,3 ve ara mali imalatında %1,3 üretim artışı gerçekleşirken, enerji üretimi değişim göstermemiştir (Tablo 26, Grafik 12).

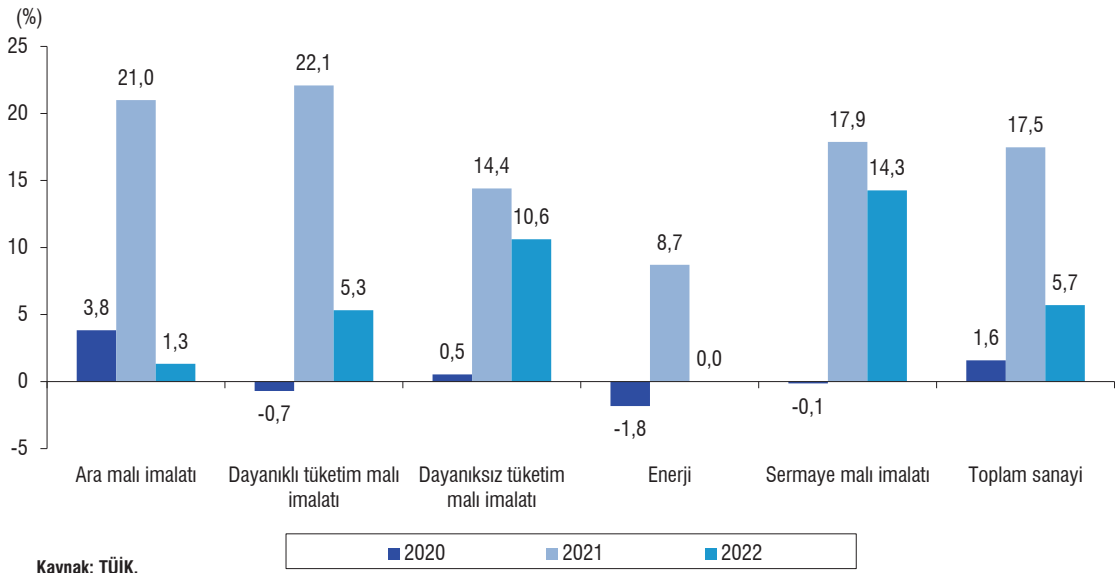
Tablo 26. Ana Sanayi Gruplarına Göre Sanayi Üretim Endeksi

Ana Sanayi Grupları	Üretim Endeksi ⁽¹⁾			Değişim (%)	
	2020	2021	2022	2021	2022
Ara mali imalatı	111,5	135,0	136,7	21,0	1,3
Dayanıklı tüketim mali imalatı	105,1	128,4	135,2	22,1	5,3
Dayanısız tüketim mali imalatı	119,1	136,3	150,7	14,4	10,6
Enerji	118,7	129,0	129,0	8,7	0,0
Sermaye mali imalatı	118,9	140,2	160,1	17,9	14,3
Ürün Grupları					
Düşük teknoloji	113,8	134,1	144,4	17,8	7,7
Orta-düşük teknoloji	111,1	131,4	132,6	18,2	0,9
Orta-yüksek teknoloji	116,6	140,5	155,8	20,5	10,9
Yüksek teknoloji	150,6	175,3	208,9	16,4	19,1
Toplam sanayi	115,4	135,6	143,3	17,5	5,7

Kaynak: TÜİK.

(1): Takvim etkisinden arındırılmış yıllık ortalama değerlerdir.

Grafik 12. Ana Sanayi Gruplarına Göre Sanayi Üretim Endeksi Değişim Oranları (Yıllık Ortalama, %) (Takvim Etkisinden Arındırılmış, 2015=100)

Kaynak: TÜİK.

Ürün grupları sınıflamasına göre yüksek teknoloji grubu üretiminde %19,1, orta-yüksek teknoloji grubu üretiminde %10,9, düşük teknoloji grubu üretiminde %7,7 ve orta-düşük teknoloji grubu üretiminde %0,9 artış gerçekleşmiştir.

1.2.2.1 Madencilik ve Taşocakçılığı

2021 yılında %14,3 artan madencilik ve taşocakçılığı sektörü üretiminde, 2022 yılında %3,9 azalış gerçekleşmiştir. Alt sektörler itibarıyla kömür ve linyit çıkartılması üretimi %12,7, ham petrol ve doğal gaz çıkarımı üretimi %3,5 artarken, metal cevherleri madenciliği üretimi %10,9, diğer madencilik ve taşocakçılığı üretimi %0,8 azalmıştır (Tablo 27).

Tablo 27. Madencilik ve Taşocakçılığı Üretim Endeksi

Alt Sektörler	Üretim Endeksi ⁽¹⁾			Değişim (%)	
	2020	2021	2022	2021	2022
Kömür ve linyit çıkartılması	108,5	123,0	138,6	13,4	12,7
Ham petrol ve doğal gaz çıkarımı	121,2	131,4	136,0	8,4	3,5
Metal cevherleri madenciliği	147,2	160,6	143,1	9,2	-10,9
Diğer madencilik ve taşocakçılığı	89,9	110,6	109,7	23,0	-0,8
Toplam (madencilik ve taşocakçılığı)	113,7	129,9	124,8	14,3	-3,9

Kaynak: TÜİK.

(1): Takvim etkisinden arındırılmış yıllık ortalama değerlerdir.

1.2.2.2 İmalat Sanayi

2022 yılında imalat sanayi katma değeri bir önceki yılın aynı dönemine göre birinci çeyrekte %8,4, ikinci çeyrekte %9,7, üçüncü çeyrekte %2 büyümüş ve son çeyrekte %1,6 küçülerek yılı tamamlamıştır. Yıl sonu itibarıyla imalat sanayi katma değeri büyüme hızı bir önceki yıla göre 14,2 puan azalarak %4,3 düzeyinde gerçekleşmiştir.

2022 yılına Ocak ayında %8,6 artış ile başlayan imalat sanayi üretiminde Şubat ayında %15,2 ile yılın en yüksek artışı gerçekleşmiş ve Temmuz ayına kadar bu çift haneli artış devam etmiştir. Temmuz ayında imalat sanayi üretim artışı hızı sert bir düşüşle %5'e gerilemiştir. Kasım ayında 2020 yılı Mayıs ayından sonra ilk kez %0,2 seviyesinde azalış göstermiş, Aralık ayında %0,5 artışla yılı sonlandırmıştır. 2021 yılında iç ve dış talepte yaşanan toparlanma ve baz etkisiyle yıllık bazda %18,5 artan imalat sanayi üretimi, 2022 yılında küresel ekonomik görünümde ikinci çeyrekte başlayan yavaşlama eğilimi sonucunda %6,9 artış gösterebilmiştir (Tablo 28).

2022 yılında imalat sanayinde alt sektörler itibarıyla en yüksek oranlı üretim artışı %40,1 ile deri ve ilgili ürünlerin imalatında gerçekleşirken, onu %31,7 ile diğer ulaşım araçlarının imalatı, %27,6 ile giyim eşyaları imalatı ve %24,7 ile bilgisayarların, elektronik ve optik ürünlerin imalatındaki artışlar izlemiştir. İmalat sanayinin alt sektörlerinde %7,5 ile ana metal sanayi ve %4,6 ile tekstil ürünleri imalatı üretiminde düşüş gerçekleşmiştir.

Tablo 28. İmalat Sanayi Üretim Endeksi

Alt Sektörler	(2015=100)				
	Üretim Endeksi ⁽¹⁾			Değişim (%)	
	2020	2021	2022	2021	2022
Gıda ürünleri imalatı	121,7	131,6	136,5	8,1	3,7
İçeceklerin imalatı	114,8	136,5	143,9	18,9	5,5
Tütün ürünleri imalatı	103,9	102,9	107,2	-1,0	4,2
Tekstil ürünleri imalatı	113,0	137,9	131,6	22,0	-4,6
Giyim eşyaları imalatı	111,9	140,9	179,8	26,0	27,6
Deri ve ilgili ürünlerin imalatı	105,6	130,1	182,2	23,2	40,1
Ağaç, ağaç ve mantar ürünleri imalatı (mobilya hariç)	110,3	135,8	146,1	23,2	7,5
Kağıt ve kağıt ürünleri imalatı	121,3	136,9	144,0	12,9	5,2
Kayıtlı medyanın basılması ve çoğaltılması	96,2	116,6	136,5	21,2	17,0
Kok kömürü ve rafine edilmiş petrol ürünleri imalatı	111,4	117,3	122,9	5,3	4,8
Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	122,0	148,5	155,0	21,7	4,4
Temel eczacılık ürünlerinin ve eczacılığa ilişkin malzemelerin imalatı	152,3	156,0	177,3	2,4	13,6
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	118,0	142,4	151,6	20,6	6,5
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	104,4	126,6	130,7	21,3	3,2
Ana metal sanayii	96,4	116,9	108,2	21,3	-7,5
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	120,1	141,9	143,9	18,2	1,4
Bilgisayarların, elektronik ve optik ürünlerin imalatı	170,9	202,5	252,5	18,5	24,7
Elektrikli teçhizat imalatı	106,4	127,9	133,6	20,2	4,4
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	112,0	145,0	166,6	29,5	14,9
Motorlu kara taşıtı, treyler (römork) ve yarı treyler (yarı römork) imalatı	106,6	121,7	141,0	14,2	15,9
Diğer ulaşım araçlarının imalatı	156,7	205,5	270,7	31,1	31,7
Mobilya imalatı	102,9	127,5	140,5	23,9	10,2
Diğer imalatlar	105,1	123,6	151,0	17,6	22,2
Makine ve ekipmanların kurulumu ve onarımı	122,5	127,1	133,1	3,7	4,7
Toplam (imalat sanayi)	115,4	136,7	146,1	18,5	6,9

Kaynak: TÜİK.

(1): Takvim etkisinden arındırılmış yıllık ortalama değerlerdir.

İmalat sanayi kapasite kullanım oranında 2018-2020 yıllarında kaydedilen düşüşün ardından 2021 yılında başlayan artış eğilimi 2022 yılında sınırlı düzeyde de olsa devam etmiştir. 2021 yılında bir önceki yıla göre 4,7 puan artarak %76,6 seviyesine yükselen imalat sanayi kapasite kullanım oranı, 2022 yılında 0,6 puan artarak %77,2 düzeyine yükselmiştir (Tablo 29).

Tablo 29. İmalat Sanayi Kapasite Kullanım Oranları

Alt Sektörler (NACE Rev. 2)	(Ağırlıklı Ortalama, %)				
	Kapasite Kullanım Oranları			Değişim (Puan)	
	2020	2021	2022	2021	2022
Gıda ürünlerinin imalatı	71,6	72,4	73,6	0,7	1,2
İçeceklerin imalatı	58,4	69,2	74,9	10,8	5,7
Tütün ürünleri imalatı	68,3	69,4	71,5	1,2	2,1
Tekstil ürünlerinin imalatı	69,0	79,3	76,3	10,3	-3,1
Giyim eşyalarının imalatı	67,0	77,3	83,2	10,3	5,9
Deri ve ilgili ürünlerin imalatı	55,2	62,0	67,4	6,8	5,4
Ağaç, ağaç ürünleri ve mantar ürünleri imalatı (mobilya hariç)	79,8	84,5	82,6	4,7	-2,0
Kağıt ve kağıt ürünlerinin imalatı	83,5	83,2	83,5	-0,4	0,3
Kayıtlı medyanın basılması ve çoğaltılması	66,9	68,6	69,0	1,7	0,3
Kok kömürü ve rafine edilmiş petrol ürünleri imalatı ⁽¹⁾	-	-	-	-	-
Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	74,3	78,5	75,9	4,2	-2,5
Temel eczacılık ürünlerinin ve eczacılığa ilişkin malzemelerin imalatı	69,9	70,8	77,9	0,9	7,1
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	70,9	75,4	75,9	4,5	0,5
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	69,5	79,6	78,7	10,1	-0,8
Ana metal sanayii	76,5	81,3	79,2	4,8	-2,1
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	70,1	75,5	74,3	5,5	-1,2
Bilgisayarların, elektronik ve optik ürünlerin imalatı	79,2	79,8	80,7	0,6	0,9
Elektrikli teçhizat imalatı	71,0	77,9	75,6	6,9	-2,3
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	65,9	74,6	75,1	8,7	0,5
Motorlu kara taşıtı, treyler (römork) ve yarı treyler (yarı römork) imalatı	71,4	73,8	76,8	2,4	3,0
Diğer ulaşım araçlarının imalatı	73,4	76,5	76,4	3,1	-0,1
Mobilya imalatı	65,6	71,9	77,3	6,4	5,3
Diğer imalatlar	62,1	68,2	69,7	6,1	1,5
Makine ve ekipmanların kurulumu ve onarımı	68,9	66,6	72,0	-2,3	5,4
Toplam (imalat sanayi)	71,9	76,6	77,2	4,8	0,6

Kaynak: TCMB.

(1): İstatistiki gizlilik ilkesi gereğince 2019 yılı Ocak ayından itibaren yayımlanmamaktadır.

2022 yılında imalat sanayi alt sektörlerinde en yüksek kapasite kullanımı %83,5 ile kağıt ve kağıt ürünlerinin imalatında olurken, onu sırasıyla %83,2 ile giyim eşyalarının imalatı ve %82,6 ile ağaç, ağaç ürünleri ve mantar ürünleri imalatı (mobilya hariç) sektörleri takip etmiştir. Kapasite kullanım oranının en düşük olduğu alt sektörler ise %67,4 ile deri ve ilgili ürünlerin imalatı, %69 ile kayıtlı medyanın basılması ve çoğaltılması ve %69,7 ile diğer imalatlar sektörü olmuştur. 2022 yılında bir önceki yıla göre en yüksek kapasite kullanım oranı artışı 7,1 puan ile temel eczacılık ürünlerinin ve eczacılığa ilişkin malzemelerin imalatı sektöründe olurken, en büyük azalış 3,1 puan ile tekstil ürünlerinin imalatında kaydedilmiştir.

2022 yılında mal gruplarına göre kapasite kullanım oranları bir önceki yıla göre en yüksek artışı 2,1 puan ile dayanıksız tüketim mallarında gösterirken onu, 1,9 puan ile gıda ve içecekler, 1,6 puan ile

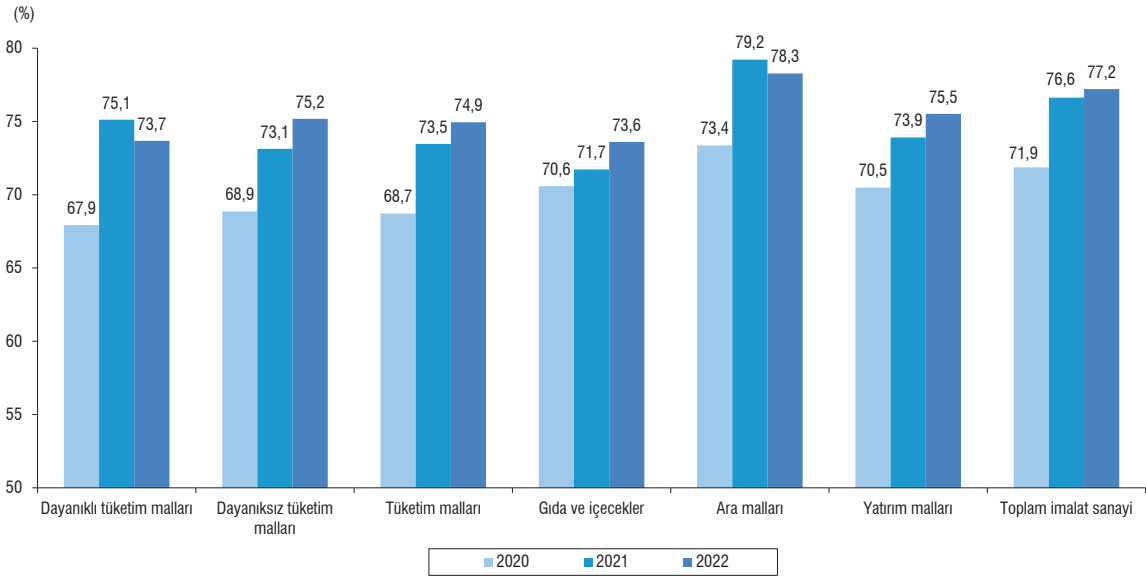
yatırım malları ve 1,5 puan ile tüketim mallarındaki artışlar takip etmiştir. Kapasite kullanım oranı 1,4 puan ile dayanıklı tüketim malları ve 0,9 puan ile ara mallarında azalış göstermiştir. Kapasite kullanım oranının en yüksek seviyesi %78,3 ile ara mallarında, en düşük seviyesi %73,6 ile gıda ve içecekler grubunda gerçekleşmiştir (Tablo 30, Grafik 13).

Tablo 30. Mal Gruplarına Göre Kapasite Kullanım Oranları

Mal Grupları	Kapasite Kullanım Oranları			(Ağırlıklı Ortalama, %)	
	2020	2021	2022	Değişim (Puan)	2022
Dayanıklı tüketim malları	67,9	75,1	73,7	7,2	-1,4
Dayanısız tüketim malları	68,9	73,1	75,2	4,3	2,1
Tüketim malları	68,7	73,5	74,9	4,8	1,5
Gıda ve içecekler	70,6	71,7	73,6	1,1	1,9
Ara malları	73,4	79,2	78,3	5,9	-0,9
Yatırım malları	70,5	73,9	75,5	3,4	1,6
Toplam imalat sanayi	71,9	76,6	77,2	4,8	0,6

Kaynak: TCMB.

Grafik 13. Mal Gruplarına Göre Kapasite Kullanım Oranları (Ağırlıklı Ortalama, %)

Kaynak: TCMB.

Sanayi Kapasite Raporu İstatistikleri

Sanayi kapasite raporu, sınai üretim yapan tüm kamu ve özel sektör kuruluşlarının üretim gücünü gösteren ve onay tarihinden itibaren en fazla 3 yıl geçerliliği olan bir belgedir. Konu ile ilgili istatistikleri yayımlama sorumluluğu Resmi İstatistik Programı kapsamında Türkiye Odalar ve Borsalar Birliğine (TOBB) verilmiştir. TOBB 2011 yılından itibaren yıllık bazda sanayi kapasite raporu istatistiklerini açıklamaktadır.

Sanayi kapasite raporu istatistiklerine göre, 2022 yılı sonu itibarıyla geçerliliği devam eden sanayi kapasite raporu sayısı, 2021 yılı sonuna göre %11,7 artarak 95.804'e, çalışan sayısı %8,3 artarak 3.871.480'e yükselmiştir (Tablo 31, Grafik 14).

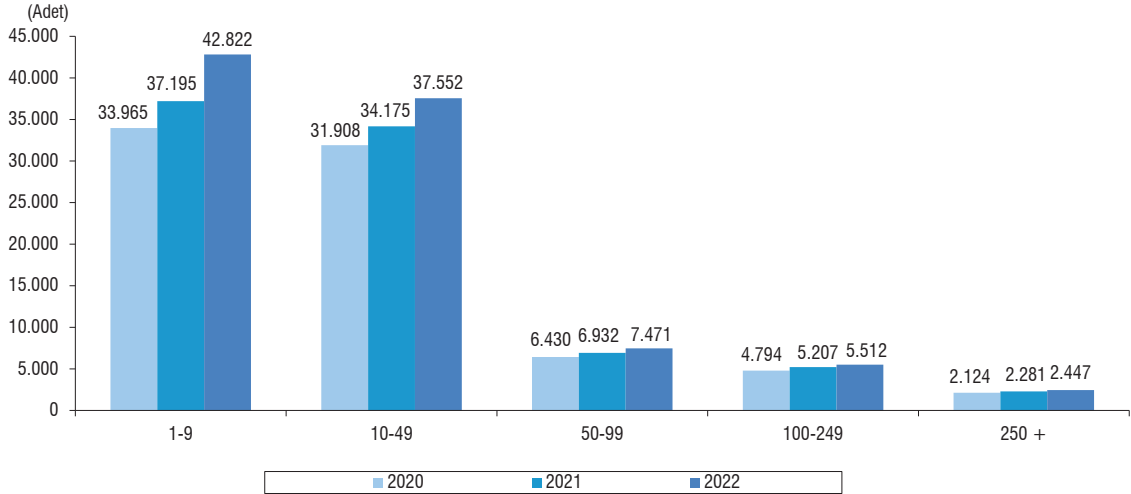
Tablo 31. Çalışan Aralıklarına Göre Kapasite Raporu Sayısı ve Toplam Çalışan Sayısı⁽¹⁾

Çalışan Aralığı	Kapasite Raporu Sayısı			Toplam Çalışan Sayısı		
	2020	2021	2022	2020	2021	2022
1-9	33.965	37.195	42.822	172.029	186.680	214.438
10-49	31.908	34.175	37.552	740.085	793.621	868.743
50-99	6.430	6.932	7.471	450.298	486.247	524.138
100-249	4.794	5.207	5.512	735.832	800.308	851.328
250 +	2.124	2.281	2.447	1.208.242	1.308.799	1.412.833
Toplam	79.221	85.790	95.804	3.306.486	3.575.655	3.871.480
	Pay (%)					
1-9	42,9	43,4	44,7	5,2	5,2	5,5
10-49	40,3	39,8	39,2	22,4	22,2	22,4
50-99	8,1	8,1	7,8	13,6	13,6	13,5
100-249	6,1	6,1	5,8	22,3	22,4	22,0
250 +	2,7	2,7	2,6	36,5	36,6	36,5
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Kaynak: TOBB.

(1): İlgili yıl sonu itibarıyla geçerliliği devam eden kapasite raporu sayıdır.

Grafik 14. Çalışan Aralıklarına Göre Sanayi Kapasite Raporu Sayısı

Kaynak: TOBB.

2022 yılında geçerliliği devam eden kapasite raporlarının %44,7'si 1-9 çalışanı olan firmalara, %39,2'si 10-49 çalışanı olan firmalara, %7,8'i 50-99 çalışanı olan firmalara, %5,8'i 100-249 çalışanı olan firmalara ve %2,6'sı da 250 ve üzeri çalışanı olan firmalara aittir.

2022 yılı sonu itibarıyla geçerliliği devam eden kapasite raporu almış olan firmaların raporun alındığı dönemdeki çalışan sayılarına göre dağılımına bakıldığında; %5,5'inin 1-9 çalışanı, %22,4'ünün 10-49 çalışanı, %13,5'inin 50-99 çalışanı, %22'sinin 100-249 çalışanı ve %36,5'inin 250 ve üzeri çalışanı olduğu görülmektedir.

Ana faaliyet gruplarına göre 2022 yılında geçerliliği devam eden en çok sanayi kapasite raporu bulunan faaliyet grubu 13.931 rapor ile fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makina ve teçhizat hariç) sektörü olurken, onu 12.620 rapor ile gıda ürünlerinin imalatı ve 10.975 rapor ile başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı sektörleri izlemiştir. Geçerliliği devam eden en az kapasite raporu bulunan faaliyet grupları ise 3 rapor ile ormancılık ile endüstriyel ve yakacak odun üretimi, 22 rapor ile ham petrol ve doğalgaz çıkarımı ve 23 rapor ile balıkçılık ve su ürünleri yetiştiriciliği sektörleri olmuştur (Tablo 32).

2022 yılında geçerliliği devam eden sanayi kapasite raporu sayıları bir önceki yıl ile karşılaştırıldığında en yüksek oranlı artışlar %153,4 ile gıda ürünlerinin imalatı, %142,1 ile giyim eşyalarının imalatı ve %136,8 ile elektrikli teçhizat imalatı sektörlerinde gerçekleşirken, %22,2 ile yiyecek ve içecek hizmeti faaliyetleri, %8,6 ile kayıtlı medyanın basılması ve çoğaltılması, %4,3 ile ham petrol ve doğal gaz çıkarımı ve %4,2 ile balıkçılık ve su ürünleri yetiştiriciliği azalış gösteren sektörler olmuştur.

Tablo 32. Ana Faaliyet Gruplarına Göre Sanayi Kapasite Raporu Sayısı ⁽¹⁾

Alt Sektörler (NACE Rev. 2)	Kapasite Raporu Sayısı			Pay (%)			Değişim (%)	
	2020	2021	2022	2020	2021	2022	2021	2022
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	11.094	12.258	13.931	10,9	13,3	11,4	10,5	13,6
Gıda ürünlerinin imalatı	10.048	4.980	12.620	9,9	5,4	10,3	-50,4	153,4
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	9.145	9.972	10.975	9,0	10,8	9,0	9,0	10,1
Tekstil ürünlerinin imalatı	8.209	8.937	9.405	8,1	9,7	7,7	8,9	5,2
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	6.937	3.530	8.259	6,8	3,8	6,8	-49,1	134,0
Giyim eşyalarının imalatı	5.837	3.043	7.366	5,8	3,3	6,0	-47,9	142,1
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	5.860	6.026	6.332	5,8	6,5	5,2	2,8	5,1
Mobilya imalatı	3.859	4.318	5.122	3,8	4,7	4,2	11,9	18,6
Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	4.420	4.787	4.883	4,4	5,2	4,0	8,3	2,0
Elektrikli teçhizat imalatı	3.706	1.874	4.438	3,7	2,0	3,6	-49,4	136,8
Diğer madencilik ve taş ocaklığı	3.358	3.585	3.685	3,3	3,9	3,0	6,8	2,8
Ağaç, ağaç ürünleri ve mantar ürünleri imalatı (mobilya hariç); saz, saman ve benzeri malzemelerden örülerek yapılan eşyaların imalatı	2.419	2.781	3.498	2,4	3,0	2,9	15,0	25,8
Ana metal sanayii	2.962	3.144	3.458	2,9	3,4	2,8	6,1	10,0
Atığın toplanması, ıslahı ve bertarafı faaliyetleri; maddelerin geri kazanımı	2.558	1.363	3.174	2,5	1,5	2,6	-46,7	132,9
Motorlu kara taşıtı, treyler (römork) ve yarı treyler (yarı römork) imalatı	2.202	1.416	2.873	2,2	1,5	2,4	-35,7	102,9
Diğer imalatlar	2.211	2.539	2.718	2,2	2,8	2,2	14,8	7,1
Kağıt ve kağıt ürünlerinin imalatı	1.947	2.138	2.387	1,9	2,3	2,0	9,8	11,6
Büro yönetimi, büro destek ve iş destek faaliyetleri	1.762	1.870	2.149	1,7	2,0	1,8	6,1	14,9
Deri ve ilgili ürünlerin imalatı	1.694	1.860	2.063	1,7	2,0	1,7	9,8	10,9
Bilgisayarların, elektronik ve optik ürünlerin imalatı	1.729	1.193	2.025	1,7	1,3	1,7	-31,0	69,7
Kayıtlı medyanın basılması ve çoğaltılması	1.431	1.832	1.674	1,4	2,0	1,4	28,0	-8,6
Elektrik, gaz, buhar ve havalandırma sistemi üretim ve dağıtımı	1.055	1.208	1.401	1,0	1,3	1,1	14,5	16,0
Yiyecek ve içecek hizmeti faaliyetleri	1.344	1.546	1.203	1,3	1,7	1,0	15,0	-22,2
Bilgisayar programlama, danışmanlık ve ilgili faaliyetler	903	1.019	1.140	0,9	1,1	0,9	12,8	11,9
Diğer ulaşım araçlarının imalatı	881	982	1.106	0,9	1,1	0,9	11,5	12,6
Bitkisel ve hayvansal üretim ile avcılık ve ilgili hizmet faaliyetleri	630	722	873	0,6	0,8	0,7	14,6	20,9
İçeceklerin imalatı	554	567	617	0,5	0,6	0,5	2,3	8,8
Motorlu kara taşıtlarının ve motosikletlerin toptan ve perakende ticareti ile onarımı	504	519	558	0,5	0,6	0,5	3,0	7,5
Toptan ticaret (Motorlu kara taşıtları ve motosikletler hariç)	433	431	453	0,4	0,5	0,4	-0,5	5,1
Metal cevherleri madenciliği	301	299	367	0,3	0,3	0,3	-0,7	22,7
Kok kömürü ve rafine edilmiş petrol ürünleri imalatı	360	326	338	0,4	0,4	0,3	-9,4	3,7
Temel eczacılık ürünlerinin ve eczacılığa ilişkin malzemelerin imalatı	293	312	331	0,3	0,3	0,3	6,5	6,1
Makine ve ekipmanların kurulumu ve onarımı	219	220	239	0,2	0,2	0,2	0,5	8,6
Taşımacılık için depolama ve destekleyici faaliyetler	187	169	195	0,2	0,2	0,2	-9,6	15,4
Kömür ve linyit çıkartılması	154	182	187	0,2	0,2	0,2	18,2	2,7
Tütün ürünleri imalatı	74	91	101	0,1	0,1	0,1	23,0	11,0
Diğer hizmet faaliyetleri	26	30	35	0,0	0,0	0,0	15,4	16,7
Balıkçılık ve su ürünleri yetiştiriciliği	23	24	23	0,0	0,0	0,0	4,3	-4,2
Ham petrol ve doğal gaz çıkarımı	11	23	22	0,0	0,0	0,0	109,1	-4,3
Ormancılık ile endüstriyel ve yakacak odun üretimi	1	3	3	0,0	0,0	0,0	200,0	0,0
Toplam ⁽²⁾	101.341	92.119	122.227	100,0	100,0	100,0	-9,1	32,7

Kaynak: TOBB.

(1): İlgili yıl sonu itibarıyla geçerliliği devam eden kapasite raporu sayılarıdır.

(2): Bir kapasite raporunda birden fazla sektörde yer alan ürünler bulunabileceğinden toplam diğer tablo verilerinden farklı olabilir.

2022 yılı sonu itibarıyla geçerliliği devam eden sanayi kapasite raporlarının teknoloji gruplarına göre yoğunlaşmasında değişiklik olmamıştır. Düşük teknolojiden yüksek teknoloji sınıflarına geçildikçe, girişimlerin toplam sanayi kapasite raporları içinde daha az pay aldığı gözlemlenmiştir. 2022

yılında geçerliliği devam eden sanayi kapasite raporlarının %43,7'si düşük teknoloji grubunda, %30,3'ü orta-düşük teknoloji grubunda, %23,7'si orta-yüksek teknoloji grubunda ve %2,3'ü yüksek teknoloji grubunda bulunmaktadır. Bir önceki yıl ile karşılaştırıldığında toplam kapasite raporları içinde düşük teknoloji grubunun payının arttığı, yüksek teknoloji, orta-yüksek teknoloji ve orta-düşük teknoloji grubunun payının azaldığı dikkat çekmektedir (Tablo 33, Grafik 15).

Tablo 33. Teknoloji Gruplarına Göre Sanayi Kapasite Raporu Sayısı⁽¹⁾

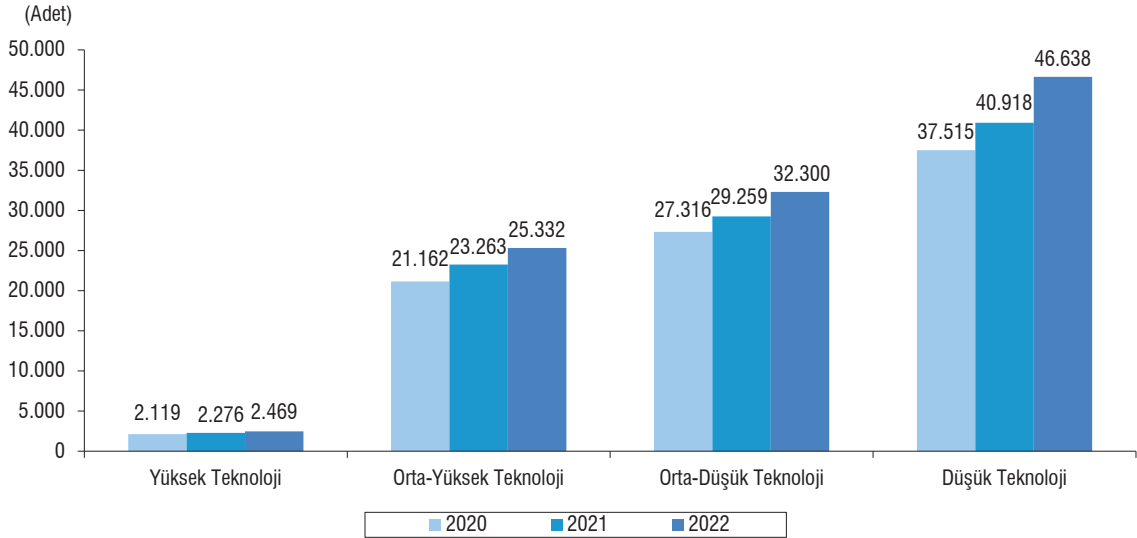
Teknoloji Grupları	Kapasite Raporu Sayısı			Pay (%)		
	2020	2021	2022	2020	2021	2022
Yüksek Teknoloji	2.119	2.276	2.469	2,4	2,4	2,3
Orta-Yüksek Teknoloji	21.162	23.263	25.332	24,0	24,3	23,7
Orta-Düşük Teknoloji	27.316	29.259	32.300	31,0	30,6	30,3
Düşük Teknoloji	37.515	40.918	46.638	42,6	42,7	43,7
Toplam⁽²⁾	88.112	95.716	106.739	100,0	100,0	100,0

Kaynak: TOBB.

(1): İlgili yıl sonu itibarı ile geçerliliği devam eden kapasite raporu sayıdır.

(2): Bir kapasite raporunda birden fazla sektörde yer alan ürünler bulunabileceğinden toplam diğer tablo verilerinden farklı olabilir.

Grafik 15. Teknoloji Gruplarına Göre Sanayi Kapasite Raporu Sayısı

Kaynak: TOBB.

2022 yılında da İBBS Düzey-1'e göre bölgeler itibarıyla geçerliliği devam eden kapasite raporu sayısı sıralamasında 27.417 kapasite raporu ile İstanbul bölgesi ilk sırada yer alırken, onu 13.648 kapasite raporu ile Ege bölgesi ikinci ve 13.620 kapasite raporu ile Doğu Marmara bölgesi üçüncü sırada takip etmiştir (Tablo 34).

Tablo 34. Bölgelere Göre Sanayi Kapasite Raporu Sayısı ve Toplam Çalışan Sayısı ⁽¹⁾

Bölge Kodu	İBBS Düzey-1	Kapasite Raporu Sayısı			Toplam Çalışan Sayısı		
		2020	2021	2022	2020	2021	2022
TR1	İstanbul	23.416	25.019	27.417	704.558	756.527	790.646
TR2	Batı Marmara	3.805	4.079	4.548	253.814	272.992	296.204
TR3	Ege	11.615	12.388	13.648	532.833	567.190	605.986
TR4	Doğu Marmara	11.093	12.092	13.620	706.923	749.675	803.113
TR5	Batı Anadolu	8.628	9.627	10.818	275.331	306.501	340.110
TR6	Akdeniz	6.935	7.469	8.407	261.990	285.880	317.642
TR7	Orta Anadolu	2.996	3.223	3.753	123.505	139.281	154.146
TR8	Batı Karadeniz	2.470	2.700	3.042	139.918	150.028	167.580
TR9	Doğu Karadeniz	1.360	1.446	1.609	57.394	60.208	65.607
TRA	Kuzeydoğu Anadolu	498	544	651	14.444	16.930	21.189
TRB	Ortadoğu Anadolu	1.353	1.489	1.741	50.089	55.602	68.956
TRC	Güneydoğu Anadolu	5.052	5.714	6.550	185.589	214.841	240.301
TR	Türkiye	79.221	85.790	95.804	3.306.388	3.575.655	3.871.480
Pay (%)							
TR1	İstanbul	29,6	29,2	28,6	21,3	21,2	20,4
TR2	Batı Marmara	4,8	4,8	4,7	7,7	7,6	7,7
TR3	Ege	14,7	14,4	14,2	16,1	15,9	15,7
TR4	Doğu Marmara	14,0	14,1	14,2	21,4	21,0	20,7
TR5	Batı Anadolu	10,9	11,2	11,3	8,3	8,6	8,8
TR6	Akdeniz	8,8	8,7	8,8	7,9	8,0	8,2
TR7	Orta Anadolu	3,8	3,8	3,9	3,7	3,9	4,0
TR8	Batı Karadeniz	3,1	3,1	3,2	4,2	4,2	4,3
TR9	Doğu Karadeniz	1,7	1,7	1,7	1,7	1,7	1,7
TRA	Kuzeydoğu Anadolu	0,6	0,6	0,7	0,4	0,5	0,5
TRB	Ortadoğu Anadolu	1,7	1,7	1,8	1,5	1,6	1,8
TRC	Güneydoğu Anadolu	6,4	6,7	6,8	5,6	6,0	6,2
TR	Türkiye	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Kaynak: TOBB.

Not: Çalışan sayısının içine diğer çalışan (geçici, mevsimlik vb.) da dahil edilmiştir.

(1): İlgili yıl sonu itibarıyla geçerliliği devam eden kapasite raporu sayıdır.

Çalışan sayısı açısından Doğu Marmara bölgesi 803.113 çalışan ile birinci sırada yer alırken, İstanbul bölgesi 790.646 çalışan ile ikinci, Ege bölgesi 605.986 çalışan ile üçüncü sırada yer almıştır.

1.2.2.3 Enerji

Koronavirüs (Covid-19) salgını sonrası 2021 yılında ekonomik faaliyetlerin güçlenmesiyle enerjiye olan talebin artması ve enerji piyasalarının canlanması sonucunda enerji üretim endeksi %8,7 artmıştır. 2022 yılında bir önceki yıla göre ekonomik aktivitede kaydedilen yavaşlama ve iklim değişikliği kaynaklı etkilere bağlı olarak enerji üretim endeksi %1,7 azalmıştır (Tablo 35).

Tablo 35. Enerji Sektörü Üretim Endeksi

Yıllar	Üretim Endeksi ⁽¹⁾	Değişim (%)
2020	116,2	0,4
2021	126,3	8,7
2022	124,2	-1,7

Kaynak: TÜİK.

(1): Takvim etkisinden arındırılmış yıllık ortalama değerlerdir.

2021 yılında bir önceki yıla göre %9,1 artan elektrik enerjisi üretimi, 2022 yılında %2,6 azalarak 334.724 GWh'den 326.014 GWh'ye gerilemiştir. Elektrik enerjisi üretiminin birincil kaynaklarına göre dağılımı incelendiğinde, %22,2'sinin doğal gaz ve lng santralleri, %20,9'unun taşkömürü, ithal kömür ve asfaltit santralleri, %13,7'sinin linyit santralleri, %2,8'inin yenilebilir, atık ve atık ısı santralleri ve %1'inin sıvı yakıtlar santrallerinden olmak üzere %60,6'sının termik santrallerden, %20,6'sının hidrolik santrallerden ve %18,8'inin jeotermal, rüzgar ve güneş santrallerinden elde edildiği görülmektedir (Tablo 36, Grafik 16).

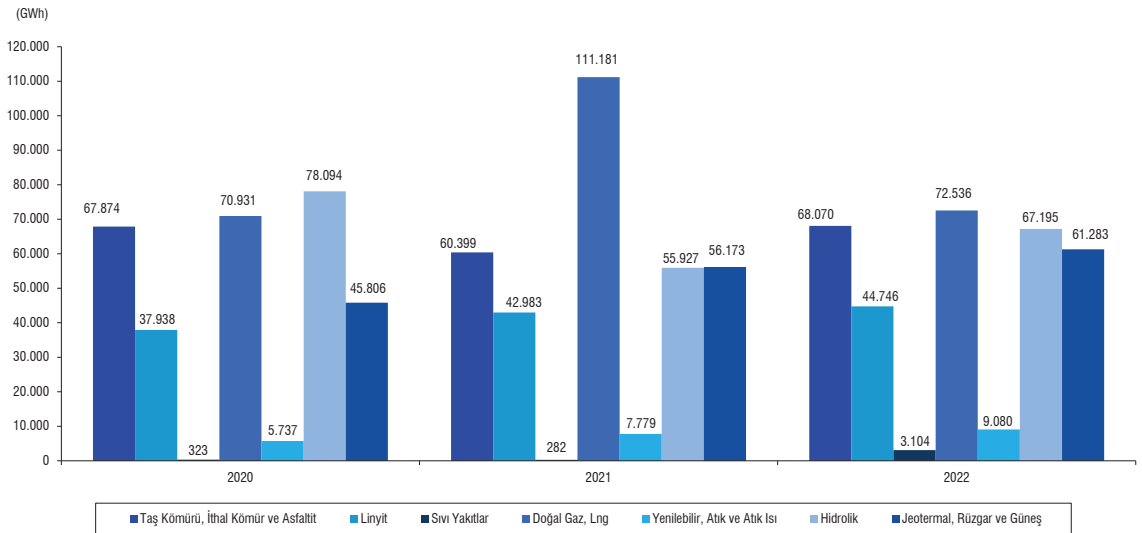
Tablo 36. Elektrik Enerjisi Üretiminin Birincil Enerji Kaynaklarına Göre Dağılımı

Yıllar	Termik																Genel Toplam	
	Taş Kömürü, İthal Kömür ve Asfaltit		Linyit		Sıvı Yakıtlar (Fuel-Oil ve Motorin)		Doğal Gaz, Lng		Yenilebilir, Atık ve Atık Isı		Termik Toplam		Hidrolik		Jeotermal, Rüzgar ve Güneş		Miktar	Pay (%)
	Miktar	Pay (%)	Miktar	Pay (%)	Miktar	Pay (%)	Miktar	Pay (%)	Miktar	Pay (%)	Miktar	Pay (%)	Miktar	Pay (%)	Miktar	Pay (%)		
2020	67.874	22,1	37.938	12,4	323	0,1	70.931	23,1	5.737	1,9	182.803	59,6	78.094	25,5	45.806	14,9	306.703	100,0
2021	60.399	18,0	42.983	12,8	282	0,1	111.181	33,2	7.779	2,3	222.624	66,5	55.927	16,7	56.173	16,8	334.724	100,0
2022 ⁽¹⁾	68.070	20,9	44.746	13,7	3.104	1,0	72.536	22,2	9.080	2,8	197.536	60,6	67.195	20,6	61.283	18,8	326.014	100,0

Kaynak: TEİAŞ.

(1): Geçici.

Grafik 16. Elektrik Enerjisi Üretiminin Birincil Enerji Kaynaklarına Göre Dağılımı

Kaynak: TEİAŞ.

2021 yılında %8,7 artan elektrik enerjisi tüketimi, 2022 yılında %1,2 azalarak 328.718 GWh olmuştur. Kişi başına tüketim bir önceki yıla göre %1,9'luk düşüşle 3.931 KWh'den 3.855 KWh'ye gerilemiştir (Tablo 37).

Tablo 37. Elektrik Enerjisi Üretim ve Tüketiminde Gelişmeler

Yıllar	Elektrik Enerjisi Kurulu Güç (MW)						Üretim (GWh)										Tüketim ⁽²⁾ (GWh)	Kişi Başına Tüketim ⁽²⁾ (KWh)
	Termik		Hidrolik		Jeotermal, Rüzgar ve Güneş		Termik		Hidrolik		Jeotermal, Rüzgar ve Güneş		Toplam		İthalat	İhracat		
	Miktar	Pay (%)	Miktar	Pay (%)	Miktar	Pay (%)	Miktar	Pay (%)	Miktar	Pay (%)	Miktar	Pay (%)	Miktar	Pay (%)				
2020	47.794	49,8	30.984	32,3	17.113	17,8	95.891	182.803	59,6	78.094	25,5	45.806	14,9	306.703	1.890	2.484	306.109	3.661
2021	48.228	48,3	31.493	31,5	20.099	20,1	99.820	222.624	66,5	55.927	16,7	56.173	16,8	334.724	2.335	4.186	332.873	3.931
2022 ⁽¹⁾	49.725	47,9	31.572	30,4	22.513	21,7	103.810	197.536	60,6	67.195	20,6	61.283	18,8	326.014	6.414	3.710	328.718	3.855

Kaynak: TEİAŞ.

(1): Geçici.

(2): Brüt.

Elektrik enerjisi ithalatı %174,7'lik artışla 6.414 GWh, ihracatı ise %11,4'lük azalışla 3.710 GWh düzeyinde gerçekleşmiştir.

2022 yılında bir önceki yıla göre termik elektrik enerjisi kurulu gücü %3,1 artışla 49.725 MW'ye, hidrolik elektrik enerjisi kurulu gücü %0,3 artışla 31.572 MW'ye, jeotermal, rüzgar ve güneş elektrik enerjisi kurulu gücü %12 artışla 22.513 MW'ye yükselmiştir. 2022 yılında toplam elektrik enerjisi kurulu gücü içinde termik santrallerin payı %47,9, hidrolik santrallerin payı %30,4 ve jeotermal, rüzgar ve güneş santrallerinin payı %21,7 olmuştur.

1.2.3 Hizmetler

1.2.3.1 İnşaat

İnşaat sektörü katma değerinde 2018 yılından itibaren aralıksız biçimde süren küçülme 2022 yılında derinleşmiştir. 2021 yılında sektörün katma değerinde meydana gelen %0,6'lık azalma, 2022 yılında artan maliyetler, finansman sıkıntısı ve zayıf iç talebin etkisi ile %8,4'e yükselmiştir.

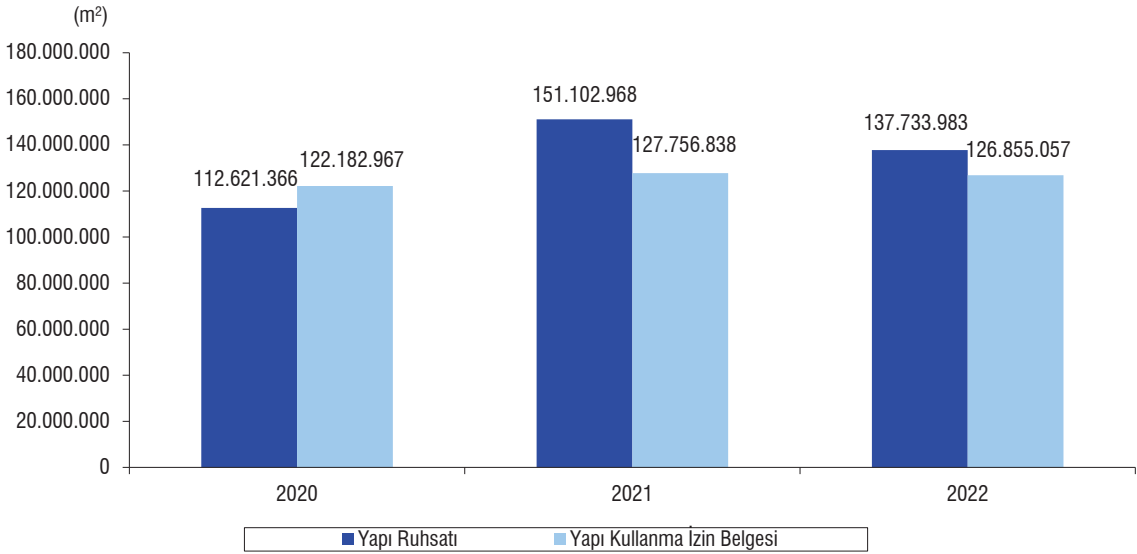
2021 yılında %34,2 artan yapılması planlanan inşaatlara ilişkin olarak belediyeler tarafından verilen yapı ruhsatlarının yüzölçümü, 2022 yılında %8,8 azalarak 151.103 bin m²'den 137.734 bin m²'ye gerilemiştir. Bunun içinde en yüksek payı 90.602 bin m² ile iki ve daha fazla dairesel ikamet amaçlı binalar alırken, en küçük payı 791 bin m² ile trafik ve iletişim binaları almıştır (Tablo 38, Grafik 17).

Tablo 38. Yapı Ruhsatına Göre Bina İnşaatı Yüzölçümleri

Kullanma Amacı				Pay (%)			Değişim (%)	
	2020	2021	2022	2020	2021	2022	2021	2022
Bir dairesel ikamet amaçlı binalar	6.367.042	11.999.987	11.161.327	5,7	7,9	8,1	88,5	-7,0
İki ve daha fazla dairesel ikamet amaçlı binalar	81.888.395	105.520.126	90.601.757	72,7	69,8	65,8	28,9	-14,1
Halka açık ikamet yerleri	822.053	1.033.188	965.480	0,7	0,7	0,7	25,7	-6,6
Otel vb. binalar	1.496.990	1.345.764	1.937.387	1,3	0,9	1,4	-10,1	44,0
Ofis (işyeri) binaları	1.351.106	3.753.098	6.633.708	1,2	2,5	4,8	177,8	76,8
Toptan ve perakende ticaret binaları	4.595.528	4.415.058	3.488.900	4,1	2,9	2,5	-3,9	-21,0
Trafik ve iletişim binaları	712.141	773.046	790.530	0,6	0,5	0,6	8,6	2,3
Sanayi binaları ve depolar	6.970.108	9.528.906	11.158.971	6,2	6,3	8,1	36,7	17,1
Kamu eğlence, eğitim, hastane veya bakım kuruluşları binaları	4.858.693	7.498.594	7.531.877	4,3	5,0	5,5	54,3	0,4
İkamet amaçlı binalar dışındaki diğer binalar	3.559.310	5.235.201	3.464.044	3,2	3,5	2,5	47,1	-33,8
Toplam	112.621.366	151.102.968	137.733.983	100,0	100,0	100,0	34,2	-8,8

Kaynak: TÜİK.

Grafik 17. Yapı Ruhsatı ve Yapı Kullanma İzin Belgesi Verilen Yapıların Yüzölçümleri

Kaynak: TÜİK.

2022 yılında yapı ruhsatı verilen yapılar içinde kullanım amacına göre en yüksek oranlı artış %76,8 ile ofis (işyeri) binalarında olurken, en yüksek azalış %33,8 daralma gösteren ikamet amaçlı binalar dışındaki diğer binalarda olmuştur.

2022 yılında ruhsata bağlanmış ve bitirilmiş inşaatlarla ilgili belediyelerce verilen yapı kullanma izin belgeleri toplam inşaat alanı %0,7 azalışla 127.757 bin m²'den 126.855 bin m²'ye gerilemiştir. Bunun içinde en büyük payı 93.649 bin m² ile iki ve daha fazla dairesel ikamet amaçlı binalar alırken, en düşük payı 490 bin m² ile trafik ve iletişim binaları almıştır (Tablo 39).

Tablo 39. Yapı Kullanma İzin Belgesine Göre Bina İnşaatı Yüzölçümleri

Kullanma Amacı	2020	2021	2022	Pay (%)			Değişim (%)	
				2020	2021	2022	2021	2022
Bir dairesel ikamet amaçlı binalar	3.368.768	5.012.342	6.688.078	2,8	3,9	5,3	48,8	33,4
İki ve daha fazla dairesel ikamet amaçlı binalar	94.251.848	94.229.458	93.648.878	77,1	73,8	73,8	0,0	-0,6
Halka açık ikamet yerleri	490.510	967.589	493.480	0,4	0,8	0,4	97,3	-49,0
Otel vb. binalar	1.208.080	1.725.720	1.782.555	1,0	1,4	1,4	42,8	3,3
Ofis (işyeri) binaları	2.688.058	3.859.617	5.926.802	2,2	3,0	4,7	43,6	53,6
Toptan ve perakende ticaret binaları	6.019.413	6.008.918	3.628.646	4,9	4,7	2,9	-0,2	-39,6
Trafik ve iletişim binaları	594.075	1.141.259	489.888	0,5	0,9	0,4	92,1	-57,1
Sanayi binaları ve depolar	4.670.276	6.621.441	5.771.082	3,8	5,2	4,5	41,8	-12,8
Kamu eğlence, eğitim, hastane veya bakım kuruluşları binaları	6.675.073	5.123.014	5.443.235	5,5	4,0	4,3	-23,3	6,3
İkamet amaçlı binalar dışındaki diğer binalar	2.216.866	3.067.482	2.982.412	1,8	2,4	2,4	38,4	-2,8
Toplam	122.182.967	127.756.838	126.855.057	100,0	100,0	100,0	4,6	-0,7

Kaynak: TÜİK.

Yapı kullanma izin belgesi verilen yapılar içinde kullanım amacına en yüksek oranlı artış %53,6 ile ofis (işyeri) binalarında olurken, en fazla azalış %57,1 ile trafik ve iletişim binalarında gerçekleşmiştir.

Konut satışlarında 2021 yılında başlayan düşüş, temel girdi maliyetlerindeki artışlar, işçilik giderlerindeki yükselme, finansman koşullarındaki olumsuzluklar ve zayıf talebin etkisiyle 2022 yılında %0,4'lük düşüşle devam etmiştir. Türkiye genelinde 2022 yılında toplam 1.485.622 konut, satış sonucu el değiştirmiştir. Bu konutların 280.320'si ipotekli, geri kalan 1.205.302'si diğer yollarla satılmıştır. Konut satışlarının %18,9'unu ipotekli satışlar, %81,1'ini de diğer satışlar oluşturmuştur. 2021 yılına göre ipotekli satışlar %4,8 azalırken, diğer satışlar %0,7 artmıştır.

2022 yılında toplam konut satışlarının 460.079'unu ilk satış, 1.025.543'ünü ikinci el satışlar oluşturmuştur. Konut satışlarının %31'i ilk el satışlardan, %69'u da ikinci el satışlardan meydana gelmiştir. 2021 yılına göre ilk el satışlar %0,3, ikinci el satışlar %0,5 azalmıştır (Tablo 40).

Tablo 40. Konut Satış Sayıları

Satış şekline göre	2020	2021	2022	Pay (%)			Değişim (%)	
				2020	2021	2022	2021	2022
İpotekli satış ⁽¹⁾	573.337	294.530	280.320	38,2	19,7	18,9	-48,6	-4,8
Diğer satış ⁽²⁾	925.979	1.197.326	1.205.302	61,8	80,3	81,1	29,3	0,7
Satış durumuna göre								
İlk el satış ⁽³⁾	469.740	461.523	460.079	31,3	30,9	31,0	-1,7	-0,3
İkinci el satış ⁽⁴⁾	1.029.576	1.030.333	1.025.543	68,7	69,1	69,0	0,1	-0,5
Toplam satışlar	1.499.316	1.491.856	1.485.622	100,0	100,0	100,0	-0,5	-0,4

Kaynak: TÜİK.

(1): İpotekli satış, borçlanarak satın alınan konutun kredi teminatını oluşturmak için aynı konutun teminat olarak gösterilmesidir.

(2): Diğer konut satışları, ipotekli konut satışı dışında kalan satış türlerini kapsamaktadır.

(3): İlk el satış, kat irtifakı/kat mülkiyeti almış bir konutun ev sahibi firma ya da kişi tarafından ilk defa satılmasıdır.

(4): İkinci el satış, ilk satıştan sonra gerçekleşen tüm konut satışlarını ifade eder.

1.2.3.2 Ticaret Borsaları İşlem Hacmi

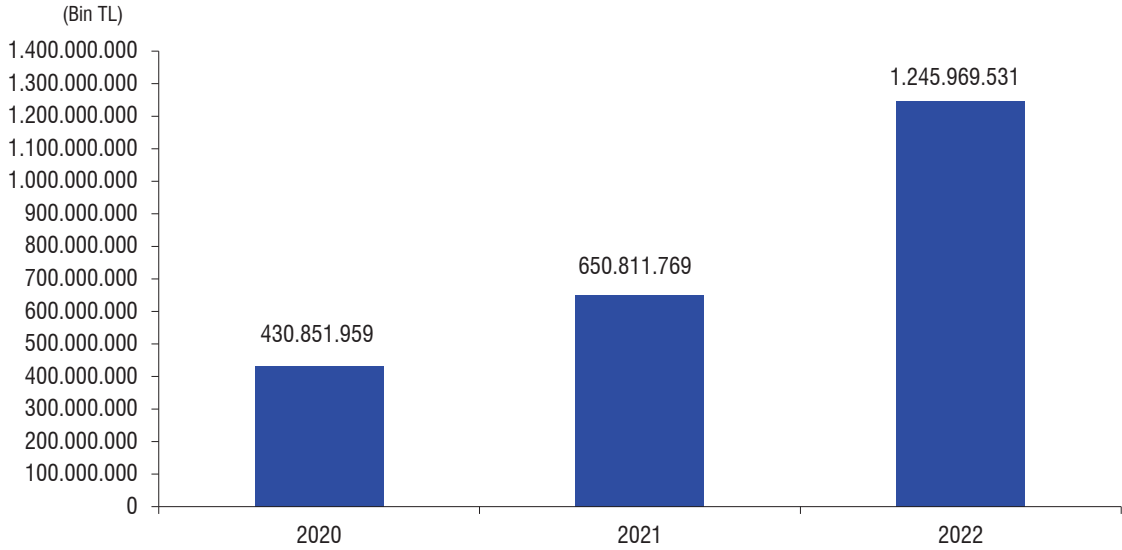
2021 yılında %51,1 artan ticaret borsaları işlem hacmi, 2022 yılında %91,4 artış göstermiştir. Böylece 2021 yılında 650.812 milyon TL olan ticaret borsaları işlem hacmi, 2022 yılında 1.245.970 milyon TL'ye yükselmiştir. Reel olarak ise 2021 yılında %11 artan ticaret borsaları işlem hacminde 2022 yılında %16,5 artış meydana gelmiştir (Tablo 41, Grafik 18).

Tablo 41. Ticaret Borsaları İşlem Hacmi

Yıllar	İşlem Hacmi		TÜFE (2003=100) Yıllık Değişim (%)	İşlem Hacmi Reel Değişim (%)
	Değer	Değişim (%)		
2020	430.851.959	24,6	14,6	8,7
2021	650.811.769	51,1	36,1	11,0
2022	1.245.969.531	91,4	64,3	16,5

Kaynak: TOBB.

Grafik 18. Ticaret Borsaları İşlem Hacmi

Kaynak: TOBB.

2022 yılı borsa işlem hacmine göre ilk 20'de yer alan ticaret borsaları sıralamasında ilk sıra önceki yıllarda olduğu gibi İstanbul Ticaret Borsasının olmuştur. 2021 yılında bir önceki yıla göre %33,4 artan İstanbul Ticaret Borsası işlem hacmi, 2022 yılında %109,8 artarak 142.662 milyon TL ile ilk sırada yer almıştır. İstanbul Ticaret Borsasını 68.745 milyon TL ile Şanlıurfa, 65.466 milyon TL ile İzmir ve 45.919 milyon TL ile Konya Ticaret Borsaları takip etmiştir. 2022 yılında ticaret borsaları toplam işlem hacmi içinde İstanbul Ticaret Borsasının payı %11,4, Şanlıurfa Ticaret Borsasının payı %5,5, İzmir Ticaret Borsasının payı %5,3 ve Konya Ticaret Borsasının payı %3,7 olmuştur (Tablo 42).

Tablo 42. İşlem Hacmine Göre İlk Yirmi Ticaret Borsası

Borsalar ⁽¹⁾	(Bin TL)							
	İşlem Hacmi			Pay (%)			Değişim (%)	
	2020	2021	2022	2020	2021	2022	2021	2022
İstanbul	50.981.345	67.985.796	142.661.898	11,8	10,4	11,4	33,4	109,8
Şanlıurfa	20.959.488	47.163.250	68.744.844	4,9	7,2	5,5	125,0	45,8
İzmir	22.172.865	33.440.963	65.465.529	5,1	5,1	5,3	50,8	95,8
Konya	15.245.887	22.279.034	45.919.457	3,5	3,4	3,7	46,1	106,1
Ankara	12.652.965	20.642.356	42.199.859	2,9	3,2	3,4	63,1	104,4
Adana	11.076.148	16.875.499	34.289.202	2,6	2,6	2,8	52,4	103,2
Sakarya	14.359.304	20.690.184	33.586.456	3,3	3,2	2,7	44,1	62,3
Kızıltepe	10.463.288	17.577.183	32.723.064	2,4	2,7	2,6	68,0	86,2
Bandırma	8.598.200	12.059.823	32.233.481	2,0	1,9	2,6	40,3	167,3
Gaziantep	11.845.198	23.484.277	30.906.502	2,7	3,6	2,5	98,3	31,6
Tekirdağ	7.146.295	12.031.459	30.784.152	1,7	1,8	2,5	68,4	155,9
Diyarbakır	7.618.882	12.005.448	30.497.356	1,8	1,8	2,4	57,6	154,0
Mersin	10.679.182	14.086.019	29.090.195	2,5	2,2	2,3	31,9	106,5
Samsun	8.397.470	12.369.162	24.798.004	1,9	1,9	2,0	47,3	100,5
Ordu	7.509.125	13.976.578	20.863.448	1,7	2,1	1,7	86,1	49,3
Aydın	6.341.191	9.160.450	18.943.831	1,5	1,4	1,5	44,5	106,8
Balıkesir	5.015.942	7.669.852	17.815.065	1,2	1,2	1,4	52,9	132,3
Afyonkarahisar	6.070.373	8.370.397	17.339.794	1,4	1,3	1,4	37,9	107,2
Bursa	5.976.018	8.236.252	17.283.705	1,4	1,3	1,4	37,8	109,8
Manisa	5.136.722	7.368.653	15.072.882	1,2	1,1	1,2	43,5	104,6
Toplam ⁽²⁾	430.851.959	650.811.769	1.245.969.531	100,0	100,0	100,0	51,1	91,4

Kaynak: TOBB.

(1): 2022 yılı işlem hacmine göre ilk 20'de yer alan ticaret borsalarıdır.

(2): Tüm borsalardaki işlem hacmi toplamıdır.

2022 yılında 2021 yılına göre ilk 20 borsa arasında işlem hacmi en çok artan ticaret borsası %167,3 ile Bandırma Ticaret Borsası olurken onu, %155,9 ile Tekirdağ Ticaret Borsası, %154 ile Diyarbakır Ticaret Borsası ve %132,3 ile Balıkesir Ticaret Borsası takip etmiştir.

1.2.3.3 Kurulan ve Kapanan Şirketler

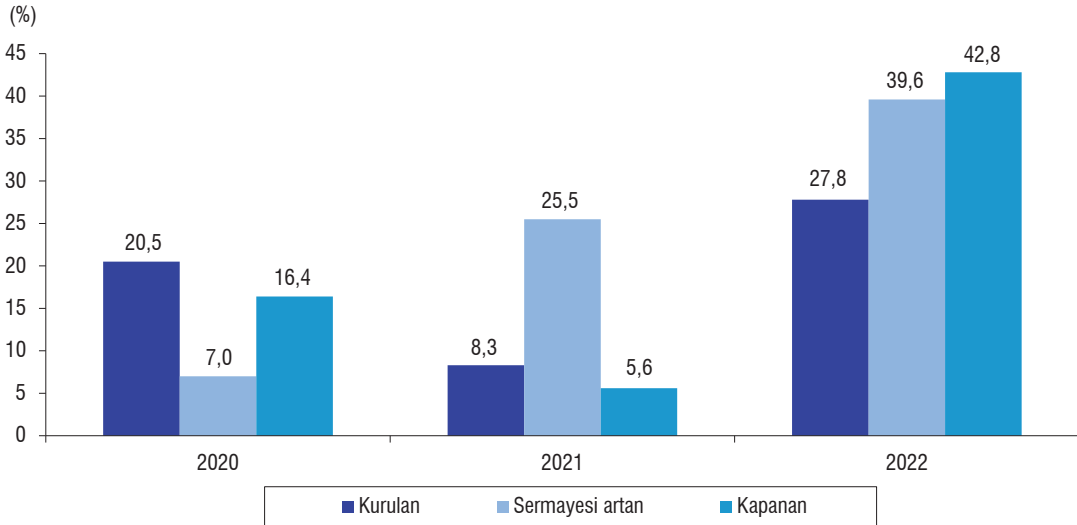
2022 yılında 17.798 anonim, 122.409 limited, 21 kollektif ve 1 komandit olmak üzere toplam 140.229 şirket kurulmuştur. Kurulan anonim şirket sayısı %21,7, limited şirket sayısı %28,8 artarken, kollektif şirket sayısı %12,5 azalmıştır. Böylece 2021 yılında %8,3 artış olan toplam kurulan şirket sayısında, 2022 yılında %27,8 artış gerçekleşmiştir. Kurulan gerçek kişi ticari işletme sayısı %1,7 azalırken, kurulan kooperatif sayısı %38,8 artmıştır (Tablo 43, Grafik 19).

Tablo 43. Kurulan, Sermayesi Artan, Kapanan Şirket, Gerçek Kişi Ticari İşletme ve Kooperatif Sayıları

Tür		2020	2021	2022	Değişim (%)	
					2021	2022
Anonim şirket	Kurulan	14.046	14.630	17.798	4,2	21,7
	Sermayesi artan	9.059	11.930	15.005	31,7	25,8
	Kapanan	2.832	2.899	3.544	2,4	22,2
Limited şirket	Kurulan	87.258	95.041	122.409	8,9	28,8
	Sermayesi artan	24.955	30.780	44.662	23,3	45,1
	Kapanan	12.473	13.282	19.573	6,5	47,4
Kollektif şirket	Kurulan	14	24	21	71,4	-12,5
	Sermayesi artan	82	95	91	15,9	-4,2
	Kapanan	60	33	51	-45,0	54,5
Komandit şirket	Kurulan	0	0	1	-	-
	Sermayesi artan	0	0	0	-	-
	Kapanan	1	8	2	700,0	-75,0
Toplam şirket sayısı	Kurulan	101.318	109.695	140.229	8,3	27,8
	Sermayesi artan	34.096	42.805	59.758	25,5	39,6
	Kapanan	15.366	16.222	23.170	5,6	42,8
Gerçek kişi ticari işletme	Kurulan	31.036	27.553	27.097	-11,2	-1,7
	Kapanan	24.134	21.171	23.148	-12,3	9,3
Kooperatif	Kurulan	1.476	1.430	1.985	-3,1	38,8
	Sermayesi artan	16	34	24	112,5	-29,4
	Kapanan	583	962	1.133	65,0	17,8

Kaynak: TOBB.

Grafik 19. Kurulan, Sermayesi Artan, Kapanan Şirket Sayısı Değişim Oranı

Kaynak: TOBB.

2022 yılında bir önceki yıla göre kapanan anonim şirket sayısı %22,2, limited şirket sayısı %47,4 ve kolektif şirket sayısı %54,5 artarken, komandit şirket sayısı %75 azalmıştır. Böylece 2021 yılında %5,6 artan kapanan şirket sayısı 2022 yılında %42,8 artmıştır. Kapanan gerçek kişi ticari işletme sayısı %9,3, kooperatif sayısı ise %17,8 artış göstermiştir.

2022 yılında iktisadi faaliyetlere göre en çok şirket kuruluşu 48.188 şirket ile toptan ve perakende ticaret; motorlu kara taşıtlarının ve motosikletlerin onarımı faaliyetlerinde olurken, onu 21.213 şirket ile imalat faaliyetleri ve 16.118 şirket ile inşaat faaliyetleri izlemiştir. En çok kapanan şirket 7.816 şirket ile yine toptan ve perakende ticaret; motorlu kara taşıtlarının ve motosikletlerin onarımı faaliyetlerinde olmuş, 3.360 şirket ile inşaat ve 3.246 şirket ile imalat faaliyetleri onu izlemiştir (Tablo 44).

Tablo 44. Faaliyetlere Göre Kurulan, Kapanan Şirket ve Gerçek Kişi Ticari İşletme Sayıları

İktisadi Faaliyetler (NACE Rev. 2)	2021				2022			
	Şirket		Gerçek Kişi Tic.İşl.		Şirket		Gerçek Kişi Tic.İşl.	
	Kurulan	Kapanan	Kurulan	Kapanan	Kurulan	Kapanan	Kurulan	Kapanan
Tarım, ormancılık ve balıkçılık	2.209	328	184	156	1.967	438	201	160
Madencilik ve taşocakçılığı	680	105	42	40	788	142	53	36
İmalat	18.304	2.178	3.256	2.274	21.213	3.246	3.279	2.750
Elektrik, gaz, buhar ve iklimlendirme üretimi ve dağıtımı	556	467	21	39	1.633	390	52	22
Su temini; kanalizasyon, atık yönetimi ve iyileştirme faaliyetleri	454	53	40	26	475	77	35	39
İnşaat	12.455	2.636	6.755	3.481	16.118	3.360	6.177	3.737
Toptan ve perakende ticaret; motorlu kara taşıtlarının ve motosikletlerin onarımı	37.516	5.176	10.827	9.251	48.188	7.816	10.559	10.069
Ulaştırma ve depolama	4.736	701	973	1.529	6.482	1.017	1.108	1.593
Konaklama ve yiyecek hizmeti faaliyetleri	5.623	936	765	1.124	7.368	1.422	853	1.089
Bilgi ve iletişim	5.065	689	665	325	6.592	1.056	743	412
Finans ve sigorta faaliyetleri	886	203	197	171	1.198	278	248	142
Gayrimenkul faaliyetleri	2.799	398	1.380	589	4.246	555	998	570
Mesleki, bilimsel ve teknik faaliyetler	8.790	1.397	1.298	896	11.061	1.810	1.297	898
İdari ve destek hizmet faaliyetleri	4.062	633	381	363	6.471	936	499	666
Kamu yönetimi ve savunma; zorunlu sosyal güvenlik	91	37	3	11	113	47	7	4
Eğitim	1.746	378	248	227	2.093	510	271	271
İnsan sağlığı ve sosyal hizmet faaliyetleri	3.490	591	185	136	3.795	796	334	156
Kültür, sanat, eğlence, dinlenme ve spor	544	120	168	223	730	127	167	221
Diğer hizmet faaliyetleri	1.116	154	164	304	1.681	269	216	306
Hanehalklarının işverenler olarak faaliyetleri; hanehalkları tarafından kendi kullarımlarına yönelik olarak ayırım yapılmamış mal ve üretim faaliyetleri	0	0	0	4	1	0	0	2
Uluslararası örgütler ve temsilciliklerinin faaliyetleri	3	4	1	2	1	11	0	5
Toplam	111.125	17.184	27.553	21.171	142.214	24.303	27.097	23.148

Kaynak: TOBB.

Gerçek kişi ticari işletme kuruluşlarında ilk sırada 10.559 işletme ile toptan ve perakende ticaret; motorlu kara taşıtlarının ve motosikletlerin onarımı faaliyetleri ilk sırada yer alırken, ikinci sırada 6.177 işletme ile inşaat ve üçüncü sırada 3.279 işletme ile imalat faaliyetleri yer almıştır. Kapanan gerçek kişi ticari işletmelerde de sıralama değişmemiş, ilk sırada 10.069 işletme ile toptan ve perakende ticaret; motorlu kara taşıtlarının ve motosikletlerin onarımı faaliyetleri, ikinci sırada

3.737 işletme ile inşaat faaliyetleri ve üçüncü sırada 2.750 işletme ile imalat faaliyetleri yer almıştır.

2022 yılında kurulan yabancı sermayeli anonim şirketler sıralamasında 140 şirket ile Rusya Federasyonu ilk sırada yer alırken, onu 111 şirket ile Almanya ve 57 şirket ile ABD izlemiştir. Yabancı sermayeli limited şirket kuruluşlarında ilk sırada 1.245 şirket ile İran gelirken, 1.223 şirket ile Rusya Federasyonu ve 440 şirket ile Suriye onu takip etmiştir (Tablo 45).

Tablo 45. Kurulan Yabancı Sermayeli Şirketlerin Ülkelere Göre Dağılımı ⁽¹⁾

Ülkeler	Anonim Şirketler					
	Şirket Sayısı ⁽²⁾		Ortak Olunan Şirketlerdeki Sermaye Toplamı (Bin TL)		Ortak Olunan Şirketlerdeki Ülkenin Sermaye Toplamı (Bin TL)	
	2021	2022	2021	2022	2021	2022
Türkiye	681	853	943.806	2.761.230	447.864	657.263
Rusya Federasyonu	27	140	18.139	61.277	13.974	53.106
Almanya	90	111	73.726	60.088	65.418	48.391
ABD	54	57	108.321	16.302	30.931	14.101
Azerbaycan	45	56	16.551	58.115	15.272	47.828
İran	49	55	20.749	154.750	18.560	118.398
BAE	28	50	13.914	87.375	11.887	76.928
İngiltere	29	40	17.710	207.534	17.038	188.172
İsviçre	22	37	19.050	24.600	14.846	23.360
Ukrayna	12	33	1.865	4.396	1.651	3.838
Diğer ülkeler	402	583	2.089.066	950.887	1.644.910	714.549
Toplam	1.439	2.015	3.322.896	4.386.553	2.282.349	1.945.934

Ülkeler	Limited Şirketler					
	Şirket Sayısı ⁽²⁾		Ortak Olunan Şirketlerdeki Sermaye Toplamı (Bin TL)		Ortak Olunan Şirketlerdeki Ülkenin Sermaye Toplamı (Bin TL)	
	2021	2022	2021	2022	2021	2022
Türkiye	6.552	9.811	3.125.969	6.498.842	2.348.883	4.980.626
İran	887	1.245	265.794	542.976	187.099	367.595
Rusya Federasyonu	150	1.223	101.103	618.066	77.752	512.526
Suriye	442	440	211.590	313.600	159.459	221.925
Almanya	217	373	88.874	326.011	68.322	202.817
Mısır	238	348	134.339	217.335	78.629	162.889
Irak	262	322	176.090	252.935	136.208	168.956
Ürdün	299	319	159.890	188.330	94.591	133.762
Azerbaycan	192	294	60.154	157.145	47.900	116.737
Pakistan	248	272	62.623	70.650	43.063	51.536
Diğer ülkeler	3.456	4.788	2.414.742	3.606.555	1.843.225	2.756.877
Toplam	12.943	19.435	6.801.169	12.792.444	5.085.131	9.676.245

Kaynak: TOBB.

(1): 2022 yılı şirket sayısına göre ilk onda yer alan ülkeler alınmıştır.

(2): Bir şirketin yabancı ortakları farklı uyruklardan olabilmektedir.

1.2.3.4 Protesto Edilen Senetler ve Karşılıksız Çekler

Protesto edilen senet sayısı 2022 yılında bir önceki yıla göre %30,5 azalışla 420 binden 292 bine düşmüştür. Protesto edilen senetlerin tutarı ise %1,7 artarak 11.860 milyon TL'den 12.062 milyon TL'ye yükselmiştir.

Karşılıksız çek sayısı 2021 yılındaki %21,5'lik düşüşünün ardından 2022 yılında da %19 azalarak 153 binden 124 bine gerilemiştir. Karşılıksız çeklerin tutarı ise %49 artarak 13.836 milyon TL'den 20.610 milyon TL'ye yükselmiştir (Tablo 46, Grafik 20).

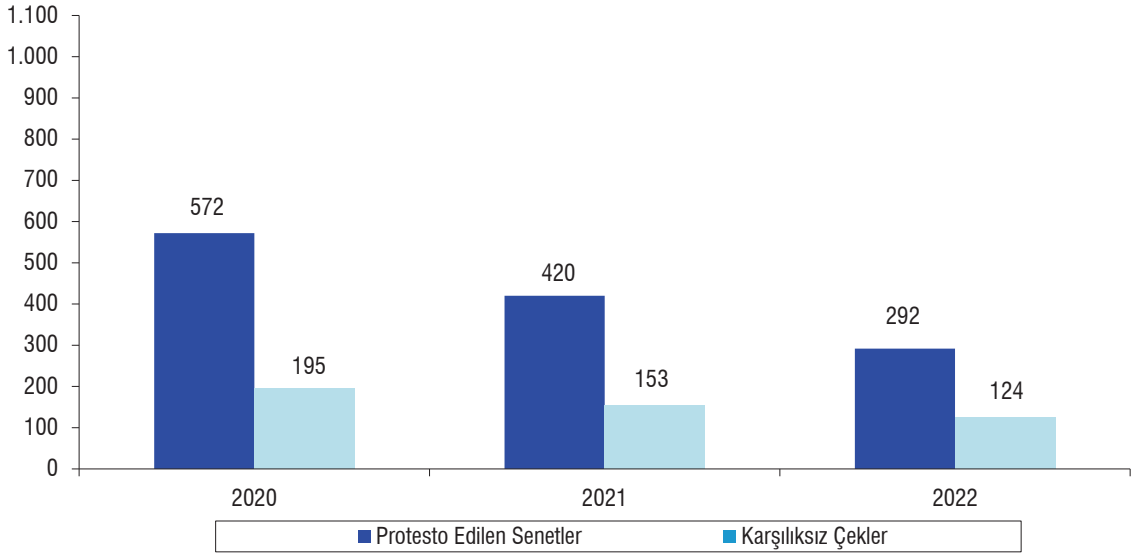
Tablo 46. Protesto Edilen Senetler ve Karşılıksız Çekler

Yıllar	Protesto Edilen Senetler				Karşılıksız Çekler			
	Sayı (Bin)	Değişim (%)	Tutar (Milyon TL)	Değişim (%)	Sayı (Bin)	Değişim (%)	Tutar (Milyon TL)	Değişim (%)
2020	572	-37,6	11.212	-47,0	195	-64,1	13.143	-52,0
2021	420	-26,6	11.860	5,8	153	-21,5	13.836	5,3
2022	292	-30,5	12.062	1,7	124	-19,0	20.610	49,0

Kaynak: TBB Risk Merkezi.

Grafik 20. Protesto Edilen Senetler ve Karşılıksız Çekler

(Sayı, Bin)

Kaynak: TBB Risk Merkezi.

1.2.3.5 Turizm

Türkiye'nin ekonomik kalkınması için büyük önem taşıyan turizm sektörü koronavirüs (Covid-19) salgınının neden olduğu seyahat kısıtlamaları nedeniyle 2020 yılında tarihi seviyelerde gerilemiş, 2021 yılında kontrollü normalleşme süreciyle toparlanmaya başlamıştır. Turizm sektöründe faaliyet gösteren tüm aktörlerin derinden etkilendiği iki yılın ardından aşılamanın yaygınlaşması ve sınırların açılması 2022 yılında sektörü olumlu etkilemiştir. Rusya'nın Ukrayna'ya askeri müdahalesi uluslararası turizm için aşağı yönlü bir risk oluştururken, Türkiye'de etkisi sınırlı düzeyde kalmıştır.

2022 yılında ülkemizden çıkış yapan ziyaretçi sayısı bir önceki yıla göre %75 artarak 29.357 bin kişiden 51.369 bin kişiye, giriş yapan vatandaş sayısı %165,4 artarak 2.738 bin kişiden 7.267 bin kişiye yükselmiştir (Tablo 47).

Tablo 47. Çıkış Yapan Ziyaretçi ve Giriş Yapan Vatandaş Sayısı

Yıllar	Çıkış Yapan Ziyaretçi		Giriş Yapan Vatandaş	
	Sayısı	Değişim (%)	Sayısı	Değişim (%)
2020 ⁽¹⁾	15.826	-69,5	2.243	-76,8
2021	29.357	85,5	2.738	22,1
2022	51.369	75,0	7.267	165,4

Kaynak: TÜİK.

(1): Koronavirüs pandemisi (Covid-19) nedeni ile sınır kapılarında anket yapılamadığından 2022 yılı değerleri hesaplanırken 2. çeyrek için Bankalararası Kart Merkezi verileri kullanılmıştır.

Türkiye'ye gelen yabancı ziyaretçilerin ilk 20'de yer alan milliyetlere göre sıralamasında 2022 yılında Almanya 5.679 bin kişi ile ilk sırada yer alırken, Rusya Federasyonu 5.233 bin kişi ile ikinci, Birleşik Krallık 3.371 bin kişi ile üçüncü sırada yer almışlardır.

2022 yılında ilk 20'de yer alan milliyetlere göre Türkiye'ye gelen yabancı ziyaretçiler sıralamasında en yüksek artış iki ülke arasındaki normalleşmenin turist sayısına yansımalarıyla %4.838,2 ile Suudi Arabistan'da olmuştur. Rusya-Ukrayna savaşı sebebiyle ziyaretçi sayısında tek azalış %67,2 ile Ukrayna'da izlenmiştir (Tablo 48).

Tablo 48. Türkiye'ye Gelen Yabancı Ziyaretçilerin Milliyetlerine Göre Dağılımı

Milliyetler ⁽¹⁾	2020	2021	2022 ⁽²⁾	Değişim (%)	
				2021	2022
Almanya	1.118.932	3.085.215	5.679.194	175,7	84,1
Rusya Federasyonu	2.128.758	4.694.422	5.232.611	120,5	11,5
Birleşik Krallık	820.709	392.746	3.370.739	-52,1	758,2
Bulgaristan	1.242.961	1.402.795	2.882.512	12,9	105,5
İran	385.762	1.153.092	2.331.076	198,9	102,2
Gürcistan	410.501	291.852	1.514.813	-28,9	419,0
Hollanda	271.526	645.601	1.244.756	137,8	92,8
Irak	387.587	836.624	1.208.895	115,9	44,5
Polonya	145.908	585.076	1.135.903	301,0	94,1
Amerika Birleşik Devletleri	148.937	371.759	1.013.478	149,6	172,6
Fransa	311.708	621.493	986.090	99,4	58,7
Romanya	269.076	496.178	886.555	84,4	78,7
İsrail	129.677	225.238	843.028	73,7	274,3
Kazakistan	137.213	366.076	712.136	166,8	94,5
Azerbaycan	236.797	470.618	683.834	98,7	45,3
Ukrayna	997.652	2.060.008	675.467	106,5	-67,2
Belçika	138.729	339.529	596.173	144,7	75,6
Yunanistan	136.305	157.723	569.795	15,7	261,3
Suudi Arabistan	67.490	10.083	497.914	-85,1	4.838,2
Ürdün	93.750	326.633	494.629	248,4	51,4

Kaynak: KTB.

(1): 2022 yılına göre ilk 20'de yer alan milliyetler verilmiştir.

(2): 2022 yılı verileri geçicidir.

2021 yılında %103,6 artan turizm gelirleri, 2022 yılında %53,4 artış göstermiş ve 46.285 milyon dolar olmuştur. 2021 yılında %67,6 artan turizm giderleri, 2022 yılında %130,9 artarak 4.277 milyon dolara yükselmiştir. 2021 yılında %106,5 artan net turizm geliri 2022 yılında %48,3 artarak 42.008 milyon dolar olmuştur (Tablo 49, Grafik 21).

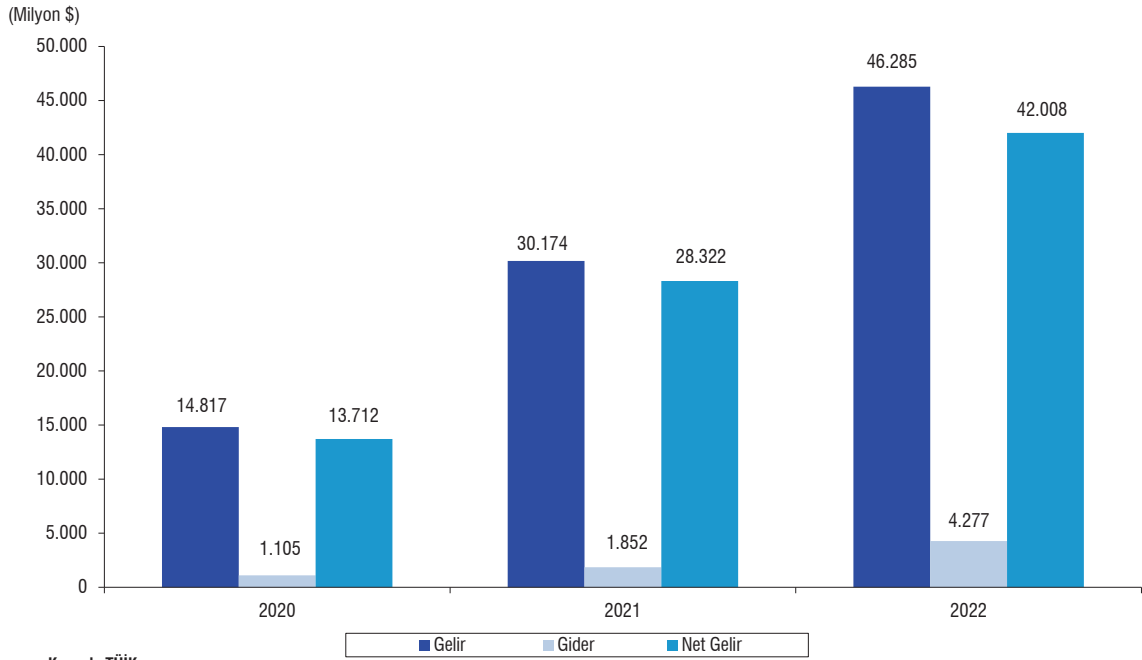
Tablo 49. Turizm Gelir-Gider Dengesi ve Ortalama Harcamalar

Yıllar	Gelir (Milyon Dolar)	Gider (Milyon Dolar)	Net Gelir (Milyon Dolar)	Çıkış Yapan Ziyaretçi Başına Ortalama Harcama (Dolar)	Vatandaş Başına Ortalama Harcama (Dolar)
2020 ⁽¹⁾	14.817	1.105	13.712	936	493
2021	30.174	1.852	28.322	1.028	676
2022	46.285	4.277	42.008	901	589

Kaynak: TÜİK.

(1): Koronavirüs pandemisi (Covid-19) nedeni ile sınır kapılarında anket yapılamadığından 2020 yılı değerleri hesaplanırken 2. çeyrek için Bankalararası Kart Merkezi verileri kullanılmıştır.

Grafik 21. Turizm Gelir ve Giderleri

Kaynak: TÜİK.

2021 yılında çıkış yapan ziyaretçi başına 1.028 dolar olan ortalama harcama 2022 yılında 127 dolar azalarak 901 dolara, vatandaş başına ortalama harcama ise 87 dolar azalarak 589 dolara gerilemiştir.

1.2.3.6 Ulaştırma

2021 yılında koronavirüs (Covid-19) salgını nedeniyle ulaşıma getirilen yasaklama ve kısıtlamaların kademeli olarak kaldırılmasıyla ulaştırma sektöründe önemli oranda iyileşme olmuştur. 2022 yılında yurt içi yolcu taşımada yüksek baz ve ulaşım maliyetlerindeki yükselmenin etkisiyle iyileşme sınırlı düzeyde kalmıştır. Yurt içi yolcu taşıma %4,4, yurt dışı yolcu taşıma %86,8 artış göstermiştir. Yurt içi yük taşımada %2,5, yurt dışı yük taşımada %27,2 artış olmuştur (Tablo 50).

Tablo 50. Ulaştırma İstatistikleri

Ulaşım Yolları	Yolcu Taşıma							
	(Milyon Yolcu-Km)			Değişim (%)		Pay (%)		
	2020	2021	2022 ⁽¹⁾	2021	2022	2020	2021	2022 ⁽¹⁾
Yurt içi								
Kara yolu ⁽²⁾	288.992	336.188	346.812	16,3	3,2	94,0	93,0	91,9
Demir yolu ⁽³⁾	1.436	2.246	3.158	56,4	40,6	0,5	0,6	0,8
Hava yolu	16.948	23.017	27.433	35,8	19,2	5,5	6,4	7,3
Toplam	307.376	361.451	377.403	17,6	4,4	100,0	100,0	100,0
Yurt dışı								
Hava yolu ⁽⁴⁾	34.692	73.044	136.414	110,5	86,8	100,0	100,0	100,0
Toplam	34.692	73.044	136.414	110,5	86,8	100,0	100,0	100,0
Ulaşım Yolları	Yük Taşıma							
	(Milyon Ton-Km)			Değişim (%)		Pay (%)		
	2020	2021	2022 ⁽¹⁾	2021	2022	2020	2021	2022 ⁽¹⁾
Yurt içi								
Kara yolu ⁽²⁾	272.913	311.818	317.524	14,3	1,8	95,1	95,7	95,1
Demir yolu ⁽⁵⁾	13.988	14.027	16.458	0,3	17,3	4,9	4,3	4,9
Toplam	286.901	325.845	333.982	13,6	2,5	100,0	100,0	100,0
Deniz yolu (Milyon Ton) ⁽⁶⁾	58,80	61,90	63,30	5,3	2,3	100,0	100,0	100,0
Yurt dışı								
Demir yolu	1.357	1.719	2.187	26,7	27,2	100,0	100,0	100,0
Toplam	1.357	1.719	2.187	26,7	27,2	100,0	100,0	100,0

Kaynak: SBB.

(1): Gerçekleşme tahmini.

(2): Karayolları Genel Müdürlüğü'nün sorumluluğu altındaki yol ağındaki yapılan taşımalarıdır.

(3): Baniyo yolcu taşımaları hariçtir.

(4): Yalnız THY tarafından yapılan taşımalarıdır.

(5): İdari yük taşımaları hariçtir.

(6): Önceki yıllarda yer alan yurt dışı yük taşıma verisi Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı tarafından hesaplanmamaktadır.

Tabloda yer alan verilere göre 2022 yılında da yurt içi yolcu ve yük taşımalarında kara yolu ağırlıklı pay almıştır.

2022 yılında yurt içi yolcu taşımalarının %91,9'u kara yolu, %0,8'i demir yolu ve %7,3'ü hava yolu ile yapılmıştır. Yurt içi yolcu taşımalarında bir önceki yıla göre kara yolunun payı 1,1 puan azalırken, demir yolunun payı 0,2 puan ve hava yolunun payı 0,9 puan artış göstermiştir.

Yurt içi yük taşımalarında kara yolu %95,1, demir yolu %4,9 pay almıştır.

2022 yılında hava yolu yolcu ve yük trafiği salgın nedeniyle getirilen seyahat yasağı ve kısıtlamaların kaldırılmasıyla artış göstermiştir. Türkiye genelinde uçak trafiği 2021 yılına göre %23,5 artarak 789.257'si iç hatlarda, 699.040'ı dış hatlarda olmak üzere toplam 1.488.297 olmuştur. Yolcu trafiği %42 artarak 78.670.030'u iç hatlarda, 103.277.976'sı dış hatlarda olmak üzere 181.948.006 olarak gerçekleşmiştir. Yük trafiği bir önceki yıla göre %16,7 artarak, iç hatlarda 774.112 ton, dış hatlarda 3.230.195 ton olmak üzere toplam 4.004.307 ton düzeyine yükselmiştir (Tablo 51).

Tablo 51. Türkiye Geneli Havalimanları Uçak, Yolcu ve Yük Trafiği İstatistikleri

Bileşenler	2020	2021	2022 ⁽¹⁾	Değişim (%)	
				2021	2022
Yolcu Trafiği (Direkt Transit Dahil)	81.703.685	128.350.222	182.333.844	57,1	42,1
Yolcu Trafiği	81.616.140	128.155.762	181.948.006	57,0	42,0
İç hat	49.740.303	68.466.177	78.670.030	37,6	14,9
Dış hat	31.875.837	59.689.585	103.277.976	87,3	73,0
Direkt Transit Yolcu	87.545	194.460	385.838	122,1	98,4
Tüm Uçak Trafiği (Overflight Dahil)	1.055.168	1.466.860	1.883.186	39,0	28,4
Uçak Trafiği	853.750	1.204.618	1.488.297	41,1	23,5
İç Hat	572.994	738.352	789.257	28,9	6,9
Dış Hat	280.756	466.266	699.040	66,1	49,9
Overflight Uçak Trafiği	201.418	262.242	394.889	30,2	50,6
Yük Trafiği (Kargo+Posta+Bagaj) (Ton)	2.490.521	3.432.518	4.004.307	37,8	16,7
İç Hat	500.551	698.344	774.112	39,5	10,8
Dış Hat	1.989.970	2.734.174	3.230.195	37,4	18,1

Kaynak: DHMİ.

(1): Geçici.

1.3 Yatırımlar

2022 yılında kamu sektörü sabit sermaye yatırımlarının %105,4 artışla 480.698 milyon TL'ye, özel sektör sabit sermaye yatırımlarının da %112,6 artışla 3.839.005 milyon TL'ye yükseleceği tahmin edilmektedir. Böylece 2021 yılında %47,6 artan toplam sabit sermaye yatırımlarının kamu sektörü ve özel sektör sabit sermaye yatırımlarında gözlenen artışların etkisi ile 2022 yılında %111,8'lik artışla 4.319.703 milyon TL olacağı öngörülmektedir (Tablo 52, Grafik 22).

Tablo 52. Sabit Sermaye Yatırımları

	(Cari Fiyatlarla, Milyon TL)								
				Pay (%)			Değişim (%)		
	2020	2021	2022 ⁽¹⁾	2020	2021	2022	2021	2022	
Merkezi Yönetim	96.077	132.770	277.348	7,0	6,5	6,4	38,2	108,9	
KİT	23.639	39.173	75.502	1,7	1,9	1,7	65,7	92,7	
İşletmeci	23.638	39.165	75.499	1,7	1,9	1,7	65,7	92,8	
Özelleştirme Kapsamındaki Kuruluşlar	1	8	3	0,0	0,0	0,0	700,0	-62,5	
İller Bankası	0	0	0	0,0	0,0	0,0	-	-	
Döner Sermaye+SGK	1.657	1.368	7.960	0,1	0,1	0,2	-17,4	481,9	
Mahalli İdareler	38.881	60.765	119.888	2,8	3,0	2,8	56,3	97,3	
Kamu Sektörü	160.254	234.076	480.698	11,6	11,5	11,1	46,1	105,4	
Özel Sektör	1.221.833	1.805.877	3.839.005	88,4	88,5	88,9	47,8	112,6	
Toplam sabit sermaye yatırımı	1.382.087	2.039.953	4.319.703	100,0	100,0	100,0	47,6	111,8	

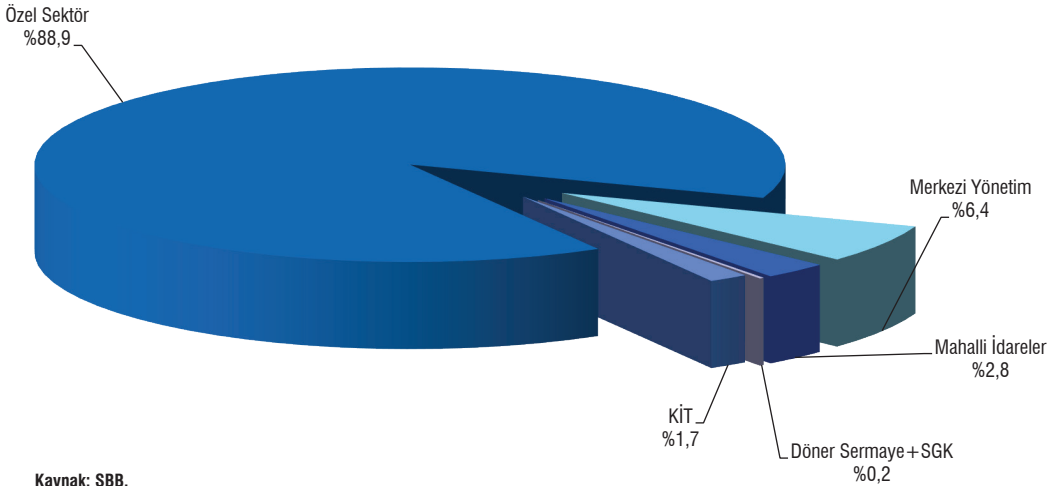
Kaynak: SBB.

(1): Gerçekleşme tahmini.

Kamu sabit sermaye yatırımları içinde döner sermaye ve sosyal güvenlik kuruluşlarının yatırımlarında %481,9, merkezi yönetim yatırımlarında %108,9, mahalli idarelerin yatırımlarında %97,3 ve KİT yatırımlarında %92,7 artış öngörülmektedir.

2021 yılında toplam sabit sermaye yatırımları içinde %11,5 olan kamu sektörü sabit sermaye yatırımlarının payının 2022 yılında %11,1'e gerileyeceği, %88,5 olan özel sektör sabit sermaye yatırımlarının payının %88,9'a yükseleceği tahmin edilmektedir.

Grafik 22. Sabit Sermaye Yatırımlarının Dağılımı (2022,%)

Kaynak: SBB.

Kamu kesimi sabit sermaye yatırımlarının %57,7'si merkezi yönetim, %24,9'u mahalli idareler, %15,7'si KİT'ler ve %1,7'si döner sermaye ve sosyal güvenlik kuruluşları tarafından gerçekleştirilecektir.

Özel sektör sabit sermaye yatırımları içinde bir önceki yıla göre madencilik, enerji, turizm, konut, eğitim ve sağlık sektörlerinin payı artarken, imalat, ulaştırma ve diğer hizmetler sektörlerinin payı azalmış, tarım sektörünün payında değişiklik olmamıştır. 2022 yılında özel sektör sabit sermaye yatırımları içinde en ağırlıklı sektör %29,6'lık pay ile ulaştırma sektörü olurken, onu %28,6'lık pay ile konut sektörü ve %26,9'luk pay ile imalat sektörü izlemiştir. Özel sektör sabit sermaye yatırımları içinde en az payı % 1,1 ile tarım ve turizm sektörleri almıştır (Tablo 53).

Tablo 53. Sektörler İtibarıyla Sabit Sermaye Yatırımları

Sektörler	(Cari Fiyatlarla, Yüzde Dağılım)		
	2020	2021	2022 ⁽¹⁾
	Özel Sektör		
Tarım	1,0	1,1	1,1
Madencilik	1,7	1,9	2,2
İmalat	23,9	27,4	26,9
Enerji	1,3	1,6	1,8
Ulaştırma	31,6	30,1	29,6
Turizm	1,1	1,0	1,1
Konut	31,2	28,4	28,6
Eğitim	2,2	2,2	2,3
Sağlık	3,1	3,6	3,8
Diğer Hizmetler	2,9	2,7	2,6
Özel Sektör	100,0	100,0	100,0
	Kamu Sektörü		
Tarım	5,4	7,3	9,3
Madencilik	7,3	6,0	5,9
İmalat	1,1	0,5	0,7
Enerji	12,3	7,9	7,3
Ulaştırma	40,7	37,1	36,3
Turizm	0,3	0,2	0,2
Konut	0,9	0,9	0,5
Eğitim	8,0	11,0	10,8
Sağlık	1,2	4,9	7,7
Diğer Hizmetler	22,9	24,2	21,3
Kamu Sektörü	100,0	100,0	100,0
	Toplam		
Tarım	1,5	1,8	2,0
Madencilik	2,4	2,3	2,6
İmalat	21,2	24,3	24,0
Enerji	2,6	2,3	2,5
Ulaştırma	32,6	30,9	30,3
Turizm	1,0	0,9	1,0
Konut	27,7	25,2	25,5
Eğitim	2,9	3,3	3,2
Sağlık	2,9	3,8	4,2
Diğer Hizmetler	5,2	5,2	4,7
Toplam	100,0	100,0	100,0

Kaynak: SBB.

(1): Gerçekleşme tahmini.

2022 yılında kamu sektörü sabit sermaye yatırımları içinde bir önceki yıla göre tarım, imalat ve sağlık sektörlerinin payı artarken, turizm sektörünün payı sabit kalmış, diğer sektörlerinin payı azalmıştır. Kamu sektörü toplam sabit sermaye yatırımları içinde ulaştırma sektörü %36,3, eğitim sektörü %10,8 ve tarım sektörü %9,3'lük pay ile en ağırlıklı sektörler olurken, turizm sektörü %0,2 ve konut sektörü %0,5 ile en düşük paya sahip sektörler olmuştur.

Yatırım Teşvik Belgeleri

2022 yılında yatırımların artırılmasına katkı sağlamak, yatırımcıları desteklemek ve yönlendirmek amacıyla teşvik uygulamalarına devam edilmiştir. 2021 yılında %3,4 artan yatırım teşvik belgesine bağlanan sabit yatırım tutarı, 2022 yılında bütün sektörlerde verilen teşviklerdeki yükselişe bağlı olarak %43,2 artmıştır. Böylece 2021 yılında 403.982 milyon TL olan teşvik belgesine bağlanan sabit yatırımlar, 2022 yılında 578.581 milyon TL'ye yükselmiştir (Tablo 54).

Tablo 54. Sektörlere Göre Yatırım Teşvik Belgeleri

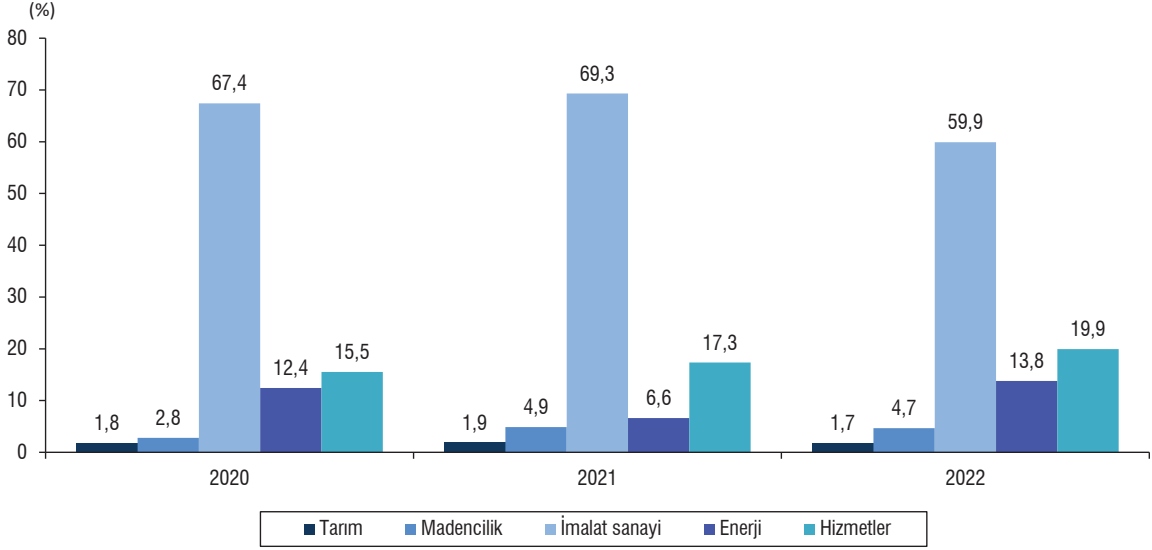
Sektörler	Belge Sayısı			Sabit Yatırım (Milyon TL)			İstihdam (Kişi)		
	2020	2021	2022	2020	2021	2022	2020	2021	2022
Enerji	624	731	2.899	48.535	26.757	79.681	6.066	3.704	5.013
Hizmetler	1.391	1.372	1.398	60.705	70.021	115.296	50.780	42.636	60.694
İmalat	7.186	9.388	8.655	263.426	280.058	346.501	219.578	305.692	276.679
Madencilik	185	317	304	10.999	19.627	27.061	8.292	11.656	9.111
Tarım	971	827	397	7.148	7.518	10.042	10.371	8.271	5.578
Toplam	10.357	12.635	13.653	390.814	403.982	578.581	295.087	371.959	357.075
	Değişim (%)								
Enerji	59,2	17,1	296,6	35,6	-44,9	197,8	136,8	-38,9	35,3
Hizmetler	10,0	-1,4	1,9	2,3	15,3	64,7	-1,1	-16,0	42,4
İmalat	110,7	30,6	-7,8	78,8	6,3	23,7	69,0	39,2	-9,5
Madencilik	46,8	71,4	-4,1	-16,0	78,4	37,9	2,3	40,6	-21,8
Tarım	169,0	-14,8	-52,0	115,3	5,2	33,6	99,7	-20,2	-32,6
Toplam	86,5	22,0	8,1	51,0	3,4	43,2	49,7	26,1	-4,0
	Pay (%)								
Enerji	6,0	5,8	21,2	12,4	6,6	13,8	2,1	1,0	1,4
Hizmetler	13,4	10,9	10,2	15,5	17,3	19,9	17,2	11,5	17,0
İmalat	69,4	74,3	63,4	67,4	69,3	59,9	74,4	82,2	77,5
Madencilik	1,8	2,5	2,2	2,8	4,9	4,7	2,8	3,1	2,6
Tarım	9,4	6,5	2,9	1,8	1,9	1,7	3,5	2,2	1,6
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Kaynak: STB.

2022 yılında bir önceki yıla göre enerji sektörüne verilen teşvik belgelerinin tutarı %197,8 artarak 79.681 milyon TL, hizmetler sektörüne verilen teşvik belgelerinin tutarı %64,7 artarak 115.296 milyon TL, imalat sanayi sektörüne verilen teşvik belgelerinin tutarı %23,7 artarak 346.501 milyon TL, madencilik sektörüne verilen yatırım teşvik belgelerinin tutarı %37,9 artarak 27.061 milyon TL ve tarım sektörüne verilen yatırım teşvik belgelerinin tutarı %33,6 artarak 10.042 milyon TL olmuştur.

2022 yılında da teşvik belgesine bağlanan sabit yatırımlar içinde en büyük payı %59,9 ile imalat sanayi sektörü alırken, onu %19,9 ile hizmetler sektörü, %13,8 ile enerji sektörü, %4,7 ile madencilik sektörü ve %1,7 ile tarım sektörü takip etmiştir. Bir önceki yıla göre imalat, madencilik ve tarım sektörlerinin payı azalırken, enerji ve hizmetler sektörünün payı artmıştır (Grafik 23).

Grafik 23. Yatırım Teşviklerinin Sektörel Dağılımı (Sabit Yatırım)

Kaynak: STB.

2022 yılında toplam 13.653 teşvik belgeli yatırım ile 357.075 kişiye istihdam sağlanması amaçlanmıştır. Bunların %77,5'ini oluşturan 276.679 kişinin imalat sanayi, %17'sini oluşturan 60.694 kişinin hizmetler, %2,6'sını oluşturan 9.111 kişinin madencilik, %1,6'sını oluşturan 5.578 kişinin tarım ve %1,4'ünü oluşturan 5.013 kişinin enerji sektöründe istihdam edilmesi hedeflenmiştir.

2022 yılında komple yeni yatırımlar için verilen 8.623 teşvik belgesinin tutarı 343.760 milyon TL, tevsî yatırımlarına verilen 4.051 teşvik belgesinin tutarı 174.966 milyon TL ve bunların dışında kalan yatırımlar için verilen 979 teşvik belgesinin tutarı da 59.855 milyon TL olmuştur. Teşvik belgesine bağlanan sabit yatırımların %59,4'ünü komple yeni yatırımlar, %30,2'sini tevsî yatırımları ve % 10,3'ünü de bunların dışında kalan yatırımlar oluşturmuştur (Tablo 55).

Tablo 55. Mahiyetlerine Göre Yatırım Teşvik Belgeleri

Yatırımın Mahiyeti	Belge Sayısı			Sabit Yatırım (Milyon TL)			İstihdam (Kişi)		
	2020	2021	2022	2020	2021	2022	2020	2021	2022
Komple yeni yatırım	6.117	7.364	8.623	212.587	235.930	343.760	214.813	279.994	257.012
Tevsi	3.503	4.392	4.051	138.980	134.169	174.966	71.224	83.004	90.331
Diğer	737	879	979	39.247	33.883	59.855	9.050	8.961	9.732
Toplam	10.357	12.635	13.653	390.814	403.982	578.581	295.087	371.959	357.075
	Değişim (%)								
Komple yeni yatırım	84,7	20,4	17,1	53,2	11,0	45,7	46,6	30,3	-8,2
Tevsi	101,3	25,4	-7,8	56,7	-3,5	30,4	60,6	16,5	8,8
Diğer	46,8	19,3	11,4	24,9	-13,7	76,7	44,6	-1,0	8,6
Toplam	86,5	22,0	8,1	51,0	3,4	43,2	49,7	26,1	-4,0
	Pay (%)								
Komple yeni yatırım	59,1	58,3	63,2	54,4	58,4	59,4	72,8	75,3	72,0
Tevsi	33,8	34,8	29,7	35,6	33,2	30,2	24,1	22,3	25,3
Diğer	7,1	7,0	7,2	10,0	8,4	10,3	3,1	2,4	2,7
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Kaynak: STB.

2022 yılında yatırım teşvik belgesine bağlanan yatırımlarla istihdam edilmesi planlanan 357.075 kişinin %72'sinin komple yeni yatırımlarda, %25,3'ünün tevsi yatırımlarında ve %2,7'sinin de diğer yatırımlarda istihdam edilmesi öngörülmüştür.

Yatırım teşvik belgelerinin bölgelere göre dağılımında, 2022 yılında verilen toplam 578.581 milyon TL tutarındaki teşvik belgeli sabit yatırımlar içinde ilk sırayı %41,7'lik pay ile 1. bölge alırken, onu %22'lik pay ile 2. bölge, %13,3'lük pay ile 3. bölge izlemiş, en küçük payı ise %5,2 ile 6. bölge almıştır (Tablo 56, Grafik 24).

Tablo 56. Bölgelere Göre Yatırım Teşvik Belgeleri

Bölgeler ⁽¹⁾	Belge Sayısı		Sabit Yatırım (Milyon TL)					İstihdam (Kişi)				
	2021	2022	2021		2022		Değişim (%)	2021		2022		Değişim (%)
		Değer	Pay (%)	Değer	Pay (%)	Kişi Sayısı		Pay (%)	Kişi Sayısı	Pay (%)		
1. Bölge	5.449	5.474	181.833	45,0	241.068	41,7	32,6	100.877	27,1	108.377	30,4	7,4
2. Bölge	1.963	2.574	82.585	20,4	127.362	22,0	54,2	40.537	10,9	45.947	12,9	13,3
3. Bölge	1.675	1.882	63.661	15,8	77.111	13,3	21,1	38.159	10,3	35.854	10,0	-6,0
4. Bölge	797	1.194	29.040	7,2	36.240	6,3	24,8	30.263	8,1	38.620	10,8	27,6
5. Bölge	643	983	21.799	5,4	41.558	7,2	90,6	19.405	5,2	32.562	9,1	67,8
6. Bölge	2.103	1.519	24.071	6,0	29.844	5,2	24,0	142.627	38,3	92.206	25,8	-35,4
Muhtelif Bölge ⁽²⁾	5	27	993	0,2	25.399	4,4	2.458,5	91	0,0	3.509	1,0	3.756,0
Toplam	12.635	13.653	403.982	100,0	578.581	100,0	43,2	371.959	100,0	357.075	100,0	-4,0

Kaynak: STB.

(1): 1. Bölge: Ankara, Antalya, Bursa, Eskişehir, İstanbul, İzmir, Kocaeli, Muğla,

2. Bölge: Adana, Aydın, Bolu, Çanakkale (Bozcaada ve Gökçeada ilçeleri hariç), Denizli, Edirne, Isparta, Kayseri, Kırklareli, Konya, Sakarya, Tekirdağ, Yalova,

3. Bölge: Balıkesir, Bilecik, Burdur, Gaziantep, Karabük, Karaman, Manisa, Mersin, Samsun, Trabzon, Uşak, Zonguldak,

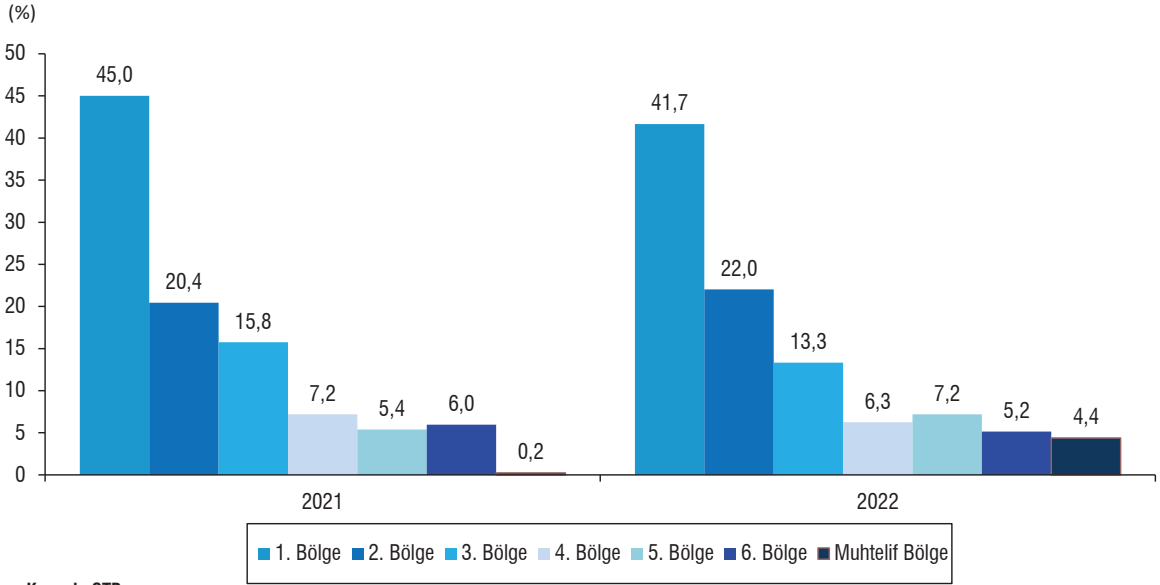
4. Bölge: Afyonkarahisar, Amasya, Artvin, Bartın, Çorum, Düzce, Elazığ, Erzincan, Hatay, Kastamonu, Kırıkkale, Kırşehir, Kütahya, Malatya, Nevşehir, Rize, Sivas,

5. Bölge: Adıyaman, Aksaray, Bayburt, Çankırı, Erzurum, Giresun, Gümüşhane, Kahramanmaraş, Kilis, Niğde, Ordu, Osmaniye, Sinop, Tokat, Tunceli, Yozgat,

6. Bölge: Ağrı, Ardahan, Batman, Bingöl, Bitlis, Diyarbakır, Hakkari, Iğdır, Kars, Mardin, Muş, Siirt, Şanlıurfa, Şırnak, Van, Bozcaada ve Gökçeada ilçeleri.

(2): Birden fazla ili kapsayan yatırımlar.

Grafik 24. Yatırım Teşviklerinin Bölgesel Dağılımı (Sabit Yatırım)

Kaynak: STB.

2022 yılında verilen yatırım teşvik belgelerinin tutarı geçen yıla göre tüm bölgelerde artış göstermiştir. En yüksek oranlı artışlar %90,6 ile 5. bölgede, %54,2 ile 2. bölgede ve %32,6 ile 1. bölgede gerçekleşmiştir. Teşvik belgeli yatırımlar ile 1. bölgede 108.377, 2. bölgede 45.947, 3. bölgede 35.854, 4. bölgede 38.620, 5. bölgede 32.562, 6. bölgede 92.206 kişiye istihdam sağlanması öngörülmüştür.

2022 yılında yabancı sermayeli yatırımlara verilen teşvik tutarı %33,4 artarken, yerli sermayeli yatırımlara verilen teşvikler %44,1 artış göstermiştir. 2022 yılında toplam 13.653 yatırım teşvik belgesinin, 435'i yabancı sermayeli ve 13.218'i yerli sermayeli yatırımlara verilmiştir. Yatırım teşvik belgelerinin sabit yatırım tutarının %7,6'sı olan 43.940 milyon TL'si yabancı sermayeli ve %92,4'ü olan 534.641 milyon TL'si yerli sermayeli yatırımlara verilmiştir (Tablo 57).

Yabancı sermayeli yatırımlara verilen teşviklerin 37.997 milyon TL'si bölgesel, 5.548 milyon TL'si genel, 395 milyon TL'si stratejik yatırım kapsamında olup, büyük ölçekli yatırım kapsamında teşvik belgesi verilmemiştir. Yerli sermayeli teşviklerin ise 403.716 milyon TL'si bölgesel, 125.093 milyon TL'si genel ve 5.833 milyon TL'si stratejik yatırım kapsamındadır.

2022 yılında teşvik belgeli yatırımlarla sağlanması öngörülen istihdamın %3,5'i bölgesel, %0,6'sı genel yatırım sınıfında olmak üzere %4,1'inin yabancı sermaye yatırımlarıyla, %80,3'ü bölgesel, %14,8'i genel ve %0,8'i de stratejik yatırım sınıfında olmak üzere %95,9'unun da yerli sermaye yatırımlarıyla oluşturulması planlanmıştır.

Tablo 57. Destek Sınıflarına Göre Yatırım Teşvik Belgeleri

Destek Sınıfı	Belge Sayısı			Sabit Yatırım (Milyon TL)			İstihdam (Kişi)		
	2020	2021	2022	2020	2021	2022	2020	2021	2022
Yabancı Sermaye									
Bölgesel	238	251	334	24.651	27.542	37.997	15.177	12.167	12.475
Büyük Ölçekli	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Genel	117	136	98	7.465	4.775	5.548	2.571	2.178	2.133
Stratejik Yatırım	0	3	3	0	611	395	0	190	90
Toplam	355	390	435	32.117	32.928	43.940	17.748	14.535	14.698
Yerli Sermaye									
Bölgesel	6.231	7.976	10.365	241.927	266.676	403.716	229.576	303.122	286.695
Büyük Ölçekli	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Genel	3.761	4.253	2.809	109.431	100.077	125.093	46.432	51.893	52.698
Stratejik Yatırım	10	16	44	7.339	4.300	5.833	1.331	2.409	2.984
Toplam	10.002	12.245	13.218	358.697	371.053	534.641	277.339	357.424	342.377
Genel Toplam	10.357	12.635	13.653	390.814	403.981	578.581	295.087	371.959	357.075
Yabancı Sermaye Değişim (%)									
Bölgesel	5,3	5,5	33,1	26,0	11,7	38,0	52,5	-19,8	2,5
Büyük Ölçekli	-100,0	-	-	-100,0	-	-	-100,0	-	-
Genel	7,3	16,2	-27,9	145,4	-36,0	16,2	45,2	-15,3	-2,1
Stratejik Yatırım	-100,0	-	0,0	-100,0	-	-35,4	-100,0	-	-52,6
Toplam	4,4	9,9	11,5	14,1	2,5	33,4	37,3	-18,1	1,1
Yerli Sermaye Değişim (%)									
Bölgesel	78,8	28,0	30,0	88,5	10,2	51,4	45,4	32,0	-5,4
Büyük Ölçekli	-100,0	-	-	-100,0	-	-	-100,0	-	-
Genel	118,2	13,1	-34,0	14,8	-8,5	25,0	85,5	11,8	1,6
Stratejik Yatırım	150,0	60,0	175,0	12,7	-41,4	35,6	13,0	81,0	23,9
Toplam	91,8	22,4	7,9	55,5	3,4	44,1	50,6	28,9	-4,2
Genel Toplam	86,5	22,0	8,1	51,0	3,4	43,2	49,7	26,1	-4,0
Yabancı Sermaye Pay (%)									
Bölgesel	2,3	2,0	2,4	6,3	6,8	6,6	5,1	3,3	3,5
Büyük Ölçekli	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Genel	1,1	1,1	0,7	1,9	1,2	1,0	0,9	0,6	0,6
Stratejik Yatırım	0,0	0,0	0,0	0,0	0,2	0,1	0,0	0,1	0,0
Toplam	3,4	3,1	3,2	8,2	8,2	7,6	6,0	3,9	4,1
Yerli Sermaye Pay (%)									
Bölgesel	60,2	63,1	75,9	61,9	66,0	69,8	77,8	81,5	80,3
Büyük Ölçekli	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Genel	36,3	33,7	20,6	28,0	24,8	21,6	15,7	14,0	14,8
Stratejik Yatırım	0,1	0,1	0,3	1,9	1,1	1,0	0,5	0,6	0,8
Toplam	96,6	96,9	96,8	91,8	91,8	92,4	94,0	96,1	95,9
Genel Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Kaynak: STB.

1.4 Parasal ve Mali Gelişmeler

1.4.1 Enflasyon

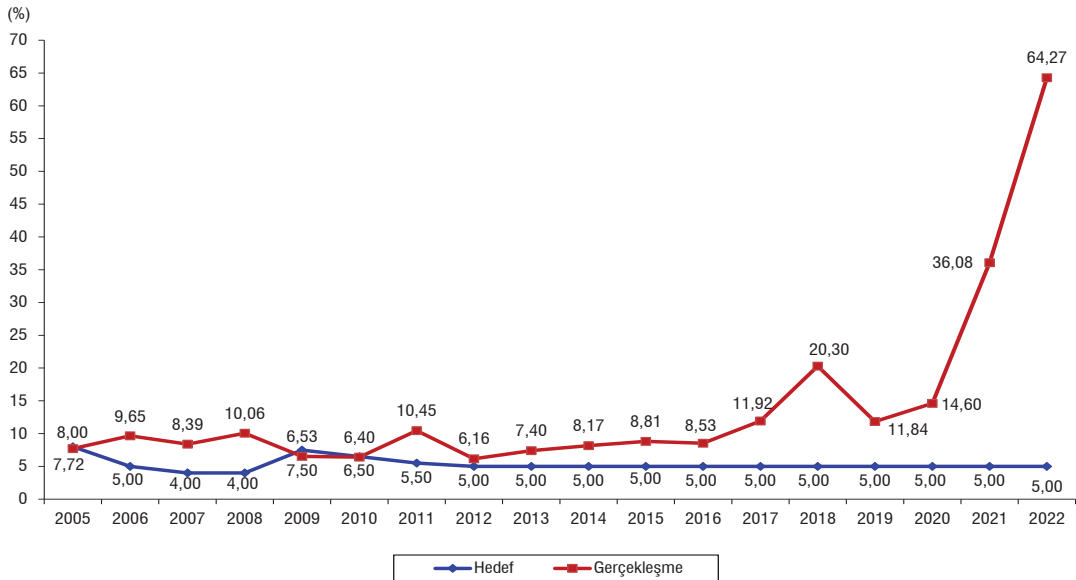
1.4.1.1 Tüketici Fiyat Endeksi

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasının (TCMB) temel amacı fiyat istikrarını sağlamak ve sürdürmektir. 2022 Yılı Para ve Kur Politikası'nda Hükümetle birlikte belirlenen orta vadeli enflasyon hedefi %5 olarak korunmuştur. TCMB'nin enflasyon raporlarında paylaştığı tahminlerin, enflasyon beklentilerine yönelik referans oluşturarak ara hedef işlevi göreceği belirtilmiştir. Enflasyon hedeflemesi rejiminin fiyat istikrarının sürdürülebilir bir zeminde oluşmasını sağlayacak şekilde uygulanmasına devam edilmesi kararlaştırılmıştır.

TCMB'nin hesap verme yükümlülüğünün bir unsuru olan belirsizlik aralığı önceki yıllarda olduğu gibi %5'lik hedef etrafında her iki yönde 2 yüzde puan olarak aynı kalmıştır. Yıl sonunda gerçekleşen enflasyonun belirsizlik aralığının dışında kalması durumunda hesap verebilirlik ilkesi gereği TCMB'nin Hükümet'e "Açık Mektup" yazacağı hükmü korunmuştur.

Enflasyon 2005, 2009 ve 2010 yıllarında hedeflenen değer altında, diğer yıllarda ise üzerinde gerçekleşmiştir. 2012 yılında belirsizlik aralığı sınırında, 2013 ile 2016 yılları arasında belirsizlik sınırları dışında kalsa da hedefe yakın seyreden enflasyon, 2017 yılından itibaren hedeften uzaklaşmıştır. 2022 yılında bir önceki yıla göre 28,19 puan yükselerek %64,27 düzeyine çıkan enflasyon, %5 olan enflasyon hedefinin 59,27 puan üzerinde gerçekleşmiştir. Enflasyondaki yüksek oranlı artışta kur gelişmelerinin birikimli etkileri, yüksek oranda artan küresel enerji ve gıda fiyatlarının yansımaları, hizmet fiyatlarındaki artış, tedarik sürecinde yaşanan aksaklıklar, arz kısıtları ve enflasyon beklentilerindeki bozulma belirleyici olmuştur (Grafik 25).

Grafik 25. Enflasyon Hedefleri ve Gerçekleşme

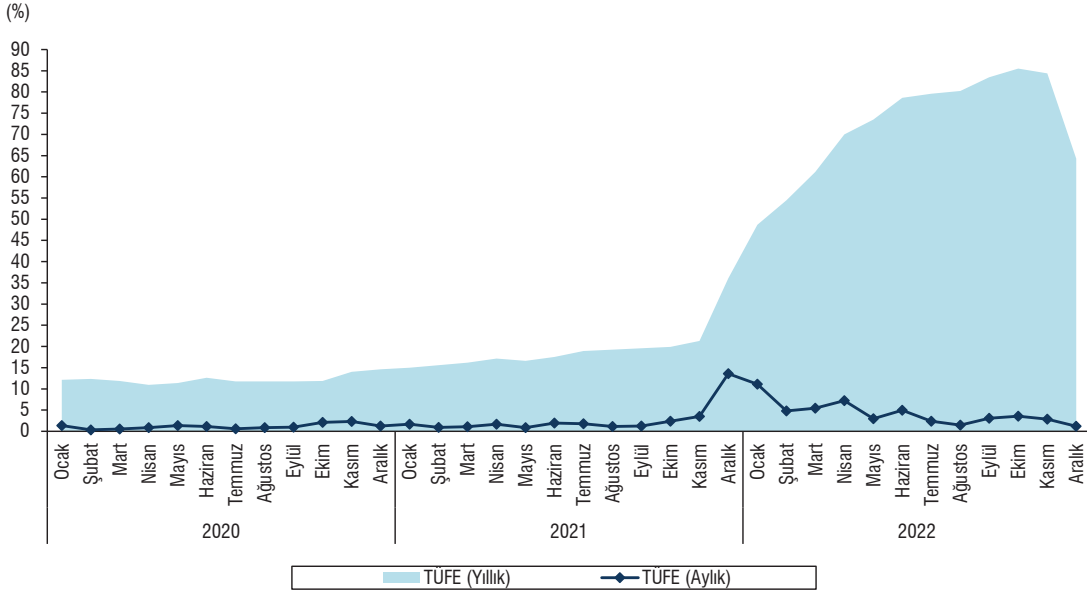

Kaynak: TCMB.

2022 yılında enflasyonun %5 hedef etrafında belirlenen belirsizlik aralığının üzerinde gerçekleşmesiyle TCMB'nin Hükümete hesap verme sorumluluğu doğmuştur. Hedeflenen patikadan belirgin olarak sapmanın nedenleri ile hedeflere ulaşmak için alınan ve alınması gereken önlemlere yönelik olarak 31 Ocak 2023 tarihinde Hükümete açık mektup yazmıştır. Etkin politikalarla kalıcı fiyat istikrarının önündeki yapısal sorunların giderilmesi yönünde önemli kazanımlar elde edildiğini belirten TCMB, yılın ikinci yarısından itibaren enflasyonda kademeli bir yavaşlama süreci başladığını, fiyat istikrarını kalıcı şekilde tesis etme hedefi doğrultusunda geliştirdiği yurt içindeki ticari işlemlerde tek değişim aracının Türk lirası olmasını hedefleyen Liralaşma Stratejisi'ni kararlılıkla uygulamaya devam edeceğini belirtmiştir.

2021 yılı son çeyreğinde döviz kurunun Türk lirası karşısında yüksek oranlı artışının yansımalarıyla tüketici fiyatları yıllık enflasyonu, 2022 yılı Ocak ayına 12,61 puanlık artışla %48,69 seviyesinde başlamıştır. Şubat ayında ana harcama gruplarının tamamında fiyat artışı kaydedilmiş ve enflasyon %54,44'e yükselmiş, Mart ayında da artışa devam ederek %61,14 düzeyinde gerçekleşmiştir. Küresel gelişmelere bağlı olarak döviz kurlarındaki oynaklık, talep koşulları, ithalat ve uluslararası emtia fiyatlarındaki artışlar ve arz kısıtları enflasyon artışlarında etkili olmuştur. Nisan ayında uluslararası emtia fiyatları ile tedarik sorunları tüketici fiyatları üzerinde baskı oluşturmaya devam etmiş, başta gıda olmak üzere belirgin şekilde artan enerji ve hizmet gruplarındaki fiyat artışları enflasyonun %69,97 seviyesine yükselmesinde belirleyici olmuştur. Mal ve hizmet grubu fiyatlarının belirgin katkısıyla Mayıs ayında %73,50 düzeyine yükselen enflasyon, Haziran ayında özellikle enerji fiyatlarındaki artışa bağlı olarak %78,62 seviyesine çıkmıştır. Temmuz ayında temel mal ve hizmet gruplarındaki artışların belirleyici olduğu enflasyon %79,60'a, Ağustos ayında %80,21 seviyesine yükselmiştir. Enerji maliyetleri ve arz zincirinde oluşan kesintiler enflasyon üzerindeki baskısını sürdürmüş ve okulların açılmasına bağlı artan hizmet fiyatları sonucu Eylül ayında enflasyon %83,45'e yükselmiştir. Enflasyon yükseliş eğilimini Ekim ayında da sürdürerek %85,51 ile yılın en yüksek düzeyine ulaşmıştır. 2021 yılı Haziran ayından itibaren yükseliş eğilimi sergileyen yıllık enflasyon, Kasım ayında enerji ve temel mal gruplarının etkisiyle gerileyerek %84,39 düzeyinde gerçekleşmiştir. Aralık ayında enflasyon yüksek bazın etkisiyle hızla gerileme kaydederek %64,27 ile son dokuz ayın en düşük seviyesine gerilemiştir. Tüketici enflasyonunda aylık bazda en düşük düzey %1,18 artış ile Aralık ayında, en yüksek düzey ise %11,10 artış ile Ocak ayında gerçekleşmiştir (Grafik 26).

Grafik 26. Tüketici Fiyat Endeksi Değişim Oranları (Aylık ve Yıllık)

Kaynak: TÜİK.

2022 yılı sonu itibarıyla gıda ve alkolsüz içecekler, alkollü içecekler ve tütün, konut, ev eşyası, sağlık, lokanta ve oteller ana harcama grupları endekslerinin değişim oranları Tüketici Fiyat Endeksi (TÜFE) genel endeks değişim oranının üzerinde kalmıştır. Bunların dışında kalan, giyim ve ayakkabı, ulaştırma, haberleşme, eğlence ve kültür, eğitim ile çeşitli mal ve hizmetler ana harcama grupları fiyat endeksi değişim oranları ise TÜFE genel endeks değişim oranının altında kalmıştır (Tablo 58, Grafik 27).

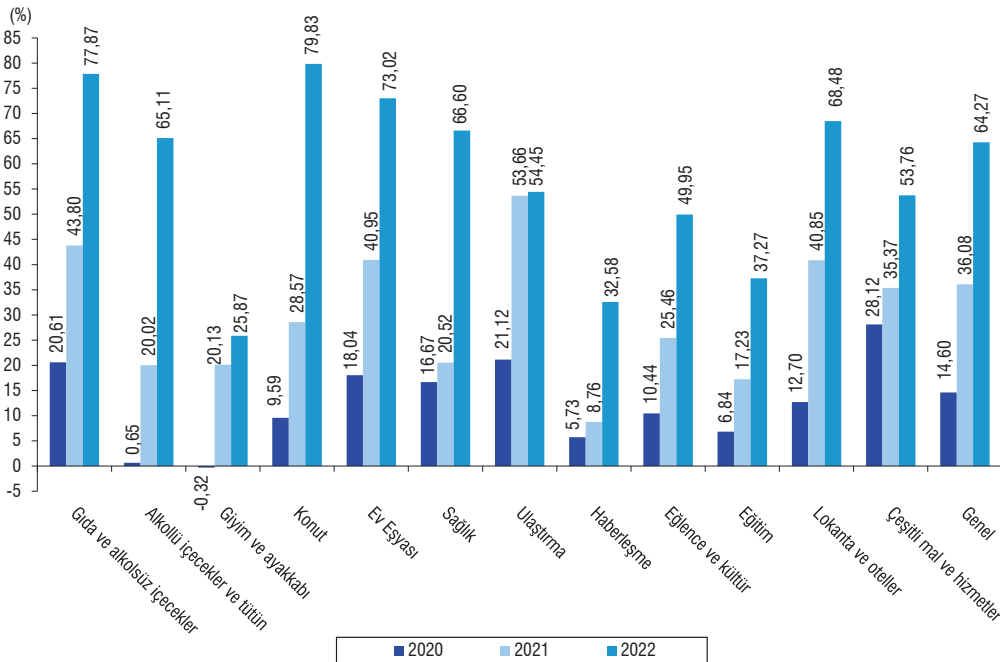
Ana harcama grupları itibarıyla en yüksek fiyat artışı %79,83 ile konutta görülürken, onu %77,87 ile gıda ve alkolsüz içecekler ve %73,02 ile ev eşyası grubundaki artışlar izlemiştir. En düşük fiyat artışı ise %25,87 ile giyim ve ayakkabı grubunda gerçekleşmiş, onu %32,58 ile haberleşme ve %37,27 ile eğitim grubundaki artışlar takip etmiştir. Fiyatlar tüm ana harcama gruplarında bir önceki yılın üzerinde artış göstermiştir.

Tablo 58. Ana Harcama Gruplarına Göre Tüketici Fiyat Endeksi

Ana Harcama Grupları	2020		2021		2022	
	Endeks	Değişim (%)	Endeks	Değişim (%)	Endeks	Değişim (%)
	Oniki Aylık Ortalama					
Gıda ve alkolsüz içecekler	560,52	13,85	696,59	24,28	1.293,18	85,65
Alkollü içecekler ve tütün	866,10	16,36	907,22	4,75	1.521,38	67,70
Giyim ve ayakkabı	255,65	5,74	276,98	8,35	364,15	31,47
Konut	508,24	12,40	598,29	17,72	1.013,64	69,42
Ev Eşyası	393,35	10,14	491,89	25,05	886,53	80,23
Sağlık	288,39	14,38	341,46	18,40	504,83	47,84
Ulaştırma	453,22	12,17	573,81	26,61	1.147,25	99,94
Haberleşme	155,77	4,31	165,96	6,54	205,69	23,94
Eğlence ve kültür	305,28	6,97	344,31	12,78	520,49	51,17
Eğitim	428,32	10,51	479,03	11,84	624,23	30,31
Lokanta ve oteller	699,11	12,09	849,64	21,53	1.465,80	72,52
Çeşitli mal ve hizmetler	677,52	22,55	809,44	19,47	1.319,54	63,02
Genel	469,59	12,28	561,61	19,60	967,71	72,31
Yıl Sonu						
Gıda ve alkolsüz içecekler	608,06	20,61	874,42	43,80	1.555,31	77,87
Alkollü içecekler ve tütün	872,31	0,65	1.046,98	20,02	1.728,66	65,11
Giyim ve ayakkabı	264,54	-0,32	317,78	20,13	399,98	25,87
Konut	534,18	9,59	686,80	28,57	1.235,10	79,83
Ev Eşyası	440,35	18,04	620,66	40,95	1.073,84	73,02
Sağlık	302,38	16,67	364,42	20,52	607,14	66,60
Ulaştırma	514,86	21,12	791,13	53,66	1.221,87	54,45
Haberleşme	161,14	5,73	175,25	8,76	232,35	32,58
Eğlence ve kültür	318,72	10,44	399,87	25,46	599,62	49,95
Eğitim	437,14	6,84	512,48	17,23	703,46	37,27
Lokanta ve oteller	737,25	12,70	1.038,39	40,85	1.749,45	68,48
Çeşitli mal ve hizmetler	738,27	28,12	999,42	35,37	1.536,72	53,76
Genel	504,81	14,60	686,95	36,08	1.128,45	64,27

Kaynak: TÜİK.

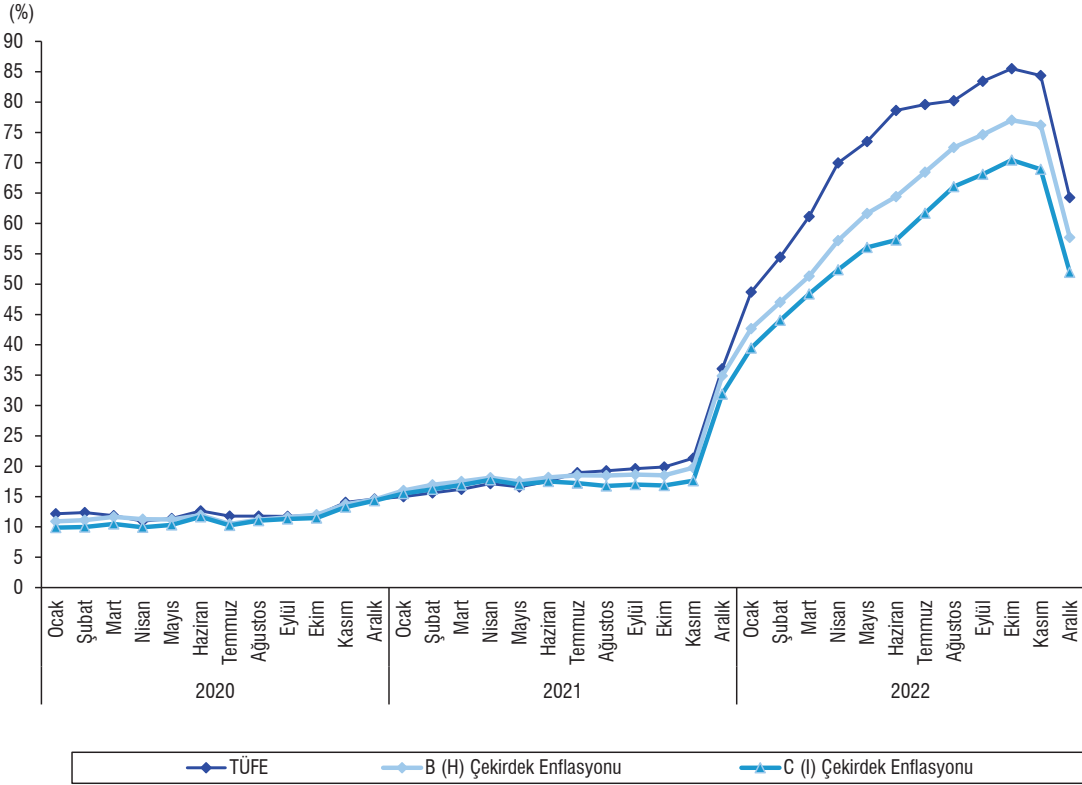
Grafik 27. Ana Harcama Grupları İtibarıyla Tüketici Fiyat Endeksi Değişim Oranları (Yıl Sonuna Göre)

Kaynak: TÜİK.

Enflasyonun geleceğini tahmin etmede ve para politikasının belirlenmesinde etkili olduğu için TCMB tarafından takip edilen çekirdek enflasyon göstergelerinde 2022 yılında 2021 yılına göre artış gözlemlenmiştir. İşlenmemiş gıda ürünleri, enerji, alkollü içkiler ve tütün ile altın hariç tutularak hesaplanan B ve enerji, gıda ve alkolsüz içecekler, alkollü içkiler ile tütün ürünleri ve altın hariç tutularak hesaplanan C çekirdek enflasyon göstergeleri 2022 yılında bir önceki yıla göre yüksek artışlarla yıllık bazda sırasıyla %57,68 ve %51,93 olmuştur (Tablo 59, Grafik 28).

Grafik 28. TÜFE, B (H) ve C (I) Çekirdek Enflasyonu (Yıllık)

Kaynak: TÜİK.

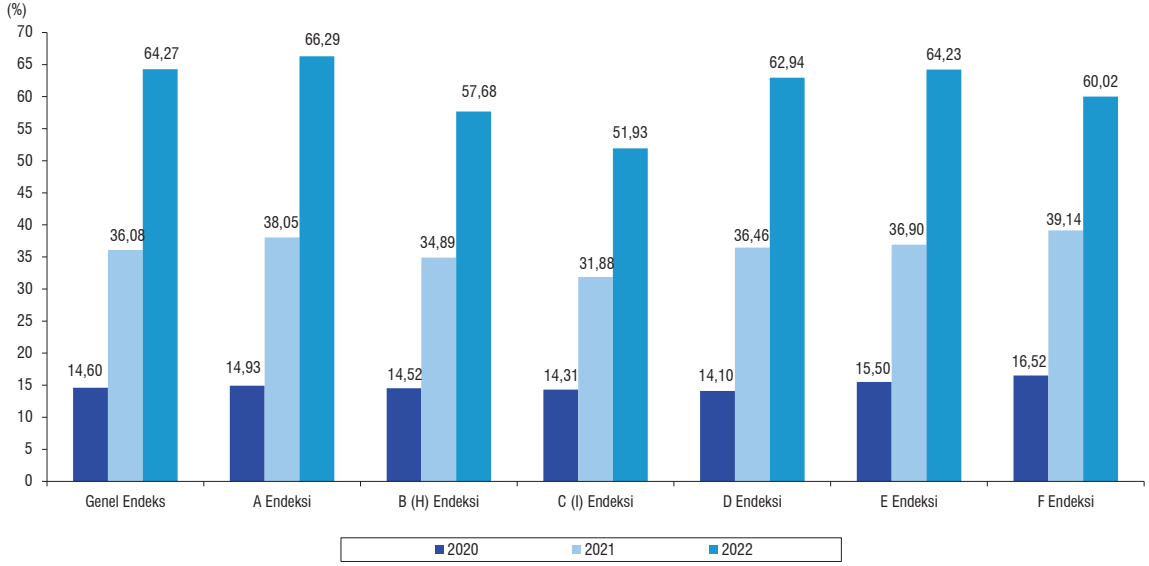
Mevsimlik ürünler hariç A fiyat göstergesi %66,29 artış gösterirken işlenmemiş gıda, alkollü içecekler ve tütün ürünleri hariç tutulan D fiyat göstergesi %62,94, alkollü içecekler ve tütün hariç tutulan E fiyat göstergesi %64,23 ve yönetilen-yönlendirilen fiyatlar hariç tutulan F fiyat göstergesi %60,02 artış göstermiştir (Grafik 29).

Tablo 59. Özel Kapsamlı Tüketici Fiyat Endeksi

Grup/Kapsam	(2003=100)					
	2020		2021		2022	
	Endeks	Değişim (%)	Endeks	Değişim (%)	Endeks	Değişim (%)
			Oniki Aylık Ortalama			
1. Özel kapsamlı TÜFE göstergeleri						
A Mevsimlik ürünler hariç TÜFE	486,77	12,81	586,39	20,47	1.025,91	74,95
B ⁽¹⁾ İşlenmemiş gıda ürünleri, enerji, alkollü içkiler ve tütün ile altın hariç TÜFE	414,67	11,83	495,73	19,55	807,68	62,93
C ⁽²⁾ Enerji, gıda ve alkolsüz içecekler, alkollü içkiler ile tütün ürünleri ve altın hariç TÜFE	395,12	11,19	467,37	18,28	735,35	57,34
D İşlenmemiş gıda, alkollü içecekler ve tütün ürünleri hariç TÜFE	433,38	12,03	520,01	19,99	888,53	70,87
E Alkollü içecekler ve tütün hariç TÜFE	453,76	12,12	546,56	20,45	942,97	72,53
F Yönetilen-yönlendirilen fiyatlar hariç TÜFE	460,83	11,67	558,55	21,20	961,93	72,22
2. Mallar	469,66	12,51	571,57	21,70	1.035,34	81,14
Enerji	442,41	8,10	534,84	20,89	1.149,58	114,94
Gıda ve alkolsüz içecekler	560,52	13,85	696,59	24,28	1.293,18	85,65
İşlenmemiş gıda	612,60	12,67	757,16	23,60	1.394,21	84,14
İşlenmiş gıda	512,34	14,86	639,88	24,89	1.196,87	87,05
Enerji ve gıda dışı mallar	410,23	13,08	492,10	19,96	817,02	66,03
Temel mallar ⁽³⁾	323,62	10,60	396,37	22,48	655,05	65,26
Giyim ve ayakkabı ⁽⁴⁾	253,25	5,59	273,92	8,16	358,52	30,88
Dayanıklı mallar (Altın hariç)	312,11	15,79	404,57	29,62	709,58	75,39
Diğer temel mallar	388,88	7,59	474,65	22,06	815,86	71,88
Alkollü içecekler, tütün ve altın	1.019,86	23,95	1.122,37	10,05	1.910,34	70,21
3. Hizmet	471,96	11,68	540,47	14,52	802,33	48,45
Kira	551,20	9,35	607,70	10,25	778,76	28,15
Lokanta ve oteller	699,11	12,09	849,64	21,53	1.465,80	72,52
Ulaştırma hizmetleri ⁽⁵⁾	486,84	13,75	550,06	12,99	992,62	80,46
Haberleşme hizmetleri ⁽⁵⁾	183,94	5,49	196,42	6,79	232,97	18,61
Diğer hizmetler	481,63	13,61	557,06	15,66	802,96	44,14
	Yıl Sonu					
1. Özel kapsamlı TÜFE göstergeleri						
A Mevsimlik ürünler hariç TÜFE	524,06	14,93	723,44	38,05	1.203,02	66,29
B ⁽¹⁾ İşlenmemiş gıda ürünleri, enerji, alkollü içkiler ve tütün ile altın hariç TÜFE	447,05	14,52	603,02	34,89	950,84	57,68
C ⁽²⁾ Enerji, gıda ve alkolsüz içecekler, alkollü içkiler ile tütün ürünleri ve altın hariç TÜFE	425,97	14,31	561,77	31,88	853,52	51,93
D İşlenmemiş gıda, alkollü içecekler ve tütün ürünleri hariç TÜFE	466,88	14,10	637,09	36,46	1.038,10	62,94
E Alkollü içecekler ve tütün hariç TÜFE	489,64	15,50	670,34	36,90	1.100,92	64,23
F Yönetilen-yönlendirilen fiyatlar hariç TÜFE	500,17	16,52	695,94	39,14	1.113,64	60,02
2. Mallar	510,93	15,87	720,91	41,10	1.206,18	67,31
Enerji	468,55	5,64	669,68	42,93	1.302,04	94,43
Gıda ve alkolsüz içecekler	608,06	20,61	874,42	43,80	1.555,31	77,87
İşlenmemiş gıda	668,72	26,34	935,05	39,83	1.620,01	73,25
İşlenmiş gıda	552,46	15,52	815,29	47,57	1.483,82	82,00
Enerji ve gıda dışı mallar	451,04	16,35	624,57	38,47	939,69	50,45
Temel mallar ⁽³⁾	360,80	17,24	507,09	40,55	755,35	48,96
Giyim ve ayakkabı ⁽⁴⁾	261,94	-0,57	314,13	19,92	392,68	25,01
Dayanıklı mallar (Altın hariç)	368,85	30,40	549,33	48,93	813,71	48,13
Diğer temel mallar	418,37	13,12	586,81	40,26	973,55	65,91
Alkollü içecekler, tütün ve altın	1.066,42	13,14	1.363,98	27,90	2.167,42	58,90
3. Hizmet	493,30	11,66	603,44	22,33	938,31	55,49
Kira	573,13	9,07	643,07	12,20	945,76	47,07
Lokanta ve oteller	737,25	12,70	1.038,39	40,85	1.749,45	68,48
Ulaştırma hizmetleri ⁽⁵⁾	499,91	8,65	609,85	21,99	1.150,76	88,70
Haberleşme hizmetleri ⁽⁵⁾	189,58	4,87	201,56	6,32	262,30	30,13
Diğer hizmetler	505,79	15,14	620,14	22,61	918,13	48,05

Kaynak: TÜİK.

⁽¹⁾ Eski özel kapsamlı H göstergesinin devamıdır.⁽²⁾ Eski özel kapsamlı I göstergesinin devamıdır.⁽³⁾ Temel mallar özel kapsamlı C göstergesinden hizmet kapsamı çıkartıldığına geriye kalan mallardan oluşmaktadır.⁽⁴⁾ Giyim ve ayakkabı grubunda sadece mallar kapsanmaktadır.⁽⁵⁾ Sadece hizmetler kapsanmaktadır.

Grafik 29. Özel Kapsamlı Tüketici Fiyat Endeksi Değişim Oranları (Yıl Sonuna Göre)

Kaynak: TÜİK.

Mal grubu enflasyonu yıl sonu itibarıyla %67,31 olurken, fiyatlar alt grubu olan enerjide %94,43, gıda ve alkolsüz içeceklerde %77,87, enerji ve gıda dışı mallarda %50,45 artmıştır. Gıda grubundaki fiyat artışlarında işlenmiş gıda, enerji ve gıda dışı mal gruplarındaki fiyat artışlarında diğer temel mallar öncülük etmiştir.

Hizmet grubu yıllık enflasyonu, kademeli normalleşme süreciyle birlikte talebin artmasıyla bir önceki yıla göre 33,16 puanlık artışla %55,49 düzeyinde gerçekleşmiştir. Ulaştırma hizmetleri okulların açılmasıyla beraber artan servis ücretleri ve enerji maliyetlerinin yansıtıldığı havayolu ile yolcu taşımacılığı öncülüğünde en fazla artış gösteren grup olurken, lokanta ve oteller grubundaki artış hizmetler grubundaki artışta esas belirleyici olmuştur.

1.4.1.2 Yurt İçi Üretici Fiyat Endeksi

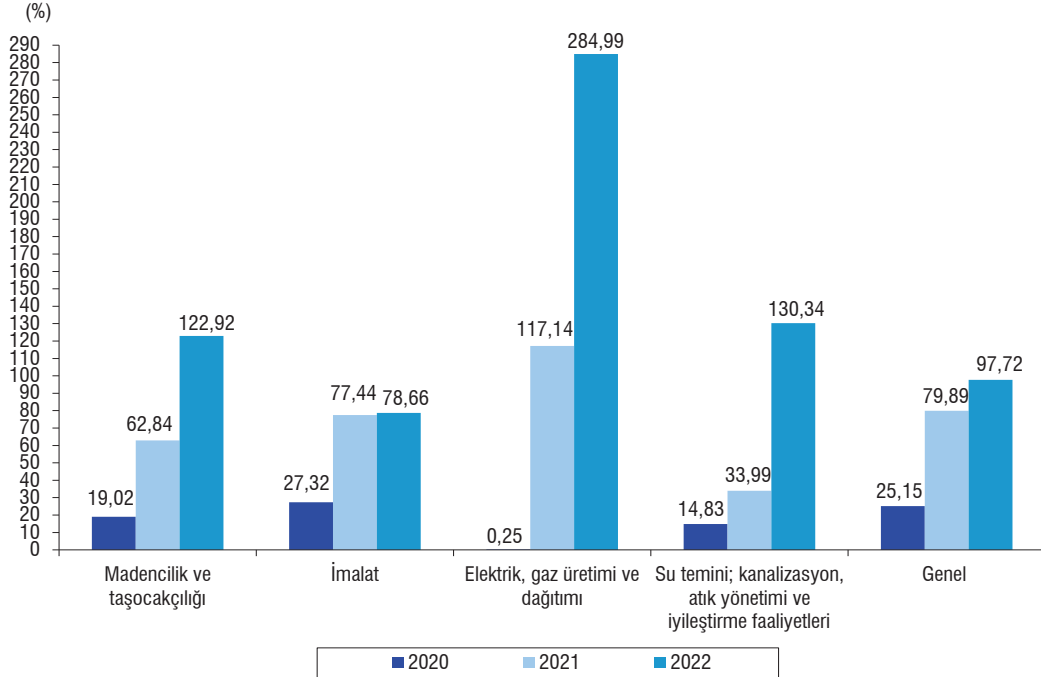
Rusya-Ukrayna savaşına bağlı olarak ortaya çıkan ve giderek artan jeopolitik riskler, pandemi nedeniyle bozulan küresel tedarik zincirini olumsuz yönde etkilemiştir. Bu riskler, enerji, çeşitli ara malı ve emtia ürünlerinde güçlü fiyat artışlarına, arz kısıtlarına ve yüksek fiyat oynaklıklarına neden olmuştur. Bu üretici fiyatları kaynaklı baskılar ile Yurt İçi Üretici Fiyat Endeksi (Yİ-ÜFE) yüksek seviyelerde kalmaya devam etmiştir. Böylece 2021 yılında %79,89 artan Yİ-ÜFE, 2022 yılında bir önceki yıla göre 17,83 puan artarak %97,72 seviyesine yükselmiştir (Tablo 60, Grafik 30).

Tablo 60. Yurt İçi Üretici Fiyat Endeksi

Sektörler	2020		2021		2022	
	Endeks	Değişim (%)	Endeks	Değişim (%)	Endeks	Değişim (%)
	(2003=100)					
	Oniki Aylık Ortalama					
Madencilik ve taşocakçılığı	640,30	12,19	850,00	32,75	1.993,80	134,57
İmalat	501,60	12,52	727,41	45,02	1.527,78	110,03
Elektrik, gaz üretimi ve dağıtımı	414,72	7,54	545,98	31,65	2.451,20	348,96
Su temini; kanalizasyon, atık yönetimi ve iyileştirme faaliyetleri	331,79	9,19	429,81	29,54	777,61	80,92
Genel	500,17	12,18	719,53	43,86	1.643,94	128,47
	Yıl Sonu					
Madencilik ve taşocakçılığı	699,71	19,02	1.139,39	62,84	2.539,91	122,92
İmalat	575,81	27,32	1.021,73	77,44	1.825,42	78,66
Elektrik, gaz üretimi ve dağıtımı	413,07	0,25	896,96	117,14	3.453,25	284,99
Su temini; kanalizasyon, atık yönetimi ve iyileştirme faaliyetleri	349,97	14,83	468,93	33,99	1.080,11	130,34
Genel	568,27	25,15	1.022,25	79,89	2.021,19	97,72

Kaynak: TÜİK.

Grafik 30. Yurt İçi Üretici Fiyat Endeksi Değişim Oranları (Yıl Sonuna Göre)

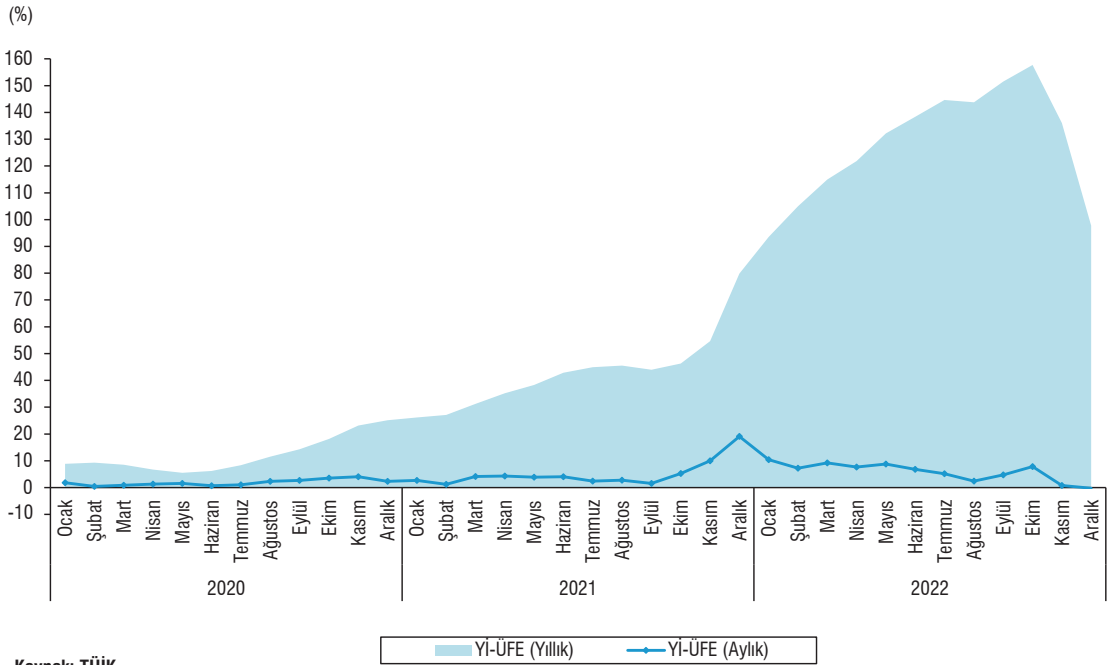

Kaynak: TÜİK.

2022 yılında Yİ-ÜFE, elektrik, gaz üretimi ve dağıtımı başta olmak üzere enerji grubu öncülüğünde artışını devam ettirmiştir. Alt sektörler göre, elektrik, gaz üretimi ve dağıtım sektörü fiyatları %284,99, su temini sektörü fiyatları %130,34, madencilik ve taşocakçılığı sektörü fiyatları %122,92, imalat sanayi sektörü fiyatları %78,66 artış göstermiştir.

2022 yılı Ocak ayına döviz kurlarındaki istikrarlı görünümüne rağmen %93,53 artış ile yılın en düşük seviyesinde başlayan Yİ-ÜFE, Şubat ayında %105,01, Mart ayında %114,97 artış göstermiştir. Küresel gelişmelere bağlı olarak kur gelişmeleri, uluslararası emtia fiyatlarındaki güçlü yükseliş ve tedarik zincirlerindeki aksamaların neden olduğu bu artışların devam etmesiyle Yİ-ÜFE değişim oranı Nisan ayında %121,82'ye, Mayıs ayında %132,16'ya, Haziran ayında %138,31'e yükselmiştir. Yılın ikinci yarısında aynı etkiler; emtia fiyatlarındaki yüksek seviyeler, tedarik zincirlerindeki aksaklıklar ve yurtiçi enerji maliyetlerindeki artışlar üretici fiyatlarını olumsuz etkilemeye devam etmiş, Temmuz ayında %144,61 seviyesine yükselen Yİ-ÜFE değişim oranı, Ağustos ayında ilk kez gerileyerek, %143,75 olmuştur. Yİ-ÜFE enflasyon oranında Ağustos ayında görülen sınırlı gerilemede enerji grubu fiyatlarındaki gerilemeye paralel uluslararası emtia fiyatlarının düşmesi etkili olmuştur. Eylül ayında %151,50 artarak tekrar yükselişe geçen Yİ-ÜFE değişim oranı Ekim ayında %157,69 artış ile yılın en yüksek seviyesine yükselmiştir. Daha sonra düşüş eğilimine girerek Kasım ayında %136,02, Aralık ayında %97,72'ye düşen Yİ-ÜFE artışındaki gerilemede döviz kurundaki ılımlı seyir, uluslararası enerji ve emtia fiyatlarındaki azalışlar ile Aralık ayında görülen baz etkisi etkili olmuştur. Yİ-ÜFE enflasyonu aylık bazda en yüksek düzeyine %10,45 artış ile Ocak ayında ulaşırken, en düşük değerini %0,24 azalış ile Aralık ayında almıştır (Grafik 31).

Grafik 31. Yurt İçi Üretici Fiyat Endeksi Değişim Oranları (Aylık ve Yıllık)

Kaynak: TÜİK.

Yİ-ÜFE'de ana sanayi grupları sınıflamasına göre 2022 yılı sonunda en yüksek artış %224,67 ile enerji fiyatlarında gerçekleşmiştir. Pandemi sonrası normalleşmenin hızlanması arzın talebi karşılamada yetersiz kalmasına neden olurken, küresel petrol üretiminde önemli bir paya sahip olan

Rusya'nın Ukrayna ile arasındaki çatışma ile ülkelerin arz sorunlarıyla karşılaşabileceği endişesi oluşmuş, enerji fiyatları rekor seviyede artmıştır. Onu %101,63 ile dayanıksız tüketim mali fiyatları, %78,57 ile dayanıklı tüketim mali fiyatları ve %70,91 ile ara mali fiyatlarındaki artışlar izlemiştir. En az artış gösteren grup ise %65,16 ile sermaye mali fiyatları olmuştur (Tablo 61, Grafik 32).

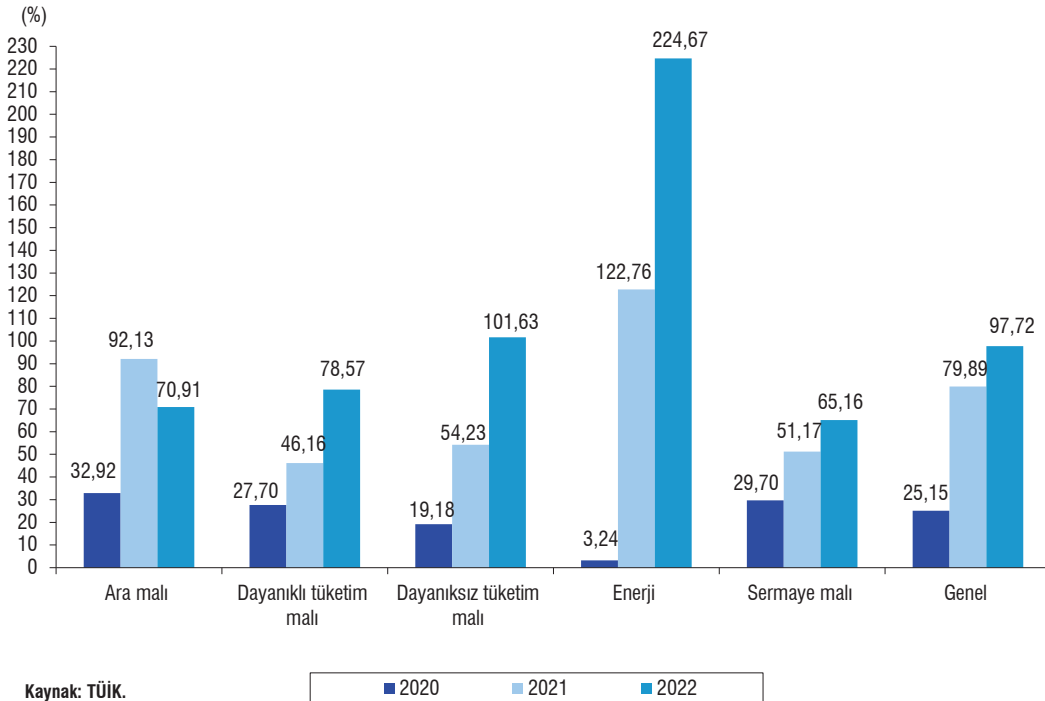
Tablo 61. Ana Sanayi Gruplarına Göre Yurt İçi Üretici Fiyat Endeksi

(2003=100)

Ana Sanayi Grupları	2020		2021		2022	
	Endeks	Değişim (%)	Endeks	Değişim (%)	Endeks	Değişim (%)
	Oniki Aylık Ortalama					
Ara mali	543,52	13,73	831,77	53,03	1.783,49	114,42
Dayanıklı tüketim mali	364,22	16,48	479,52	31,66	888,81	85,35
Dayanıksız tüketim mali	410,22	12,68	534,61	30,32	1.103,25	106,37
Enerji	605,18	-0,61	915,25	51,24	3.556,40	288,57
Sermaye mali	455,11	16,42	595,60	30,87	1.085,44	82,24
Genel	500,17	12,18	719,53	43,86	1.643,94	128,47
	Yıl Sonu					
Ara mali	636,11	32,92	1.222,16	92,13	2.088,85	70,91
Dayanıklı tüketim mali	409,29	27,70	598,22	46,16	1.068,24	78,57
Dayanıksız tüketim mali	449,94	19,18	693,94	54,23	1.399,22	101,63
Enerji	654,28	3,24	1.457,48	122,76	4.731,99	224,67
Sermaye mali	516,63	29,70	780,98	51,17	1.289,90	65,16
Genel	568,27	25,15	1.022,25	79,89	2.021,19	97,72

Kaynak: TÜİK.

Grafik 32. Ana Sanayi Gruplarına Göre Yurt İçi Üretici Fiyat Endeksi Değişim Oranları (Yıl Sonuna Göre)

1.4.1.3 Tarım Ürünleri Üretici Fiyat Endeksi

2021 yılında %36,39 olan Tarım Ürünleri Üretici Fiyat Endeksi (Tarım-ÜFE) artışı, 2022 yılı sonu itibarıyla 114,64 puan artarak %151,03 düzeyinde gerçekleşmiştir. Yıl genelinde küresel kuraklık, dışa bağımlılık, dünyadaki hammadde fiyatlarındaki artışlar, döviz kuru gelişmeleri ve tarımsal üretimde kullanılan girdi fiyatlarındaki artış tarım sektörü fiyatlarında yukarı yönlü baskı oluşturmuştur. Tarım-ÜFE alt sektörlerinden, tarım ve avcılık ürünleri ve ilgili hizmetler %154,19, balık ve diğer balıkçılık ürünleri %101,41, ormancılık ürünleri ve ilgili hizmetler %94,23 artış göstermiştir (Tablo 62).

Tablo 62. Tarım Ürünleri Üretici Fiyat Endeksi

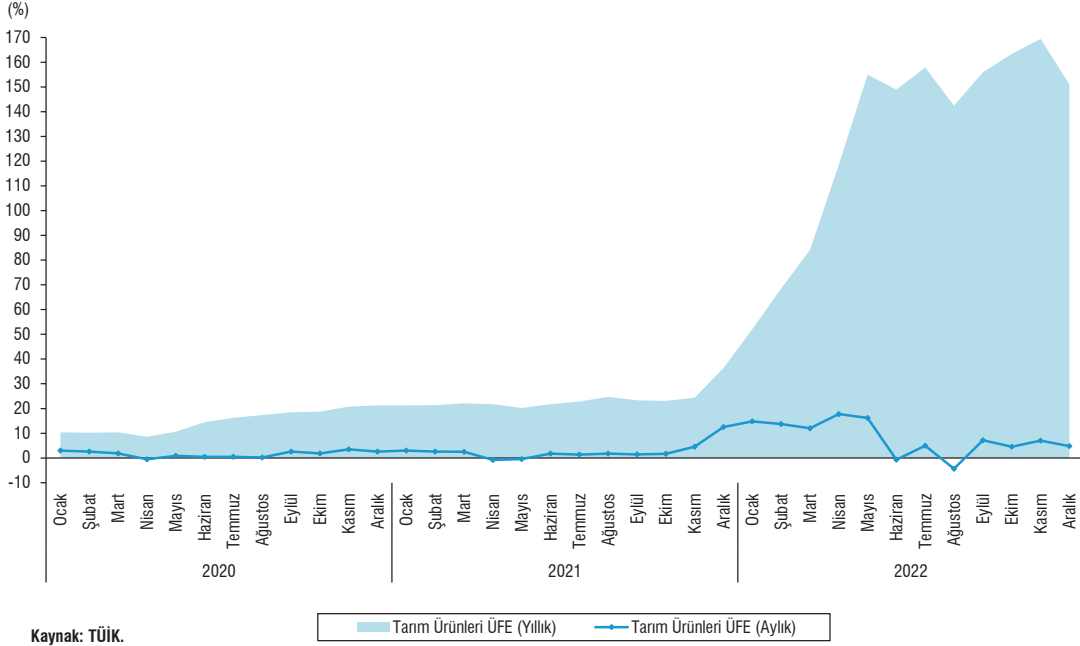
Sektörler	(2015=100)					
	2020		2021		2022	
	Endeks	Değişim (%)	Endeks	Değişim (%)	Endeks	Değişim (%)
	Oniki Aylık Ortalama					
Tarım ve avcılık ürünleri ve ilgili hizmetler	181,80	15,03	223,03	22,68	517,81	132,18
Tek yıllık bitkisel ürünler	175,48	10,74	218,92	24,76	572,69	161,60
Çok yıllık bitkisel ürünler	190,24	22,30	226,61	19,12	500,82	121,01
Canlı hayvanlar ve hayvansal ürünler	184,89	16,20	226,29	22,39	453,96	100,61
Ormancılık ürünleri ve ilgili hizmetler	176,53	11,50	299,29	69,55	779,95	160,60
Balık ve diğer balıkçılık ürünleri	180,35	9,08	230,13	27,60	466,65	102,78
Genel	181,65	14,80	224,76	23,73	521,85	132,18
	Yıl Sonu					
Tarım ve avcılık ürünleri ve ilgili hizmetler	200,20	21,46	269,51	34,62	685,08	154,19
Tek yıllık bitkisel ürünler	191,39	24,38	291,08	52,09	686,38	135,80
Çok yıllık bitkisel ürünler	226,32	24,86	230,60	1,89	777,72	237,25
Canlı hayvanlar ve hayvansal ürünler	195,08	15,41	265,58	36,14	622,42	134,36
Ormancılık ürünleri ve ilgili hizmetler	179,80	18,88	412,93	129,65	802,03	94,23
Balık ve diğer balıkçılık ürünleri	194,74	15,12	263,67	35,40	531,05	101,41
Genel	199,64	21,24	272,29	36,39	683,51	151,03

Kaynak: TÜİK.

2022 yılında Tarım-ÜFE değişim oranı yıllık bazda en düşük değerini %52 ile Ocak ayında alırken, en yüksek düzeyine %169,45 ile Kasım ayında ulaşmıştır.

Tarım-ÜFE’de aylık bazda Haziran ayında %0,66 ve Ağustos ayında %4,34 küçülme olurken, baz etkisiyle en yükseği %17,76 ile Nisan ayı olmak üzere diğer aylarda artış olmuştur (Grafik 33).

Grafik 33. Tarım Ürünleri Üretici Fiyat Endeksi Değişim Oranları (Aylık ve Yıllık)

1.4.1.4 Hizmet Üretici Fiyat Endeksi

Ülke ekonomisinde üretimi yapılan hizmetlerin üretici fiyatlarının değişimi ölçen Hizmet Üretici Fiyat Endeksi (H-ÜFE) değişim oranı, 2022 yıl sonu itibarıyla 23,83 puanlık artışla %78,72 olarak gerçekleşmiştir. H-ÜFE, konaklama ve yiyecek hizmetlerinde %89,99, idari ve destek hizmetlerde %80,43, ulaştırma ve depolama hizmetlerinde %80,17, mesleki, bilimsel ve teknik hizmetlerde %78,58, gayrimenkul hizmetlerinde %73,24, bilgi ve iletişim hizmetlerinde %63,97 artış göstermiştir (Tablo 63).

Tablo 63. Hizmet Üretici Fiyat Endeksi

Sektörler	(2017=100)					
	2020		2021		2022	
	Endeks	Değişim (%)	Endeks	Değişim (%)	Endeks	Değişim (%)
	Oniki Aylık Ortalama					
Ulaştırma ve depolama hizmetleri	172,12	20,12	238,39	38,50	505,75	112,15
Konaklama ve yiyecek hizmetleri	164,28	15,15	210,59	28,19	384,78	82,72
Bilgi ve iletişim hizmetleri	112,00	6,19	125,56	12,11	192,04	52,95
Gayrimenkul hizmetleri	149,22	0,39	268,10	79,67	565,98	111,10
Mesleki, bilimsel ve teknik hizmetler	148,46	12,89	177,56	19,60	284,09	59,99
İdari ve destek hizmetler	165,53	14,13	207,58	25,41	365,15	75,91
Genel	158,59	15,14	210,21	32,54	399,27	89,94
	Yıl Sonu					
Ulaştırma ve depolama hizmetleri	193,59	30,88	330,64	70,79	595,73	80,17
Konaklama ve yiyecek hizmetleri	173,50	20,28	248,82	43,41	472,73	89,99
Bilgi ve iletişim hizmetleri	114,97	8,15	140,42	22,14	230,24	63,97
Gayrimenkul hizmetleri	144,54	-5,46	363,77	151,67	630,19	73,24
Mesleki, bilimsel ve teknik hizmetler	158,79	17,58	196,54	23,77	350,99	78,58
İdari ve destek hizmetler	174,81	21,36	236,59	35,34	426,89	80,43
Genel	171,55	22,12	265,71	54,89	474,89	78,72

Kaynak: TÜİK.

1.4.1.5 Yurt Dışı Üretici Fiyat Endeksi

2021 yılı sonunda %87,64 olan ülke sınırları içinde üretimi yapılarak yurt dışına ihraç edilen malların üretici fiyatlarındaki değişimi ölçen Yurt Dışı Üretici Fiyat Endeksi (YD-ÜFE) değişim oranı, 2022 yıl sonu itibarıyla 37,74 puanlık azalışla %49,90'a gerilemiştir. YD-ÜFE artışındaki gerilemenin temel nedenleri baz etkisi ve arz kısıtlarının azalması olmuştur. YD-ÜFE'de sanayi alt sektörlerinden madencilik ve taşocakçılığı sektöründe %47,40 ve imalat sanayi sektöründe %49,95 artış gerçekleşmiştir. Ana sanayi grupları sınıflamasına göre enerji fiyatları %83,46 ile en yüksek artış gösteren sektör olurken, onu %51,95 ile ara malı fiyatları, %49,42 ile dayanıklı tüketim fiyatları, %47,08 ile dayanıksız tüketim malı fiyatları ve %46,54 ile sermaye malı fiyatlarındaki artışlar izlemiştir (Tablo 64).

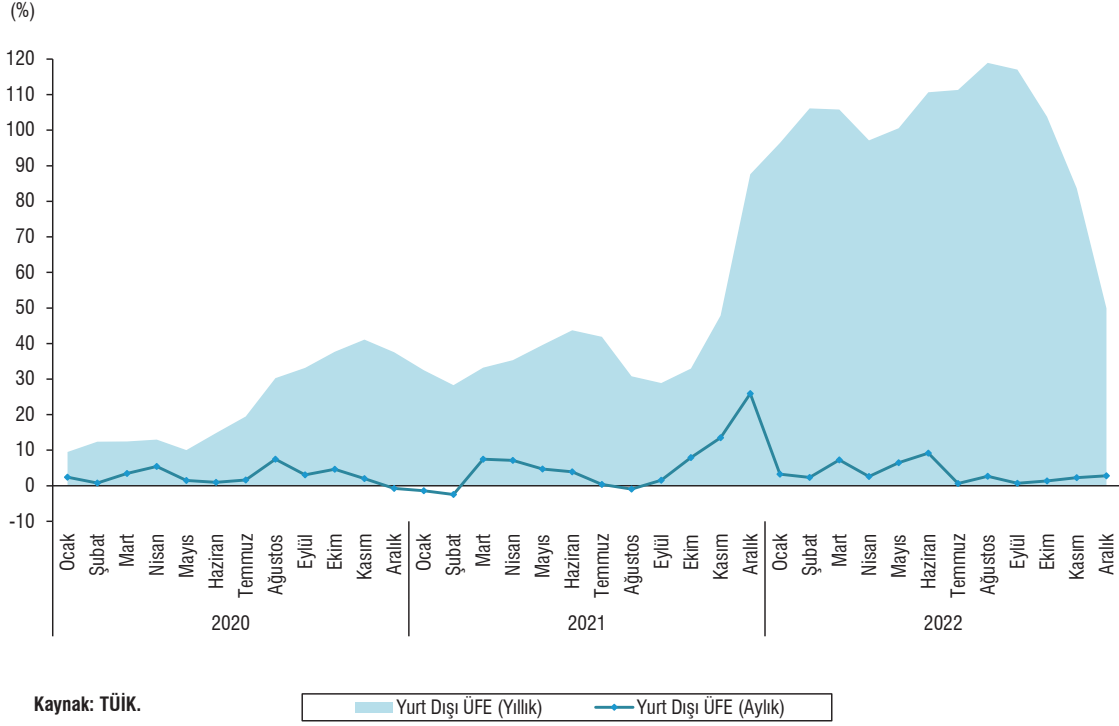
Tablo 64. Yurt Dışı Üretici Fiyat Endeksi

Sektörler	(2010=100)					
	2020		2021		2022	
	Endeks	Değişim (%)	Endeks	Değişim (%)	Endeks	Değişim (%)
	Oniki Aylık Ortalama					
Madencilik ve taşocakçılığı	406,12	25,27	565,42	39,23	1.127,99	99,50
İmalat Sanayi	384,85	22,63	542,81	41,04	1.071,59	97,41
Ana Sanayi Grupları						
Ara malı	405,18	21,72	603,93	49,05	1.258,24	108,34
Dayanıklı tüketim malı	366,58	31,86	505,14	37,80	946,98	87,47
Dayanıksız tüketim malı	372,20	22,92	489,89	31,62	903,57	84,44
Enerji	260,25	-27,31	537,77	106,64	1.639,29	204,83
Sermaye malı	372,22	26,08	483,67	29,94	897,28	85,51
Genel	385,29	22,69	543,31	41,01	1.072,78	97,45
	Yıl Sonu					
Madencilik ve taşocakçılığı	465,14	38,24	859,40	84,76	1.266,75	47,40
İmalat Sanayi	441,28	37,54	828,25	87,69	1.241,92	49,95
Ana Sanayi Grupları						
Ara malı	468,22	38,93	952,31	103,39	1.447,04	51,95
Dayanıklı tüketim malı	427,45	50,24	753,93	76,38	1.126,51	49,42
Dayanıksız tüketim malı	425,73	36,26	715,93	68,17	1.052,96	47,08
Enerji	310,39	-11,25	859,57	176,93	1.576,99	83,46
Sermaye malı	419,96	37,82	724,85	72,60	1.062,16	46,54
Genel	441,77	37,56	828,95	87,64	1.242,60	49,90

Kaynak: TÜİK.

YD-ÜFE yıllık değişimde en düşük artışı %49,90 ile Aralık ayında gösterirken, en yüksek düzeyine %118,94 artış ile Ağustos ayında ulaşmıştır. Aylık değişimde en düşük artış %0,66 ile Temmuz ayında, en yüksek artış %9,18 ile Haziran ayında gerçekleşmiştir (Grafik 34).

Grafik 34. Yurt Dışı Üretici Fiyat Endeksi Değişim Oranları (Aylık ve Yıllık)

Kaynak: TÜİK.

■ Yurt Dışı ÜFE (Yıllık)
 —●— Yurt Dışı ÜFE (Aylık)

1.4.2 Para, Banka

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB) 2022 yılında da temel amacının fiyat istikrarını sağlamak ve sürdürmek olduğunu, bu amaç doğrultusunda sahip olduğu tüm araçları kullanacağını açıklamıştır. Para politikası kararlarının, manşet ve çekirdek enflasyon gelişmeleri, enflasyon beklentileri, para politikasının etkileyebileceği talep unsurları, arz yönlü gelişmeler, fiyatlama davranışları ve enflasyonu etkileyen bütün unsurlardaki gelişmeler dikkate alınarak oluşturulduğunu belirtmiştir. Enflasyon ve iktisadi faaliyet başta olmak üzere makroekonomik göstergelerin tamamını dikkate alan veri odaklı ve sürdürülebilir fiyat istikrarını önceleyen yaklaşımla hareket edileceğini duyurmuştur².

2022 yılında, Hükümetle birlikte belirlenen %5'lik orta vadeli enflasyon hedefi ve TCMB'nin hesap verme yükümlülüğünün unsuru olan hedef etrafında her iki yönde %2'lik belirsizlik aralığı korunmuştur. Para politikası enflasyonu bu hedefe kademeli olarak yaklaştıracak şekilde oluşturulmuştur. Enflasyon hedeflemesi rejiminin fiyat istikrarının sürdürülebilir bir zeminde oluşmasını sağlayacak şekilde uygulanmasına devam edilmiştir.

TCMB'nin temel politika aracı bir hafta vadeli repo ihale faiz oranı olarak belirlenmiş, zorunlu karşılıkların da fiyat istikrarı ve finansal istikrar amaçları doğrultusunda destekleyici bir araç olarak

² TCMB, 2022 Yılı Para ve Kur Politikası

kullanılması kararlaştırılmıştır. Yabancı para yükümlülüklerinin maliyetleri artırılırken, Türk lirası mevduat gelişimini destekleyecek mekanizmalara öncelik verilmesi hedeflenmiştir.

Fiyat istikrarını desteklemek için TCMB'nin finansal istikrarı da gözetmeye devam etmesi, bunun için parasal aktarım mekanizmasının sağlıklı işleyişini sağlamak ve makrofinansal istikrara ilişkin riskleri sınırlamak amacıyla elindeki politika araçlarını en etkin şekilde kullanması kararlaştırılmıştır. Para politikasını destekleyici makroihtiyati, teminat, likidite adımları ve rezerv yönetimini içeren güçlü bir politika bileşimi oluşturulmuştur. Liralaşma adımları ile Türk lirasının finansal sistemdeki ağırlığının artırılması, çeşitlendirilmiş rezerv yönetimi ile hedefli kredi ve likidite uygulamaları bütünleşik politika çerçevesinin ana unsurları olmuştur.

2022 yılı Ocak ayında yayımlanan Enflasyon Raporu'nda açıklanan Liralaşma Stratejisi ile TCMB fiyat istikrarının sürdürülebilir bir çerçevede yeniden şekillenmesini amaçlayan bir politika duruşunu öne çıkarmıştır. Finansal sistemde temel değer saklama aracının TL cinsinden varlıklar olması, bilançolarda TL'nin payının artması, TCMB fonlamasında teminat olarak TL cinsinden varlıkların ağırlıkla kullanılması ve yurt içi ticari işlemlerde TL'nin tek değişim aracı olması hedeflenmiştir.

TCMB 2021 yılı Aralık ayında %14'e indirdiği politika faizini, 2022 yılı Ocak-Temmuz döneminde sürdürülebilir fiyat istikrarı ve finansal istikrarın tesisi için atılan ve sürdürülmekte olan adımlar ile birlikte, küresel barış ortamının yeniden tesis edilmesi ve enflasyonda baz etkilerinin de ortadan kalkmasıyla deflasyonist sürecin başlayacağı öngörüsü ile sabit tutmuştur. Ağustos ve Eylül aylarında iktisadi faaliyette muhtemel ivme kaybı, küresel büyümeye yönelik belirsizlikler ve artan jeopolitik risklerin sanayi üretimi ve istihdamdaki artış trendini olumsuz etkilememesi ve finansal koşullarla desteklemesi için politika faizini 100'er baz puan düşürmüştür. TCMB aynı gerekçelerle Ekim ve Kasım aylarında politika fazinde 150'şer baz puan düşüşler yapmıştır. Böylece TCMB Ağustos ayında başladığı faiz indirim döngüsünde Kasım ayı itibarıyla 500 puanlık indirim yaparak politika faizini %9'a indirmiştir. Yapılan politika faiz indirimlerinin yeterli olduğuna karar vererek Aralık ayında politika faizini %9'da sabit tutmuştur (Tablo 65).

Tablo 65. Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Faiz Oranları

Tarih	Bir Hafta Vadeli Repo İhale Faiz Oranı	Gecelik Borçlanma Faiz Oranı	Gecelik Borç Verme Faiz Oranı	Geç Likidite Penceresi (GLP) Borç Verme Faiz Oranı
21 Ocak 2022	14,00	12,50	15,50	18,50
18 Şubat 2022	14,00	12,50	15,50	18,50
18 Mart 2022	14,00	12,50	15,50	18,50
15 Nisan 2022	14,00	12,50	15,50	18,50
27 Mayıs 2022	14,00	12,50	15,50	18,50
24 Haziran 2022	14,00	12,50	15,50	18,50
22 Temmuz 2022	14,00	12,50	15,50	18,50
19 Ağustos 2022	13,00	11,50	14,50	17,50
23 Eylül 2022	12,00	10,50	13,50	16,50
21 Ekim 2022	10,50	9,00	12,00	15,00
25 Kasım 2022	9,00	7,50	10,50	13,50
23 Aralık 2022	9,00	7,50	10,50	13,50

Kaynak: TCMB.

2021 yılında da fiyat istikrarı ve finansal istikrar amaçları doğrultusunda elindeki bütün araçları kullanmaya devam eden TCMB, Ocak-Temmuz döneminde gecelik borçlanma faiz oranını %12,50, borç verme faiz oranını %15,50 ve geç likidite penceresi (GLP) borç verme faiz oranını %18,50 seviyesinde sabit tutarken, Ağustos ve Eylül aylarında 100'er baz puan, Ekim ve Kasım aylarında 150'şer baz puan indirmiş, Aralık ayında ise değişim yapmamıştır. Yıl sonu itibarıyla geç likidite penceresi (GLP) uygulaması çerçevesinde borç verme faiz oranı %13,50, gecelik borçlanma faiz oranı %7,50 ve gecelik borç verme faiz oranı %10,50 olmuştur.

2022 yılında liralasma adımları ile Türk lirasının finansal sistemdeki ağırlığının artırılması, çeşitlendirilmiş rezerv yönetimi ile hedefli kredi ve likidite uygulamaları TCMB'nin bütünleşik politika çerçevesinin ana unsurlarını oluşturmuştur.

TCMB Türk lirasının finansal sistemdeki ağırlığının artırılması için zorunlu karşılık oranları, zorunlu karşılık faiz/nema ve komisyon uygulamaları ile menkul kıymet tesisi uygulamasını yoğun olarak kullanmıştır.

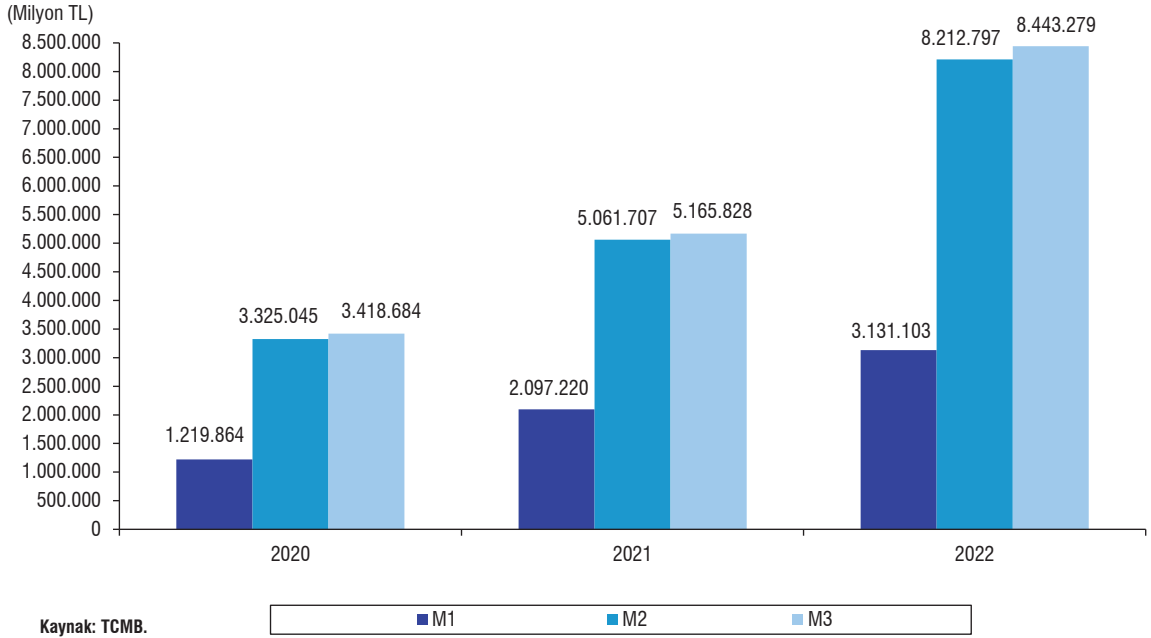
TCMB 2022 yılında para politikasını fiyat istikrarını sağlamak ve sürdürmek amacı doğrultusunda enflasyon hedeflemesi çerçevesinde uygulamıştır. Liralasma stratejisi ile birlikte TL mevduatta belirgin bir artış olmuştur. Bu uygulamalar sonucunda, bir önceki yıla göre M1 para arzının alt kalemi olan dolaşımdaki para %41,5'lik artışla 313.344 milyon TL'ye, vadesiz TL mevduat %117,7'lik artışla 975.913 milyon TL'ye, vadesiz yabancı para cinsinden mevduat %29'luk artışla 1.841.846 milyon TL'ye yükselmiştir. TÜFE'nin 2021 yılında %64,3 arttığı dikkate alındığında reel olarak dolaşımdaki paranın %13,9 ve vadesiz yabancı para cinsinden mevduatın %21,5 azaldığı, vadesiz TL mevduatın ise %32,5 arttığı görülmektedir. Böylece dar tanımlı para arzı M1 nominal olarak %49,3'lük artışla 3.131.103 milyon TL'ye yükselirken, reel olarak %9,1 düşüş göstermiştir (Tablo 66, Grafik 35).

Tablo 66. Para Arzları

Para Arzları	2020	2021	2022	Değişim (%)	
				2021	2022
M1	1.219.863.695	2.097.220.269	3.131.103.033	71,9	49,3
Dolaşımdaki para	175.076.274	221.447.669	313.343.955	26,5	41,5
Vadesiz mevduat (TL)	304.079.174	448.290.400	975.913.132	47,4	117,7
Vadesiz mevduat (YP)	740.708.247	1.427.482.200	1.841.845.947	92,7	29,0
M2	3.325.045.395	5.061.707.350	8.212.797.010	52,2	62,3
Vadeli mevduat (TL)	1.122.878.992	1.330.970.431	3.357.035.402	18,5	152,2
Vadeli mevduat (YP)	982.302.708	1.633.516.650	1.724.658.575	66,3	5,6
M3	3.418.684.239	5.165.828.236	8.443.279.037	51,1	63,4
Repo	20.422.413	13.322.112	92.028.843	-34,8	590,8
Para piyasası fonları	26.596.397	40.387.625	99.089.627	51,9	145,3
İhraç edilen menkul değerler	46.620.034	50.411.149	39.363.557	8,1	-21,9

Kaynak: TCMB.

YP: Yabancı para.

Grafik 35. Para Arzları

M2 para arzının alt kalemi olan TL cinsinden vadeli mevduat 2022 yılında %152,2'lik artışla 3.357.035 milyon TL'ye, yabancı para cinsinden vadeli mevduat da %5,6'lık artışla 1.724.659 milyon TL'ye yükselmiştir. Böylece M2 para arzı %62,3 artarak 8.212.797 milyon TL olmuştur. M2 para arzında reel olarak %1,2'lik düşüş meydana gelmiştir. M3 para arzı %63,4'lük artışla 8.443.279 milyon TL'ye yükselirken, reel olarak %0,5 düşüş göstermiştir.

2022 yılında mevduat bankalarındaki toplam mevduat %68,4'lük artışla 8.248.517 milyon TL'ye yükselmiştir. Toplam mevduat içinde önemli bir yer tutan tasarruf mevduatı %126,2'lik artışla 2.216.394 milyon TL, ticari kurumlar mevduatı %197'lik artışla 1.603.856 milyon TL, diğer kurumlar mevduatı %39,1'lik artışla 134.240 milyon TL, resmi kurumlar mevduatı %221,6'lık artışla 340.489 milyon TL, döviz tevdiat hesapları %18,8'lik artışla 3.143.016 milyon TL, yabancı para cinsinden kıymetli maden depo hesapları %33,7'lik artışla 438.104 milyon TL ve bankalararası mevduat %82,3'lük artışla 372.028 milyon TL olmuştur. Toplam mevduat içinde en yüksek payı %38,1 ile döviz tevdiat hesapları alırken, bu hesapların önemli bir kısmını vadeli döviz tevdiat hesapları oluşturmuştur. Döviz tevdiat hesabını %26,9'luk pay ile tasarruf mevduatı takip ederken, bunun altında yer alan vadeli mevduatın payı %21,8 düzeyinde gerçekleşmiştir. Toplam mevduat bir önceki yıla göre reel olarak %2,5 artış göstermiştir (Tablo 67, Grafik 36).

Tablo 67. Mevduat Bankalarındaki Mevduat

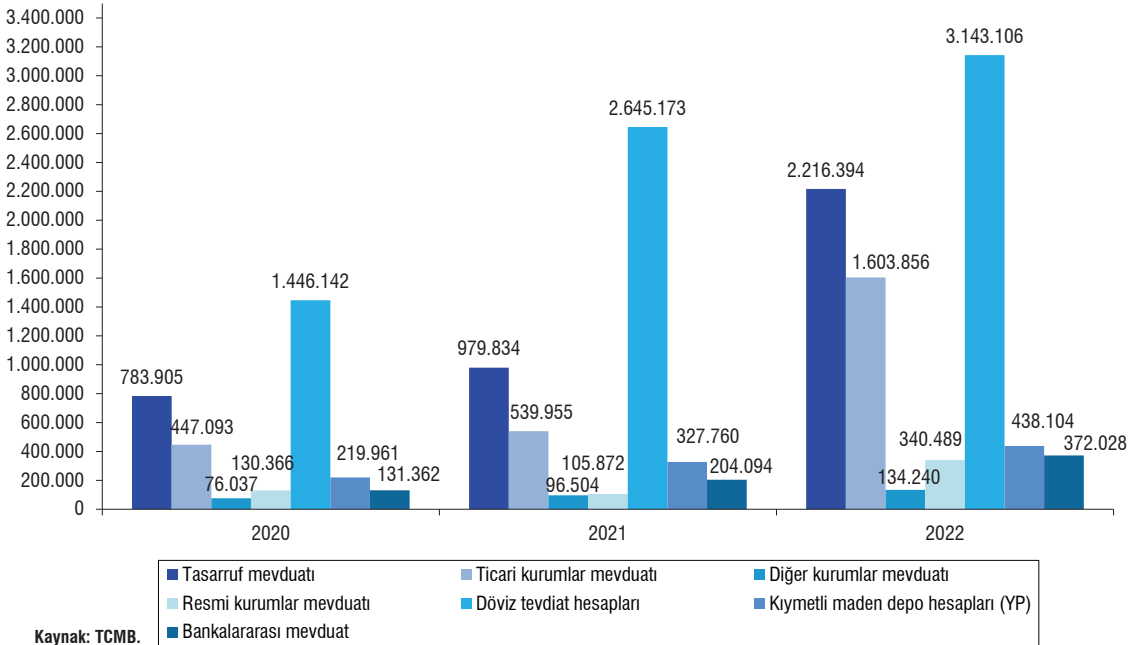
(Bin TL)

Mevduat Türleri	2020	2021	2022	Pay (%)			Değişim (%)	
				2020	2021	2022	2021	2022
Tasarruf mevduatı	783.905.419	979.833.713	2.216.393.955	24,2	20,0	26,9	25,0	126,2
Vadesiz	153.940.230	219.599.414	414.683.263	4,8	4,5	5,0	42,7	88,8
Vadeli	629.965.189	760.234.299	1.802.010.692	19,5	15,5	21,8	20,7	137,0
Ticari kurumlar mevduatı	447.093.295	539.955.358	1.603.855.955	13,8	11,0	19,4	20,8	197,0
Vadesiz	99.764.582	141.425.108	416.960.908	3,1	2,9	5,1	41,8	194,8
Vadeli	347.328.713	398.530.250	1.186.895.047	10,7	8,1	14,4	14,7	197,8
Diğer kurumlar mevduatı	76.037.287	96.504.407	134.239.858	2,4	2,0	1,6	26,9	39,1
Vadesiz	14.316.497	18.119.079	30.998.535	0,4	0,4	0,4	26,6	71,1
Vadeli	61.720.790	78.385.328	103.241.323	1,9	1,6	1,3	27,0	31,7
Resmi kurumlar mevduatı	130.365.904	105.872.032	340.489.094	4,0	2,2	4,1	-18,8	221,6
Vadesiz	29.454.717	44.250.168	60.230.511	0,9	0,9	0,7	50,2	36,1
Vadeli	100.911.187	61.621.864	280.258.583	3,1	1,3	3,4	-38,9	354,8
Döviz tevdiat hesapları	1.446.142.131	2.645.172.791	3.143.106.098	44,7	54,0	38,1	82,9	18,8
Vadesiz	482.243.956	1.062.313.850	1.431.970.832	14,9	21,7	17,4	120,3	34,8
Vadeli	963.898.175	1.582.858.941	1.711.135.266	29,8	32,3	20,7	64,2	8,1
Kıymetli maden depo hesapları (YP)	219.961.355	327.760.113	438.103.795	6,8	6,7	5,3	49,0	33,7
Vadesiz	192.036.050	284.167.739	381.665.366	5,9	5,8	4,6	48,0	34,3
Vadeli	27.925.305	43.592.374	56.438.429	0,9	0,9	0,7	56,1	29,5
Bankalararası mevduat	131.362.004	204.093.517	372.028.412	4,1	4,2	4,5	55,4	82,3
Toplam mevduat	3.234.867.392	4.899.191.931	8.248.517.166	100,0	100,0	100,0	51,4	68,4

Kaynak: TCMB.

Grafik 36. Mevduat Bankalarındaki Mevduat

(Milyon TL)

Kaynak: TCMB.

TCMB uyguladığı hedefli kredi politikası ile kredilerdeki artışın fiyat istikrarı ile uyumlu olması ve kredilerin potansiyel büyüme ve cari dengeyi desteklemesi için düzenlemeler yapmıştır. Bunun sonucunda kredi kompozisyonu hedeflenen yönde değişmiş ve TL kredilerde daha dengeli bir

büyüme gerçekleşmiştir. TL kredilerin içinde tüketici kredilerinin payı azalırken, ticari krediler içinde yatırım ve ihracat kredilerinin payı artmıştır. Aynı zamanda küçük ve orta ölçekli işletmelere (KOBİ) kullanılan kredilerin miktarı ile toplam krediler içindeki payında da artış olmuştur.

Toplam banka kredileri 2022 yılında nominal olarak %53,4 artarken, reel olarak ise %6,6 azalış göstermiştir. Böylece 2021 yılında 4.499.268 milyon TL olan kredi hacmi 2022 yılında 6.903.990 milyon TL'ye yükselmiştir (Tablo 68).

Tablo 68. Banka Kredileri ⁽¹⁾

Banka kredileri	2020	2021	2022	(Bin TL)	
				Değişim (%)	
				2021	2022
Mevduat bankaları kredileri	2.863.858.216	3.800.157.282	5.900.560.450	32,7	55,3
TL	2.107.185.654	2.539.579.157	4.393.531.870	20,5	73,0
Ticari ve bireysel krediler	1.934.786.291	2.334.973.852	4.016.745.184	20,7	72,0
İhtisas kredileri	172.399.363	204.605.305	376.786.686	18,7	84,2
Tarımsal krediler	85.187.402	108.995.371	231.166.537	27,9	112,1
Küçük esnaf ve sanatkar kredileri	71.231.937	77.764.790	123.473.308	9,2	58,8
Konut kredileri	52.639	0	0	-100,0	-
Diğer	15.927.385	17.845.144	22.146.841	12,0	24,1
Yabancı para	756.672.562	1.260.578.125	1.507.028.580	66,6	19,6
Ticari ve bireysel krediler	751.955.872	1.254.490.157	1.501.712.270	66,8	19,7
İhtisas kredileri	4.716.690	6.087.968	5.316.310	29,1	-12,7
Tarımsal krediler	0	0	0	-	-
Küçük esnaf ve sanatkar kredileri	3.971.006	4.675.147	4.666.370	17,7	-0,2
Konut kredileri	0	0	0	-	-
Diğer	745.684	1.412.821	649.940	89,5	-54,0
Kalkınma ve yatırım bankaları kredileri	243.988.475	382.244.771	451.470.500	56,7	18,1
TL	47.371.280	48.865.615	156.980.142	3,2	221,2
Türkiye İhracat ve Kredi Bankası	10.223.769	7.796.503	99.529.627	-23,7	1.176,6
Diğer	37.147.511	41.069.112	57.450.515	10,6	39,9
Yabancı para	196.617.195	333.379.156	294.490.358	69,6	-11,7
Türkiye İhracat ve Kredi Bankası	149.535.762	250.044.227	172.437.578	67,2	-31,0
Diğer	47.081.433	83.334.929	122.052.780	77,0	46,5
Katılım bankaları kredileri	212.239.069	316.865.658	551.958.585	49,3	74,2
TL	147.823.233	174.349.678	373.599.186	17,9	114,3
Yabancı para	64.415.836	142.515.980	178.359.399	121,2	25,2
Toplam	3.320.085.760	4.499.267.711	6.903.989.535	35,5	53,4

Kaynak: TCMB.

(1): Yurt içi kredileri içermektedir.

Toplam krediler içinde, mevduat bankaları kredileri %55,3'lük artışla 5.900.560 milyon TL, kalkınma ve yatırım bankaları kredileri %18,1'lik artışla 451.471 milyon TL, katılım bankaları kredileri %74,2'lik artışla 551.959 milyon TL olmuştur. Türk lirası cinsinden mevduat bankaları kredileri %73'lük artışla 4.393.532 milyon TL olurken, bunun alt kalemlerinden ticari ve bireysel

krediler %72'lik artışla 4.016.745 milyon TL'ye, ihtisas kredileri %84,2'lik artışla 376.787 milyon TL'ye yükselmiştir. İhtisas kredileri içinde en yüksek oranlı artış %112,1 ile tarımsal kredilerde olurken, %58,8 ile küçük esnaf ve sanatkâr kredileri onu takip etmiştir.

Yabancı para cinsinden mevduat bankaları kredileri %19,6 artarak 1.507.029 milyon TL ve bunun çok önemli bir kısmını oluşturan ticari ve bireysel krediler %19,7'lik artışla 1.501.712 milyon TL olmuştur. 2021 yılında %17,7 artan küçük esnaf ve sanatkâr kredileri 2022 yılında %0,2'lik azalışla 4.666 milyon TL olmuştur.

2022 yılında Türk lirası cinsinden kalkınma ve yatırım bankaları kredileri %221,2'lik artışla 156.980 milyon TL'ye yükselirken, yabancı para cinsinden kalkınma ve yatırım bankaları kredileri %11,7'lik düşüşle 294.490 milyon TL'ye gerilemiştir.

Türk lirası cinsinden katılım bankaları kredileri %114,3'lük artışla 373.599 milyon TL ve yabancı para cinsinden katılım bankaları kredileri %25,2'lik artışla 178.359 milyon TL olmuştur.

Mevduat bankaları tüketici kredileri 2022 yılında %39,5 artarak 1.028.155 milyon TL'ye, kalkınma ve yatırım bankaları tüketici kredileri %19,1 artarak 7.465 milyon TL'ye, katılım bankaları tüketici kredileri %41,1 artarak 47.564 milyon TL'ye yükselmiştir. Mevduat bankaları tarafından verilen konut kredileri %20,6 artarak 329.464 milyon TL, taşıt kredileri %353,3 artarak 38.846 milyon TL, diğer krediler %45 artarak 659.845 milyon TL olmuştur. Dövizle endeksli kredilerde görülen yüksek oranlı azalış 2022 yılında da devam etmiştir (Tablo 69).

Tablo 69. Bankacılık Sektörü Tüketici Kredileri

				(Bin TL)	
				Değişim (%)	
	2020	2021	2022	2021	2022
Mevduat Bankaları	639.905.782	736.809.998	1.028.155.327	15,1	39,5
Konut	253.050.273	273.169.427	329.463.887	8,0	20,6
Taşıt	7.952.198	8.569.354	38.846.347	7,8	353,3
Diğer	378.903.311	455.071.217	659.845.093	20,1	45,0
Dövizle Endeksli					
Konut	39.604	25.923	16.372	-34,5	-36,8
Taşıt	0	0	0	-	-
Diğer	518	422	326	-18,5	-22,7
Kalkınma ve Yatırım Bankaları	4.373.837	6.266.838	7.464.729	43,3	19,1
Konut	835	727	1.507	-12,9	107,3
Taşıt	412.918	828.541	1.399.770	100,7	68,9
Diğer	3.960.084	5.437.570	6.063.452	37,3	11,5
Dövizle Endeksli					
Konut	8	0	0	-100,0	-
Taşıt	0	0	0	-	-
Diğer	0	0	0	-	-
Katılım Bankaları	31.552.567	33.708.964	47.563.527	6,8	41,1
Konut	25.196.250	25.905.172	30.666.134	2,8	18,4
Taşıt	3.417.108	3.708.474	9.376.821	8,5	152,8
Diğer	2.939.209	4.095.318	7.520.572	39,3	83,6
Dövizle Endeksli					
Konut	0	0	0	-	-
Taşıt	0	0	0	-	-
Diğer	1.891	0	0	-100,0	-

Kaynak: TCMB.

2022 yılında bir önceki yıla göre bireysel kredi borcunu ödememiş gerçek kişi sayısı %26,1 azalarak 1.000.627 kişiye düşerken, bireysel kredi kartı borcunu ödememiş gerçek kişi sayısı %22,9 artarak 900.094 kişiye yükselmiş, böylece bireysel kredi veya bireysel kredi kartı borcunu ödememiş gerçek kişi sayısı %12,3 azalarak 1.494.395 kişi olmuştur (Tablo 70).

Tablo 70. Bireysel Kredi ve Kredi Kartı Borcunu Ödememiş Gerçek Kişi Sayısı

Yıllar	Bireysel Kredi Borcunu Ödememiş Gerçek Kişi Sayısı ⁽¹⁾	Bireysel Kredi Kartı Borcunu Ödememiş Gerçek Kişi Sayısı ⁽¹⁾	Bireysel Kredi veya Bireysel Kredi Kartı Borcunu Ödememiş Gerçek Kişi Sayısı ⁽²⁾
2020	433.575	397.237	690.355
2021	1.353.996	732.346	1.704.412
2022	1.000.627	900.094	1.494.395
Değişim (%)			
2021	212,3	84,4	146,9
2022	-26,1	22,9	-12,3

Kaynak: TBB Risk Merkezi.

(1): İlgili yıl içinde bireysel kredisi ve kredi kartından dolayı yasal takibe intikal etmiş tekil kişi sayısıdır.

(2): İlgili yıl içinde sadece bireysel kredisi, sadece kredi kartı ile hem bireysel kredisi hem de kredi kartından dolayısıyla, yasal takibe intikal etmiş tekil kişi sayısıdır.

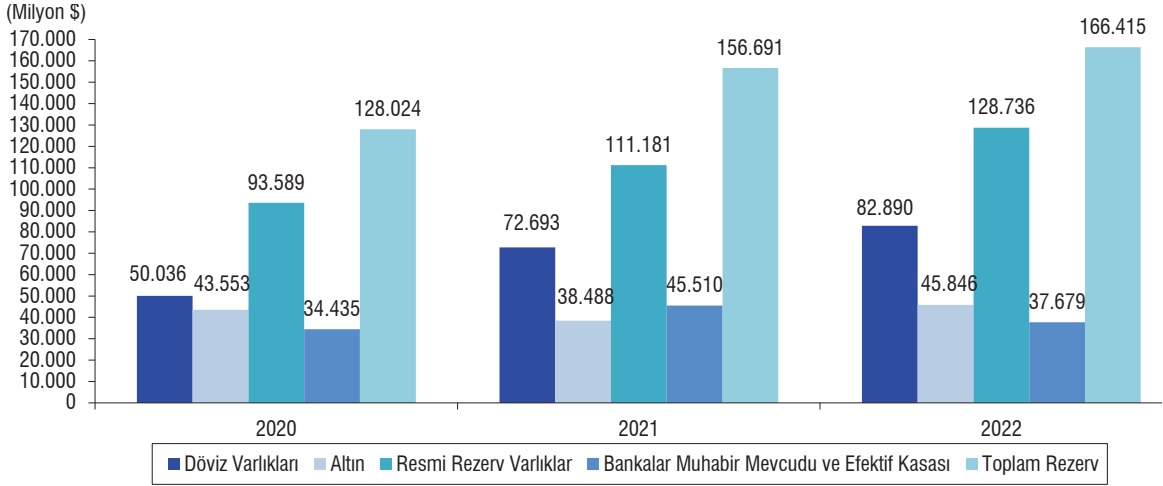
2021 yılında %22,4 artan toplam uluslararası rezervler, 2022 yılında %6,2 artarak 166.415 milyon dolara yükselmiştir. Altın rezervi %19,1 artarak 45.846 milyon dolara, döviz varlıkları da %14 artarak 82.890 milyon dolara yükselmiştir. Böylece resmi rezervler %15,8 artarak 111.181 milyon dolardan 128.736 milyon dolara yükselmiştir (Tablo 71, Grafik 37).

Tablo 71. Uluslararası Rezervler

(Milyon Dolar)						
Yıllar	Altın	Döviz Varlıkları	Resmi Rezerv Varlıklar	Bankalar Muhabir Mevcudu ve Efektif Kasası	Toplam Rezerv	Değişim (%)
2020	43.553	50.036	93.589	34.435	128.024	-
2021	38.488	72.693	111.181	45.510	156.691	22,4
2022	45.846	82.890	128.736	37.679	166.415	6,2

Kaynak: TCMB.

Grafik 37. Uluslararası Rezervler

2021 yılında 3,2 ay olan TCMB döviz rezervlerinin aylık ortalama ithalatı karşılama oranı, 2022 yılında 2,7 aya düşmüştür. Bu değişiklik TCMB döviz mevcudu artış oranının ithalat artış oranından daha küçük olmasından kaynaklanmıştır (Tablo 72).

Tablo 72. TCMB Rezervleri ve İthalatı Karşılama Oranı

(Milyon Dolar)

Yıllar	TCMB Döviz Mevcudu	İthalat	Ortalama Aylık İthalat	Döviz Mevcudunun Aylık Ortalama İthalatı Karşılama Oranı
2020	50.036	219.517	18.293	2,7
2021	72.693	271.426	22.619	3,2
2022	82.890	363.709	30.309	2,7

Kaynak: TCMB, TÜİK.

Mevduat bankacılığı ağırlıklı olan Türk bankacılık sektöründe 2022 yılı itibarıyla 35 mevduat, 17 kalkınma ve yatırım bankası ve 6 katılım bankası olmak üzere toplam 58 banka faaliyet göstermektedir. Mevduat bankalarının 3'ü kamu sermayeli, 8'i özel sermayeli, 21'i yabancı sermayeli ve 3'ü de Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu kapsamında bulunan bankalardan oluşmaktadır. Kalkınma ve yatırım bankalarının 3'ü kamu sermayeli, 10'u özel sermayeli ve 4'ü yabancı sermayelidir. Katılım bankalarının da 3'ü kamu sermayeli, 3'ü yabancı sermayelidir. Türk bankacılık sisteminde bankaların %60,3'ünü mevduat bankaları, %29,3'ünü kalkınma ve yatırım bankaları, %10,3'ünü katılım bankaları oluşturmuştur (Tablo 73).

Bankacılık sektöründeki toplam şube sayısı mevduat bankaları şube sayısındaki düşüş nedeniyle 2022 yılında 65 adet azalarak 11.040'a gerilemiştir. Kamu sermayeli mevduat bankalarının şube sayısı 30 adet artarak 3.745'e ve TMSF'ye devredilen bankaların şube sayısı 1 adet artarak 3'e yükselirken, özel sermayeli mevduat bankalarının şube sayısı 78 adet azalarak 3.495'e, yabancı sermayeli mevduat bankalarının şube sayısı 87 adet azalarak 2.347'ye gerilemiştir. Böylece

mevduat bankalarının şube sayısı 134 adet azalarak 9.590'a gerilemiştir. Kalkınma ve yatırım bankalarının şube sayısı 3 adet artarak 71, katılım bankalarının şube sayısı da 66 adet artarak 1.379 olmuştur.

Tablo 73. Türk Bankacılık Sisteminde Banka, Şube ve Personel Bilgileri

Bankalar	Banka Sayısı			Şube Sayısı ⁽¹⁾			Personel Sayısı		
	2020	2021	2022	2020	2021	2022	2020	2021	2022
Mevduat bankaları	34	35	35	9.875	9.724	9.590	181.488	179.681	182.987
Kamu sermayeli bankalar	3	3	3	3.701	3.715	3.745	61.592	61.874	62.226
Özel sermayeli bankalar	9	8	8	3.644	3.573	3.495	67.523	66.133	67.377
TMSF'ye devredilen bankalar	1	3	3	1	2	3	218	254	300
Yabancı sermayeli bankalar	21	21	21	2.529	2.434	2.347	52.155	51.420	53.084
Kalkınma ve yatırım bankaları	14	16	17	64	68	71	5.124	5.567	5.673
Kamu sermayeli bankalar	3	3	3	40	42	43	3.361	3.670	3.630
Özel sermayeli bankalar	7	9	10	20	22	24	1.587	1.715	1.861
Yabancı sermayeli bankalar	4	4	4	4	4	4	176	182	182
Katılım bankaları	6	6	6	1.254	1.313	1.379	16.838	17.132	17.852
Kamu sermayeli bankalar	3	3	3	271	324	401	3.717	4.515	5.588
Özel sermayeli bankalar	3	3	3	983	989	978	13.121	12.617	12.264
Toplam	54	57	58	11.193	11.105	11.040	203.450	202.380	206.512

Bankalar	Banka Sayısı			Şube Sayısı			Personel Sayısı		
	2020	2021	2022	2020	2021	2022	2020	2021	2022
Mevduat bankaları	63,0	61,4	60,3	88,2	87,6	86,9	89,2	88,8	88,6
Kamu sermayeli bankalar	5,6	5,3	5,2	33,1	33,5	33,9	30,3	30,6	30,1
Özel sermayeli bankalar	16,7	14,0	13,8	32,6	32,2	31,7	33,2	32,7	32,6
TMSF'ye devredilen bankalar	1,9	5,3	5,2	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1	0,1
Yabancı sermayeli bankalar	38,9	36,8	36,2	22,6	21,9	21,3	25,6	25,4	25,7
Kalkınma ve yatırım bankaları	25,9	28,1	29,3	0,6	0,6	0,6	2,5	2,8	2,7
Kamu sermayeli bankalar	5,6	5,3	5,2	0,4	0,4	0,4	1,7	1,8	1,8
Özel sermayeli bankalar	13,0	15,8	17,2	0,2	0,2	0,2	0,8	0,8	0,9
Yabancı sermayeli bankalar	7,4	7,0	6,9	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1	0,1
Katılım bankaları	11,1	10,5	10,3	11,2	11,8	12,5	8,3	8,5	8,6
Kamu sermayeli bankalar	5,6	5,3	5,2	2,4	2,9	3,6	1,8	2,2	2,7
Özel sermayeli bankalar	5,6	5,3	5,2	8,8	8,9	8,9	6,4	6,2	5,9
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Kaynak: TBB, TKBB.

(1): Yurt içi ve yurt dışı şube sayıları toplamından oluşmaktadır.

Bankacılık sisteminde 2021 yılında 202.380 olan toplam personel sayısı, 2022 yılında 4.132 kişi artarak 206.512'ye yükselmiştir. Sektörde çalışan personelin %88,6'sı mevduat bankalarında, %2,7'si kalkınma ve yatırım bankalarında, %8,6'sı katılım bankalarında istihdam edilmiştir.

1.4.3 Sermaye Piyasası

Menkul kıymet stokları 2022 yılında 2021 yılına göre %42,3 artarak 1.595.398 milyon TL'den 2.270.688 milyon TL'ye yükselmiştir. Toplam menkul kıymet stoklarının %16,1'lik kısmını özel sektör menkul kıymetleri, %83,9'luk kısmını da kamu kesimi menkul kıymetleri oluşturmuştur. Özel sektör menkul kıymet stoklarında hisse senetlerinin payı %9,1, finansman bonosunun payı %4,4, özel sektör tahvilinin payı %2,1 ve varlığa dayalı menkul kıymetin (VDMK) payı %0,3

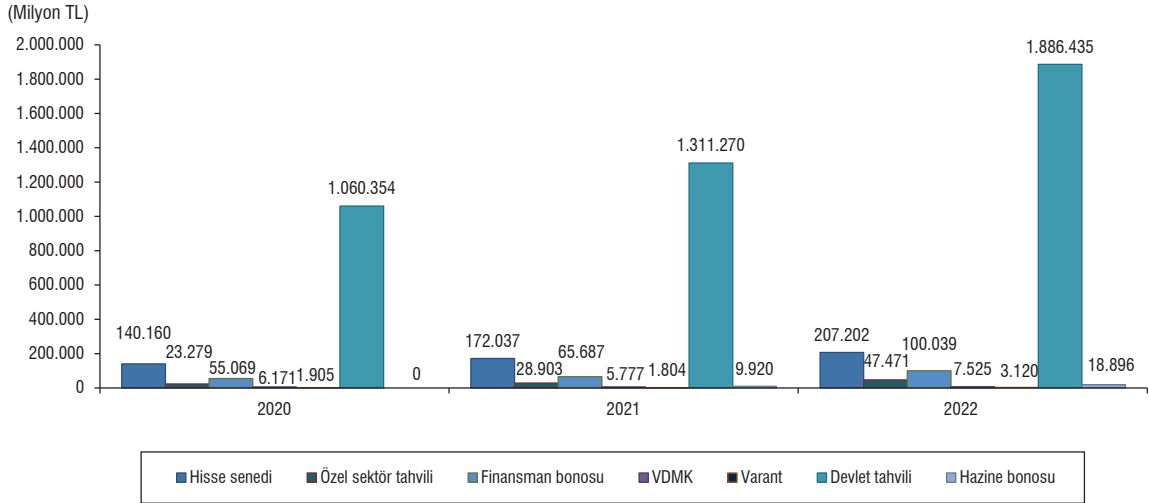
olurken, kamu kesimi menkul kıymetlerinde devlet tahvilinin payı %83,1, hazine bonosunun payı %0,8 olmuştur (Tablo 74, Grafik 38).

Tablo 74. Menkul Kıymet Stokları

Kamu/Özel Kesim	Değer (Milyon TL)			Pay (%)			Değişim (%)	
	2020	2021	2022	2020	2021	2022	2021	2022
Özel sektör menkul kıymetleri	226.584	274.208	365.357	17,6	17,2	16,1	21,0	33,2
Hisse senedi	140.160	172.037	207.202	10,9	10,8	9,1	22,7	20,4
Özel sektör tahvili	23.279	28.903	47.471	1,8	1,8	2,1	24,2	64,2
Finansman bonosu	55.069	65.687	100.039	4,3	4,1	4,4	19,3	52,3
VDMK	6.171	5.777	7.525	0,5	0,4	0,3	-6,4	30,3
KZOB	0	0	0	0,0	0,0	0,0	-	-
Gayrimenkul sertifikası	0	0	0	0,0	0,0	0,0	-	-
Varant	1.905	1.804	3.120	0,1	0,1	0,1	-5,3	72,9
Kamu kesimi menkul kıymetleri	1.060.354	1.321.190	1.905.331	82,4	82,8	83,9	24,6	44,2
Devlet tahvili	1.060.354	1.311.270	1.886.435	82,4	82,2	83,1	23,7	43,9
Hazine bonosu	0	9.920	18.896	0,0	0,6	0,8	-	90,5
Gelir ortaklığı senetleri	0	0	0	0,0	0,0	0,0	-	-
Dövizde endeksli senetler	0	0	0	0,0	0,0	0,0	-	-
Özelleştirme tahvili	0	0	0	0,0	0,0	0,0	-	-
Toplam	1.286.937	1.595.398	2.270.688	100,0	100,0	100,0	24,0	42,3

Kaynak: SPK.

Grafik 38. Menkul Kıymet Stokları

Borsa İstanbul (BİST)

2022 yılında yüksek enflasyon ve negatif reel faiz ortamı yatırımcıların Borsa İstanbul'a olan ilgisini artırmıştır.

Tablo 75. Borsa İstanbul (BİST) Endeksi ve İşlem Hacmi

Yıllar	Aylar	İşlem Hacmi (Bin TL)	BİST 100 Endeksi (Ocak 1986=0,01)	Tüketici Fiyat Endeksi (2003=100)		İşlem Hacmi	
				Endeks	Değişim (%)	Nominal Değişim (%)	Reel Değişim (%)
2020	Ocak	400.029,154	1.191,4	446,5	1,4	44,1	42,2
	Şubat	391.634,023	1.059,9	448,0	0,4	-2,1	-2,4
	Mart	268.316,414	896,4	450,6	0,6	-31,5	-31,9
	Nisan	377.531,120	1.011,1	454,4	0,9	40,7	39,5
	Mayıs	342.791,385	1.055,2	460,6	1,4	-9,2	-10,4
	Haziran	556.585,483	1.165,2	465,8	1,1	62,4	60,5
	Temmuz	645.067,369	1.126,9	468,6	0,6	15,9	15,2
	Ağustos	538.979,600	1.078,6	472,6	0,9	-16,4	-17,2
	Eylül	604.949,481	1.145,2	477,2	1,0	12,2	11,2
	Ekim	671.015,641	1.112,4	487,4	2,1	10,9	8,6
	Kasım	884.767,653	1.283,6	498,6	2,3	31,9	28,9
	Aralık	912.604,216	1.476,7	504,8	1,2	3,1	1,9
2021	Ocak	931.562,953	1.473,5	513,3	1,7	2,1	0,4
	Şubat	871.644,205	1.471,4	518,0	0,9	-6,4	-7,3
	Mart	807.043,003	1.391,7	523,5	1,1	-7,4	-8,4
	Nisan	499.786,657	1.397,8	532,3	1,7	-38,1	-39,1
	Mayıs	403.699,390	1.420,5	537,1	0,9	-19,2	-19,9
	Haziran	416.494,041	1.356,3	547,5	1,9	3,2	1,2
	Temmuz	260.797,026	1.392,9	557,4	1,8	-37,4	-38,5
	Ağustos	434.283,999	1.472,1	563,6	1,1	66,5	64,7
	Eylül	425.671,861	1.406,4	570,7	1,3	-2,0	-3,2
	Ekim	456.581,667	1.522,0	584,3	2,4	7,3	4,8
	Kasım	885.061,492	1.809,7	604,8	3,5	93,8	87,3
	Aralık	1.120.635,810	1.857,7	687,0	13,6	26,6	11,5
2022	Ocak	840.525,169	2.003,2	763,2	11,1	-25,0	-32,5
	Şubat	679.806,294	1.946,2	799,9	4,8	-19,1	-22,8
	Mart	920.852,527	2.233,3	843,6	5,5	35,5	28,4
	Nisan	1.168.869,352	2.430,6	904,8	7,2	26,9	18,4
	Mayıs	844.236,258	2.547,1	931,8	3,0	-27,8	-29,9
	Haziran	1.036.474,187	2.405,4	977,9	5,0	22,8	17,0
	Temmuz	645.541,925	2.592,4	1.001,0	2,4	-37,7	-39,2
	Ağustos	1.585.601,339	3.171,2	1.015,7	1,5	145,6	142,1
	Eylül	2.072.785,124	3.180,0	1.046,9	3,1	30,7	26,8
	Ekim	1.862.097,378	3.979,0	1.084,0	3,5	-10,2	-13,2
	Kasım	2.917.647,764	4.977,6	1.115,3	2,9	56,7	52,3
	Aralık	3.131.731,114	5.509,2	1.128,5	1,2	7,3	6,1

Kaynak: TCMB, BİST, TÜİK.

Borsa İstanbul BİST 100 endeksinde 2018 yılında kaydedilen düşüş sonrası başlayan yükseliş eğilimi 2022 yılında da devam etmiştir. 2019-2021 yılları arasında %25-30 bandında seyreden endeks artış oranı 2022 yılında %196,6 ile yüksek bir düzeye ulaşmıştır.

2021 yılını son çeyrekte gösterdiği artış trendi ile 1.857,7 seviyesinde kapatan Borsa İstanbul 100 Endeksi, aynı eğilimini Şubat ve Haziran aylarında kaydedilen düşüşler hariç 2022 yılı genelinde devam ettirmiştir. 2022 yılına 2.003,2 seviyesinde başlayan endeks, yüksek enflasyon ve düşük faiz ortamında yatırımlarını korumak isteyen yerli yatırımcıların borsaya yönelmesi sonucunda özellikle yılın son dört ayında gerçekleşen artışların etkisiyle yıl sonunda 5.509,2 seviyesine ulaşmıştır (Tablo 75).

2021 yılında %13,9 artan Borsa İstanbul toplam işlem hacmi, 2022 yılında %135,7'lik artışla 7.513.262 milyon TL'den 17.706.168 milyon TL'ye yükselmiştir. Aylar itibarıyla en yüksek işlem hacmi 3.131.731 milyon TL ile Aralık ayında, en düşük işlem hacmi ise 645.542 milyon TL ile Temmuz ayında gerçekleşmiştir.

Borsa İstanbul işlem hacmi reel olarak 2022 yılının Ocak, Şubat, Mayıs, Temmuz ve Ekim aylarında değer kaybederken diğer aylarda değer kazanmıştır. Reel değer artışının en yüksek oranda gerçekleştiği ay %142,1 ile Ağustos ayı olmuş, onu %52,3 ile Kasım ve %28,4 ile Mart ayları takip etmiştir. Toplam işlem hacminin reel olarak en yüksek oranda düşüş gösterdiği aylar ise %39,2 ile Temmuz, %32,5 ile Ocak ve %29,9 ile Mayıs ayları olmuştur.

2022 yılında Borsa İstanbul'da hisse senedi portföyü bulunan yerli yatırımcı sayısı 2021 yılına göre %60,8 artarak 3.766.444'e ve yabancı yatırımcı sayısı %29,6 artarak 17.043'e yükselmiştir. Böylece 2022 yılında Borsa İstanbul'da yatırım yapan toplam yatırımcı sayısı %60,7 artarak 3.783.487 olmuştur (Tablo 76).

Tablo 76. Borsa İstanbul'da Yatırım Yapan Yatırımcı Sayısı ve Portföy Değeri ⁽¹⁾

Yatırımcı Uyuşu	Yatırımcı Sayısı			Değişim (%)		Portföy Değeri (Milyon TL)			Değişim (%)	
	2020	2021	2022	2021	2022	2020	2021	2022	2021	2022
Yerli	1.976.976	2.341.923	3.766.444	18,5	60,8	380.788	524.698	1.835.562	37,8	249,8
Yabancı	11.964	13.147	17.043	9,9	29,6	361.667	347.679	760.444	-3,9	118,7
Toplam	1.988.940	2.355.070	3.783.487	18,4	60,7	742.455	872.377	2.596.006	17,5	197,6

Kaynak: MKK.

(1): Pay senedi.

Yerli yatırımcıların Borsa İstanbul'daki portföy değeri %249,8 artarak 1.835.562 milyon TL'ye, yabancı yatırımcıların portföy değeri %118,7 artarak 760.444 milyon TL'ye yükselmiştir. Böylece toplam portföy değeri de %197,6 artarak 2.596.006 milyon TL olmuştur.

Borsa İstanbul'da yatırım yapan toplam yatırımcı sayısı içinde yerli yatırımcıların payı %99,5, yabancı yatırımcıların payı %0,5 olmuştur. Portföy değerine göre ise yerli yatırımcıların payı %70,7, yabancı yatırımcıların payı %29,3 olarak gerçekleşmiştir.

2022 yılında Borsa İstanbul'a Amerika Birleşik Devletleri merkezli yatırımcıların ilgisi devam etmiştir. Yabancı yatırımcılar içinde portföy değerine göre ilk onda yer alan ülkeler arasında ABD 852 yatırımcı ve 240.486 milyon TL'lik portföy ile ilk sırada yer almıştır. İkinci sırada 234 yatırımcı ve 88.987 milyon TL'lik portföy ile Birleşik Krallık ve üçüncü sırada 9 yatırımcı ve 85.431 milyon TL'lik portföy ile Katar bulunmaktadır.

2022 yılında ülkemizdeki yabancı yatırımcılar içinde ilk 10'da yer alan ülkeler, 633.314 milyon TL'lik portföy değeri ile 760.444 milyon TL'lik toplam yabancı yatırımcı portföy değerinin %83,3'ünü oluşturmaktadır (Tablo 77).

Tablo 77. Borsa İstanbul'da Yabancı Yatırımcılarda İlk On Ülke ⁽¹⁾

Ülkeler	Yatırımcı Sayısı	Pay (%)	Portföy Değeri (Milyon TL)	(2022 Yılı, Pay Senedi)
				Pay (%)
Amerika Birleşik Devletleri	852	5,0	240.486	31,6
Birleşik Krallık	234	1,4	88.987	11,7
Katar	9	0,1	85.431	11,2
Türkiye ⁽²⁾	10.105	59,3	70.739	9,3
Lüksemburg	177	1,0	46.432	6,1
Singapur	13	0,1	25.252	3,3
İrlanda	129	0,8	23.554	3,1
Hollanda	117	0,7	18.256	2,4
İsviçre	79	0,5	17.960	2,4
Fransa	42	0,2	16.217	2,1
10 ülke toplamı	11.757	69,0	633.314	83,3
Toplam yabancı yatırımcı	17.043	100,0	760.444	100,0

Kaynak: MKK.

(1): Portföy değerine göre BİST'de yatırım yapan yabancı yatırımcılarda ilk on ülke alınmıştır.

(2): Türkiye'de ikamet eden yabancı yatırımcıları içermektedir.

1.4.4 Kamu Maliyesi

2022 yılında maliye politikasının temel amacı, koronavirüs (Covid-19) salgınının etkisiyle yükselen kamu açıklarının tedrici olarak azaltılması ve mali disiplinin sürdürülmesi olarak belirlenmiştir. Uygulanmakta olan mali disipline kararlılıkla devam edilerek kaynakların verimli olarak kullanılmasının sağlanması, belirlenen alanlarda tasarrufu sağlayacak yapısal değişikliklerin hayata geçirilmesi, kamu kesimi borçlanma gereği ve kamu borcu stokunun GSYH'ye oranının düşürülmesi ve maliye politikasının sürdürülebilirliğinin güçlendirilmesi hedeflenmiştir. Para ve maliye politikalarının güçlü eşgüdümünün sürdürülmesi kararlaştırılmıştır³.

Kamu gelir politikalarının kamu harcamaları için ihtiyaç duyulan finansmanın sağlanması, ekonomik kalkınma ve sosyal adaletin desteklenmesi, ekonominin uluslararası rekabet gücünün artırılması,

³SBB, Orta Vadeli Plan (2022-2024)

iş ve yatırım ortamının iyileştirilmesi, yurt içi tasarruflara katkı sağlanması ve fiyat istikrarının kalıcı olarak tesis edilmesi hedefleri doğrultusunda yürütüleceği belirtilmiştir. Vergilemede adalet, eşitlik, öngörülebilirlik ve şeffaflık ilkeleri gözetilerek verginin tabana yayılması ve gönüllü uyumun artırılmasına yönelik çalışmalar yürütülmesi, vergisel teşvikler ile istisna ve muafiyetlerin gözden geçirilmesi, vergi mevzuatının sadeleştirilmesi için temel vergi kanunlarına yönelik çalışmalara devam edilmesi, kamu gelirleri tahsilat performansının artırılması gelir politikasının öncelikleri olmuştur.

2021 yılında %36,8 artan genel devlet gelirlerinin, 2022 yılında %77,1 artışla 3.967.841 milyon TL düzeyinde gerçekleşeceği tahmin edilmektedir (Tablo 78).

Tablo 78. Genel Devlet Gelirleri ⁽¹⁾

Gelirler	(Cari Fiyatlarla, Milyon TL)								
	2020	2021	2022 ⁽²⁾	Değişim (%)		Pay (%)			
				2021	2022	2020	2021	2022	
Vergiler	846.357	1.180.723	2.299.331	39,5	94,7	51,7	52,7	57,9	
Vasitasız	265.729	403.875	860.344	52,0	113,0	16,2	18,0	21,7	
Vasıtalı	552.663	743.321	1.397.365	34,5	88,0	33,8	33,2	35,2	
Servet	27.966	33.527	41.662	19,9	24,3	1,7	1,5	1,0	
Vergi dışı normal gelirler	89.042	121.061	193.031	36,0	59,4	5,4	5,4	4,9	
Faktör gelirleri	262.049	341.627	559.038	30,4	63,6	16,0	15,3	14,1	
Sosyal fonlar	435.055	591.039	910.440	35,9	54,0	26,6	26,4	22,9	
Toplam	1.632.503	2.234.450	3.961.841	36,9	77,3	99,7	99,7	99,8	
Özelleştirme gelirleri	4.738	5.723	6.000	20,8	4,8	0,3	0,3	0,2	
Toplam gelir	1.637.241	2.240.173	3.967.841	36,8	77,1	100,0	100,0	100,0	

Kaynak: SBB.

(1): Genel devlet; merkezi yönetim bütçesi, mahalli idareler, döner sermayeli kuruluşlar, İşsizlik Sigortası Fonu, sosyal güvenlik kuruluşları, genel sağlık sigortası ve fonları kapsamaktadır.

(2): Gerçekleşme tahmini.

Genel devlet gelirlerinin önemli bir kısmını oluşturan vergi gelirlerinin %94,7 artışla 2.299.331 milyon TL olacağı öngörülmektedir. Vergi dışı normal gelirlerin %59,4 artışla 193.031 milyon TL'ye, faktör gelirlerinin %63,6 artışla 559.038 milyon TL'ye, sosyal fonların %54 artışla 910.440 milyon TL'ye yükselmesi beklenmektedir. Özelleştirme gelirlerinin %4,8 artışla 6.000 milyon TL'ye yükseleceği tahmin edilmektedir.

Genel devlet gelirleri içinde gelir bileşenlerinin payının vergilerde %57,9, vergi dışı normal gelirlerde %4,9, faktör gelirlerinde %14,1, sosyal fonlarda %22,9 ve özelleştirme gelirlerinde %0,2 olması beklenmektedir.

Kamu harcama politikasının esas olarak çok yıllık bütçeleme yaklaşımı çerçevesinde, belirlenen politika öncelikleri ve kamu idarelerine tahsis edilen ödenek tavanları doğrultusunda yürütülmesi kararlaştırılmıştır. Harcama gözden geçirmelerine devam edilerek harcamaların etkinliğinin artırılması ve kontrol altında tutulması hedeflenmiştir. Kamu hizmetlerinin bütçe imkanları ve

azami tasarruf anlayışı içinde yerine getirilmesi amaçlanmıştır.

2021 yılında %32,4 artan genel devlet harcamalarının, 2022 yılında %81 artarak 4.399.715 milyon TL'ye yükselmesi beklenmektedir. Cari harcamaların %72,4 artışla 1.802.343 milyon TL'ye, yatırım harcamalarının alt kalemlerinden sabit sermaye yatırımlarının %114,3 artışla 392.956 milyon TL'ye yükseleceği, kamu stoklarının ise 6.134 milyon TL açık vereceği tahmin edilmektedir. Böylece 2022 yılında genel devlet yatırım harcamalarının %114,5 artarak 399.090 milyon TL olması beklenmektedir. 2021 yılında %35,2 artan genel devlet transfer harcamalarının, 2022 yılında %83,3 artışla 2.198.282 milyon TL'ye yükselmesi beklenmektedir. Transfer harcamalarının önemli bir kısmını oluşturan cari transferlerin %75,2 artışla 1.883.431 milyon TL'ye, sermaye transferlerinin %153,6 artışla 314.851 milyon TL'ye yükseleceği öngörülmektedir. Bu dönemde faiz dışı harcamaların da %81,1 artışla 4.057.796 milyon TL olarak gerçekleşeceği tahmin edilmektedir (Tablo 79).

Tablo 79. Genel Devlet Harcamaları ⁽¹⁾

Harcamalar	(Cari Fiyatlarla, Milyon TL)							
				Değişim (%)		Pay (%)		
	2020	2021	2022 ⁽²⁾	2021	2022	2020	2021	2022
Cari harcamalar	817.829	1.045.553	1.802.343	27,8	72,4	44,6	43,0	41,0
Yatırım harcamaları	130.374	186.020	399.090	42,7	114,5	7,1	7,7	9,1
Sabit sermaye	128.039	183.325	392.956	43,2	114,3	7,0	7,5	8,9
Stok değişmesi	2.335	2.695	6.134	15,4	127,6	0,1	0,1	0,1
Transfer harcamaları	887.192	1.199.235	2.198.282	35,2	83,3	48,3	49,3	50,0
Cari transferler	850.069	1.075.087	1.883.431	26,5	75,2	46,3	44,2	42,8
Sermaye transferleri	37.123	124.148	314.851	234,4	153,6	2,0	5,1	7,2
Faiz dışı harcamalar	1.693.356	2.240.023	4.057.796	32,3	81,1	92,3	92,2	92,2
Toplam harcama	1.835.395	2.430.808	4.399.715	32,4	81,0	100,0	100,0	100,0

Kaynak: SBB.

(1): Genel devlet; merkezi yönetim bütçesi, mahalli idareler, döner sermayeli kuruluşlar, İşsizlik Sigortası Fonu, sosyal güvenlik kuruluşları, genel sağlık sigortası ve fonları kapsamaktadır.

(2): Gerçekleşme tahmini.

2022 yılında genel devlet harcamaları içinde cari harcamaların payı %41, yatırım harcamalarının payı %9,1 ve transfer harcamalarının payı %50 olacaktır.

1.4.4.1 Merkezi Yönetim Bütçesi

2022 yılı merkezi yönetim bütçesinde bütçe giderlerinin 1.750.957 milyon TL, bütçe gelirlerinin 1.472.583 milyon TL olması hedeflenmiştir. Bu hedeflere göre bütçe dengesinin 278.374 milyon TL, faiz dışı dengenin ise 37.991 milyon TL açık vermesi öngörülmüştür.

Ancak yıl içinde enflasyondaki artışın başta personel giderleri ve emekli maaşları olmak üzere kamu harcamalarını artırması, döviz kuru ve ithal ürün fiyatlarında meydana gelen artışlara bağlı olarak artan doğal gaz ve elektrik maliyetlerinin tüketiciye yansıtılmaması için enerji KİT'lerine yapılan kaynak transferlerinin yükseltilmesi ve sosyal yardım harcamalarındaki artışların hız

kazanmasıyla oluşan bütçe harcamalarının karşılanması için ek kaynak ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Aynı zamanda makro büyüklüklerdeki değişikliklerin başta vergi gelirleri olmak üzere bütçe gelirleri üzerinde oluşturduğu genişletici etki, gelir tahminlerinin de güncellenmesini gerekli kılmıştır⁴.

Bütçe gelir ve harcamalarında meydana gelen nominal değişimler sonucunda hazırlanan ek bütçe teklifi, Türkiye Büyük Millet Meclisinde 29.06.2022 tarihinde kabul edilerek 2022 Yılı Merkezi Yönetim Bütçe Kanunu ile Bağlı Cetvellerinde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (Kanun No: 7414) başlığıyla 7 Temmuz 2022 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Bu Kanun ile harcamalar için 1.080.515 milyon Türk lirası ilave ödenek verilmiştir. Ek bütçe ödeneklerinin meydana getireceği finansman ihtiyacının tamamen bütçe gelirlerindeki artışla karşılanması öngörülerek gelirlerde de 1.080.515 milyon TL artış öngörülmüştür. Böylece ek bütçeyle 2022 yılında merkezi yönetim bütçe giderlerinin 2.831.472 milyon TL, bütçe gelirlerinin 2.553.099 milyon TL olması hedeflenmiştir. Bütçe harcama ve gelirlerinin aynı miktarda artırılması nedeniyle öngörülen 278.374 TL’lik bütçe açığı aynen korunmuştur. Faiz giderlerine ilişkin ödeneğin ek bütçede yukarı yönlü revize edilmesi sonucunda 37.991 milyon TL faiz dışı açık vermesi öngörülen bütçe dengesinin 51.426 milyon TL fazla vermesi öngörülmüştür.

Yıl içinde yaşanan yüksek oranlı enflasyon ve döviz kurlarındaki değişimlerin oluşturduğu ekonomik gelişmeler, jeopolitik riskler ve ithal ürün fiyatlarında meydana gelen değişimlerin etkisiyle bütçe harcamaları artarken, makro büyüklüklerdeki artışların başta vergi gelirleri olmak üzere bütçe gelirleri üzerinde oluşturduğu etki gelir tahsilatına olumlu yönde tesir etmiştir.

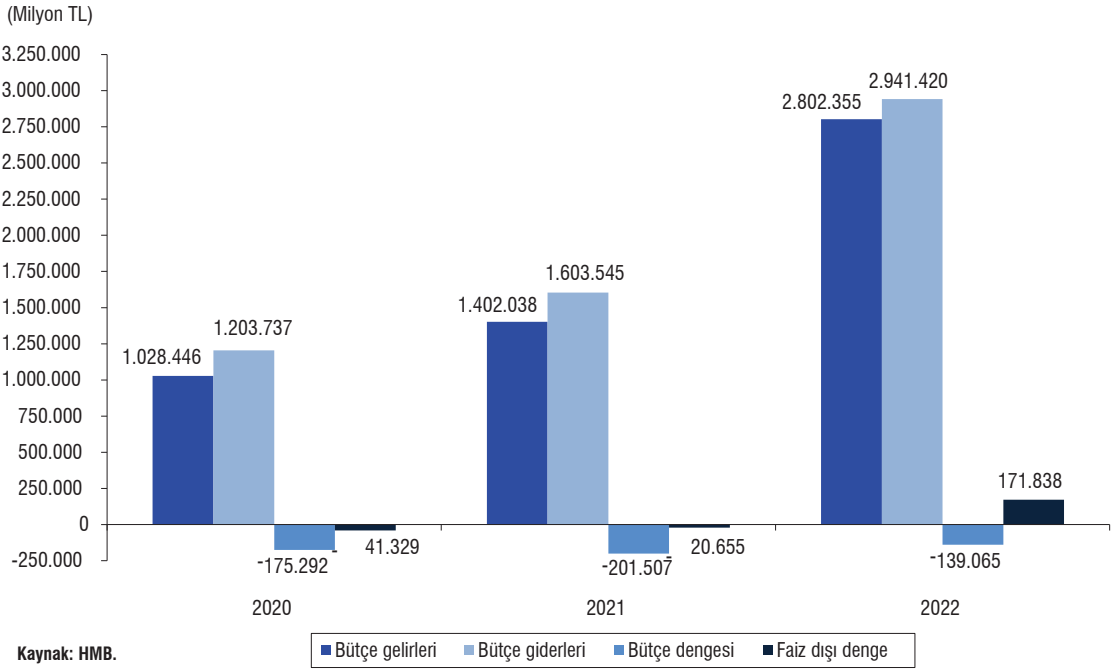
2022 yılı sonunda bütçe gelirleri bir önceki yıla göre %99,9 artarak 2.802.355 milyon TL’ye, bütçe giderleri de %83,4 artarak 2.941.420 milyon TL’ye yükselmiştir. 2021 yılında %15 artan bütçe açığı, bütçe giderlerine kıyasla daha yüksek oranlı artış gösteren bütçe gelirlerinin etkisiyle 2022 yılında %31 küçülerek 139.065 milyon TL olmuştur. 2021 yılında 20.655 milyon TL açık veren faiz dışı denge 2022 yılında 171.838 milyon TL fazla vermiştir. Bütçe gelirlerinin giderleri karşılama oranı %87,4’ten %95,3’e yükselmiştir (Tablo 80, Grafik 39).

Tablo 80. Merkezi Yönetim Bütçe Gerçekleşmesi

Bileşenler	(Cari Fiyatlarla, Milyon TL)							
	2020	2021	2022	Değişim (%)		GSYH’ye Oranı		
				2021	2022	2020	2021	2022
Bütçe giderleri	1.203.737	1.603.545	2.941.420	33,2	83,4	23,8	22,1	19,6
Faiz hariç giderler	1.069.775	1.422.693	2.630.517	33,0	84,9	21,2	19,6	17,5
Faiz giderleri	133.962	180.852	310.903	35,0	71,9	2,7	2,5	2,1
Bütçe gelirleri	1.028.446	1.402.038	2.802.355	36,3	99,9	20,4	19,3	18,7
Bütçe dengesi	-175.292	-201.507	-139.065	15,0	-31,0	-3,5	-2,8	-0,9
Faiz dışı denge	-41.329	-20.655	171.838	-50,0	-932,0	-0,8	-0,3	1,1

Kaynak: HMB, TÜİK.

⁴ TCMB Enflasyon Raporu, 2022-III

Grafik 39. Merkezi Yönetim Bütçe Gerçekleşmesi

Böylece ek bütçe ile belirlenmiş hedeflerin, bütçe giderleri 109.948 milyon TL, bütçe gelirleri 249.256 milyon TL üzerinde gerçekleşmiştir. Bütçe açığı 139.065 milyon TL ile hedeflenen değer 139.309 milyon TL altında gerçekleşirken 51.426 milyon TL fazla vermesi hedeflenen faiz dışı denge 171.838 milyon TL fazla ile sonuçlanmıştır.

2022 yılı merkezi yönetim bütçe giderlerinin cari fiyatlarla GSYH'ye oranı %22,1'den %19,6'ya, merkezi yönetim bütçe gelirlerinin GSYH'ye oranı %19,3'den %18,7'ye, merkezi yönetim bütçe açığının GSYH'ye oranı %2,8'den %0,9'a gerilemiştir. Faiz dışı merkezi yönetim bütçe dengesi GSYH'nin %1,1'i oranında fazla vermiştir.

1.4.4.1.1 Gelirler

Koronavirüs (Covid-19) salgını nedeniyle uygulanan kısıtlamaların kaldırılması ve ekonomideki canlanmaya bağlı olarak 2021 yılında %36,3 artan merkezi yönetim bütçe gelirleri, 2022 yılında vergi ve vergi dışı gelirlerde hedeflerin üzerinde meydana gelen artışların etkisiyle %99,9'luk artışla 2.802.355 milyon TL'ye yükselirken, hedeflenen değer 249.256 milyon TL üzerinde gerçekleşmiştir. Vergi gelirlerindeki yüksek oranlı artışta özellikle kurumlar vergisi, ithalde alınan katma değer vergisi ve özel tüketim vergisindeki artışlar etkili olmuştur (Tablo 81).

Tablo 81. Merkezi Yönetim Bütçe Gelirleri

Bileşenler				Değişim (%)		Pay (%)		
	2020	2021	2022	2021	2022	2020	2021	2022
	(Milyon TL)							
A- Genel bütçe gelirleri	999.147	1.364.107	2.740.573	36,5	100,9	97,2	97,3	97,8
1- Vergi gelirleri	833.251	1.164.988	2.353.286	39,8	102,0	81,0	83,1	84,0
Gelir ve kazanç üzerinden alınan vergiler	263.898	397.629	863.906	50,7	117,3	25,7	28,4	30,8
Gelir vergisi	158.842	219.656	356.454	38,3	62,3	15,4	15,7	12,7
Beyana dayanan gelir vergisi	8.250	13.850	18.866	67,9	36,2	0,8	1,0	0,7
Basit usulde gelir vergisi	228	237	82	4,0	-65,3	0,0	0,0	0,0
Gelir vergisi tevkifatı	147.251	201.368	329.151	36,8	63,5	14,3	14,4	11,7
Gelir geçici vergisi	3.113	4.200	8.355	34,9	98,9	0,3	0,3	0,3
Kurumlar vergisi	105.057	177.973	507.452	69,4	185,1	10,2	12,7	18,1
Beyana dayanan kurumlar vergisi	-268	13.968	9.179	-5.312,1	-34,3	0,0	1,0	0,3
Kurumlar vergisi tevkifatı	180	441	841	145,1	90,5	0,0	0,0	0,0
Kurumlar geçici vergisi	105.145	163.563	497.432	55,6	204,1	10,2	11,7	17,8
Mülkiyet üzerinden alınan vergiler	17.281	21.115	26.553	22,2	25,8	1,7	1,5	0,9
Veraset ve intikal vergisi	1.298	2.255	2.886	73,8	28,0	0,1	0,2	0,1
Motorlu taşıtlar vergisi	15.983	18.836	23.626	17,9	25,4	1,6	1,3	0,8
Değerli konut vergisi	0	23	40	-	75,6	0,0	0,0	0,0
Dahilde alınan mal ve hizmet vergileri	314.910	377.377	678.638	19,8	79,8	30,6	26,9	24,2
Dahilde alınan katma değer vergisi	71.555	123.458	175.135	72,5	41,9	7,0	8,8	6,2
Özel tüketim vergisi	207.283	205.392	419.791	-0,9	104,4	20,2	14,6	15,0
Banka ve sigorta muameleleri vergisi	27.069	33.029	58.638	22,0	77,5	2,6	2,4	2,1
Şans oyunları vergisi	3.464	6.092	10.300	75,9	69,1	0,3	0,4	0,4
Özel iletişim vergisi	4.488	6.618	9.298	47,5	40,5	0,4	0,5	0,3
Dijital hizmet vergisi	1.061	2.830	5.475	166,7	93,5	0,1	0,2	0,2
Dahilde alınan diğer mal ve hizmet vergileri	-10	-41	0	312,0	-100,0	0,0	0,0	0,0
Uluslararası ticaret ve muamelelerden alınan vergiler	185.452	297.477	658.042	60,4	121,2	18,0	21,2	23,5
Gümrük vergileri	25.637	34.444	76.517	34,4	122,1	2,5	2,5	2,7
İthalde alınan katma değer vergisi	159.206	261.885	578.965	64,5	121,1	15,5	18,7	20,7
Diğer dış ticaret gelirleri	609	1.148	2.560	88,5	123,0	0,1	0,1	0,1
Damga vergisi	20.964	28.203	41.943	34,5	48,7	2,0	2,0	1,5
Harçlar	30.741	42.085	76.645	36,9	82,1	3,0	3,0	2,7
Başka yerde sınıflandırılmayan diğer vergiler	4	1.103	7.558	27.464,7	585,5	0,0	0,1	0,3
2- Vergi dışı diğer gelirler	165.896	199.119	387.287	20,0	94,5	16,1	14,2	13,8
B- Özel bütçeli idarelerin gelirleri	21.536	28.958	48.936	34,5	69,0	2,1	2,1	1,7
C- Düzenleyici ve denetleyici kurumların gelirleri	7.762	8.972	12.847	15,6	43,2	0,8	0,6	0,5
Toplam	1.028.446	1.402.038	2.802.355	36,3	99,9	100,0	100,0	100,0

Kaynak: HMB.

Merkezi yönetim bütçe gelirleri içinde en büyük paya sahip olan vergi gelirleri %102 artarak 2.353.286 milyon TL olmuştur. Böylece vergi gelirleri 2.185.950 milyon TL olarak hedeflenen değer 167.336 milyon TL üzerinde gerçekleşmiştir. 2021 yılında vergi gelirlerinin toplam merkezi yönetim bütçe gelirleri içinde %83,1 olan payı 2022 yılında %84'e yükselmiştir.

Gelir ve kazanç üzerinden alınan vergiler 2022 yılında bir önceki yıla göre %117,3 artışla 863.906 milyon TL'ye yükselirken toplam gelirler içindeki payı 2,4 puanlık artışla %30,8 olmuştur. Bu vergilerin 356.454 milyon TL'sini gelir vergisi, 507.452 milyon TL'sini kurumlar vergisi oluşturmuştur. 2021 yılına göre gelir vergisi tahsilatı %62,3, kurumlar vergisi tahsilatı %185,1 artış göstermiştir. Gelir vergisi içinde gelir geçici vergisi %98,9, gelir vergisi tevkifatı %63,5

ve beyana dayanan gelir vergisi %36,2 artış gösterirken, basit usulde gelir vergisi tahsilatında %65,3 düşüş olmuştur. Kurumlar vergisindeki yüksek oranlı artışta kurumlar geçici vergisindeki %204,1'lik yüksek oranlı artışın yanı sıra kurumlar vergisi tevkifatındaki %90,5'lik artış etkili olurken, beyana dayanan kurumlar vergisinde %34,3 düşüş gerçekleşmiştir. Toplam merkezi yönetim bütçe gelirleri içinde gelir vergisinin payı %12,7, kurumlar vergisinin payı %18,1 olmuştur.

Mülkiyet üzerinden alınan vergiler 2021 yılına göre %25,8 artarak 26.553 milyon TL olurken, bunun altında yer alan veraset ve intikal vergisi %28'lik artışla 2.886 milyon TL'ye, motorlu taşıtlar vergisi %25,4'lük artışla 23.626 milyon TL'ye ve değerli konut vergisi %75,6'lık artışla 40 milyon TL'ye yükselmiştir.

Dahilde alınan mal ve hizmet vergileri %79,8 artarak 678.638 milyon TL'ye yükselirken, merkezi yönetim toplam bütçe gelirleri içindeki payı %26,9'dan %24,2'ye gerilemiştir. 2022 yılında dahilde alınan katma değer vergisi %41,9 artarak 175.135 milyon TL'ye, özel tüketim vergisi %104,4 artarak 419.791 milyon TL'ye, banka ve sigorta muameleleri vergisi %77,5 artarak 58.638 milyon TL'ye yükselmiştir.

Vergi gelirleri içinde gelir ve kazanç üzerinden alınan vergiler, mülkiyet üzerinden alınan vergiler ve başka yerde sınıflandırılmayan diğer vergiler toplamından oluşan dolaysız vergiler %113,9'lük artışla 898.017 milyon TL'ye, dahilde alınan mal ve hizmet vergileri, uluslararası ticaret ve muamelelerden alınan vergiler, damga vergisi ve harçlardan oluşan dolaylı vergiler %95,3'lük artışla 1.455.268 milyon TL'ye yükselmiştir. Toplam vergi gelirleri içinde dolaysız vergilerin payı %38,2, dolaylı vergilerin payı %61,8 olmuştur.

2022 yılında vergi dışı diğer gelirler %94,5 artarak 387.287 milyon TL olarak gerçekleşirken, toplam merkezi yönetim bütçe gelirleri içindeki payı %14,2'den %13,8'e gerilemiştir.

Özel bütçeli idarelerin gelirleri %69 artarak 48.936 milyon TL'ye, düzenleyici ve denetleyici kurumların gelirleri %43,2 artarak 12.847 milyon TL'ye yükselmiştir.

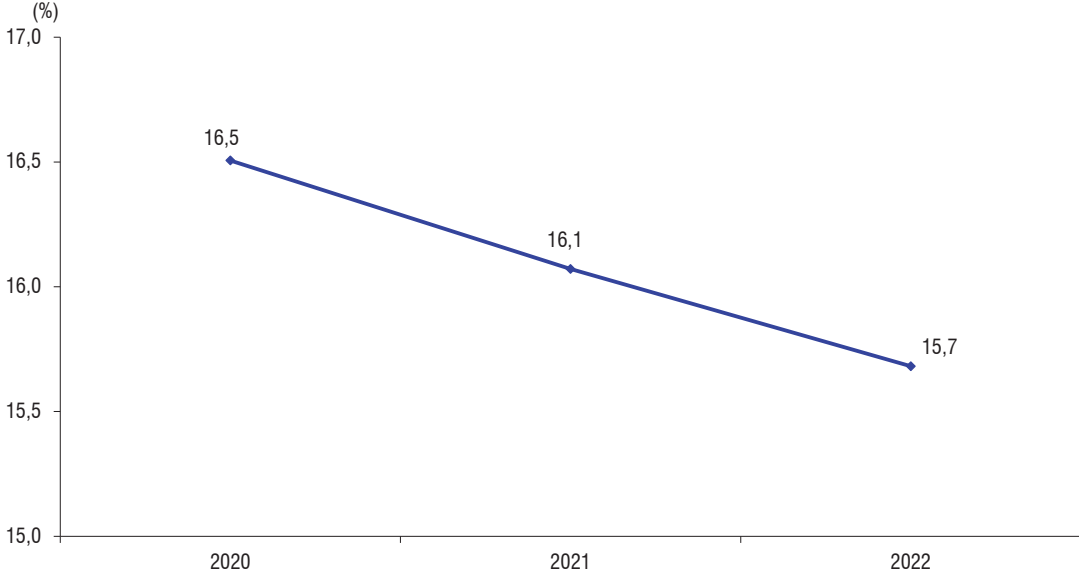
Toplam vergi gelirlerinin GSYH'ye oranı olarak tanımlanan vergi yükü, 2022 yılında 0,4 puanlık azalış ile %16,1'den %15,7'ye gerilemiştir (Tablo 82, Grafik 40).

Tablo 82. Vergi Yükü ve Vergi Esnekliği Katsayıları

Gösterge	2020	2021	2022
Toplam vergi yükü	16,5	16,1	15,7
Toplam vergi esnekliği	1,4	0,9	1,0
Gelir+kurumlar vergisi esnekliği	0,5	1,2	1,1

Kaynak: HMB, TÜİK.

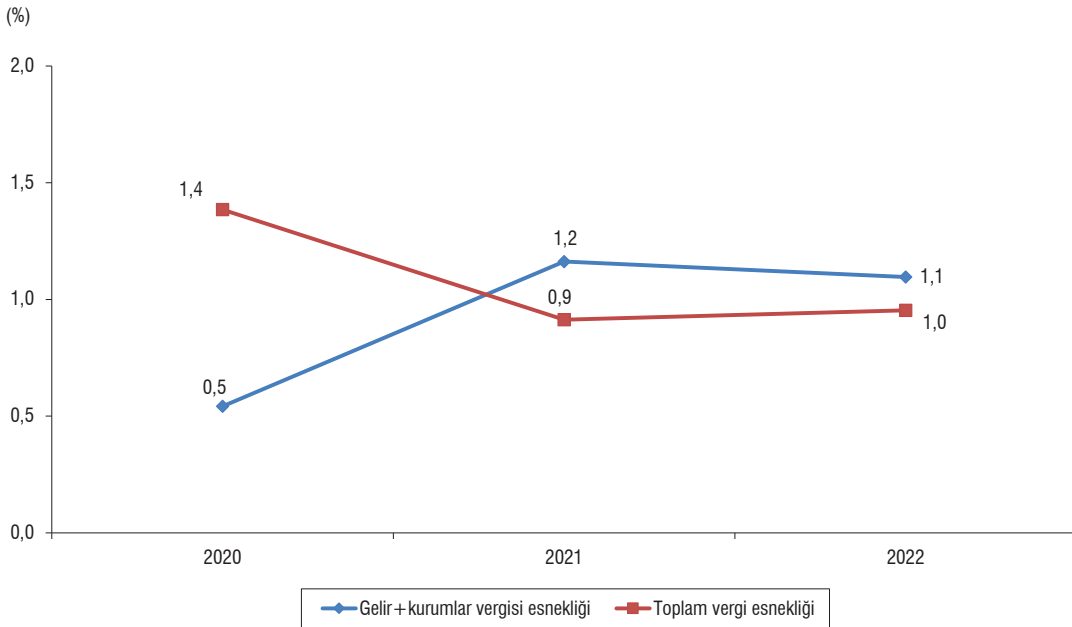
Grafik 40. Vergi Yüğü

Kaynak: HMB, TÜİK.

Vergi gelirlerinin GSYH'deki değışmelere karşı duyarlılığını gösteren vergi esnekliği katsayısı 2022 yılında 0,1 puanlık artışla %1'e yükselirken, gelir ve kurumlar vergisi esnekliği 0,1 puan azalarak %1,1'e düşmüştür (Grafik 41).

Grafik 41. Vergi Esnekliği Katsayıları

Kaynak: HMB, TÜİK.

1.4.4.1.2 Giderler

2022 yılında merkezi yönetim bütçe giderleri bir önceki yıla göre %83,4 artarak 1.603.545 milyon TL'den 2.941.420 milyon TL'ye yükselirken, bütçe hedefinin 109.948 milyon TL üzerinde gerçekleşmiştir (Tablo 83).

Tablo 83. Merkezi Yönetim Bütçe Giderleri

Bileşenler	(Milyon TL)								
	2020	2021	2022	Değişim (%)		Pay (%)			
				2021	2022	2020	2021	2022	
A-Faiz hariç giderler	1.069.775	1.422.693	2.630.517	33,0	84,9	88,9	88,7	89,4	
Personel giderleri	287.785	346.279	615.278	20,3	77,7	23,9	21,6	20,9	
SGK'ya devlet primi giderleri	48.294	57.380	96.842	18,8	68,8	4,0	3,6	3,3	
Mal ve hizmet alım giderleri	96.971	133.455	257.076	37,6	92,6	8,1	8,3	8,7	
Savunma ve güvenlik	33.005	36.425	76.336	10,4	109,6	2,7	2,3	2,6	
Sağlık giderleri	534	641	991	20,0	54,6	0,0	0,0	0,0	
Borçlanma genel giderleri	859	1.142	8.257	33,0	622,9	0,1	0,1	0,3	
Diğer mal ve hizmet alım giderleri	62.573	95.247	171.492	52,2	80,1	5,2	5,9	5,8	
Cari transferler	498.063	626.828	1.126.152	25,9	79,7	41,4	39,1	38,3	
Görevlendirme giderleri	11.006	41.928	48.387	281,0	15,4	0,9	2,6	1,6	
Hazine yardımları	275.858	294.324	449.696	6,7	52,8	22,9	18,4	15,3	
Kar amacı gütmeyen kuruluşlara yapılan transferler	3.976	5.551	9.310	39,6	67,7	0,3	0,3	0,3	
Hanehalkına yapılan transferler	7.661	9.152	14.134	19,5	54,4	0,6	0,6	0,5	
Tarımsal destekleme ödemeleri	21.944	24.125	39.642	9,9	64,3	1,8	1,5	1,3	
Hanehalkına yapılan diğer transferler	25.407	42.125	157.880	65,8	274,8	2,1	2,6	5,4	
Sosyal amaçlı transferler	22.990	26.907	44.385	17,0	65,0	1,9	1,7	1,5	
Yurt dışına yapılan transferler	4.971	6.308	10.642	26,9	68,7	0,4	0,4	0,4	
Gelirden ayrılan paylar	124.249	176.408	352.076	42,0	99,6	10,3	11,0	12,0	
Sermaye giderleri	93.742	131.282	276.403	40,0	110,5	7,8	8,2	9,4	
Sermaye transferleri	15.171	25.492	48.822	68,0	91,5	1,3	1,6	1,7	
Borç verme	29.750	101.978	209.944	242,8	105,9	2,5	6,4	7,1	
B-Faiz giderleri	133.962	180.852	310.903	35,0	71,9	11,1	11,3	10,6	
Toplam	1.203.737	1.603.545	2.941.420	33,2	83,4	100,0	100,0	100,0	

Kaynak: HMB.

Personel giderleri, SGK'ya devlet primi giderleri, mal ve hizmet alım giderleri, cari transferler, sermaye giderleri ve transferlerindeki artışın desteklediği faiz hariç giderler, faiz giderleri ile birlikte bütçe giderlerindeki artışın belirleyicisi olmuştur.

2022 yılında faiz dışı harcamalar %84,9 artarak 2.630.517 milyon TL'ye yükselmiştir. Personel giderleri %77,7 artışla 615.278 milyon TL'ye, Sosyal Güvenlik Kurumuna devlet primi giderleri %68,8 artışla 96.842 milyon TL'ye, mal ve hizmet alım giderleri %92,6 artışla 257.076 milyon TL'ye, cari transferler %79,7 artışla 1.126.152 milyon TL'ye, sermaye giderleri %110,5 artışla 276.403 milyon TL'ye, sermaye transferleri %91,5 artışla 48.822 milyon TL'ye, borç verme %105,9 artışla 209.944 milyon TL'ye yükselmiştir.

Merkezi yönetim bütçe giderlerinin önemli bir kısmını oluşturan cari transferler ve personel giderlerinin toplam bütçe giderleri içindeki payı 2022 yılında sırasıyla %38,3 ve %20,9'a gerilerken,

SGK'ye devlet primi giderlerinin payı da %3,3'e gerilemiştir. Mal ve hizmet alım giderlerinin payı %8,7'ye, sermaye giderlerinin payı %9,4'e, sermaye transferlerinin payı %1,7'ye ve borç vermenin payı %7,1'e yükselmiştir.

Faiz harcamaları bütçe finansman ihtiyacı nedeniyle %71,9'luk artışla 180.852 milyon TL'den 310.903 milyon TL'ye yükselmiştir. Faiz giderlerinin merkezi yönetim bütçe giderleri içindeki payı 0,7 puanlık düşüşle % 10,6'ya gerilemiştir.

1.4.4.2 Fonlar

2022 yılında fon dengesi kapsamında, bütçe içi Destekleme ve Fiyat İstikrar Fonu ile bütçe dışı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu, Savunma Sanayii Destekleme Fonu ve Özelleştirme Fonu olmak üzere 4 fon takip edilmiştir.

2022 yılında kamu kesimi genel dengesinde yer alan fonların gelirlerinin %83,8 artışla 82.711 milyon TL, giderlerinin %139,5 artışla 80.461 milyon TL olarak gerçekleşmesi, böylece fon dengesinin 2.250 milyon TL fazla vermesi beklenmektedir (Tablo 84).

Tablo 84. Fon Dengesi ⁽¹⁾

Bileşenler	2020	2021	2022 ⁽²⁾	(Cari Fiyatlarla, Milyon TL)	
				Değişim (%)	
				2021	2022
A. Fon gelirleri	33.812	44.989	82.711	33,1	83,8
Vergi gelirleri	22.541	35.046	71.938	55,5	105,3
Vergi dışı normal gelirler	7.804	5.270	5.986	-32,5	13,6
Faktör gelirleri (net)	0	0	0	-	-
Cari transferler (net)	0	0	0	-	-
Sermaye transferleri (net)	3.467	4.673	4.786	34,8	2,4
B. Fon giderleri	33.150	33.597	80.461	1,3	139,5
Cari giderler	21.552	26.179	59.577	21,5	127,6
Faktör giderleri (net)	12	21	38	75,0	81,0
Sabit sermaye yatırımları	0	0	0	-	-
Cari transferler (net)	11.586	7.397	20.845	-36,2	181,8
Sermaye transferleri (net)	0	0	0	-	-
C. Gelir-gider farkı	662	11.392	2.250	1.620,8	-80,2
D. Finansman	-662	-11.392	-2.250	1.620,8	-80,2
Dış borç kullanımı	0	0	0	-	-
Dış borç ödemesi	0	0	0	-	-
İç borç-alacak ilişkisi (net)	-311	-407	-652	30,9	60,2
Kasa-banka değişimi	-351	-10.985	-1.598	3.029,6	-85,5

Kaynak: SBB.

(1): İşsizlik Sigortası Fonu hariçtir.

(2): Gerçekleşme tahmini.

1.4.4.3 Kamu İktisadi Teşebbüsleri

2023 yılı Cumhurbaşkanlığı Yıllık Programında yer aldığı şekliyle, 2022 yılı Ekim ayı itibarıyla 233 sayılı Kanun Hükmünde Kararname kapsamında faaliyet gösteren 19 kamu iktisadi teşebbüsü (KİT), özelleştirme kapsamında bulunan ve % 50'den fazla kamu payı olan Türkiye Denizcilik İşletmeleri A.Ş. ve Sümer Holding A.Ş. KİT dengesi kapsamında izlenmektedir.

2022 yılında işletmeci KİT gelirlerinin %185,2'lik artışla 1.369.630 milyon TL'ye, giderlerinin de %280'lik artışla 1.799.593 milyon TL'ye yükselmesi beklenmektedir (Tablo 85).

Tablo 85. İşletmeci KİT Finansman Dengesi

Bileşenler	2020	2021	2022 ⁽¹⁾	(Cari Fiyatlarla, Milyon TL)	
				Değişim (%)	
				2021	2022
A. Toplam gelirler	213.745	480.253	1.369.630	124,7	185,2
I. İşletme gelirleri	182.652	342.012	1.051.747	87,2	207,5
1. Mal ve hizmet satış hasılatı	154.810	279.055	944.843	80,3	238,6
2. Diğer gelirler	27.842	62.957	106.904	126,1	69,8
II. Kurum bünyesinde kalan fonlar	13.077	28.170	34.615	115,4	22,9
1. Amortismanlar	6.692	8.704	13.736	30,1	57,8
2. Karşılıklar	6.385	19.466	20.878	204,9	7,3
III. Bütçe ve fonlar	18.016	110.071	283.269	511,0	157,4
IV. Diğer gelirler	0	0	0	-	-
B. Toplam giderler	211.531	473.635	1.799.593	123,9	280,0
I. İşletme giderleri	182.989	414.957	1.616.380	126,8	289,5
1. Mal ve hizmet satış maliyeti	139.263	325.525	1.424.366	133,7	337,6
2. Diğer giderler	43.727	89.432	192.013	104,5	114,7
II. Yatırım harcamaları	23.638	39.165	75.499	65,7	92,8
III. Stok artışı	765	11.840	108.095	1.447,7	813,0
IV. Sabit kıymet artışı	-1.151	110	-10.928	-109,6	-10.034,5
V. Dolaysız vergiler	2.827	4.348	5.368	53,8	23,5
VI. Temettü ödemeleri	1.879	3.027	3.596	61,1	18,8
VII. Diğer giderler	582	188	1.583	-67,7	742,0
C. Gelir-gider farkı	2.213	6.618	-429.963	199,1	-6.596,9
D. Finansman	-2.213	-6.618	429.963	199,1	-6.596,9
I. Kasa banka değişimi	-10.177	-10.064	-40.813	-1,1	305,5
II. İç borçlanma (net)	4.443	-44.136	397.742	-1.093,4	-1.001,2
III. Dış borçlanma (net)	3.520	47.582	73.034	1.251,8	53,5

Kaynak: SBB.

(1): Gerçekleşme tahmini.

1.4.4.4 Kamu Finansman Açığı

2021 yılında 183.943 milyon TL açık veren kamu kesimi dengesinin, 2022 yılında 539.770 milyon TL açık vereceği, 2021 yılında 3.091 milyon TL açık veren bütçe faiz ödemeleri hariç kamu kesimi finansman dengesinin, 2022 yılında 228.867 milyon TL açık vereceği tahmin edilmektedir (Tablo 86).

Tablo 86. Kamu Kesimi Borçlanma Gereği

Bileşenler	(Cari Fiyatlarla, Milyon TL)					
				GSYH'ye Oranı		
	2020	2021	2022 ⁽¹⁾	2020	2021	2022 ⁽¹⁾
Merkezi yönetim bütçesi	175.292	201.507	139.065	3,5	2,8	0,9
KİT	-274	-6.692	430.019	0,0	-0,1	2,9
İşletmeci	-2.213	-6.618	429.963	0,0	-0,1	2,9
Özelleştirme kapsamındaki kuruluşlar	1.940	-74	56	0,0	0,0	0,0
Mahalli idareler	-3.717	-5.420	1.298	-0,1	-0,1	0,0
Döner sermaye	503	-6.476	-836	0,0	-0,1	0,0
Sosyal güvenlik kuruluşları	-1.590	-45	0	0,0	0,0	0,0
İşsizlik Sigortası Fonu	28.329	12.461	-27.526	0,6	0,2	-0,2
Fonlar	-662	-11.392	-2.250	0,0	-0,2	0,0
Borçlanma gereği	197.881	183.943	539.770	3,9	2,5	3,6
Bütçe faiz ödemeleri	133.962	180.852	310.903	2,7	2,5	2,1
Faiz dışı borçlanma gereği	63.919	3.091	228.867	1,3	0,0	1,5

Kaynak: SBB, HMB.

Not: (-) işareti fazlayı göstermektedir.

(1): Gerçekleşme tahmini.

2022 yılında kamu kesimi borçlanma gereğinin % 193,4'lük artışla 539.770 milyon TL'ye yükselmesi öngörülmektedir. Bunun bileşenlerini oluşturan merkezi yönetim bütçe açığı bir önceki yıla göre %31 azalarak 139.065 milyon TL'ye gerilerken, işletmeci KİT'lerin 430.019 milyon TL ve mahalli idarelerin 1.298 milyon TL açık, İşsizlik Sigortası Fonunun 27.526 milyon TL, fonların 2.250 milyon TL ve döner sermayeli kuruluşların 836 milyon TL fazla vermesi beklenmektedir.

2022 yılında merkezi yönetim bütçe açığının GSYH'ye oranı %2,8'den %0,9'a, bütçe faiz ödemelerinin GSYH'ye oranı %2,5'den %2,1'e gerilemiştir. Kamu kesimi borçlanma gereğinin GSYH'ye oranının bir önceki yıla göre 1,1 puan artarak %3,6 seviyesinde gerçekleşeceği öngörülmektedir.

1.4.4.5 Özelleştirme

Özelleştirme ile devletin asli görevleri olan adalet ve güvenliğin sağlanması yolundaki harcamalar ile özel sektör tarafından yüklenilemeyecek altyapı yatırımlarına yönelmesi, ekonomideki sınıai ve ticari aktivitesinin en aza indirilmesi hedeflenirken, rekabete dayalı piyasa ekonomisinin oluşturulması, devlet bütçesi üzerindeki KİT finansman yükünün azaltılması, sermaye piyasasının geliştirilmesi ve atıl tasarrufların ekonomiye kazandırılması, bu yolla elde edilecek kaynakların altyapı yatırımlarına kanalize edilebilmesi amaçlanmıştır.

Özelleştirme İdaresi Başkanlığının bu kapsamda 1984 yılından bu yana sürdürdüğü özelleştirme çalışmaları, son yıllarda özelleştirme kapsamındaki kuruluşların büyük bölümünde özelleştirme çalışmalarının tamamlanmasıyla birlikte oldukça yavaşlamıştır.

2021 yılında 413.098 bin dolar olan özelleştirme işlemi tutarı, 2022 yılında %22,1'lik artışla 504.223 bin dolara yükselmiştir. 2022 yılındaki özelleştirme tutarının 441.199 bin dolarını taşınmaz

satışları, 59.104 bin dolarını tesis-işletme satış/devri, 3.910 bin dolarını kamu kurumlarına devir ve 10 bin dolarını hisse satışları oluşturmuştur. 1986 yılından bu yana toplam 71.299 milyon dolar tutarında özelleştirme uygulaması gerçekleştirilmiştir (Tablo 87).

Tablo 87. Özelleştirme İşlemleri

İşlemler	1986-2019	2020	2021	2022	(Bin Dolar)
					Birikimli Toplam 1986-2022
Hisse satışı	46.099.866	-	-	10	46.099.876
Tesis-işletme satış/devri	17.527.556	-	174.770	59.104	17.761.430
Otel/sosyal tesis satışı	673.688	-	14.788	-	688.476
Taşınmaz satışı	3.921.898	21.992	187.234	441.199	4.572.323
Diğer varlık satış/devri	710.261	-	34.890	-	745.151
Kamu kurumlarına devir	1.426.317	278	1.416	3.910	1.431.921
Toplam	70.359.586	22.270	413.098	504.223	71.299.177

Kaynak: ÖİB.

1986-2022 yıllarını kapsayan birikimli sonuçlara göre toplam özelleştirme gelirlerinin %64,7'si hisse satışı, %24,9'u tesis-işletme satış/devri, %6,4'ü taşınmaz satışı, %2'si kamu kurumlarına devir, %1'i diğer varlık satış/devri ve %1'i, otel/sosyal tesis satışından elde edilmiştir.

1.4.4.6 Merkezi Yönetim Borç Stoku

2002 yılından bu yana yürütülmekte olan merkezi yönetim bütçe açığının finansmanına yönelik stratejik ölçütlere dayalı borçlanma politikasına 2022 yılında da devam edilmiştir. Uygulanan borçlanma politikasıyla risk, maliyet unsurları ve piyasa koşulları birlikte değerlendirilerek, maliyetlerin en uygun seviyeye indirilmesi amaçlanmıştır⁵.

Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından açıklanan 2022 yılı Finansman Programında; borçlanmanın ağırlıklı olarak TL cinsinden yapılması, piyasa çeşitliliğinin sağlanması amacıyla uluslararası piyasalarda ABD dolarının yanında imkan olması durumunda diğer döviz cinslerinden de ihraç yapılması, faiz giderlerinin optimal şekilde yönetilmesini teminen uygun enstrüman ve vade bileşimi dikkate alınarak, gelecek 12 ayda faizi yenilenecek senetler ile vadesine 12 aydan az kalmış senetlerin payının belirli bir seviyede tutulması, nakit ve borç yönetiminde oluşabilecek likidite riskinin azaltılması amacıyla nakit rezervinin güçlü tutulması amaçlanmıştır.

2022 yılında mali disiplin gözetilerek ekonomik programlar, para ve maliye politikaları ile uyumlu borç yönetimi politika uygulamalarına devam edilmiştir.

2021 yılında 2.747.818 milyon TL olan merkezi yönetim toplam borç stoku, 2022 yılında %46,8 artarak 4.033.241 milyon TL'ye yükselmiştir. 2021 yılında %24,6 artan merkezi yönetim iç borç stoku 2022 yılında %44,2 artışla 1.905.331 milyon TL'ye yükselmiştir. 2021 yılında %89,6 artan dış borç stoku 2022 yılında %49,2 artışla 2.127.910 milyon TL olmuştur.

⁵ Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2022 Yılı Bütçe Gerekçesi

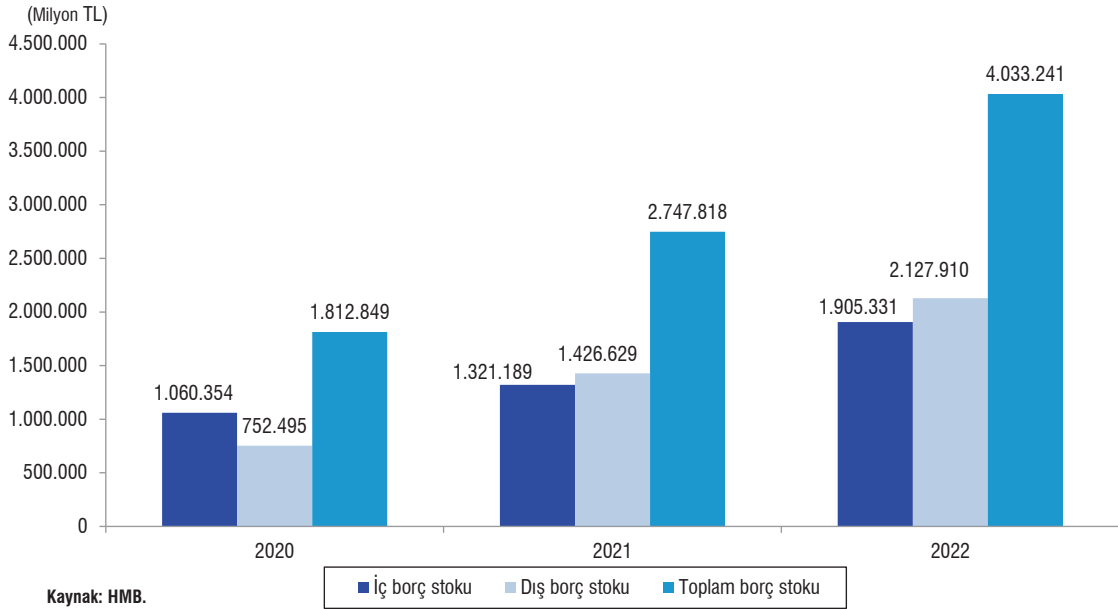
Dolar cinsinden iç borç stoku %0,1 artarak 101.715 milyon dolara, dış borç stoku da %3,5 artarak 113.598 milyon dolara yükselmiş, böylece merkezi yönetim toplam borç stoku %1,9 artarak 215.313 milyon dolar seviyesine çıkmıştır (Tablo 88, Grafik 42).

Tablo 88. Merkezi Yönetim Toplam Borç Stoku

Bileşenler	2020	2021	2022	Değişim (%)	
				2021	2022
			(Milyon TL)		
İç borç stoku	1.060.354	1.321.189	1.905.331	24,6	44,2
Dış borç stoku	752.495	1.426.629	2.127.910	89,6	49,2
Toplam borç stoku	1.812.849	2.747.818	4.033.241	51,6	46,8
			(Milyon \$)		
İç borç stoku	144.193	101.623	101.715	-29,5	0,1
Dış borç stoku	102.317	109.732	113.598	7,2	3,5
Toplam borç stoku	246.510	211.355	215.313	-14,3	1,9
			Pay (%)		
İç borç stoku	58,5	48,1	47,2		
Dış borç stoku	41,5	51,9	52,8		
Toplam borç stoku	100,0	100,0	100,0		
			GSYH'ye Oranı		
İç borç stoku	21,0	18,2	12,7		
Dış borç stoku	14,9	19,7	14,2		
Toplam borç stoku	35,9	37,9	26,9		

Kaynak: HMB.

Grafik 42. Merkezi Yönetim Borç Stoku

2022 yılında merkezi yönetim borç stoku içinde iç borç stokunun payı %48,1'den %47,2'ye gerilerken, dış borç stokunun payı %51,9'dan %52,8'e yükselmiştir.

2022 yılında iç borç stokunun GSYH'ye oranı 5,5 puan azalarak %12,7'ye, dış borç stokunun GSYH'ye oranı 5,5 puan azalarak %14,2'ye, merkezi yönetim toplam borç stokunun GSYH'ye oranı 11 puan azalarak %26,9'a düşmüştür.

2022 yılında toplam 482.758 milyon TL tutarında iç borç ödemesi yapılmıştır. Bunun %57,4'ü olan 276.863 milyon TL'lik kısmını anapara, %42,6'sı olan 205.895 milyon TL'lik kısmını ise faiz ödemeleri oluşturmuştur. 2022 yılında 373.595 milyon TL'lik net iç borçlanma gerçekleştirilmiştir. 2021 yılına göre net borçlanma %328,4, toplam ödeme %9,5 artmıştır (Tablo 89).

Tablo 89. Merkezi Yönetim İç Borç Stoku

(Milyon TL)

Yıllar	Ödemeler			Borçlanma			Değişim (%)	
	Anapara	Faiz	Toplam	Satış	Ödeme	Net Borçlanma		
2020	218.159	95.748	313.907	442.290	218.159	224.131	1.060.354	40,4
2021	315.116	125.883	440.999	402.316	315.116	87.200	1.321.189	24,6
2022 ⁽¹⁾	276.863	205.895	482.758	650.458	276.863	373.595	1.800.484	36,3

Kaynak: HMB.

(1): Geçici

2021 yılında %17,5 olan iç borçlanmanın ağırlıklı ortalama maliyeti, 2022 yılında 1,2 puan azalarak %16,3 seviyesine gerilemiştir. 2021 yılında 53,5 ay olan iç borçlanmanın ortalama vadesi, 2022 yılında 70 aya yükselmiştir (Tablo 90).

Tablo 90. İç Borçlanmanın Ortalama Vadesi ve Maliyeti

Bileşenler	2020	2021	2022 ⁽¹⁾
Birikimli Vade (Ay) ⁽²⁾	34,0	53,5	70,0
Bileşik Faiz (%) ⁽³⁾	10,5	17,5	16,3

Kaynak: HMB.

(1): Geçici.

(2): Nakit iç borçlanmayı içermektedir.

(3): TL cinsi sabit getirili iç borçlanmanın ağırlıklı ortalama maliyetidir.

2022 yılında 4.033.241 milyon TL olan toplam merkezi yönetim borç stokunun 1.392.129 milyon TL'lik kısmını Türk lirası cinsinden borç senetleri, 2.641.112 milyon TL'lik kısmını döviz cinsinden borç senetleri oluşturmuştur. Toplam merkezi yönetim borç stoku içinde Türk lirası cinsinden borç senetlerinin payı %34,5, döviz cinsinden borç senetlerinin payı %65,5 olmuştur (Tablo 91).

Tablo 91. Merkezi Yönetim Borç Stoku Döviz/Faiz Yapısı ⁽¹⁾

Bileşenler	Stok Değeri (Milyon TL)			Pay (%)		
	2020	2021	2022 ⁽²⁾	2020	2021	2022
Sabit	1.271.427	1.919.632	2.862.145	70,1	69,9	71,0
Değişken	290.525	536.539	773.434	16,0	19,5	19,2
TÜFE'ye endeksli	250.897	291.648	397.662	13,8	10,6	9,9
Toplam borç stoku	1.812.849	2.747.819	4.033.241	100,0	100,0	100,0
Sabit	401.137	435.686	722.770	22,1	15,9	17,9
Değişken	142.402	205.861	271.697	7,9	7,5	6,7
TÜFE'ye endeksli	250.897	291.648	397.662	13,8	10,6	9,9
Türk Lirası cinsinden	794.436	933.195	1.392.129	43,8	34,0	34,5
Sabit	870.290	1.483.945	2.139.375	48,0	54,0	53,0
Değişken	148.123	330.678	501.737	8,2	12,0	12,4
Döviz	1.018.413	1.814.623	2.641.112	56,2	66,0	65,5
Sabit	591.666	695.984	1.044.330	32,6	25,3	25,9
Değişken	217.790	333.558	463.339	12,0	12,1	11,5
TÜFE'ye endeksli	250.897	291.648	397.662	13,8	10,6	9,9
İç borç stoku	1.060.353	1.321.190	1.905.331	58,5	48,1	47,2
Sabit	679.760	1.223.648	1.817.815	37,5	44,5	45,1
Değişken	72.735	202.981	310.095	4,0	7,4	7,7
Dış borç stoku	752.495	1.426.629	2.127.910	41,5	51,9	52,8

Kaynak: HMB.

(1): İç ve dış borç stoku ana para yükümlülüklerinden oluşmaktadır.

(2): Geçici.

Toplam borç stokunun %71'ini sabit faizli, %19,2'sini değişken faizli ve %9,9'unu TÜFE'ye endeksli senetler oluşturmuştur. Toplam borç stoku içinde Türk lirasına endeksli sabit faizli senetlerin payı %17,9, değişken faizli senetlerin payı %6,7 ve TÜFE'ye endeksli senetlerin payı %9,9 olurken, dövizde endeksli sabit faizli senetlerin payı %53, değişken faizli senetlerin payı %12,4 olmuştur.

2022 yılında bir önceki yıla göre iç borç stokunun elinde bulunduranlara göre dağılımında; bankacılık kesiminin payı %72,7'den %76,9'a yükselirken, banka dışı kesimin payı %19,6'dan %17,5'e gerilemiş, TCMB'nin %4,8'lik payında değişiklik olmamıştır. Toplam iç borç stoku içinde bankacılık kesimi altında yer alan kamu bankalarının payı %36,3, özel bankaların payı %22,3, yabancı bankaların payı %10,9, kalkınma ve yatırım bankalarının payı %1,2 ve katılım bankalarının payı %6,2 olmuştur. Toplam borç stoku içinde banka dışı kesimde yer alan gerçek kişilerin payı %0,7, tüzel kişilerin payı %10,9 ve menkul kıymet yatırım fonlarının payı %6 olmuştur. Böylece iç borç stoku içinde yurt içi yerleşiklerin payı %97,1'den %99,2'ye yükselirken, yurt dışı yerleşiklerin payı %2,9'dan %0,8'e gerilemiştir (Tablo 92).

Tablo 92. İç Borç Stokunun Elinde Bulunduranlara Göre Dağılımı ⁽¹⁾

Bileşenler	Stok Değeri (Milyon TL)			Pay (%)		
	2020	2021	2022	2020	2021	2022
Bankacılık kesimi	823.004	1.119.609	2.375.328	67,8	72,7	76,9
Kamu bankaları	423.783	594.869	1.120.417	34,9	38,6	36,3
Özel bankalar	222.914	290.368	690.614	18,4	18,9	22,3
Yabancı bankalar	92.556	122.711	335.657	7,6	8,0	10,9
Kalkınma ve yatırım bankaları	18.882	19.058	36.520	1,6	1,2	1,2
Katılım bankaları	64.869	92.603	192.119	5,3	6,0	6,2
Banka dışı kesim	252.627	301.651	542.348	20,8	19,6	17,5
Gerçek kişiler	11.579	13.568	20.799	1,0	0,9	0,7
Tüzel kişiler	161.370	182.560	335.595	13,3	11,9	10,9
Menkul kıymet yatırım fonları	79.678	105.523	185.955	6,6	6,9	6,0
TCMB ⁽²⁾	89.294	73.844	149.751	7,4	4,8	4,8
Yurt içi yerleşikler toplamı	1.164.925	1.495.104	3.067.427	96,0	97,1	99,2
Yurt dışı yerleşikler	48.310	45.195	23.309	4,0	2,9	0,8
Toplam	1.213.235	1.540.299	3.090.736	100,0	100,0	100,0

Kaynak: HMB.

(1): Stok verileri Resmi Gazete fiyatlarıyla değerlendirilmiştir. Repo vb. teminat işlemlerinde kullanılan DİBS'ler, teminatı veren tarafın bulunduğu alt sektörün verisi içerisinde gösterilmektedir.

(2): Açık piyasa işlemlerinden kaynaklanan tutarları kapsamaktadır.

1.4.5 Altın Fiyatları

2022 yılında dünya altın fiyatları inişli ve çıkışlı bir seyir izlemiştir. 2021 yılı sonunda 1.793 Amerikan doları olan altının ons fiyatı, 2022 yılının ilk altı ayında küçük dalgalanmalar göstermekle birlikte bu değer üzerinde kalmıştır. Yılın ikinci yarısında ise genel olarak sınırlı düzeyde aşağı yönlü hareketlenmeler gösteren altının ons fiyatı, yıl sonunda bir önceki yıla göre 1 dolar artarak 1.794 dolar olmuştur. Yüksek enflasyona rağmen altın fiyatlarındaki durağanlıkta gelişen ülke merkez bankalarının altın alımının düşük kalması, kripto paraların alternatif olarak düşünülmesi ve yatırımcıların hisse senetlerini tercih etmelerinin etkili olduğu söylenebilir.

2021 yılı ortalaması 1.800 Amerikan doları olan altının ons fiyatı, 2022 yılında 1.802 Amerikan dolarına yükselmiştir. İç piyasalarda Ocak ayına düşüşle başlayan Cumhuriyet altını ve külçe altın fiyatları Mayıs, Haziran ve Aralık ayları güçlü olmak üzere genel olarak yukarı yönlü olmuştur. 2022 yılı genelinde Cumhuriyet altını nominal olarak %87,2, reel olarak %8,7, külçe altın nominal olarak %87,6, reel olarak %8,9 değer kazanmıştır (Tablo 93).

Tablo 93. Altın Fiyatları

Yıllar	Aylar	Cumhuriyet Altını ⁽¹⁾ (TL/Adet)	Külçe Altın ⁽¹⁾ (TL/Gr)	1 Ons Altın ⁽²⁾ (ABD \$/Ons)	TÜFE (2003=100)		Cumhuriyet Altını		Külçe Altın	
					Endeks Değeri	Değişim (%)	Nominal Değişim (%)	Reel Değişim (%)	Nominal Değişim (%)	Reel Değişim (%)
2020	Ocak	2.038	298	1.562	446,5	1,4	6,3	4,9	6,5	5,1
	Şubat	2.148	315	1.602	448,0	0,4	5,4	5,0	5,8	5,5
	Mart	2.279	331	1.622	450,6	0,6	6,1	5,5	4,9	4,3
	Nisan	2.568	373	1.680	454,4	0,9	12,7	11,7	12,8	11,8
	Mayıs	2.647	387	1.724	460,6	1,4	3,1	1,7	3,7	2,3
	Haziran	2.624	383	1.725	465,8	1,1	-0,9	-2,0	-1,0	-2,1
	Temmuz	2.821	414	1.847	468,6	0,6	7,5	6,9	8,1	7,5
	Ağustos	3.263	472	1.964	472,6	0,9	15,7	14,7	14,0	13,0
	Eylül	3.228	468	1.921	477,2	1,0	-1,1	-2,0	-0,9	-1,8
	Ekim	3.359	489	1.903	487,4	2,1	4,1	1,9	4,5	2,4
	Kasım	3.312	479	1.879	498,6	2,3	-1,4	-3,6	-2,0	-4,3
	Aralık	3.196	463	1.865	504,8	1,2	-3,5	-4,7	-3,4	-4,6
	Yıllık	2.790	406	1.774	469,6	12,3	58,5	41,1	58,6	41,3
2021	Ocak	3.109	449	1.872	513,3	1,7	-2,7	-4,3	-2,9	-4,5
	Şubat	2.879	414	1.787	518,0	0,9	-7,4	-8,2	-7,9	-8,7
	Mart	2.926	423	1.717	523,5	1,1	1,6	0,6	2,4	1,3
	Nisan	3.028	464	1.758	532,3	1,7	3,5	1,8	9,7	7,9
	Mayıs	3.347	501	1.863	537,1	0,9	10,6	9,6	8,0	7,0
	Haziran	3.492	512	1.833	547,5	1,9	4,3	2,3	2,1	0,2
	Temmuz	3.418	501	1.811	557,4	1,8	-2,1	-3,9	-2,2	-4,0
	Ağustos	3.354	490	1.779	563,6	1,1	-1,9	-3,0	-2,1	-3,2
	Eylül	3.368	471	1.780	570,7	1,3	0,4	-0,8	-3,9	-5,1
	Ekim	3.554	521	1.778	584,3	2,4	5,5	3,1	10,8	8,2
	Kasım	4.292	634	1.831	604,8	3,5	20,8	16,7	21,6	17,5
	Aralık	5.560	818	1.793	687,0	13,6	29,5	14,1	28,9	13,5
	Yıllık	3.527	516	1.800	561,6	19,6	26,4	5,7	27,3	6,4
2022	Ocak	5.468	795	1.812	763,2	11,1	-1,7	-11,5	-2,7	-12,4
	Şubat	5.637	824	1.854	799,9	4,8	3,1	-1,6	3,6	-1,2
	Mart	6.318	927	1.953	843,6	5,5	12,1	6,3	12,4	6,6
	Nisan	6.280	921	1.944	904,8	7,2	-0,6	-7,3	-0,6	-7,3
	Mayıs	6.430	944	1.845	931,8	3,0	2,4	-0,6	2,5	-0,5
	Haziran	6.910	1.018	1.837	977,9	5,0	7,5	2,4	7,9	2,8
	Temmuz	6.796	999	1.745	1.001,0	2,4	-1,6	-3,9	-1,9	-4,2
	Ağustos	7.065	1.040	1.767	1.015,7	1,5	4,0	2,5	4,2	2,7
	Eylül	6.894	1.010	1.681	1.046,9	3,1	-2,4	-5,3	-2,9	-5,8
	Ekim	6.898	1.010	1.659	1.084,0	3,5	0,0	-3,4	0,0	-3,4
	Kasım	7.139	1.048	1.729	1.115,3	2,9	3,5	0,6	3,7	0,8
	Aralık	7.414	1.092	1.794	1.128,5	1,2	3,8	2,6	4,2	3,0
	Yıllık	6.604	969	1.802	967,7	72,3	87,2	8,7	87,6	8,9

Kaynak: TCMB

(1): Satış fiyatıdır.

(2): Londra satış fiyatıdır.

1.4.6 Döviz Kurları

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB) döviz kurlarının serbest piyasa koşullarında arz ve talep dengesine göre oluştuğu dalgalı döviz kuru rejimi uygulamasına 2022 yılında da devam etmiştir⁶.

Dalgalı kur rejiminde döviz arz ve talebini iktisadi temeller, uygulanan para ve maliye politikaları, ekonomik altyapı, uluslararası gelişmeler ve beklentiler belirlemektedir. TCMB, döviz kurlarının seviyesine ilişkin olarak herhangi bir hedefi gözetmemekte, kurların düzeyini ya da yönünü belirleme amacıyla herhangi bir döviz alım ya da satım işlemi yapmamaktadır. Döviz piyasasının etkin bir şekilde çalışabilmesi için döviz kuru gelişmelerini ve buna ilişkin risk faktörlerini yakından takip etmekte ve gerekli önlemleri almaktadır. Kurlarda ekonomik temellerden kopuk, aşırı dalgalanma olduğunda alış ya da satış yönünde müdahalede bulunabilmektedir.

Para politikasının etkinliği ve finansal istikrar açısından piyasa koşullarının uygunluğu gözetilerek döviz rezervleri güçlendirilmektedir. Buna yönelik araçlar şeffaf bir şekilde, belirli bir plan dahilinde ve uygun koşullarla kullanılmaktadır. Kamu iktisadi teşebbüslerinin döviz ihtiyacının gerekli görülen kısmı piyasa koşulları altında Hazine ve Maliye Bakanlığı ve Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası tarafından doğrudan karşılanmaktadır.

TCMB 2022 yılında döviz piyasalarında alım-satım ihaleleri düzenlememiş ve doğrudan alım-satım müdahalelerinde bulunmamıştır. Enerji ithalatçısı kamu iktisadi teşebbüslerinin (KİT) 17.971 milyon dolarlık döviz talebi TCMB tarafından karşılanmıştır. İhracatçılar ile döviz kazandırıcı hizmet ve faaliyetlerde bulunan firmalara TL olarak kullanılan ihracat reeskont kredileri yoluyla TCMB döviz rezervlerine 17.623 milyon dolar katkı sağlanmıştır. Böylece TCMB 2022 yılında 348 milyon dolar döviz satımı yapmıştır (Tablo 94).

Tablo 94. TCMB Tarafından Yapılan Döviz Alım-Satım Tutarları

(Milyon Dolar)

Yıllar	İhracat Reeskont Kredileri	Döviz Alım İhaleleri	Döviz Satım İhaleleri	Döviz Alım Müdahaleleri	Döviz Satım Müdahaleleri	Enerji İthalatçısı KİT'lere Döviz Satışları	Toplam Net Döviz Alımları
2020	23.067	0	0	0	0	5.985	17.082
2021	21.078	0	0	0	7.278	6.111	7.689
2022	17.623	0	0	0	0	17.971	-348

Kaynak: TCMB.

2021 yılında diğer ulusal paraların Türk lirasına karşı değer artış oranlarında kaydedilen yükseliş 2022 yılında güçlenerek devam etmiştir. Kur korumalı mevduat sistemi uygulaması, zorunlu döviz satışı ve döviz talebini sınırlamaya yönelik uygulanan politikalara rağmen diğer ülke merkez bankaları ve TCMB'nin uyguladığı faiz politikası ve baz etkisi Türk lirasındaki değer kaybında etkili olmuştur. 2022 yılında yıllık ortalama değerlere göre nominal olarak Türk lirası karşısında Amerikan doları %87,2 değer kazanarak 16,53621 TL'ye, Euro %66,6 değer kazanarak 17,35511 TL'ye, İngiliz sterlini %67,7 değer kazanarak 20,30609 TL'ye, 100 Japon yeni %56,6 değer kazanarak 12,53194 TL'ye yükselmiştir (Tablo 95).

⁶ TCMB, 2022 Yılı Para ve Kur Politikası

Tablo 95. Yıllar İtibarıyla Döviz Kurları

(Döviz Alış Kuru, Yıllık Ortalama)

Yıllar	ABD Doları	Değişim (%)	Euro	Değişim (%)	İngiliz Sterlini	Değişim (%)	100 Japon Yeni	Değişim (%)
2020	7,00551	23,6	8,01408	26,3	8,98493	24,4	6,55625	26,4
2021	8,83173	26,1	10,41606	30,0	12,10710	34,7	8,00191	22,1
2022	16,53621	87,2	17,35511	66,6	20,30609	67,7	12,53194	56,6

Kaynak: TCMB.

2021 yılının son üç ayında diğer ulusal paralar karşısında Türk lirasında giderek artan hızla gerçekleşen değer kaybı, 2022 yılının Ocak ve Şubat aylarında durağanlaşmıştır. Rusya ve Ukrayna arasında uzun süredir var olan jeopolitik sorunların sıcak çatışmaya dönmesi ile Mart ayında tekrar yükselişe geçmiştir. Mayıs ve Haziran aylarında küresel likidite koşulları ve jeopolitik gelişmelerin etkisiyle Türk lirasındaki değer kaybı artarak devam etmiştir. Alınan tedbirlerin etkisiyle Temmuz ayından başlayarak yıl sonuna kadar giderek iyileşen görece istikrarlı bir seyir izlemiştir.

2021 yılı Aralık ayında 13,52850 TL seviyesinde olan Amerikan doları 2022 yılı Ocak ayında küçük oranlı değer kaybederek 13,51926 TL'ye gerilemiştir. Bir aylık değer kaybından sonra yılın diğer aylarında doların Türk lirası karşısındaki yönü, dalgalı bir seyir izlemekle birlikte hep yukarı yönlü olmuştur. Yıl içinde dolar Türk lirası karşısındaki en yüksek değer artışını %8,6 ile Haziran ayında, en düşük değer artışını ise %0,1 ile Kasım ayında yaşamıştır. Aralık ayında 18,63697 TL ile yılın yüksek seviyesine çıkmıştır. Böylece 2022 yılı sonunda ortalama dolar kuru bir önceki yıla göre %87,2 artışla 16,53621 TL olmuştur (Tablo 96, Grafik 43).

2022 yılına Türk lirasına karşı Ocak ayındaki düşük oranlı artışla başlayan Euro Nisan, Temmuz ve Eylül ayları hariç değer kazanmıştır. Yıl içinde Türk lirası karşısında en yüksek değer artışını %8,7 ile Haziran ayında, en düşük değer artışını %0,2 ile Ocak ayında yaşamıştır. Aralık ayında 19,70469 TL ile en yüksek seviyesine çıkmıştır. 2022 yılı sonunda ortalama Euro değeri bir önceki yıla göre %66,6 artışla 17,35511 TL olmuştur.

Reel olarak tüketici fiyat endeksine göre Türk lirası karşısında 2022 yılında Amerikan doları %8,7 değer kazanırken, Euro %3,3 değer kaybetmiştir. 2022 yılında aylık reel değişimlere bakıldığında, Amerikan doları en büyük değer kaybını %10,1 ile Ocak ayında ve en yüksek değer artışını da %3,5 ile Haziran ayında yaşamıştır. Euro'nun da en yüksek değer kaybını %9,8 ile Ocak ayında, en yüksek değer artışını da %3,5 ile Haziran ayında yaptığı görülmektedir.

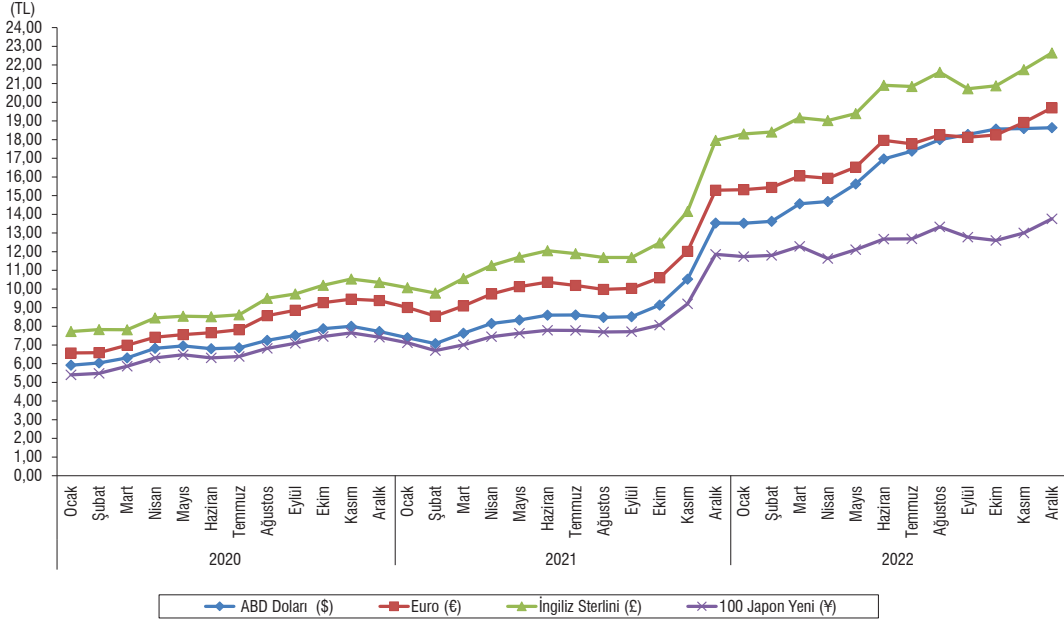
Tablo 96. Döviz Kurları

(Döviz Alış Kuru, Aylık Ortalama)

Yıllar	Aylar	ABD Doları (\$)	Euro (€)	TÜFE (2003=100)		Nominal Değişim (%)		Reel Değişim (%)	
				Endeks Değeri	Değişim (%)	\$	€	\$	€
2020	Ocak	5,91816	6,57506	446,5	1,4	1,4	1,5	0,0	0,1
	Şubat	6,04447	6,59390	448,0	0,4	2,1	0,3	1,8	-0,1
	Mart	6,31443	6,98874	450,6	0,6	4,5	6,0	3,9	5,4
	Nisan	6,81895	7,41677	454,4	0,9	8,0	6,1	7,1	5,2
	Mayıs	6,95195	7,55952	460,6	1,4	2,0	1,9	0,6	0,6
	Haziran	6,80883	7,66242	465,8	1,1	-2,1	1,4	-3,2	0,2
	Temmuz	6,85110	7,82098	468,6	0,6	0,6	2,1	0,0	1,5
	Ağustos	7,25219	8,57579	472,6	0,9	5,9	9,7	4,9	8,7
	Eylül	7,50778	8,86075	477,2	1,0	3,5	3,3	2,5	2,3
	Ekim	7,87388	9,27370	487,4	2,1	4,9	4,7	2,7	2,5
	Kasım	8,00332	9,45720	498,6	2,3	1,6	2,0	-0,6	-0,3
	Aralık	7,72107	9,38417	504,8	1,2	-3,5	-0,8	-4,7	-2,0
Yıllık	7,00551	8,01408	469,6	12,3	23,6	26,3	10,1	12,5	
2021	Ocak	7,39398	9,00809	513,3	1,7	-4,2	-4,0	-5,8	-5,6
	Şubat	7,07237	8,55619	518,0	0,9	-4,3	-5,0	-5,2	-5,9
	Mart	7,62823	9,09133	523,5	1,1	7,9	6,3	6,7	5,1
	Nisan	8,15502	9,73390	532,3	1,7	6,9	7,1	5,1	5,3
	Mayıs	8,34225	10,13066	537,1	0,9	2,3	4,1	1,4	3,2
	Haziran	8,59668	10,37121	547,5	1,9	3,0	2,4	1,1	0,4
	Temmuz	8,61294	10,19219	557,4	1,8	0,2	-1,7	-1,6	-3,5
	Ağustos	8,47571	9,97830	563,6	1,1	-1,6	-2,1	-2,7	-3,2
	Eylül	8,51188	10,02858	570,7	1,3	0,4	0,5	-0,8	-0,7
	Ekim	9,13995	10,60133	584,3	2,4	7,4	5,7	4,9	3,2
	Kasım	10,52326	12,01140	604,8	3,5	15,1	13,3	11,2	9,5
	Aralık	13,52850	15,28958	687,0	13,6	28,6	27,3	13,2	12,1
Yıllık	8,83173	10,41606	561,6	19,6	26,1	30,0	5,4	8,7	
2022	Ocak	13,51926	15,31480	763,2	11,1	-0,1	0,2	-10,1	-9,8
	Şubat	13,62113	15,44385	799,9	4,8	0,8	0,8	-3,9	-3,8
	Mart	14,56561	16,05402	843,6	5,5	6,9	4,0	1,4	-1,4
	Nisan	14,68357	15,93218	904,8	7,2	0,8	-0,8	-6,0	-7,5
	Mayıs	15,62392	16,52858	931,8	3,0	6,4	3,7	3,3	0,7
	Haziran	16,96472	17,95924	977,9	5,0	8,6	8,7	3,5	3,5
	Temmuz	17,38742	17,77288	1.001,0	2,4	2,5	-1,0	0,1	-3,3
	Ağustos	17,99495	18,25221	1.015,7	1,5	3,5	2,7	2,0	1,2
	Eylül	18,28148	18,12870	1.046,9	3,1	1,6	-0,7	-1,4	-3,6
	Ekim	18,56461	18,24977	1.084,0	3,5	1,5	0,7	-1,9	-2,8
	Kasım	18,59090	18,92045	1.115,3	2,9	0,1	3,7	-2,7	0,8
	Aralık	18,63697	19,70469	1.128,5	1,2	0,2	4,1	-0,9	2,9
Yıllık	16,53621	17,35511	967,7	72,3	87,2	66,6	8,7	-3,3	

Kaynak: TCMB, TÜİK.

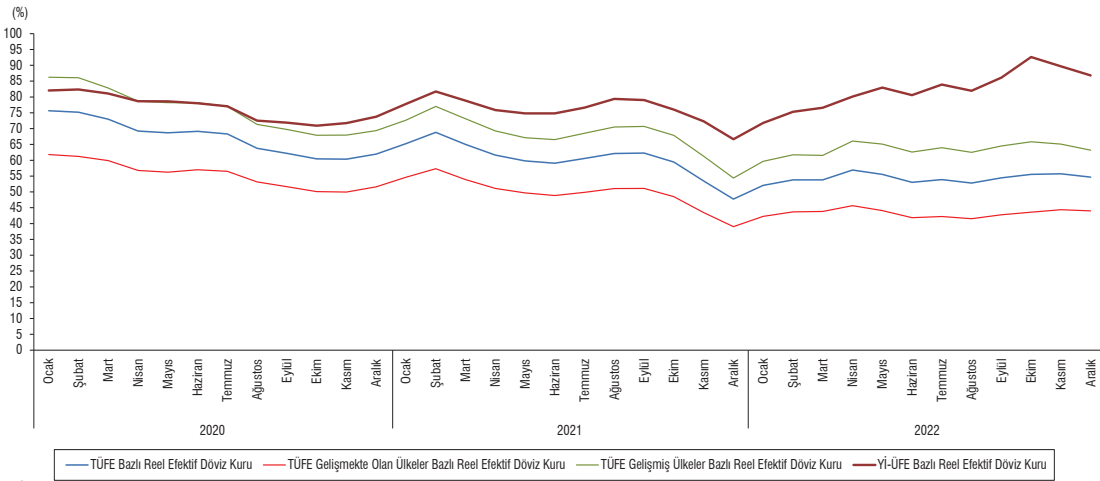
Grafik 43. Döviz Kurları

Kaynak: TCMB.

Ülkelerin uluslararası piyasalardaki rekabet gücünü gösteren en önemli göstergelerden biri reel efektif döviz kurudur. 2022 yılında ortalama değerlere göre TÜFE bazlı reel efektif döviz kuru %10,1 değer kaybederek 54,36'ya gerilerken, Yİ-ÜFE bazlı reel efektif döviz kuru %8,2 değer kazanarak 82,38'e yükselmiştir (Tablo 97, Grafik 44).

Grafik 44. Reel Efektif Döviz Kuru Endeksleri

Kaynak: TCMB.

Tablo 97. Reel Efektif Döviz Kuru ⁽¹⁾

(2003=100)

Yıllar	Aylar	TÜFE Bazlı Reel Efektif Döviz Kuru	TÜFE Gelişmekte Olan Ülkeler Bazlı Reel Efektif Döviz Kuru	TÜFE Gelişmiş Ülkeler Bazlı Reel Efektif Döviz Kuru	Yi-ÜFE Bazlı Reel Efektif Döviz Kuru
2020	Ocak	75,65	61,81	86,24	82,05
	Şubat	75,20	61,21	86,06	82,37
	Mart	72,98	59,91	82,82	81,07
	Nisan	69,24	56,78	78,66	78,64
	Mayıs	68,70	56,22	78,21	78,61
	Haziran	69,16	57,03	78,15	78,01
	Temmuz	68,34	56,50	77,02	77,08
	Ağustos	63,80	53,18	71,33	72,52
	Eylül	62,18	51,66	69,75	71,89
	Ekim	60,44	50,12	67,92	70,91
	Kasım	60,36	49,97	67,93	71,76
	Aralık	61,96	51,60	69,35	73,77
	Yıllık	67,33	55,50	76,12	76,56
2021	Ocak	65,25	54,61	72,67	77,79
	Şubat	68,83	57,32	77,03	81,74
	Mart	65,03	53,88	73,13	78,86
	Nisan	61,65	51,12	69,29	75,89
	Mayıs	59,81	49,67	67,11	74,80
	Haziran	59,07	48,86	66,55	74,81
	Temmuz	60,59	49,89	68,55	76,64
	Ağustos	62,15	51,05	70,50	79,40
	Eylül	62,27	51,09	70,70	79,02
	Ekim	59,43	48,49	67,85	76,01
	Kasım	53,46	43,46	61,26	72,28
	Aralık	47,74	39,03	54,39	66,65
	Yıllık	60,44	49,87	68,25	76,16
2022	Ocak	52,06	42,29	59,68	71,79
	Şubat	53,81	43,70	61,71	75,30
	Mart	53,82	43,83	61,55	76,62
	Nisan	56,91	45,64	66,07	80,12
	Mayıs	55,54	44,09	65,12	82,96
	Haziran	53,05	41,86	62,58	80,58
	Temmuz	53,88	42,24	63,96	83,92
	Ağustos	52,82	41,54	62,52	81,97
	Eylül	54,43	42,76	64,50	86,12
	Ekim	55,55	43,62	65,84	92,62
	Kasım	55,74	44,40	65,13	89,70
	Aralık	54,66	44,02	63,19	86,81
	Yıllık	54,36	43,33	63,49	82,38

Kaynak: TCMB.

(1): 2022 yılı verileri geçicidir.

1.5 Dış Ekonomik Gelişmeler

1.5.1 Dış Ticaret Göstergeleri

2022 yılında Rusya-Ukrayna savaşının yol açtığı jeopolitik riskler ve gelişmiş ülke merkez bankalarının uyguladığı sıkı para politikaları, küresel üretim ve ticaret üzerinde baskı oluşturmuştur. Dünya genelinde üretim ve ticaret artış hızında meydana gelen küçülme ülkemiz ticaretini de olumsuz etkilemiştir.

2021 yılında %32,8 olan ihracat artış oranı, 2022 yılında 19,9 puanlık düşüşle %12,9'a gerilemiştir. İthalat artış oranı ise 10,4 puanlık artışla %23,6'dan %34'e yükselmiştir (Tablo 98, Grafik 45).

Tablo 98. Dış Ticaret Göstergeleri

Göstergeler	(Milyon Dolar)				
	Değer			Değişim (%)	
	2020	2021	2022	2021	2022
İhracat	169.638	225.214	254.201	32,8	12,9
İthalat	219.517	271.426	363.709	23,6	34,0
Dış ticaret hacmi	389.155	496.640	617.910	27,6	24,4
Dış ticaret dengesi	-49.879	-46.211	-109.508	-7,4	137,0
İhracatın ithalatı karşılama oranı (%)	77,3	83,0	69,9	-	-

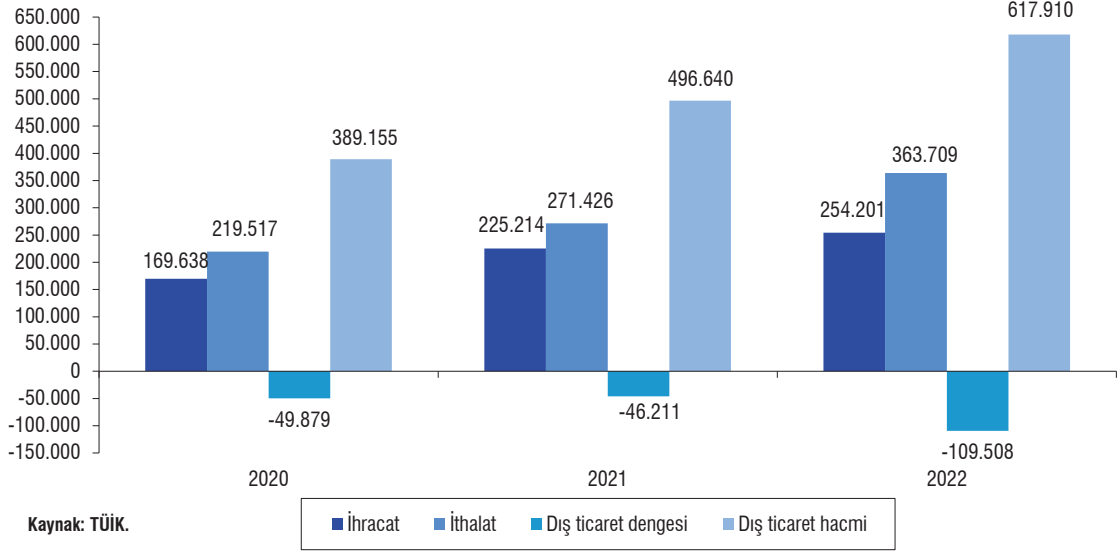
Kaynak: TÜİK.

İhracat 225.214 milyon dolardan 254.201 milyon dolara, ithalat 271.426 milyon dolardan 363.709 milyon dolara yükselmiştir. Böylece 2021 yılında %27,6 artan dış ticaret hacmi, 2022 yılında %24,4 artışla 496.640 milyon dolardan 617.910 milyon dolara yükselmiştir. 2021 yılında 46.211 milyon dolar olan dış ticaret açığı ithalattaki artışın ihracattaki artıştan daha büyük olmasına bağlı olarak %137 artışla 109.508 milyon dolara ulaşmıştır.

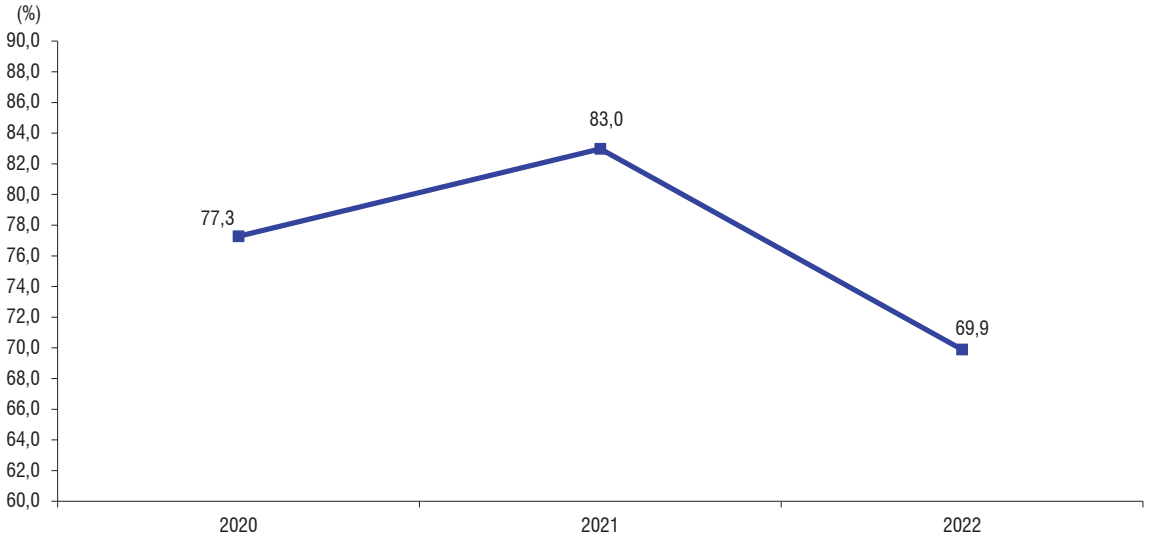
İhracatın ithalatı karşılama oranı, 2022 yılında 13,1 puan düşerek %83'den son beş yılın en düşük oranı olan %69,9'a gerilemiştir (Grafik 46).

Grafik 45. Dış Ticaret Göstergeleri

(Milyon Dolar)

Grafik 46. İhracatın İthalatı Karşılama Oranı

1.5.1.1 İhracat

2021 yılında %32,8 artan ihracat 2022 yılında ivme kaybederek %12,9 oranında artmıştır. Rusya- Ukrayna savaşının küresel iktisadi faaliyette yol açtığı yavaşlama, jeopolitik riskler, küresel resesyon beklentileri ile siparişlerin düşmesi, gelişmiş ülke merkez bankaları tarafından uygulanan politikalar, yılın ikinci yarısında Türk lirasındaki değer kaybının baskılanması, hammadde ve enerji fiyatlarındaki artışların maliyetleri yükseltmesi 2022 yılında ihracat artışını sınırlandırmıştır. İhracatçıların sahip oldukları dinamik yapı ve geleneksel ihracat pazarları dışında yeni pazarlara erişim kabiliyetleri ihracattaki ivme kaybını baskılamıştır. Böylece 2021 yılında 225.214 milyon dolar olan ihracat 254.201 milyon dolara yükselmiştir.

2022 yılında tarım, ormancılık ve balıkçılık sektörü ihracatı %8,6 artışla 7.771 milyon dolara, madencilik ve taşocakçılığı sektörü ihracatı %13,8 artışla 4.621 milyon dolara ve imalat sektörü ihracatı %13 artışla 240.404 milyon dolara yükselmiştir (Tablo 99).

Tablo 99. Sektörlere Göre İhracat

Sektörler	Değer			Pay (%)			Değişim (%)	
	2020	2021	2022	2020	2021	2022	2021	2022
Tarım, ormancılık ve balıkçılık	5.957	7.156	7.771	3,5	3,2	3,1	20,1	8,6
Madencilik ve taşocakçılığı	2.932	4.060	4.621	1,7	1,8	1,8	38,5	13,8
İmalat	159.953	212.809	240.404	94,3	94,5	94,6	33,0	13,0
Diğer	796	1.190	1.404	0,5	0,5	0,6	49,5	18,0
Toplam	169.638	225.214	254.201	100,0	100,0	100,0	32,8	12,9

Kaynak: TÜİK.

Toplam ihracat içinde imalat sektörü %94,6 ile en yüksek payı alırken tarım, ormancılık ve balıkçılık sektörü %3,1, madencilik ve taşocakçılığı sektörü %1,8 pay almıştır.

2022 yılında geniş ekonomik grup sınıflamasına göre bir önceki yıla göre sermaye (yatırım) malları ihracatı %16,9 artışla 29.037 milyon dolara, ara malları ihracatı %15,8 artışla 133.439 milyon dolara, tüketim malları ihracatı %7,1 artışla 89.818 milyon dolara yükselmiştir (Tablo 100).

Tablo 100. Geniş Ekonomik Gruplar Sınıflamasına Göre İhracat

Geniş Ekonomik Grup Sınıflaması	Değer			Pay (%)			Değişim (%)	
	2020	2021	2022	2020	2021	2022	2021	2022
Sermaye (yatırım) malları	19.778	24.841	29.037	11,7	11,0	11,4	25,6	16,9
Ara (hammadde) malları	80.344	115.184	133.439	47,4	51,1	52,5	43,4	15,8
Tüketim malları	68.301	83.844	89.818	40,3	37,2	35,3	22,8	7,1
Diğerleri	1.215	1.346	1.906	0,7	0,6	0,7	10,8	41,6
Toplam	169.638	225.214	254.201	100,0	100,0	100,0	32,8	12,9

Kaynak: TÜİK.

Toplam ihracat içinde bir önceki yıla göre ara (hammadde) mallarının ve sermaye (yatırım) mallarının payı artarken, tüketim mallarının payında azalış kaydedilmiştir. 2022 yılında ihracatın %11,4'ünü sermaye (yatırım) malları, %52,5'ini ara (hammadde) malları ve %35,3'ünü tüketim malları ihracatı oluşturmuştur.

2022 yılı ihracatında ilk onda yer alan fasıllar içinde motorlu kara taşıtları, traktörler, bisikletler, motosikletler ve diğer kara taşıtları, bunların aksam, parça, aksesuarı ihracatı 26.801 milyon dolar ile yine ilk sırada yer almıştır. Bu grubun toplam ihracat içindeki payı bir önceki yıla göre azalış göstererek %10,5'e düşmüştür. Kazanlar, makineler, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları ihracatı 22.673 milyon dolarlık değer ve %8,9'luk pay ile ikinci sırada, mineral yakıtlar, mineral yağlar ve bunların damıtılmasından elde edilen ürünler, bitümenli maddeler ve mineral mumlar 16.404 milyon dolarlık değer ve %6,5'lik pay ile üçüncü sırada yer almıştır (Tablo 101).

Tablo 101. İhracatta İlk On Fasıllar

Fasıllar (1)	Değer			Pay (%)			Değişim (%)	
	2020	2021	2022	2020	2021	2022	2021	2022
Motorlu kara taşıtları, traktörler, bisikletler, motosikletler ve diğer kara taşıtları, bunların aksam, parça, aksesuarı	22.098	25.022	26.801	13,0	11,1	10,5	13,2	7,1
Kazanlar, makineler, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	16.796	20.775	22.673	9,9	9,2	8,9	23,7	9,1
Mineral yakıtlar, mineral yağlar ve bunların damıtılmasından elde edilen ürünler, bitümenli maddeler, mineral mumlar	4.715	8.507	16.404	2,8	3,8	6,5	80,4	92,8
Demir ve çelik	8.803	17.063	14.672	5,2	7,6	5,8	93,8	-14,0
Elektrikli makina ve cihazlar, ses kaydetme-verme, televizyon görüntü-ses kaydetme-verme cihazları, aksam-parça-aksesuarı	9.303	12.011	13.705	5,5	5,3	5,4	29,1	14,1
Plastikler ve mamülleri	6.971	10.015	11.572	4,1	4,4	4,6	43,7	15,5
Örme giyim eşyası ve aksesuarı	8.385	10.781	11.007	4,9	4,8	4,3	28,6	2,1
Demir veya çelikten eşya	6.361	8.801	10.534	3,7	3,9	4,1	38,4	19,7
Kıymetli veya yarı kıymetli taşlar, kıymetli metaller, inciler, taklit mücevherci eşyası, metal paralar	6.693	10.965	10.206	3,9	4,9	4,0	63,8	-6,9
Örülmemiş giyim eşyası ve aksesuarı	6.599	7.513	8.463	3,9	3,3	3,3	13,9	12,6
Toplam ihracat	169.638	225.214	254.201	100,0	100,0	100,0	32,8	12,9

Kaynak: TÜİK.

(1): 2022 yılı ihracat değerlerine göre yapılan sıralamada, ilk 10'da yer alan fasıllardır.

2022 yılında bir önceki yıla göre demir ve çelik ihracatında %14 ve kıymetli veya yarı kıymetli taşlar, kıymetli metaller, inciler, taklit mücevherci eşyası, metal paralar ihracatı %6,9 azalırken, bunlar dışındaki fasılların ihracatında artış olmuştur. En yüksek oranlı artış %92,8 ile mineral yakıtlar, mineral yağlar ve bunların damıtılmasından elde edilen ürünler, bitümenli maddeler, mineral mumlar ihracatı, %19,7 ile demir ve çelikten eşya ihracatı ve %15,5 ile plastikler ve mamülleri ihracatında gerçekleşmiştir.

1.5.1.2 İthalat

2021 yılında %23,6 ile dikkat çekici bir artış gösteren ithalat 2022 yılında daha da ivme kazanarak %34 artış göstermiştir. İktisadi faaliyette dünya ortalamasının üzerinde seyreden canlılık, doğalgaz başta olmak üzere uluslararası enerji ve diğer emtia fiyatlarındaki artışlar ithalattaki artışın

belirleyicisi olmuştur. 2022 yılı sonunda ithalat 271.426 milyon dolardan 363.709 milyon dolara yükselmiştir (Tablo 102).

Tablo 102. Sektörlere Göre İthalat

Sektörler	(Milyon Dolar)							
	Değer			Pay (%)			Değişim (%)	
	2020	2021	2022	2020	2021	2022	2021	2022
Tarım, ormancılık ve balıkçılık	9.834	12.082	14.772	4,5	4,5	4,1	22,9	22,3
Madencilik ve taşocakçılığı	22.334	40.086	75.344	10,2	14,8	20,7	79,5	88,0
İmalat	179.809	205.984	261.113	81,9	75,9	71,8	14,6	26,8
Diğer	7.540	13.273	12.480	3,4	4,9	3,4	76,0	-6,0
Toplam	219.517	271.426	363.709	100,0	100,0	100,0	23,6	34,0

Kaynak: TÜİK.

2022 yılında bir önceki yıla göre tarım, ormancılık ve balıkçılık sektörü ithalatı %22,3 artışla 14.772 milyon dolara, madencilik ve taşocakçılığı sektörü ithalatı %88 artışla 75.344 milyon dolara, imalat sektörü ithalatı %26,8 artışla 261.113 milyon dolara yükselmiştir.

Toplam ithalat içinde imalat sanayi sektörünün payı %71,8, madencilik ve taşocakçılığı sektörünün payı %20,7, tarım, ormancılık ve balıkçılık sektörünün payı %4,1 olmuştur.

Geniş ekonomik grup sınıflamasına göre 2022 yılında sermaye (yatırım) malları ithalatı %12,8 artışla 40.534 milyon dolara, ara (hammadde) malları ithalatı %39,2 artışla 292.438 milyon dolara ve tüketim malları ithalatı %22,2 artışla 30.481 milyon dolara yükselmiştir (Tablo 103).

Tablo 103. Geniş Ekonomik Gruplar Sınıflamasına Göre İthalat

Geniş Ekonomik Grup Sınıflaması	(Milyon Dolar)							
	Değer			Pay (%)			Değişim (%)	
	2020	2021	2022	2020	2021	2022	2021	2022
Sermaye (yatırım) malları	31.817	35.948	40.534	14,5	13,2	11,1	13,0	12,8
Ara (hammadde) malları	163.015	210.142	292.438	74,3	77,4	80,4	28,9	39,2
Tüketim malları	24.118	24.947	30.481	11,0	9,2	8,4	3,4	22,2
Diğer	567	388	256	0,3	0,1	0,1	-31,6	-33,9
Toplam	219.517	271.426	363.709	100,0	100,0	100,0	23,6	34,0

Kaynak: TÜİK.

Toplam ithalatın %80,4'ünü ara (hammadde) malları, %11,1'ini sermaye (yatırım) malları ve %8,4'ünü tüketim malları oluşturmuştur.

2022 yılında toplam ithalat içinde en yüksek paya sahip olan ilk on fasıl içinde 96.549 milyon dolar ile mineral yakıtlar, mineral yağlar ve bunların damıtılmasından elde edilen ürünler, bitümenli maddeler, mineral mumlar ithalatı ilk sırayı almıştır. Bu grubun toplam ithalat içindeki payı %18,7'den %26,5'e yükselmiştir. Kazanlar, makineler, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları ithalatı 34.574 milyon dolarlık değer ve %9,5'lik pay ile ikinci sırada, demir ve çelik ithalatı 28.367 milyon dolarlık değer ve %7,8'lik pay ile üçüncü sırada yer almıştır (Tablo 104).

Tablo 104. İthalatta İlk On Fasil

Fasilllar (*)	(Milyon Dolar)							
	Değer			Pay (%)			Değişim (%)	
	2020	2021	2022	2020	2021	2022	2021	2022
Mineral yakıtlar, mineral yağlar ve bunların damıtılmasından elde edilen ürünler, bitümenli maddeler, mineral mumlar	28.925	50.692	96.549	13,2	18,7	26,5	75,3	90,5
Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	25.272	30.967	34.574	11,5	11,4	9,5	22,5	11,6
Demir ve çelik	15.103	27.618	28.367	6,9	10,2	7,8	82,9	2,7
Kıymetli veya yarı kıymetli taşlar, kıymetli metaller, inciler, taklit mücevherci eşyası, metal paralar	26.591	7.074	23.457	12,1	2,6	6,4	-73,4	231,6
Elektrikli makina ve cihazlar, ses kaydetme-verme, televizyon görüntü-ses kaydetme-verme cihazları, aksam-parça-aksesuarı	17.140	19.964	21.534	7,8	7,4	5,9	16,5	7,9
Plastikler ve mamulleri	11.739	17.590	18.976	5,3	6,5	5,2	49,8	7,9
Motorlu kara taşıtları, traktörler, bisikletler, motosikletler ve diğer kara taşıtları, bunların aksam, parça, aksesuarı	15.291	15.596	17.679	7,0	5,7	4,9	2,0	13,4
Organik kimyasal ürünler	5.888	9.341	11.120	2,7	3,4	3,1	58,6	19,0
Alüminyum ve alüminyumdan eşya	3.408	6.593	7.683	1,6	2,4	2,1	93,5	16,5
Bakır ve bakırdan eşya	3.212	5.266	5.510	1,5	1,9	1,5	63,9	4,6
Toplam ithalat	219.517	271.426	363.709	100,0	100,0	100,0	23,6	34,0

Kaynak: TÜİK.

(1): 2022 yılı ithalat değerlerine göre yapılan sıralamada, ilk 10'da yer alan fasillardır.

Bu fasilllar içinde kıymetli veya yarı kıymetli taşlar, kıymetli metaller, inciler, taklit mücevherci eşyası, metal paralar ithalatında 2021 yılında %73,4 azalış olurken, 2022 yılında %231,6 ile en yüksek oranlı artış gerçekleşmiştir. Mineral yakıtlar, mineral yağlar ve bunların damıtılmasında elde edilen ürünler, bitümenli maddeler, mineral mumlar %90,5 ve organik kimyasal ürünler %19'luk ithalat artışları ile ikinci ve üçüncü sırada yer almışlardır.

1.5.1.3 İllere Göre Dış Ticaret

En çok ihracat yapan il 124.655 milyon dolar ile 2022 yılında da önceki yıllarda olduğu gibi İstanbul olmuştur. İstanbul'un ihracatı Türkiye toplam ihracatının %49'unu oluşturmuştur. İstanbul'u 17.014 milyon dolar ile toplam ihracatın %6,7'sini gerçekleştiren İzmir ve 14.457 milyon dolar ile toplam ihracatın %5,7'sini gerçekleştiren Kocaeli izlemiştir. 2022 yılı ihracat değerlerine göre yapılan sıralamada ilk onda yer alan iller içinde önceki yıla göre ihracatı en çok artan iller %45,1 ile Mersin, %26,4 ile Ankara ve %17,8 ile Kocaeli olurken, Hatay'ın ihracatı %7,4 ve Sakarya'nın ihracatı %1 azalmıştır (Tablo 105).

2022 yılında en yüksek ithalat değerine 178.741 milyon dolar ile Türkiye toplam ithalatının %49,1'ini gerçekleştiren İstanbul sahiptir. İstanbul'u 18.389 milyon dolar ile toplam ithalatın %5,1'ini gerçekleştiren Kocaeli ve 14.501 milyon dolar ile toplam ithalatın %4'ünü gerçekleştiren Ankara takip etmiştir. İlk onda yer alan iller içinde 2021 yılına göre en yüksek oranlı artışlar %333,1 ile Çorum ve %72,8 ile Mersin'in ithalatında olurken, ithalatın azaldığı tek il %0,7 ile Ankara olmuştur (Tablo 106).

Tablo 105. En Çok İhracat Yapan İlk On İl

İller ^{(1), (2)}	Değer			Pay (%)			Değişim (%)	
	2020	2021	2022	2020	2021	2022	2021	2022
	(Milyon Dolar)							
İstanbul	82.815	108.666	124.655	48,8	48,3	49,0	31,2	14,7
İzmir	11.636	14.737	17.014	6,9	6,5	6,7	26,6	15,5
Kocaeli	7.728	12.272	14.457	4,6	5,4	5,7	58,8	17,8
Bursa	9.554	11.648	12.796	5,6	5,2	5,0	21,9	9,9
Ankara	7.960	9.496	12.001	4,7	4,2	4,7	19,3	26,4
Gaziantep	8.165	10.285	11.195	4,8	4,6	4,4	26,0	8,8
Mersin	3.211	4.248	6.165	1,9	1,9	2,4	32,3	45,1
Sakarya	4.624	5.325	5.273	2,7	2,4	2,1	15,2	-1,0
Denizli	2.868	4.214	4.451	1,7	1,9	1,8	47,0	5,6
Hatay	2.657	4.390	4.067	1,6	1,9	1,6	65,2	-7,4
İlk on il toplamı	141.219	185.282	212.073	83,2	82,3	83,4	31,2	14,5
Toplam ihracat	169.638	225.214	254.201	100,0	100,0	100,0	32,8	12,9

Kaynak: TÜİK.

(1): 2022 yılı ihracat değerlerine göre yapılan sıralamada, ilk 10'da yer alan illerdir.

(2): İl verileri girişim merkezlerinin bulunduğu ile göre oluşturulmaktadır.

Tablo 106. En Çok İthalat Yapan İlk On İl

İller ^{(1), (2)}	Değer			Pay (%)			Değişim (%)	
	2020	2021	2022	2020	2021	2022	2021	2022
	(Milyon Dolar)							
İstanbul	126.858	138.123	178.741	57,8	50,9	49,1	8,9	29,4
Kocaeli	9.561	14.839	18.389	4,4	5,5	5,1	55,2	23,9
Ankara	11.458	14.602	14.501	5,2	5,4	4,0	27,4	-0,7
İzmir	8.476	10.957	13.626	3,9	4,0	3,7	29,3	24,4
Bursa	7.607	8.535	10.184	3,5	3,1	2,8	12,2	19,3
Gaziantep	5.277	7.384	8.493	2,4	2,7	2,3	39,9	15,0
Hatay	3.733	6.641	7.611	1,7	2,4	2,1	77,9	14,6
Mersin	2.841	3.967	6.855	1,3	1,5	1,9	39,6	72,8
Adana	2.127	3.546	4.876	1,0	1,3	1,3	66,7	37,5
Çorum	2.647	887	3.843	1,2	0,3	1,1	-66,5	333,1
İlk on il toplamı	180.585	209.479	267.117	82,3	77,2	73,4	16,0	27,5
Toplam ithalat	219.517	271.426	363.709	100,0	100,0	100,0	23,6	34,0

Kaynak: TÜİK.

(1): 2022 yılı ithalat değerlerine göre yapılan sıralamada, ilk 10'da yer alan illerdir.

(2): İl verileri girişim merkezlerinin bulunduğu ile göre oluşturulmaktadır.

1.5.1.4 Ülke Gruplarına Göre Dış Ticaret

2022 yılında Rusya-Ukrayna savaşı, küresel tedarik zincirindeki aksamalar ve küresel ekonomik görünümdeki yavaşlama, Avrupa Birliği ülkeleri başta olmak üzere bütün ticaret ortaklarımıza olan ihracatı olumsuz etkilemiştir.

Başta Avrupa Birliği olmak üzere ana ihracat pazarlarındaki ivme kaybı, pazar çeşitlendirme faaliyetleri sonrası Bağımsız Devletler Topluluğu ve Karadeniz Ekonomik İşbirliği ülkelerine olan ihracatın yüksek oranda artmasının yanı sıra Yakın ve Ortadoğu ülkeleri ile Kuzey Amerika, Orta Amerika ve Karayiplere yapılan görece yüksek ihracat ile kısmen telafi edilmiştir.

2021 yılında %32,9 artan en büyük ticaret ortağımız Avrupa Birliği ülkelerine yapılan ihracat 2022 yılında %10,8 artarak 103.078 milyon dolara, diğer ülkeler grubuna yapılan ihracat Diğer Avrupa, Afrika, Amerika ve Asya ülkelerine yapılan ihracattaki artışın katkısıyla %14,3 artarak 151.123 milyon dolara yükselmiştir (Tablo 107, Grafik 47).

Tablo 107. Ülke Gruplarına Göre Dış Ticaret Göstergeleri

(Milyon Dolar)

Ülke Grupları	İhracat							
	Değer			Pay (%)			Değişim (%)	
	2020	2021	2022	2020	2021	2022	2021	2022
A- Avrupa Birliği Ülkeleri (AB 27) ⁽¹⁾	70.020	93.053	103.078	41,3	41,3	40,5	32,9	10,8
B- Diğer Ülkeler	99.618	132.162	151.123	58,7	58,7	59,5	32,7	14,3
1- Diğer Avrupa (AB Hariç)	24.406	31.465	36.639	14,4	14,0	14,4	28,9	16,4
2- Afrika Ülkeleri	15.241	21.212	23.603	9,0	9,4	9,3	39,2	11,3
Kuzey Afrika	9.224	13.336	14.111	5,4	5,9	5,6	44,6	5,8
Diğer Afrika	6.017	7.876	9.493	3,5	3,5	3,7	30,9	20,5
3- Amerika Ülkeleri	14.570	22.444	24.900	8,6	10,0	9,8	54,0	10,9
Kuzey Amerika	11.189	16.408	18.775	6,6	7,3	7,4	46,6	14,4
Orta Amerika ve Karayipler	1.453	2.443	2.769	0,9	1,1	1,1	68,2	13,3
Güney Amerika	1.929	3.593	3.355	1,1	1,6	1,3	86,3	-6,6
4- Asya Ülkeleri	44.109	55.588	63.312	26,0	24,7	24,9	26,0	13,9
Yakın ve Orta Doğu	31.333	38.355	44.988	18,5	17,0	17,7	22,4	17,3
Diğer Asya	12.776	17.234	18.324	7,5	7,7	7,2	34,9	6,3
5- Avustralya ve Yeni Zelanda	837	1.128	1.089	0,5	0,5	0,4	34,7	-3,4
6- Diğer Ülke ve Bölgeler	455	325	1.581	0,3	0,1	0,6	-28,5	385,7
Toplam	169.638	225.214	254.201	100,0	100,0	100,0	32,8	12,9

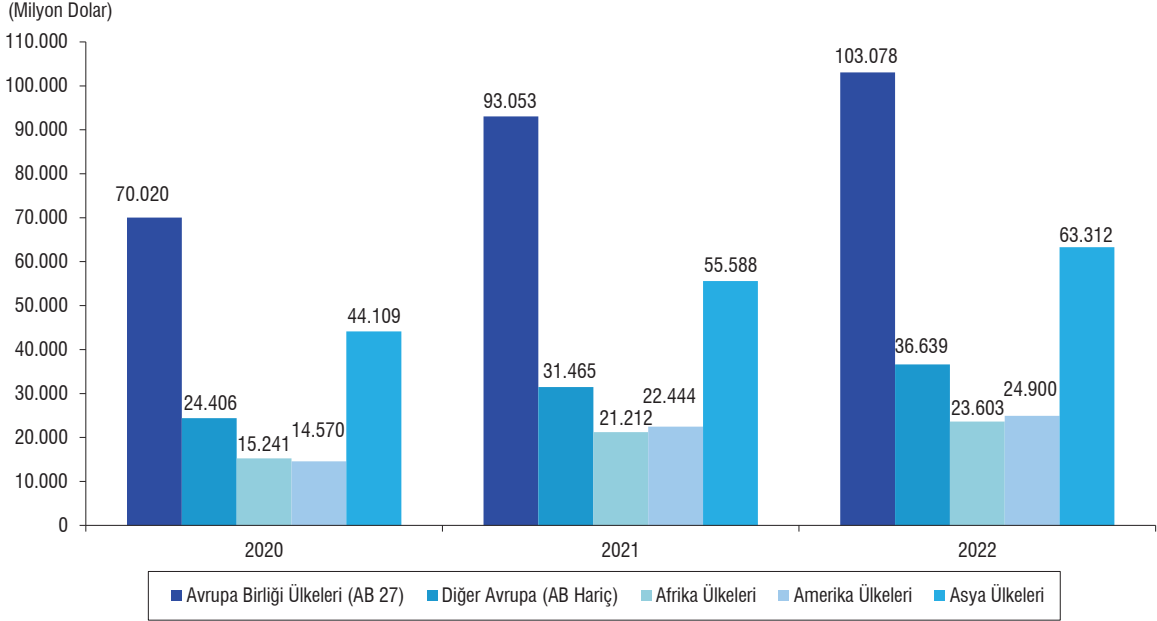
Ülke Grupları	İthalat							
	Değer			Pay (%)			Değişim (%)	
	2020	2021	2022	2020	2021	2022	2021	2022
A- Avrupa Birliği Ülkeleri (AB 27) ⁽¹⁾	73.338	85.383	93.286	33,4	31,5	25,6	16,4	9,3
B- Diğer Ülkeler	146.179	186.042	270.423	66,6	68,5	74,4	27,3	45,4
1- Diğer Avrupa (AB Hariç)	35.754	44.758	87.505	16,3	16,5	24,1	25,2	95,5
2- Afrika Ülkeleri	7.310	8.233	9.510	3,3	3,0	2,6	12,6	15,5
Kuzey Afrika	4.757	5.418	6.099	2,2	2,0	1,7	13,9	12,6
Diğer Afrika	2.552	2.815	3.411	1,2	1,0	0,9	10,3	21,2
3- Amerika Ülkeleri	19.632	23.098	27.885	8,9	8,5	7,7	17,7	20,7
Kuzey Amerika	12.603	14.227	16.545	5,7	5,2	4,5	12,9	16,3
Orta Amerika ve Karayipler	1.031	1.099	1.421	0,5	0,4	0,4	6,6	29,3
Güney Amerika	5.998	7.772	9.919	2,7	2,9	2,7	29,6	27,6
4- Asya Ülkeleri	69.307	84.368	109.281	31,6	31,1	30,0	21,7	29,5
Yakın ve Orta Doğu	20.276	16.126	21.346	9,2	5,9	5,9	-20,5	32,4
Diğer Asya	49.031	68.242	87.936	22,3	25,1	24,2	39,2	28,9
5- Avustralya ve Yeni Zelanda	442	1.158	1.690	0,2	0,4	0,5	161,7	46,0
6- Diğer Ülke ve Bölgeler	13.734	24.428	34.551	6,3	9,0	9,5	77,9	41,4
Toplam	219.517	271.426	363.709	100,0	100,0	100,0	23,6	34,0

Ülke Grupları	Dış Ticaret Hacmi							
	Değer			Pay (%)			Değişim (%)	
	2020	2021	2022	2020	2021	2022	2021	2022
A- Avrupa Birliği Ülkeleri (AB 27) ⁽¹⁾	143.357	178.436	196.364	36,8	35,9	31,8	24,5	10,0
B- Diğer Ülkeler	245.797	318.204	421.546	63,2	64,1	68,2	29,5	32,5
1- Diğer Avrupa (AB Hariç)	60.161	76.223	124.144	15,5	15,3	20,1	26,7	62,9
2- Afrika Ülkeleri	22.550	29.445	33.114	5,8	5,9	5,4	30,6	12,5
Kuzey Afrika	13.981	18.754	20.210	3,6	3,8	3,3	34,1	7,8
Diğer Afrika	8.569	10.690	12.904	2,2	2,2	2,1	24,8	20,7
3- Amerika Ülkeleri	34.202	45.542	52.785	8,8	9,2	8,5	33,2	15,9
Kuzey Amerika	23.792	30.635	35.320	6,1	6,2	5,7	28,8	15,3
Orta Amerika ve Karayipler	2.484	3.542	4.190	0,6	0,7	0,7	42,6	18,3
Güney Amerika	7.927	11.365	13.275	2,0	2,3	2,1	43,4	16,8
4- Asya Ülkeleri	113.415	139.956	172.593	29,1	28,2	27,9	23,4	23,3
Yakın ve Orta Doğu	51.609	54.480	66.333	13,3	11,0	10,7	5,6	21,8
Diğer Asya	61.806	85.476	106.260	15,9	17,2	17,2	38,3	24,3
5- Avustralya ve Yeni Zelanda	1.280	2.285	2.779	0,3	0,5	0,4	78,6	21,6
6- Diğer Ülke ve Bölgeler	14.189	24.754	36.132	3,6	5,0	5,8	74,5	46,0
Toplam	389.155	496.640	617.910	100,0	100,0	100,0	27,6	24,4

Kaynak: TÜİK.

(1): Birleşik Krallık 1 Şubat 2020 tarihi itibariyle Avrupa Birliği'nden ayrıldığından ülke gruplarında Avrupa Birliği değerleri 27 üye ülkeye göre hazırlanmıştır.

Grafik 47. Belirli Ülke Gruplarına Göre İhracat

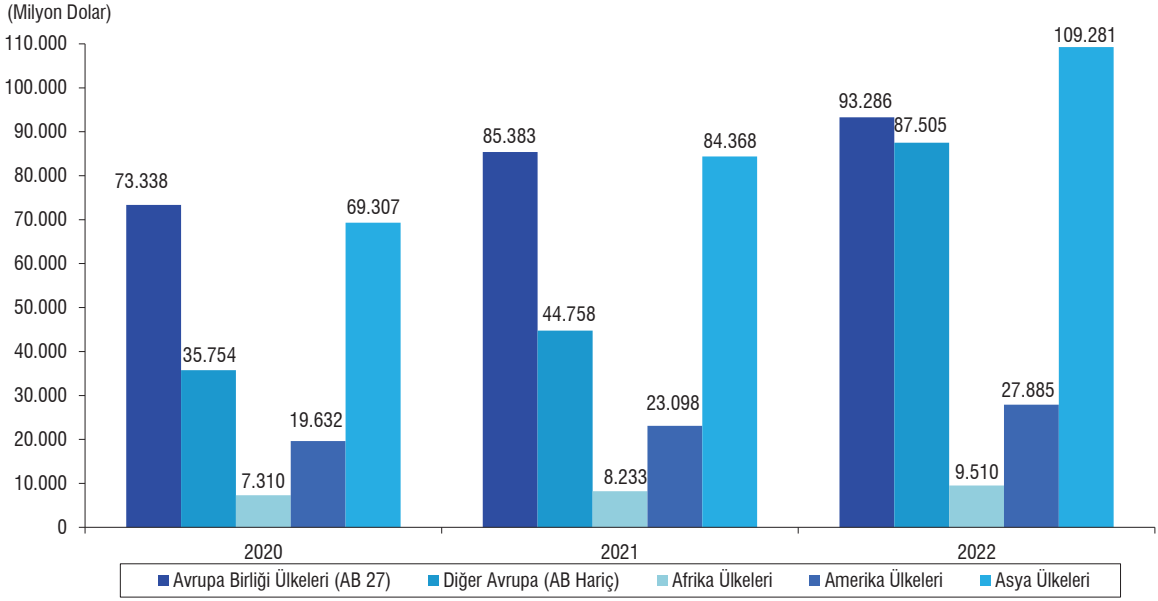
Kaynak: TÜİK.

2022 yılında toplam ihracat içinde, AB ülkelerine yapılan ihracatın payı 0,8 puan azalarak %40,5, diğer ülkeler grubuna yapılan ihracatın payı 0,8 puan artarak %59,5 olmuştur.

2022 yılında diğer ülkeler grubuna yapılan ihracatın 36.639 milyon doları AB ülkeleri dışında kalan Avrupa ülkelerine, 23.603 milyon doları Afrika ülkelerine, 24.900 milyon doları Amerika ülkelerine, 63.312 milyon doları Asya ülkelerine, 1.089 milyon doları Avustralya ve Yeni Zelanda'ya yapılan ihracattan oluşmuştur.

Toplam ihracat içinde AB dışındaki Avrupa ülkelerine yapılan ihracatın payı %14,4, Afrika ülkelerine yapılan ihracatın payı %9,3, Amerika ülkelerine yapılan ihracatın payı %9,8, Asya ülkelerine yapılan ihracatın payı %24,9, Avustralya ve Yeni Zelanda'ya yapılan ihracatın payı %0,4 düzeyinde gerçekleşmiştir.

2022 yılında AB ülkelerinden yapılan ithalat %9,3 artarak 93.286 milyon dolara, diğer ülkeler grubundan yapılan ithalat %45,4 artarak 270.423 milyon dolara yükselmiştir (Grafik 48).

Grafik 48. Belirli Ülke Gruplarına Göre İthalat

Kaynak: TÜİK.

Toplam ithalat içinde AB ülkelerinden yapılan ithalatın payı azalırken, diğer ülkelerden yapılan ithalatın payı artış göstermiştir. Toplam ithalat içinde AB ülkelerinden yapılan ithalatın payı %25,6, diğer ülkeler grubundan yapılan ithalatın payı %77,4 olarak gerçekleşmiştir.

2022 yılında diğer ülkeler başlığı altında yer alan ülkelere yapılan 270.423 milyon dolarlık ithalatın 87.505 milyon doları AB haricindeki diğer Avrupa ülkelerinden, 9.510 milyon doları Afrika ülkelerinden, 27.885 milyon doları Amerika ülkelerinden, 109.281 milyon doları Asya ülkelerinden, 1.690 milyon doları Avustralya ve Yeni Zelanda'dan yapılan ithalattan oluşmuştur.

Toplam ithalat içinde AB dışındaki Avrupa ülkelerinden yapılan ithalat %24,1, Afrika ülkelerinden yapılan ithalat %2,6, Amerika ülkelerinden yapılan ithalat %7,7, Asya ülkelerinden yapılan ithalat %30, Avustralya ve Yeni Zelanda'dan yapılan ithalat %0,5 paya sahiptir.

2021 yılında %27,6 artan dış ticaret hacmi 2022 yılında %24,4 artarak 617.910 milyon dolar olmuştur. AB ülkeleri ile olan dış ticaret hacmi %10 artarak 196.364 milyon dolara, diğer ülkeler grubu altında yer alan ülkelere olan dış ticaret hacmi %32,5 artarak 421.546 milyon dolara yükselmiştir.

Diğer ülkeler grubu altında yer alan AB haricindeki diğer Avrupa ülkeleri ile olan dış ticaret hacmi %62,9, Afrika ülkeleri ile olan dış ticaret hacmi %12,5, Amerika ülkeleri ile olan dış ticaret hacmi %15,9, Asya ülkeleri ile olan dış ticaret hacmi %23,3, Avustralya ve Yeni Zelanda ile olan dış ticaret hacmi %21,6 artmıştır.

2022 yılında seçilmiş ülke grupları itibarıyla Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı (OECD) ülkelerine 135.593 milyon dolar, İslam İşbirliği Teşkilatı (İİT) ülkelerine 64.304 milyon dolar, Karadeniz Ekonomik İşbirliği (KEİ) ülkelerine 35.724 milyon dolar, Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT) ülkelerine 18.416 milyon dolar, Ekonomik İşbirliği Teşkilatı (EİT) ülkelerine 12.538 milyon dolar, Gelişen Sekiz Ülkeye (D-8) 10.610 milyon dolar, Türk Cumhuriyetlerine 7.992 milyon dolar, Avrupa Serbest Ticaret Birliği (EFTA) ülkelerine 2.134 milyon dolar ihracat gerçekleştirilmiştir (Tablo 108).

Tablo 108. Seçilmiş Ülke Gruplarına Göre Dış Ticaret Göstergeleri

(Milyon Dolar)

Seçilmiş Ülke Grupları	İhracat								
	Değer			Pay (%)			Değişim (%)		
	2020	2021	2022	2020	2021	2022	2021	2022	
Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı (OECD)	95.055	125.880	135.593	56,0	55,9	53,3	32,4	7,7	
Avrupa Serbest Ticaret Birliği (EFTA)	1.848	2.226	2.134	1,1	1,0	0,8	20,5	-4,1	
Karadeniz Ekonomik İşbirliği (KEİ)	20.301	27.699	35.724	12,0	12,3	14,1	36,4	29,0	
Ekonomik İşbirliği Teşkilatı (EİT)	8.684	11.267	12.538	5,1	5,0	4,9	29,7	11,3	
Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT)	10.262	13.625	18.416	6,0	6,1	7,2	32,8	35,2	
Türk Cumhuriyetleri	5.430	7.206	7.992	3,2	3,2	3,1	32,7	10,9	
İslam İşbirliği Teşkilatı (İİT)	43.737	56.663	64.304	25,8	25,2	25,3	29,6	13,5	
D-8 Gelişen Sekiz Ülke ⁽¹⁾	7.565	10.229	10.610	4,5	4,5	4,2	35,2	3,7	
Genel Toplam	169.638	225.214	254.201	100,0	100,0	100,0	32,8	12,9	
Seçilmiş Ülke Grupları	İthalat								
	Değer			Pay (%)			Değişim (%)		
	2020	2021	2022	2020	2021	2022	2021	2022	
Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı (OECD)	108.318	120.833	147.332	49,3	44,5	40,5	11,6	21,9	
Avrupa Serbest Ticaret Birliği (EFTA)	8.480	3.956	16.435	3,9	1,5	4,5	-53,4	315,5	
Karadeniz Ekonomik İşbirliği (KEİ)	28.044	43.742	74.179	12,8	16,1	20,4	56,0	69,6	
Ekonomik İşbirliği Teşkilatı (EİT)	4.610	8.312	11.109	2,1	3,1	3,1	80,3	33,7	
Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT)	20.991	34.042	65.768	9,6	12,5	18,1	62,2	93,2	
Türk Cumhuriyetleri	2.972	4.944	7.121	1,4	1,8	2,0	66,4	44,0	
İslam İşbirliği Teşkilatı (İİT)	30.993	30.549	40.292	14,1	11,3	11,1	-1,4	31,9	
D-8 Gelişen Sekiz Ülke ⁽¹⁾	7.058	10.877	14.170	3,2	4,0	3,9	54,1	30,3	
Genel Toplam	219.517	271.426	363.709	100,0	100,0	100,0	23,6	34,0	
Seçilmiş Ülke Grupları	Dış Ticaret Hacmi								
	Değer			Pay (%)			Değişim (%)		
	2020	2021	2022	2020	2021	2022	2021	2022	
Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı (OECD)	203.373	246.714	282.925	52,3	49,7	45,8	21,3	14,7	
Avrupa Serbest Ticaret Birliği (EFTA)	10.327	6.181	18.568	2,7	1,2	3,0	-40,1	200,4	
Karadeniz Ekonomik İşbirliği (KEİ)	48.345	71.441	109.903	12,4	14,4	17,8	47,8	53,8	
Ekonomik İşbirliği Teşkilatı (EİT)	13.294	19.579	23.648	3,4	3,9	3,8	47,3	20,8	
Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT)	31.253	47.668	84.184	8,0	9,6	13,6	52,5	76,6	
Türk Cumhuriyetleri	8.401	12.150	15.113	2,2	2,4	2,4	44,6	24,4	
İslam İşbirliği Teşkilatı (İİT)	74.729	87.212	104.597	19,2	17,6	16,9	16,7	19,9	
D-8 Gelişen Sekiz Ülke ⁽¹⁾	14.623	21.106	24.780	3,8	4,2	4,0	44,3	17,4	
Genel Toplam	389.155	496.640	617.910	100,0	100,0	100,0	27,6	24,4	

Kaynak: TÜİK.

(1): Türkiye, İran, Pakistan, Bangladeş, Malezya, Endonezya, Mısır, Nijerya.

Seçilmiş ülke gruplarına ihracatta bir önceki yıla göre EFTA ülkelerine yapılan ihracat %4,1 azalırken, diğer ülke gruplarına yapılan ihracatta artış kaydedilmiştir. En yüksek oranlı artış %35,2 ile BDT ülkelerine ihracatta gerçekleşmiştir.

2021 yılında en fazla ithalat 147.332 milyon dolar ile OECD ülkelerinden yapılırken, onu 74.179 milyon dolar ile KEİ ülkeleri, 65.768 milyon dolar ile BDT ülkeleri, 40.292 milyon dolar ile İİT ülkeleri, 16.435 milyon dolar ile EFTA Ülkeleri, 14.170 milyon dolar ile D-8 ülkeleri, 11.109 milyon dolar ile EİT ülkeleri ve 7.121 milyon dolar ile Türk Cumhuriyetlerinden yapılan ithalat izlemiştir.

2022 yılında bir önceki yıla göre seçilmiş ülke gruplarının tamamından yapılan ithalatta artış olmuştur. En yüksek oranlı artış %315,5 ile EFTA ülkelerinden yapılan ithalatta gerçekleşmiştir.

Toplam ihracat içinde OECD ülkelerine yapılan ihracat %53,3, İİT ülkelerine yapılan ihracat %25,3, KEİ ülkelerine yapılan ihracat %14,1, BDT ülkelerine yapılan ihracat %7,2, EİT ülkelerine yapılan ihracat %4,9, D-8 ülkelerine yapılan ihracat %4,2, Türk Cumhuriyetlerine yapılan ihracat %3,1 ve EFTA ülkelerine yapılan ihracat %0,8 paya sahiptir.

Toplam ithalat içinde OECD ülkelerinden yapılan ithalatın payı %40,5, KEİ ülkelerinden yapılan ithalatın payı %20,4, BDT ülkelerinden yapılan ithalatın payı %18,1, İİT ülkelerinden yapılan ithalatın payı %11,1 EFTA ülkelerinden yapılan ithalatın payı %4,5, D-8 ülkelerinden yapılan ithalatın payı %3,9, EİT ülkelerinden yapılan ithalatın payı %3,1 ve Türk Cumhuriyetlerinden yapılan ithalatın payı %2 olmuştur.

2022 yılında seçilmiş ülke grupları dış ticaret hacminin %45,8'si OECD ülkelerinden, %17,8'i KEİ ülkelerinden ve %16,9'u İİT ülkelerinden yapılmıştır.

En çok ihracat yapılan ilk on ülke içinde ilk sırada %8,3'lük pay ve 21.144 milyon dolar ihracat değeri ile Almanya yer almıştır. Almanya'yı %6,6'lık pay ve 16.887 milyon dolarlık ihracat ile ABD, %5,4'lük pay ve 13.750 milyon dolarlık ihracat ile Irak izlemiştir. Bir önceki yıla göre ilk onda yer alan ülkeler içinde Birleşik Krallık'a yapılan ihracat %5,1 azalırken, diğer ülkelere yapılan ihracat artış göstermiştir. En yüksek oranlı artışlar %61,8 ile Rusya Federasyonu, %23,6 ile Irak ve %18,7 ile Hollanda'ya yapılan ihracatta görülmüştür. İsrail 7.033 milyon dolarlık ihracat ve %2,8'lik pay ile ilk on ülke arasında en sonda yer almıştır. İlk onda yer alan ülkelere 2022 yılında toplam ihracatın %47,5'i gerçekleştirilmiştir (Tablo 109).

Tablo 109. En Çok İhracat Yapılan İlk On Ülke

Ülkeler ⁽¹⁾	Değer			Pay (%)			Değişim (%)	
	2020	2021	2022	2020	2021	2022	2021	2022
Almanya	15.979	19.311	21.144	9,4	8,6	8,3	20,9	9,5
ABD	10.183	14.720	16.887	6,0	6,5	6,6	44,6	14,7
Irak	9.142	11.126	13.750	5,4	4,9	5,4	21,7	23,6
Birleşik Krallık	11.236	13.704	13.005	6,6	6,1	5,1	22,0	-5,1
İtalya	8.083	11.473	12.398	4,8	5,1	4,9	41,9	8,1
İspanya	6.683	9.620	9.650	3,9	4,3	3,8	43,9	0,3
Fransa	7.195	9.111	9.535	4,2	4,0	3,8	26,6	4,6
Rusya Federasyonu	4.507	5.774	9.343	2,7	2,6	3,7	28,1	61,8
Hollanda	5.195	6.765	8.027	3,1	3,0	3,2	30,2	18,7
İsrail	4.704	6.356	7.033	2,8	2,8	2,8	35,1	10,6
İlk on ülke toplamı	82.906	107.959	120.771	48,9	47,9	47,5	30,2	11,9
Toplam ihracat	169.638	225.214	254.201	100,0	100,0	100,0	32,8	12,9

Kaynak: TÜİK.

(1): 2022 yılı ihracat değerlerine göre yapılan sıralamada, ilk 10'da yer alan ülkelerdir.

En fazla ithalat yapılan ilk on ülke içinde ilk sırayı 58.849 milyon dolar ve %16,2'lik pay ile Rusya Federasyonu almıştır. Rusya Federasyonu'nu 41.355 milyon dolar ve %11,4'lük pay ile Çin, 24.033 milyon dolar ve %6,6'lık pay ile Almanya izlemiştir. Birleşik Krallık ilk on ülke içinde 5.904 milyon dolar ithalat ve %1,6 pay ile son sırada yer almıştır. Bir önceki yıla göre ilk onda yer alan ülkelerin tamamından yapılan ithalatta artış görülmüştür. İsviçre'den yapılan ithalat %402, Rusya Federasyonu'ndan yapılan ithalat %103,2 ve Hindistan'dan yapılan ithalat %34,8 artış ile ilk üç sırada yer almıştır. 2022 yılında ithalatta ilk onda yer alan ülkelerin toplam ithalat içindeki payı %41,8 olarak gerçekleşmiştir (Tablo 110).

Tablo 110. En Çok İthalat Yapılan İlk On Ülke

Ülkeler ⁽¹⁾	Değer			Pay (%)			Değişim (%)	
	2020	2021	2022	2020	2021	2022	2021	2022
Rusya Federasyonu	17.829	28.959	58.849	8,1	10,7	16,2	62,4	103,2
Çin	23.041	32.238	41.355	10,5	11,9	11,4	39,9	28,3
Almanya	21.733	21.726	24.033	9,9	8,0	6,6	0,0	10,6
İsviçre	7.771	3.055	15.335	3,5	1,1	4,2	-60,7	402,0
ABD	11.525	13.148	15.229	5,3	4,8	4,2	14,1	15,8
İtalya	9.200	11.563	14.082	4,2	4,3	3,9	25,7	21,8
Hindistan	4.830	7.936	10.697	2,2	2,9	2,9	64,3	34,8
Fransa	6.988	7.932	9.430	3,2	2,9	2,6	13,5	18,9
Güney Kore	5.734	7.597	9.004	2,6	2,8	2,5	32,5	18,5
İspanya	5.039	6.312	7.004	2,3	2,3	1,9	25,2	11,0
Birleşik Krallık	5.583	5.558	5.904	2,5	2,0	1,6	-0,4	6,2
İlk on ülke toplamı	101.444	117.064	152.072	46,2	43,1	41,8	15,4	29,9
Toplam ithalat	219.517	271.426	363.709	100,0	100,0	100,0	23,6	34,0

Kaynak: TÜİK.

(1): 2022 yılı ithalat değerlerine göre yapılan sıralamada, ilk 10'da yer alan ülkelerdir.

1.5.1.5 Komşu Ülkelerle Dış Ticaret

2021 yılında %29,3 artan komşu ülkelere yapılan ihracat 2022 yılında %17,9 artarak 31.987 milyon dolar olmuştur. Toplam ihracat içinde komşu ülkelerin payı bir önceki yıla göre 0,6 puan artışla %12,6'ya yükselmiştir.

Komşu ülkeler içinde en fazla ihracat yapılan ülke 13.750 milyon dolar ile Irak olurken, onu 4.722 milyon dolar ile Bulgaristan ve 3.302 milyon dolar ile Yunanistan izlemiştir. 2022 yılında bir önceki yıla göre Irak'a yapılan ihracat %23,6, Bulgaristan'a yapılan ihracat %19,4 ve Yunanistan'a yapılan ihracat %5,9 artış göstermiştir (Tablo 111).

Tablo 111. Sınır Komşularımızla Dış Ticaret

(Milyon Dolar)

Komşu Ülkeler	İhracat								
	Değer			Pay (%)			Değişim (%)		
	2020	2021	2022	2020	2021	2022	2021	2022	
Azerbaycan-Nahçıvan	2.085	2.343	2.505	1,2	1,0	1,0	12,3	6,9	
Bulgaristan	2.634	3.953	4.722	1,6	1,8	1,9	50,1	19,4	
Ermenistan	1	2	4	0,0	0,0	0,0	100,0	100,0	
Gürcistan	1.461	1.704	2.400	0,9	0,8	0,9	16,6	40,9	
Irak	9.142	11.126	13.750	5,4	4,9	5,4	21,7	23,6	
İran	2.253	2.771	3.069	1,3	1,2	1,2	23,0	10,8	
Suriye	1.596	2.108	2.235	0,9	0,9	0,9	32,1	6,0	
Yunanistan	1.800	3.119	3.302	1,1	1,4	1,3	73,3	5,9	
Komşu ülkeler toplamı	20.973	27.126	31.987	12,4	12,0	12,6	29,3	17,9	
Genel toplam	169.638	225.214	254.201	100,0	100,0	100,0	32,8	12,9	

Komşu Ülkeler	İthalat								
	Değer			Pay (%)			Değişim (%)		
	2020	2021	2022	2020	2021	2022	2021	2022	
Azerbaycan-Nahçıvan	411	751	836	0,2	0,3	0,2	82,9	11,3	
Bulgaristan	2.124	2.545	2.693	1,0	0,9	0,7	19,8	5,8	
Ermenistan	3	4	9	0,0	0,0	0,0	9,9	136,3	
Gürcistan	349	471	873	0,2	0,2	0,2	35,0	85,3	
Irak	8.202	1.664	1.419	3,7	0,6	0,4	-79,7	-14,7	
İran	1.193	2.824	3.354	0,5	1,0	0,9	136,7	18,8	
Suriye	247	187	234	0,1	0,1	0,1	-24,2	25,1	
Yunanistan	1.321	2.162	2.187	0,6	0,8	0,6	63,7	1,1	
Komşu ülkeler toplamı	13.849	10.608	11.605	6,3	3,9	3,2	-23,4	9,4	
Genel toplam	219.517	271.426	363.709	100,0	100,0	100,0	23,6	34,0	

Komşu Ülkeler	Dış Ticaret Hacmi								
	Değer			Pay (%)			Değişim (%)		
	2020	2021	2022	2020	2021	2022	2021	2022	
Azerbaycan-Nahçıvan	2.496	3.094	3.341	0,6	0,6	0,5	24,0	8,0	
Bulgaristan	4.759	6.499	7.415	1,2	1,3	1,2	36,6	14,1	
Ermenistan	4	6	13	0,0	0,0	0,0	30,6	123,5	
Gürcistan	1.810	2.175	3.273	0,5	0,4	0,5	20,1	50,5	
Irak	17.344	12.790	15.169	4,5	2,6	2,5	-26,3	18,6	
İran	3.446	5.594	6.422	0,9	1,1	1,0	62,4	14,8	
Suriye	1.842	2.295	2.469	0,5	0,5	0,4	24,6	7,5	
Yunanistan	3.121	5.281	5.489	0,8	1,1	0,9	69,2	3,9	
Komşu ülkeler toplamı	34.822	37.734	43.591	8,9	7,6	7,1	8,4	15,5	
Genel toplam	389.155	496.640	617.910	100,0	100,0	100,0	27,6	24,4	

Kaynak: TÜİK.

2021 yılında %23,4 azalan komşu ülkelerden yapılan ithalat 2022 yılında %9,4 artarak 11.605 milyon dolara yükselmiştir. Komşu ülkelerin toplam ithalat içindeki payı bir önceki yıla 0,7 puan azalarak %3,2 seviyesinde gerçekleşmiştir.

Komşu ülkeler içinde en fazla ithalat yapılan ülke 3.354 milyon dolar ile İran olurken, onu 2.693 milyon dolar ile Bulgaristan ve 2.187 milyon dolar ile Yunanistan takip etmiştir. 2021 yılına göre Irak'tan yapılan ithalat %14,7 azalırken, diğer ülkelerden yapılan ithalat artmıştır. Ermenistan'dan yapılan ithalat %136,3, Gürcistan'dan yapılan ithalat %85,3 ve Suriye'den yapılan ithalat %25,1 artış göstermiştir.

Ülkemizin komşu ülkelerle olan dış ticaret hacmi 2022 yılında %15,5 artarak 43.591 milyon dolara yükselmiştir. Komşu ülkelerle yapılan dış ticaret hacminin, toplam dış ticaret hacmi içindeki payı 2021 yılına göre 0,5 puan azalarak %7,1 olmuştur.

1.5.2 Ödemeler Dengesi

2021 yılında ihracattaki hızlı yükselişe karşın ithalattaki görece düşük artışa bağlı olarak dış ticaret açığında oluşan küçülme ve altın ithalindeki düşüşün yanı sıra taşımacılık ve turizm gelirindeki artış sonucu cari işlemler açığı 7.232 milyon dolar düzeyinde kalmıştır. 2022 yılında dış ticaret açığındaki büyüme ve artan altın ithalinin etkisiyle cari işlemler açığı son dokuz yılın en yüksek düzeyi olan 48.726 milyon dolara yükselmiştir. Cari işlemler dengesinde gerçekleşen bozulmayı, taşımacılık ve turizm gelirlerindeki yükseliş sınırlandırmıştır (Tablo 112, Grafik 49).

Ödemeler dengesinde gösterildiği şekilde 2022 yılında ihracat %12,8, ithalat %35,1 artış göstermiştir. Böylece mal dengesi açığı %205,9 artarak 89.681 milyon dolara yükselmiştir.

2021 yılında küresel ölçekte salgını önlemek amacıyla getirilen seyahat kısıtlamalarının azaltılmasıyla %99,8 artan seyahat gelirleri, 2022 yılında %54,6 artarak 41.176 milyon dolara yükselmiştir. Seyahat giderleri giriş yapan vatandaş sayısındaki yüksek oranlı artışa bağlı olarak %145,6 artarak 4.053 milyon dolar olmuştur. Böylece net seyahat gelirleri %48,6 artarak 37.123 milyon dolara yükselmiştir. Taşımacılık kaleminden kaynaklanan net gelirler %39,6 artarak 18.844 milyon dolar, inşaat kaleminden kaynaklanan net gelirler %73,1 artarak 393 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir. 2022 yılında net hizmet gelirleri 2021 yılına göre %56,7 artarak 49.850 milyon dolar olmuştur.

Ücret ödemeleri ve yatırım geliri kalemlerinden oluşan birincil gelir dengesindeki net çıkış 2022 yılında %20,2 azalarak 8.521 milyon dolara gerilemiştir.

Genel Hükümet ve diğer sektörlerin cari transferlerinden oluşan ikincil gelir dengesinden kaynaklanan net çıkış %139,5 azalarak 374 milyon dolar olmuştur.

Tablo 112. Ödemeler Dengesi

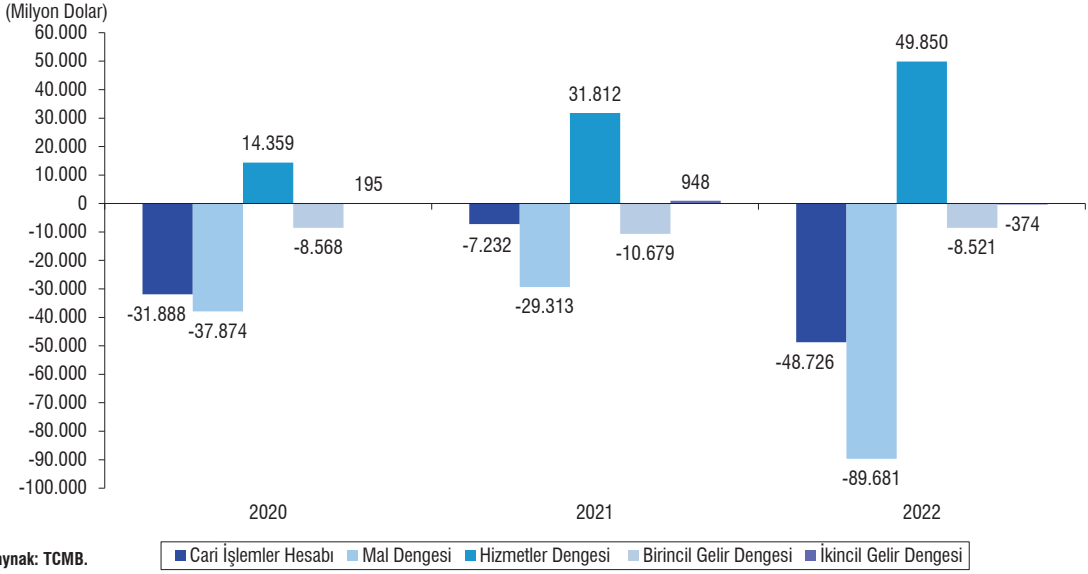
(Milyon Dolar)

Bileşenler	2020	2021	2022 ⁽¹⁾	Değişim (%)	
				2021	2022
Cari İşlemler Hesabı	-31.888	-7.232	-48.726	-77,3	573,8
İhracat	168.378	224.686	253.409	33,4	12,8
İthalat	206.252	253.999	343.090	23,1	35,1
Mal Dengesi	-37.874	-29.313	-89.681	-22,6	205,9
Hizmet Gelirleri	38.243	61.408	90.285	60,6	47,0
Seyahat Gelirleri	13.330	26.634	41.176	99,8	54,6
Diğer Gelirler	24.913	34.774	49.109	39,6	41,2
Hizmet Giderleri	23.884	29.596	40.435	23,9	36,6
Seyahat Giderleri	1.040	1.650	4.053	58,7	145,6
Diğer Giderler	22.844	27.946	36.382	22,3	30,2
Mal ve Hizmet Dengesi	-23.515	2.499	-39.831	-110,6	-1.693,9
Birincil Yatırım Kaynaklı Gelirler	6.221	6.724	8.452	8,1	25,7
Faiz Gelirleri	2.424	2.568	2.970	5,9	15,7
Diğer Gelirler	3.797	4.156	5.482	9,5	31,9
Birincil Yatırım Kaynaklı Giderler	14.789	17.403	16.973	17,7	-2,5
Faiz Giderleri	6.106	5.690	5.691	-6,8	0,0
Diğer Giderler	8.683	11.713	11.282	34,9	-3,7
Mal, Hizmet ve Birincil Gelir Dengesi	-32.083	-8.180	-48.352	-74,5	491,1
İkincil Yatırım Kaynaklı Gelirler	195	948	-374	386,2	-139,5
İşçi Gelirleri	184	200	190	8,7	-5,0
Diğer Transferler	11	748	-564	6.700,0	-175,4
Sermaye Hesabı	-36	-64	-35	77,8	-45,3
Finans Hesabı	-7.570	-28.982	-33.646	282,9	16,1
Doğrudan Yatırımlar: Net Varlık Edinimi	3.244	6.451	4.953	98,9	-23,2
Doğrudan Yatırımlar: Net Yükümlülük Oluşumu	7.700	13.325	13.032	73,1	-2,2
Portföy Yatırımları: Net Varlık Edinimi	2.894	2.260	4.495	-21,9	98,9
Portföy Yatırımları: Net Yükümlülük Oluşumu	-6.662	3.011	-8.930	-145,2	-396,6
Hisse Senetleri	-4.255	-1.434	-4.038	-66,3	181,6
Borç Senetleri	-2.407	4.445	-4.892	-284,7	-210,1
Diğer Yatırımlar: Net Varlık Edinimi	-1.876	13.409	4.064	-814,8	-69,7
Merkez Bankası	0	0	0	-	-
Genel Hükümet	33	16	11	-51,5	-31,3
Bankalar	-4.072	7.499	-5.092	-284,2	-167,9
Diğer Sektörler	2.163	5.894	9.145	172,5	55,2
Diğer Yatırımlar: Net Yükümlülük Oluşumu	10.794	34.766	43.056	222,1	23,8
Merkez Bankası	12.678	4.778	7.379	-62,3	54,4
Genel Hükümet	-413	6.101	974	-1.577,2	-84,0
Bankalar	3.370	6.185	15.192	83,5	145,6
Diğer Sektörler	-4.841	17.702	19.511	-465,7	10,2
Cari, Sermaye ve Finans Hesapları	-24.354	21.686	-15.115	-189,0	-169,7
Net Hata ve Noksan	-7.508	1.644	27.426	-121,9	1.568,2
Genel Denge	31.862	-23.330	-12.311	-173,2	-47,2
Rezerv Varlıklar	-31.862	23.330	12.311	-173,2	-47,2
Resmi Rezervler	-31.862	23.330	12.311	-173,2	-47,2
Uluslararası Para Fonu Kredileri	0	0	0	-	-
Ödemeler Dengesi Finansmanı	0	0	0	-	-

Kaynak: TCMB.

(1): Geçici.

Grafik 49. Ödemeler Dengesi

2022 yılında doğrudan yatırımlardan kaynaklanan net girişler bir önceki yıla göre %17,5 artarak 8.079 milyon dolara yükselmiştir.

Portföy yatırımlarında 13.425 milyon dolarlık net çıkış, diğer yatırımlarda 38.992 milyon dolarlık net giriş gerçekleşmiştir.

2021 yılında 23.330 milyon dolar artış gösteren resmi rezervler, 2022 yılında 12.311 milyon dolar artış göstermiştir.

Cari işlemler ile net hata ve noksan kalemleri toplamı olarak tanımlanan dış finansman ihtiyacı, 2022 yılında 21.300 milyon dolar açık vermiştir.

1.5.3 Uluslararası Doğrudan Yatırımlar

2021 yılında koronavirüs salgını önlemek amacıyla yapılan kısıtlamaların kaldırılmasıyla artan doğrudan yatırımlar, 2022 yılında artan ekonomik ve jeopolitik riskler ve küresel risk iştahının azalması nedeniyle gerilemiştir. Türkiye'ye olan net uluslararası doğrudan yatırım girişleri 2022 yılında %13,8 azalarak 5.924 milyon dolara düşmüştür (Tablo 113).

Tablo 113. Uluslararası Doğrudan Yatırım Girişleri (Fiili Girişler)

Yıllar	Uluslararası Doğrudan Sermaye						(Milyon Dolar)
	Sermaye			Diğer Sermaye (Net) ⁽¹⁾	Toplam (Net)	Gayrimenkul (Net)	Toplam Yatırım (Net Yükümlülük Oluşumu)
	Yatırım	Tasfiye	Net				
2020	5.791	1.390	4.401	-655	3.746	3.954	7.700
2021	7.098	225	6.873	818	7.691	5.634	13.325
2022 ⁽²⁾	6.506	582	5.924	835	6.759	6.273	13.032
Değişim (%)							
2020	-1,5	276,7	-20,2	-30,5	-18,0	-20,6	-19,4
2021	22,6	-83,8	56,2	-224,9	105,3	42,5	73,1
2022	-8,3	158,7	-13,8	2,1	-12,1	11,3	-2,2

Kaynak: STB.

(1): Uluslararası sermayeli firmaların yabancı ortaklarından aldıkları kredi değeridir.

(2): Geçici.

2022 yılında Türkiye'ye 6.506 milyon dolar tutarında doğrudan sermaye girişi olurken, 582 milyon dolarlık sermaye çıkışı olmuştur. Böylece 5.924 milyon dolarlık net sermaye girişi, uluslararası sermayeli firmaların yabancı ortaklarıyla olan 835 milyon dolarlık net diğer sermaye giriş ve 6.273 milyon dolarlık net gayrimenkul satışı sonucunda toplam net yatırım tutarı %2,2 azalarak 13.032 milyon dolar düzeyinde gerçekleşmiştir.

2021 yılında net toplam yatırım girişleri içinde uluslararası doğrudan sermayenin %57,7 olan payı 2022 yılında %51,9'a gerilerken, net gayrimenkul satışlarının %42,3 olan payı %48,1'e yükselmiştir.

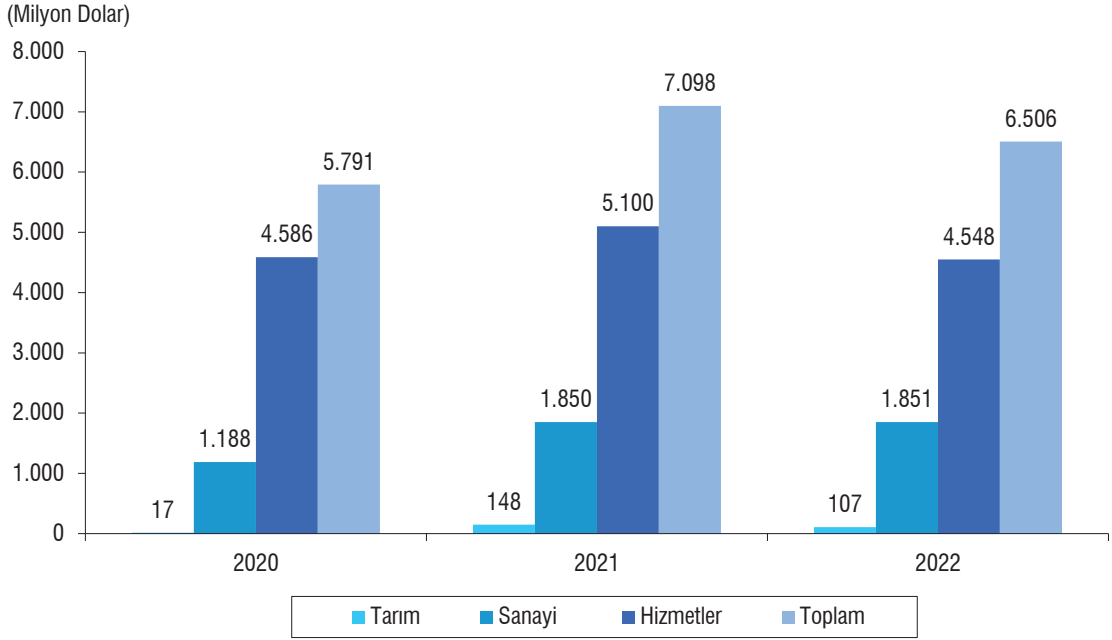
2022 yılında uluslararası doğrudan yatırım girişleri içinde en yüksek payı hizmetler sektörü almıştır. Hizmetler sektörüne yönelik yatırım girişleri içinde en büyük payı finans ve sigorta faaliyetleri kalemi alırken, sanayi sektöründeki yatırım girişinin büyük bölümü de imalat sanayi sektöründen kaynaklanmıştır. Tarım sektörü 2022 yılında da yabancı yatırımcıların en az ilgi gösterdiği sektör olmaya devam etmiştir. Uluslararası doğrudan yatırım sermaye girişinin %1,6'sı olan 107 milyon doları tarım sektöründe, %28,5'i olan 1.851 milyon doları sını sektöründe ve %69,9'u olan 4.548 milyon doları da hizmetler sektöründe gerçekleştirmiştir (Tablo 114, Grafik 50).

Tablo 114. Uluslararası Doğrudan Yatırım Sermaye Girişlerinin Sektörel Dağılımı

Sektörler	(Milyon Dolar)							
	Değer			Pay (%)			Değişim (%)	
	2020	2021	2022 ⁽¹⁾	2020	2021	2022	2021	2022
Tarım Sektörü	17	148	107	0,3	2,1	1,6	770,6	-27,7
Tarım, ormancılık ve balıkçılık	17	148	107	0,3	2,1	1,6	770,6	-27,7
Sınai Sektörler	1.188	1.850	1.851	20,5	26,1	28,5	55,7	0,1
Madencilik ve taşocakçılığı	128	65	185	2,2	0,9	2,8	-49,2	184,6
İmalat sanayi	1.010	1.655	1.557	17,4	23,3	23,9	63,9	-5,9
Gıda, içecek ve tütün ürünleri imalatı	137	158	529	2,4	2,2	8,1	15,3	234,8
Tekstil ve giyim eşyası imalatı	3	27	17	0,1	0,4	0,3	800,0	-37,0
Deri ve ilgili ürünlerin imalatı	0	0	0	0,0	0,0	0,0	-	-
Ağaç ve ağaç ürünleri imalatı	0	2	0	0,0	0,0	0,0	-	-100,0
Kağıt ve kağıt ürünleri imalatı ve kayıtlı medyanın basılması ve çoğaltılması	60	71	90	1,0	1,0	1,4	18,3	26,8
Kok kömürü ve rafine edilmiş petrol ürünleri imalatı	183	138	9	3,2	1,9	0,1	-24,6	-93,5
Kimyasalların, kimyasal ürünlerin ve temel eczacılık ürünleri ile malzemelerinin imalatı	244	284	151	4,2	4,0	2,3	16,4	-46,8
Kauçuk ve plastik ürünleri imalatı	35	108	34	0,6	1,5	0,5	208,6	-68,5
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	3	0	4	0,1	0,0	0,1	-100,0	-
Ana metal sanayi ve fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine teçhizat hariç)	156	89	142	2,7	1,3	2,2	-42,9	59,6
Makine ve teçhizat (başka yerde sınıflandırılmamış) imalatı	16	70	44	0,3	1,0	0,7	337,5	-37,1
Bilgisayarların, elektrik-elektronik ve optik ürünlerin imalatı	27	205	372	0,5	2,9	5,7	659,3	81,5
Ulaşım araçları imalatı	31	429	65	0,5	6,0	1,0	1.283,9	-84,8
Mobilya imalatı ve başka yerde sınıflandırılmamış diğer imalat sanayii	115	74	100	2,0	1,0	1,5	-35,7	35,1
Elektrik, gaz, buhar ve iklimlendirme üretim ve dağıtım	49	129	109	0,8	1,8	1,7	163,3	-15,5
Su temini, kanalizasyon, atık yönetimi ve iyileştirme faaliyetleri	1	1	0	0,0	0,0	0,0	0,0	-100,0
Hizmetler Sektörü	4.586	5.100	4.548	79,2	71,9	69,9	11,2	-10,8
İnşaat	56	42	57	1,0	0,6	0,9	-25,0	35,7
Toptan ve perakende ticaret	804	3.392	1.604	13,9	47,8	24,7	321,9	-52,7
Ulaştırma ve depolama	576	216	80	9,9	3,0	1,2	-62,5	-63,0
Konaklama ve yiyecek hizmeti faaliyetleri	77	115	331	1,3	1,6	5,1	49,4	187,8
Bilgi ve iletişim	1.362	677	246	23,5	9,5	3,8	-50,3	-63,7
Finans ve sigorta faaliyetleri	1.400	177	1.794	24,2	2,5	27,6	-87,4	913,6
Gayrimenkul faaliyetleri	64	26	44	1,1	0,4	0,7	-59,4	69,2
Mesleki, bilimsel ve teknik faaliyetler	45	59	24	0,8	0,8	0,4	31,1	-59,3
İdari ve destek hizmet faaliyetleri	4	36	155	0,1	0,5	2,4	800,0	330,6
Kamu yönetimi ve savunma; zorunlu sosyal güvenlik	0	0	0	0,0	0,0	0,0	-	-
Eğitim	6	0	8	0,1	0,0	0,1	-100,0	-
İnsan sağlığı ve sosyal hizmet faaliyetleri	78	195	86	1,3	2,7	1,3	150,0	-55,9
Kültür, sanat, eğlence, dinlenme ve spor faaliyetleri	17	6	2	0,3	0,1	0,0	-64,7	-66,7
Diğer hizmet faaliyetleri	97	159	117	1,7	2,2	1,8	63,9	-26,4
Hanehalklarının işverenler olarak faaliyetleri; hanehalkları tarafından kendi kullanımlarına yönelik olarak ayırım yapılmamış mal ve hizmet üretim faaliyetleri	0	0	0	0,0	0,0	0,0	-	-
Uluslararası örgütler ve temsilcilerinin faaliyetleri	0	0	0	0,0	0,0	0,0	-	-
Toplam	5.791	7.098	6.506	100,0	100,0	100,0	22,6	-8,3

Kaynak:TCMB.

(1): Geçici.

Grafik 50. Uluslararası Doğrudan Yatırım Sermaye Girişlerinin Sektörel Dağılımı

Kaynak: TCMB.

Alt sektörler itibarıyla finans ve sigorta faaliyetleri 1.794 milyon dolar, toptan ve perakende ticaret 1.604 milyon dolar, imalat sanayi 1.557 milyon dolar ile yabancı sermaye girişlerinin en yoğun olduğu faaliyetler olmuştur.

2022 yılında gerçekleşen doğrudan uluslararası sermaye girişlerinin %87,9'u olan 5.719 milyon dolarlık kısmı Avrupa ülkeleri, %8'i olan 521 milyon dolarlık kısmı Asya ülkeleri, %4'ü olan 257 milyon dolarlık kısmı Amerika ülkeleri kaynaklı sermayeden oluşmuştur (Tablo 115, Grafik 51).

2022 yılında en çok yatırım aldığımız Avrupa ülkelerinden olan uluslararası doğrudan sermaye girişi %34,8 artış göstermiştir. Avrupa ülkeleri içinde yer alan Almanya, Avusturya, Fransa, Hollanda, İrlanda, İspanya ve İtalya'dan olan sermaye girişleri artmış, Belçika, İngiltere ve Lüksemburg'dan olan sermaye girişleri azalmıştır. Afrika ülkelerinden olan sermaye girişleri %50, Amerika ülkelerinden olan sermaye girişleri %79,2, Asya ülkelerinden olan sermaye girişleri %67,8 azalmıştır.

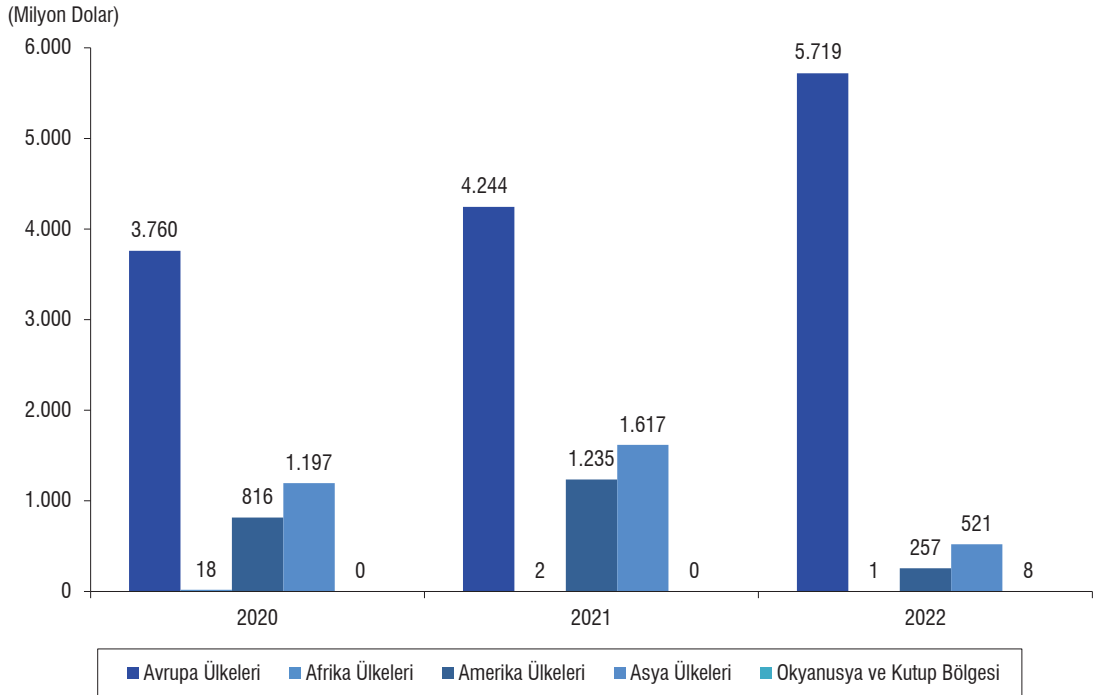
Tablo 115. Uluslararası Doğrudan Yatırım Sermaye Girişlerinin Ülkelere Göre Dağılımı

Ülke Grupları	Değer			Pay (%)			Değişim (%)	
	2020	2021	2022 ⁽¹⁾	2020	2021	2022	2021	2022
	(Milyon Dolar)							
Avrupa Ülkeleri	3.760	4.244	5.719	64,9	59,8	87,9	12,9	34,8
Almanya	287	479	697	5,0	6,7	10,7	66,9	45,5
Avusturya	57	94	193	1,0	1,3	3,0	64,9	105,3
Belçika	73	83	82	1,3	1,2	1,3	13,7	-1,2
Fransa	168	127	174	2,9	1,8	2,7	-24,4	37,0
Hollanda	598	749	863	10,3	10,6	13,3	25,3	15,2
İngiltere	474	1.392	401	8,2	19,6	6,2	193,7	-71,2
İrlanda	237	221	371	4,1	3,1	5,7	-6,8	67,9
İspanya	87	58	1.592	1,5	0,8	24,5	-33,3	2.644,8
İtalya	977	40	230	16,9	0,6	3,5	-95,9	475,0
Lüksemburg	425	368	295	7,3	5,2	4,5	-13,4	-19,8
EFTA Ülkeleri	277	523	738	4,8	7,4	11,3	88,8	41,1
Diğer Avrupa Ülkeleri	1	4	32	0,0	0,1	0,5	300,0	700,0
Afrika Ülkeleri	18	2	1	0,3	0,0	0,0	-88,9	-50,0
Amerika Ülkeleri	816	1.235	257	14,1	17,4	4,0	51,3	-79,2
ABD	813	1.180	257	14,0	16,6	4,0	45,1	-78,2
Kanada	3	41	0	0,1	0,6	0,0	1.266,7	-100,0
Asya Ülkeleri	1.197	1.617	521	20,7	22,8	8,0	35,1	-67,8
Yakın ve Orta Doğu Ülkeleri	754	791	107	13,0	11,1	1,6	4,9	-86,5
Körfez Ülkeleri	561	602	58	9,7	8,5	0,9	7,3	-90,4
Diğer Yakın ve Ortadoğu Ülkeleri	193	187	32	3,3	2,6	0,5	-3,1	-82,9
Diğer Asya Ülkeleri	443	826	414	7,6	11,6	6,4	86,5	-49,9
Çin	0	88	83	0,0	1,2	1,3	-	-5,7
Okyanusya ve Kutup Bölgesi	0	0	8	0,0	0,0	0,1	-	-
Toplam	5.791	7.098	6.506	100,0	100,0	100,0	22,6	-8,3

Kaynak: TCMB.

(1): Geçici.

Grafik 51. Uluslararası Doğrudan Yatırım Sermaye Girişlerinin Ülkelere Göre Dağılımı

Kaynak: TCMB.

1.5.4 Dış Borçlar

2021 yılında %2,1 artan brüt dış borç stoku, 2022 yılında da %4,5 artış göstermiştir. Böylece 2021 yılında 439.262 milyon dolar olan brüt dış borç stoku, 2022 yılında 459.031 milyon dolara yükselmiştir.

2021 yılında %6,2 artışla 119.072 milyon dolara yükselen kısa vadeli dış borçlar, 2022 yılında %24 artışla 147.626 milyon dolar olmuştur. Uzun vadeli dış borçlar %0,7'lik artışın ardından 2022 yılında %2,7 azalarak 311.405 milyon dolara gerilemiştir. Bu değişimlere bağlı olarak 2022 yılında dış borç stokunun vade yapısında bozulma devam etmiştir. Brüt borç stoku içinde kısa vadeli borçların payı %27,1'den %32,2'ye yükselirken, uzun vadeli borçların payı %72,9'dan %67,8'e gerilemiştir (Tablo 116, Grafik 52).

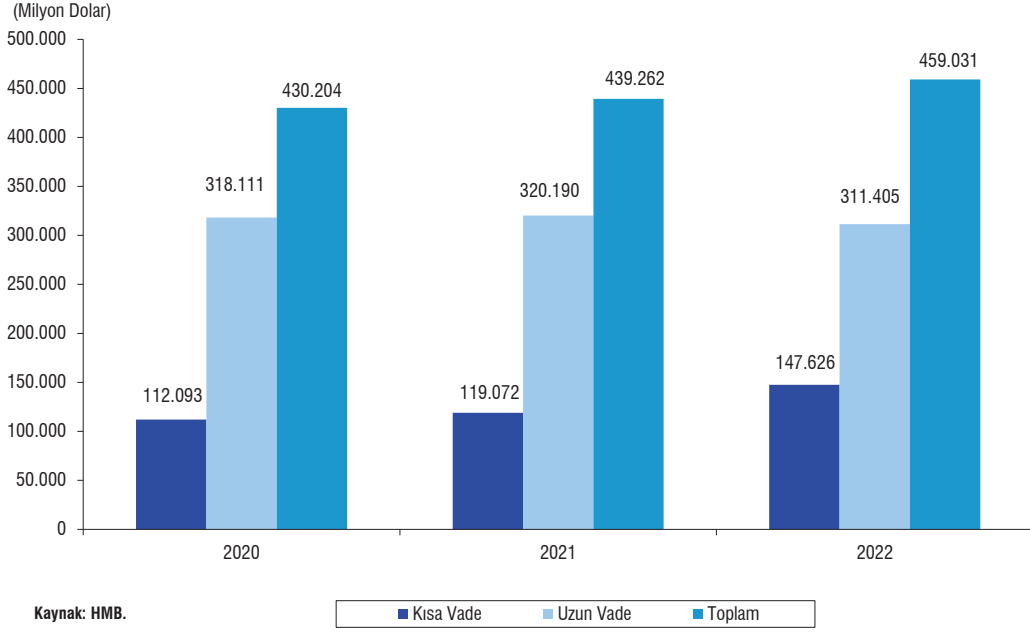
Tablo 116. Brüt Dış Borç Stoku

Göstergeler	(Milyon Dolar)		
	2020	2021	2022
Dış borç stoku	430.204	439.262	459.031
Değişim (%)	3,8	2,1	4,5
Kısa vade	112.093	119.072	147.626
Değişim (%)	16,4	6,2	24,0
Borç stoku içindeki payı (%)	26,1	27,1	32,2
Uzun vade	318.111	320.190	311.405
Değişim (%)	-0,1	0,7	-2,7
Borç stoku içindeki payı (%)	73,9	72,9	67,8
Borçlulara Göre			
Kısa vade	112.093	119.072	147.626
Kamu	24.892	22.219	28.895
TCMB	21.344	26.052	32.790
Özel	65.857	70.801	85.941
Uzun vade	318.111	320.190	311.405
Kamu	153.771	158.320	157.968
TCMB	0	0	0
Özel	164.340	161.870	153.437
Kamu toplam	178.663	180.539	186.863
Değişim (%)	11,0	1,1	3,5
Borç stoku içindeki payı (%)	41,5	41,1	40,7
TCMB toplam	21.344	26.052	32.790
Değişim (%)	152,5	22,1	25,9
Borç stoku içindeki payı (%)	5,0	5,9	7,1
Özel toplam	230.197	232.671	239.378
Değişim (%)	-6,1	1,1	2,9
Borç stoku içindeki payı (%)	53,5	53,0	52,1

Kaynak: HMB.

Not: Kamu sektörü sınıflaması, 2020 ilk çeyreğinden itibaren 28 Ocak 2020 tarih ve 31022 sayılı (mükerrer) Resmi Gazete'de yayımlanan "İstatistikî Sınıflamalar Yönetmeliği" çerçevesinde güncellenmiştir.

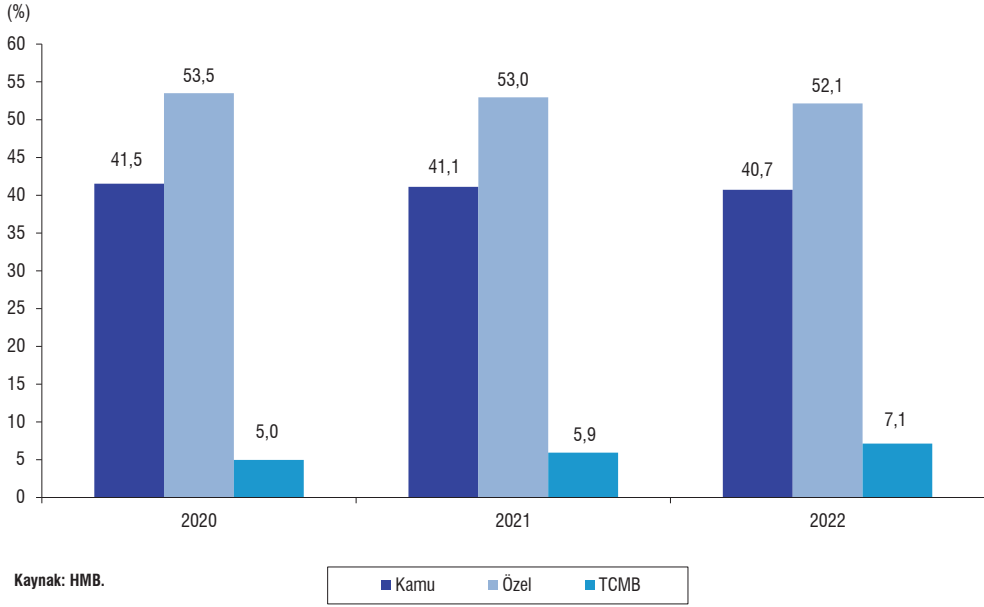
Grafik 52. Dış Borç Stoku

2022 yılında kamu sektörünün dış borcu %3,5 artarak 186.863 milyon dolara, özel sektörün dış borcu %2,9 artarak 239.378 milyon dolara, TCMB'nin dış borcu da %25,9 artarak 32.790 milyon dolara yükselmiştir.

2022 yılında kamu kesimi dış borcunun 157.968 milyon dolarlık kısmı uzun vadeli, 28.895 milyon dolarlık kısmı kısa vadeli borçlardan oluşurken, özel sektör dış borcunun 153.437 milyon dolarlık kısmı uzun vadeli ve 85.941 milyon dolarlık kısmı kısa vadeli borçlardan oluşmuştur.

Toplam dış borç stoku içinde kamu sektörünün payı %41,1'den %40,7'ye, özel sektörün payı %53'den %52,1'e gerilerken, TCMB'nin payı %5,9'dan %7,1'e yükselmiştir (Grafik 53).

Grafik 53. Dış Borç Stokunun Borçlulara Göre Dağılımı

Özel Sektörün Yurt Dışından Sağladığı Kısa ve Uzun Vadeli Kredi Borcu

Özel sektörün yurtdışından sağladığı toplam kredi borcu 2022 yılı sonu itibarıyla 2021 yılı sonuna göre %4,2 azalarak 159.860 milyon dolara gerilemiştir. 2022 yılında özel sektörün yurtdışından sağladığı kısa vadeli kredi borcu artarken uzun vadeli kredi borcu azalış göstermiştir. 2021 yılında toplam borcun %4'ünü kısa vadeli kredi borçları oluştururken, 2022 yılında bu oran %5,3'e yükselmiştir. 2021 yılında toplam borcun %96'sını uzun vadeli kredi borçları oluştururken, 2022 yılında bu oran %94,7'ye düşmüştür (Tablo 117).

2022 yılında özel sektörün yurt dışından sağladığı kısa vadeli kredi borcu, bir önceki yıla göre %25,8 artarak 8.455 milyon dolar olmuştur. Kısa vadeli özel sektör kredi borcunun %75,5'i olan 6.381 milyon doları finansal kesime, %24,5'i olan 2.075 milyon doları finansal olmayan özel sektöre aittir.

Finansal kesime ait kısa vadeli özel sektör borcunun 5.638 milyon doları bankalara, 742 milyon doları ise bankacılık dışı finansal kuruluşlara aittir. Finansal olmayan özel sektörün kısa vadeli kredi borcunun 1.276 milyon doları kredilerden, 799 milyon doları yabancı sermaye sayılan kredilerden oluşmaktadır.

Özel sektörün yurt dışından sağladığı uzun vadeli kredi borcu 2022 yılında, bir önceki yıla göre %5,4 azalarak 151.405 milyon dolar olmuştur. Toplam uzun vadeli kredi borcunun %35,4'ü olan 53.561 milyon doları finansal kesime, %64,6'sı olan 97.844 milyon doları finansal olmayan özel sektöre aittir.

Tablo 117. Özel Sektörün Yurtdışından Sağladığı Kısa ve Uzun Vadeli Kredi Borçları ⁽¹⁾

Borçluya Göre	Değer (Milyon Dolar)			Pay (%)			Değişim (%)	
	2020	2021	2022	2020	2021	2022	2021	2022
Kısa Vadeli								
Finansal	7.485	5.613	6.381	85,5	83,5	75,5	-25,0	13,7
Bankalar ⁽²⁾	6.267	4.662	5.638	71,6	69,3	66,7	-25,6	20,9
Bankacılık dışı finansal kuruluşlar	1.218	950	742	13,9	14,1	8,8	-22,0	-21,9
Finansal olmayan	1.271	1.111	2.075	14,5	16,5	24,5	-12,6	86,7
Krediler	975	775	1.276	11,1	11,5	15,1	-20,5	64,5
Yabancı sermaye sayılan krediler	295	336	799	3,4	5,0	9,5	13,6	138,1
Tahvil	0	0	0	0,0	0,0	0,0	-	-
Toplam	8.756	6.724	8.455	100,0	100,0	100,0	-23,2	25,8
Uzun Vadeli								
Finansal	71.124	64.767	53.561	43,9	40,5	35,4	-8,9	-17,3
Bankalar	61.171	56.032	44.193	37,7	35,0	29,2	-8,4	-21,1
Bankacılık dışı finansal kuruluşlar	9.953	8.735	9.368	6,1	5,5	6,2	-12,2	7,2
Finansal olmayan	91.059	95.317	97.844	56,1	59,5	64,6	4,7	2,7
Krediler	73.128	75.833	78.644	45,1	47,4	51,9	3,7	3,7
Yabancı sermaye sayılan krediler	10.339	9.787	9.464	6,4	6,1	6,3	-5,3	-3,3
Ticari krediler	464	363	370	0,3	0,2	0,2	-21,7	1,8
Tahvil	7.128	9.334	9.366	4,4	5,8	6,2	30,9	0,3
Toplam	162.183	160.084	151.405	100,0	100,0	100,0	-1,3	-5,4
Toplam								
Kısa Vadeli	8.756	6.724	8.455	5,1	4,0	5,3	-23,2	25,8
Uzun Vadeli	162.183	160.084	151.405	94,9	96,0	94,7	-1,3	-5,4
Kısa Vadeli + Uzun Vadeli	170.939	166.808	159.860	100,0	100,0	100,0	-2,4	-4,2

Kaynak: TCMB.

(1): Ticari krediler dahil değildir.

(2): Repo işlemlerinden doğan borçlar dahil değildir.

Finansal kesime ait uzun vadeli özel sektör borcunun 44.193 milyon doları bankaların, 9.368 milyon doları ise bankacılık dışı finansal kuruluşların borçlarından oluşmaktadır. Finansal olmayan kesime ait uzun vadeli özel sektör borcunun 78.644 milyon doları kredilerden, 9.464 milyon doları yabancı sermaye sayılan kredilerden, 370 milyon doları ticari kredilerden ve 9.366 milyon doları da tahvillerden oluşmaktadır.

Finansal Olmayan Özel Sektörün Yurt Dışından Sağladığı Kısa ve Uzun Vadeli Kredi Borcunun Sektörel Dağılımı

2022 yılında sektörler bazında finansal olmayan özel sektörün yurt dışından sağladığı kısa vadeli kredi borcunun %57,7'si olan 1.198 milyon doları sanayi, %40,5'i olan 840 milyon doları hizmetler ve %1,8'i olan 37 milyon doları tarım sektörü tarafından kullanılmıştır (Tablo 118).

Finansal olmayan özel sektörün yurt dışından sağladığı uzun vadeli kredi borcunun %55,5'i olan 54.305 milyon doları hizmetler, %44'ü olan 43.099 milyon doları sanayi ve %0,4'ü olan 439 milyon doları tarım sektörü tarafından kullanılmıştır.

Tablo 118. Finansal Olmayan Özel Sektörün Yurt Dışından Sağladığı Kısa ve Uzun Vadeli Kredi Borcunun Sektörel Dağılımı (1), (2)

Sektörler	Kısa Vadeli						Uzun Vadeli					
	Değer (Milyon Dolar)			Pay (%)			Değer (Milyon Dolar)			Pay (%)		
	2020	2021	2022	2020	2021	2022	2020	2021	2022	2020	2021	2022
Tarım sektörü	16	37	37	1,2	3,3	1,8	544	457	439	0,6	0,5	0,4
Tarım, ormancılık ve balıkçılık	16	37	37	1,2	3,3	1,8	544	457	439	0,6	0,5	0,4
Sanayi sektörü	739	503	1.198	58,1	45,3	57,7	34.748	37.067	43.099	38,2	38,9	44,0
Madencilik ve taşocakçılığı	5	4	6	0,4	0,4	0,3	846	807	747	0,9	0,8	0,8
İmalat	710	477	1.140	55,9	42,9	54,9	22.344	21.972	22.054	24,5	23,1	22,5
Gıda, içecek ve tütün ürünleri imalatı	206	165	418	16,2	14,8	20,1	3.566	3.699	3.862	3,9	3,9	3,9
Tekstil ve giyim eşyaları imalatı	78	32	40	6,1	2,9	1,9	1.985	1.845	1.857	2,2	1,9	1,9
Deri ve ilgili ürünlerin imalatı	0	0	0	0,0	0,0	0,0	19	14	15	0,0	0,0	0,0
Ağaç ve ağaç ürünleri imalatı	10	5	4	0,8	0,5	0,2	430	385	326	0,5	0,4	0,3
Kağıt ve kağıt ürünleri imalatı ve kayıtlı medyanın basılması ve çoğaltılması	5	13	39	0,4	1,2	1,9	390	395	420	0,4	0,4	0,4
Kok kömürü ve rafine edilmiş petrol ürünleri imalatı	70	9	119	5,5	0,8	5,7	4.219	3.807	3.647	4,6	4,0	3,7
Kimyasalların, kimyasal ürünlerin ve temel eczacılık ürünleri ile malzemelerinin imalatı	129	68	194	10,2	6,1	9,4	2.115	2.163	2.260	2,3	2,3	2,3
Kauçuk ve plastik ürünleri imalatı	23	4	48	1,8	0,4	2,3	1.081	965	1.014	1,2	1,0	1,0
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	24	15	36	1,9	1,3	1,7	1.409	1.504	1.322	1,5	1,6	1,4
Ana metal sanayi ve fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine teçhizat hariç)	59	113	30	4,7	10,1	1,4	2.602	2.455	2.464	2,9	2,6	2,5
Makina ve teçhizat (başka yerde sınıflandırılmamış) imalatı	1	1	1	0,1	0,1	0,0	107	90	156	0,1	0,1	0,2
Bilgisayarların, elektrik-elektronik ve optik ürünlerin imalatı	74	22	183	5,8	2,0	8,8	2.171	1.993	2.118	2,4	2,1	2,2
Ulaşım araçları imalatı	26	29	26	2,1	2,6	1,3	2.113	2.497	2.418	2,3	2,6	2,5
Mobilya imalatı ve başka yerde sınıflandırılmamış diğer imalat sanayi	4	1	1	0,4	0,1	0,1	136	160	176	0,1	0,2	0,2
Elektrik, gaz, buhar ve iklimlendirme üretimi ve dağıtımı	22	21	50	1,7	1,9	2,4	11.459	14.260	20.223	12,6	15,0	20,7
Su temini, kanalizasyon, atık yönetimi ve iyileştirme faaliyetleri	1	1	1	0,1	0,1	0,1	99	29	75	0,1	0,0	0,1
Hizmetler sektörü	517	571	840	40,7	51,4	40,5	55.767	57.793	54.305	61,2	60,6	55,5
İnşaat	63	25	15	5,0	2,3	0,7	19.832	22.815	21.253	21,8	23,9	21,7
Toptan ve perakende ticaret	156	193	509	12,3	17,4	24,5	4.400	5.525	5.653	4,8	5,8	5,8
Ulaştırma ve depolama	5	3	8	0,4	0,3	0,4	13.331	12.565	11.300	14,6	13,2	11,5
Konaklama ve yiyecek hizmeti faaliyetleri	12	15	16	0,9	1,4	0,8	1.711	1.414	1.302	1,9	1,5	1,3
Bilgi ve iletişim	109	109	138	8,6	9,8	6,6	5.923	5.900	5.573	6,5	6,2	5,7
Gayrimenkul faaliyetleri	0	2	0	0,0	0,2	0,0	5.205	4.918	4.887	5,7	5,2	5,0
Mesleki, bilimsel ve teknik faaliyetler	21	49	67	1,7	4,4	3,2	237	252	245	0,3	0,3	0,3
İdari ve destek hizmet faaliyetleri	118	75	67	9,3	6,8	3,2	1.085	708	661	1,2	0,7	0,7
Kamu yönetimi ve savunma; zorunlu sosyal güvenlik	0	0	0	0,0	0,0	0,0	1	76	76	0,0	0,1	0,1
Eğitim	0	0	0	0,0	0,0	0,0	55	45	38	0,1	0,0	0,0
İnsan sağlığı ve sosyal hizmet faaliyetleri	3	2	1	0,2	0,2	0,1	3.707	3.235	2.921	4,1	3,4	3,0
Kültür, sanat, eğlence, dinlenme ve spor	8	4	0	0,6	0,4	0,0	261	231	143	0,3	0,2	0,1
Diğer hizmet faaliyetleri	21	93	20	1,6	8,4	0,9	20	17	165	0,0	0,0	0,2
Hanehalklarının işverenler olarak faaliyetleri	0	0	0	0,0	0,0	0,0	0	93	87	0,0	0,1	0,1
Uluslararası örgütler ve temsilciliklerinin faaliyetleri	0	0	0	0,0	0,0	0,0	0	0	0	0,0	0,0	0,0
Toplam	1.271	1.111	2.075	100,0	100,0	100,0	91.059	95.317	97.844	100,0	100,0	100,0

Kaynak: TCMB.

(1): Ticari krediler dahil değildir.

(2): Özel sektörün yurtdışından sağladığı kredi borcunun sektörel dağılımı, NACE Rev.2'ye göre yayımlanmaktadır.

2. SOSYAL GÖSTERGELER

2.1 Nüfus ve Göç

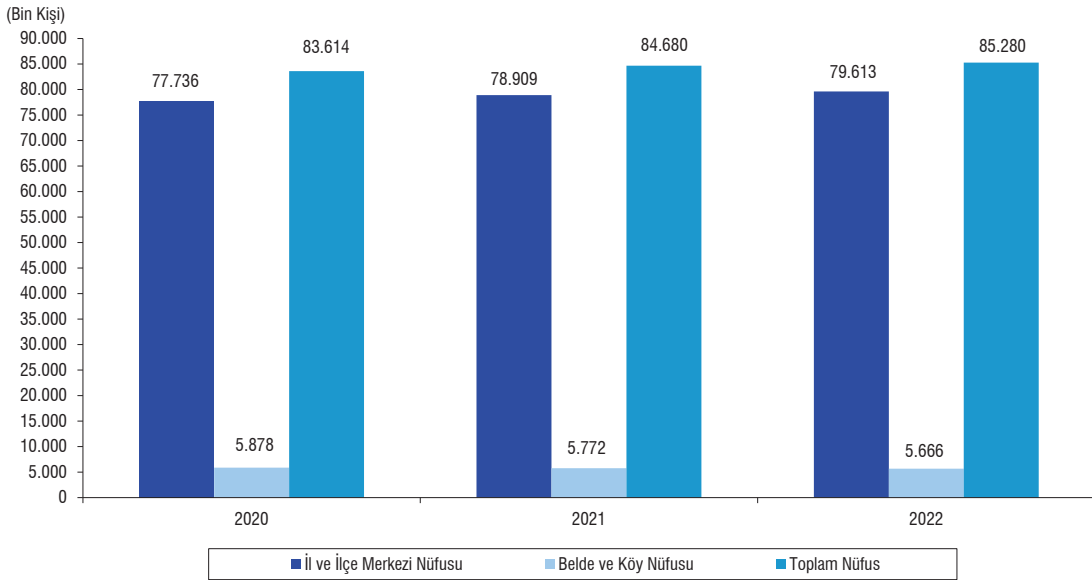
Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS) sonuçlarına göre 2022 yılı sonu itibarıyla Türkiye’de ikamet eden nüfus bir önceki yıla göre 600 bin kişi artarak 85.280 bin kişi olmuştur. Toplam nüfusun 42.704 binini erkekler, 42.575 binini kadınlar oluşturmuştur. Toplam nüfus içinde bir önceki yıl olduğu gibi erkek nüfus oranı %50,1, kadın nüfusun oranı %49,9 olmuştur (Tablo 119, Grafik 54).

Tablo 119. Temel Nüfus Göstergeleri

Yıllar	Toplam Nüfus (Bin Kişi)			İl ve İlçe Merkezi (Bin Kişi)			Belde ve Köyler (Bin Kişi)			Yıllık Nüfus Artış Hızı (%)	Nüfus Yoğunluğu
	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın		
2020	83.614	41.916	41.698	77.736	38.922	38.814	5.878	2.994	2.884	5,5	109
2021	84.680	42.428	42.252	78.909	39.482	39.427	5.772	2.946	2.825	12,7	110
2022	85.280	42.704	42.575	79.613	39.802	39.811	5.666	2.902	2.765	7,1	111

Kaynak: TÜİK.

Grafik 54. İl/İlçe Merkezi ve Belde/Köy Nüfusları

Kaynak: TÜİK.

Yıllık nüfus artış hızı 2021 yılında %12,7 iken, 2022 yılında %7,1'e gerilemiştir. Nüfus yoğunluğu (bir kilometrekareye düşen insan sayısı) 2021 yılında 110 kişi iken 2022 yılında 1 kişi artarak 111 kişi olmuştur.

Nüfusun 79.613 bini il ve ilçe merkezlerinde, 5.666 bini belde ve köylerde yaşamaktadır. İl ve ilçe merkezlerinde ikamet edenlerin oranı 2021 yılında %93,2 iken, 2022 yılında %93,4'e yükselmiştir. Belde ve köylerde ikamet edenlerin oranı ise 2021 yılında %6,8 iken, 2022 yılında %6,6'ya gerilemiştir.

2022 yılında nüfusu en yüksek il 15.908 bin kişi ile İstanbul olmuştur. Türkiye nüfusunun %18,7'sinin ikamet ettiği İstanbul'u, 5.782 bin kişi ile Ankara, 4.462 bin kişi ile İzmir, 3.195 bin kişi ile Bursa ve 2.688 bin kişi ile Antalya takip etmiştir. Nüfusu en az olan iller ise 84 bin kişi ile nüfusun %0,1'inin yaşadığı Bayburt ve Tunceli olmuş, onu 92 bin kişi ile Ardahan, 145 bin kişi ile Gümüşhane ve 148 bin kişi ile Kilis izlemiştir (Tablo 120).

Tablo 120. 2022 Yılında En Fazla ve En Az Nüfusa Sahip İlk 5 İlin Cinsiyete Göre Dağılımı

İller	Nüfus (Bin Kişi)			Toplam Nüfus içindeki Oranı (%)		
	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın
En Fazla Nüfusa Sahip İlk 5 İl						
İstanbul	15.908	7.956	7.952	18,7	18,6	18,7
Ankara	5.782	2.856	2.926	6,8	6,7	6,9
İzmir	4.462	2.216	2.246	5,2	5,2	5,3
Bursa	3.195	1.596	1.599	3,8	3,7	3,8
Antalya	2.688	1.352	1.336	3,2	3,2	3,1
En Az Nüfusa Sahip İlk 5 İl						
Bayburt	84	43	41	0,1	0,1	0,1
Tunceli	84	45	40	0,1	0,1	0,1
Ardahan	92	48	45	0,1	0,1	0,1
Gümüşhane	145	72	72	0,2	0,2	0,2
Kilis	148	75	73	0,2	0,2	0,2
Türkiye	85.280	42.704	42.575	100,0	50,1	49,9

Kaynak: TÜİK.

Toplam nüfus içinde çalışma çağı olarak tanımlanan 15-64 yaş grubundaki nüfusun oranı, 2021 yılında %67,9 iken, 2022 yılında %68,1'e yükselmiştir. Çocuk yaş grubu olarak tanımlanan 0-14 yaş grubundaki nüfusun oranı 2021 yılında %22,4 iken, 2022 yılında %22'ye gerilemiştir. 2021 yılında %9,7 olan 65 ve daha yukarı yaştaki nüfusun oranı, 2022 yılında %9,9'a yükselmiştir (Tablo 121).

Tablo 121 Nüfusun Yaş Grupları ve Bağımlılıklara Göre Dağılımı, Ortanca Yaş

Yıllar	Toplam Nüfus içindeki Oranı (%)			Bağımlılık Oranı (%)			Ortanca Yaş		
	0-14 Yaş	15-64 Yaş	65 + Yaş	Toplam Yaş Bağımlılık Oranı	Çocuk Bağımlılık Oranı	Yaşlı Bağımlılık Oranı	Toplam	Erkek	Kadın
2020	22,8	67,7	9,5	47,7	33,7	14,1	32,7	32,1	33,4
2021	22,4	67,9	9,7	47,4	33,0	14,3	33,1	32,4	33,8
2022	22,0	68,1	9,9	46,8	32,3	14,5	33,5	32,8	34,2

Kaynak: TÜİK.

2021 yılında %47,4 olan çalışma çağındaki birey başına düşen çocuk ve yaşlı birey sayısını gösteren toplam yaş bağımlılık oranı, 2022 yılında %46,8'e gerilemiştir. Ekonomik olarak aktif olan birey başına düşen çocuk sayısını ifade eden çocuk bağımlılık oranı, 2021 yılında %33 iken, 2022 yılında %32,3'e gerilemiştir. Çalışan birey başına düşen yaşlı birey sayısını ölçen yaşlı bağımlılık oranı ise 2021 yılında %14,3 iken, 2022 yılında %14,5'e yükselmiştir. 2022 yılında çalışma çağındaki her 100 kişi, 32,3 çocuğa ve 14,5 yaşlıya bakmaktadır.

Yeni doğan bebekten nüfusu oluşturan kişilerin yaşları küçükten büyüğe doğru sıralandığında ortada kalan kişinin yaşını ifade eden ortanca yaş 2022 yılında 33,1'den 33,5'e yükselmiştir. 2021 yılında erkeklerde 32,4 olan ortanca yaş, 2022 yılında 32,8'e ulaşmıştır. Kadınlarda da 2021 yılında 33,8 olan ortanca yaş, 2022 yılında 34,2'ye çıkmıştır.

Ortanca yaş değerine göre, 2022 yılında erkek, kadın ve toplam nüfus 4 ay yaşlanmıştır. Nüfusun yaşlanmasının en anlaşılır işareti olan ortanca yaşın yükselmesi yaşlı nüfusun genç nüfusa göre daha hızlı arttığını göstermektedir.

Özetle Türkiye'de doğurganlık ve ölüm hızlarındaki azalmaya bağlı olarak yaşlı nüfusun arttığı, ortanca yaşın yükseldiği ve bunlara bağlı olarakta yaşlı bağımlılığının arttığı görülmektedir.

İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflaması Düzey-1'e göre 2022 yılında toplam nüfusta 15.908 bin kişi ile İstanbul bölgesi birinci, 11.021 bin kişi ile Akdeniz bölgesi ikinci ve 10.887 bin kişi ile Ege bölgesi üçüncü sırada yer almıştır. Erkek nüfusa göre 7.956 bin kişi ile İstanbul bölgesi birinci, 5.531 bin kişi ile Akdeniz bölgesi ikinci ve 5.429 bin kişi ile Ege bölgesi üçüncü sırada yer alırken, kadın nüfusa göre İstanbul bölgesi 7.952 bin kişi ile birinci, Akdeniz bölgesi 5.489 bin kişi ile ikinci ve Ege bölgesi 5.458 bin kişi ile üçüncü sırada yer almıştır. Kuzeydoğu Anadolu bölgesi toplam nüfusa göre 2.155 bin kişi, erkek nüfusa göre 1.095 bin kişi ve kadın nüfusa göre 1.059 bin kişi ile son sırada yer almıştır (Tablo 122).

Türkiye genelinde 2021 yılında 100,4 olan cinsiyet oranı, 2022 yılında 100,3 olarak gerçekleşmiştir. Her 100 kadın için erkek sayısı olan cinsiyet oranının en yüksek olduğu bölgeler; 103,4 ile Kuzeydoğu Anadolu, 102,7 ile Ortadoğu Anadolu ve 102,2 ile Güneydoğu Anadolu bölgeleridir. Cinsiyet oranının en düşük olduğu bölge ise 98 ile Batı Anadolu bölgesidir. Cinsiyet oranı 2022 yılında bir önceki yıla göre İstanbul, Batı Marmara, Doğu Marmara, Batı Anadolu, Doğu Karadeniz, Kuzeydoğu Anadolu ve Ortadoğu Anadolu bölgelerinde azalmış, Ege, Akdeniz, Batı Karadeniz ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde artmış, Orta Anadolu bölgesinde ise değişim göstermemiştir.

2022 yılında bir önceki yıla göre Ege ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde nüfus artış hızı artarken, İstanbul, Batı Marmara, Doğu Marmara, Batı Anadolu, Orta Anadolu bölgelerinde nüfus artış hızı küçülmüş, Akdeniz bölgesinde değişim göstermemiş, Batı Karadeniz, Doğu Karadeniz, Kuzeydoğu Anadolu ve Ortadoğu Anadolu bölgelerinde ise nüfus azalmıştır. En yüksek nüfus artış hızı %15,5 ile Doğu Marmara bölgesinde gerçekleşirken, %13,1 ile Kuzeydoğu Anadolu bölgesi nüfusun en fazla azaldığı bölge olmuştur.

Nüfus yoğunluğu en yüksek olan İstanbul bölgesinin 2021 yılında 3.049 kişi olan nüfus yoğunluğu, 2022 yılında 13 kişi artarak 3.062 kişiye yükselmiştir. İstanbul bölgesini km²'ye düşen 175 kişi ile Doğu Marmara, 124 kişi ile Akdeniz ve Güneydoğu Anadolu bölgeleri izlemiştir. Nüfus yoğunluğunun en düşük seviyede olduğu bölge ise 30 kişi ile Kuzeydoğu Anadolu bölgesidir.

Tablo 122. İstatistikî Bölge Birimleri Sınıflaması Düzey-1'e Göre Nüfusa Yönelik Seçilmiş Göstergeler

Yıllar	Bölge Kodu	İBBS Düzey-1	Nüfus (Bin Kişi)			Cinsiyet Oranı	Yıllık Nüfus Artış Hızı (%)	Nüfus Yoğunluğu	Toplam Yaş Bağımlılık Oranı	Çocuk Bağımlılık Oranı (0-14 Yaş)	Yaşlı Bağımlılık Oranı (65+Yaş)
			Toplam	Erkek	Kadın						
2020	TR1	İstanbul	15.462	7.751	7.712	100,5	-3,7	2.976	40,4	30,1	10,3
	TR2	Batı Marmara	3.632	1.834	1.799	102,0	8,4	85	45,3	25,5	19,8
	TR3	Ege	10.689	5.336	5.353	99,7	6,6	120	45,3	27,5	17,7
	TR4	Doğu Marmara	8.236	4.130	4.105	100,6	13,6	169	44,7	30,5	14,2
	TR5	Batı Anadolu	8.168	4.053	4.116	98,5	5,3	113	44,6	31,1	13,6
	TR6	Akdeniz	10.759	5.398	5.361	100,7	12,3	122	49,2	35,5	13,7
	TR7	Orta Anadolu	4.088	2.044	2.044	100,0	3,1	45	49,7	33,1	16,6
	TR8	Batı Karadeniz	4.639	2.304	2.335	98,7	-5,9	63	49,1	27,4	21,8
	TR9	Doğu Karadeniz	2.678	1.336	1.342	99,6	-4,7	76	48,9	27,2	21,7
	TRA	Kuzeydoğu Anadolu	2.192	1.117	1.076	103,8	-3,5	31	55,3	42,0	13,3
TRB	Ortadoğu Anadolu	3.951	2.006	1.945	103,1	5,3	51	54,5	43,5	10,9	
TRC	Güneydoğu Anadolu	9.119	4.607	4.511	102,1	15,8	121	63,9	55,5	8,4	
TR	Türkiye		83.614	41.916	41.698	100,5	5,5	109	47,7	33,7	14,1
2021	TR1	İstanbul	15.841	7.934	7.907	100,3	24,2	3.049	39,7	29,2	10,4
	TR2	Batı Marmara	3.700	1.871	1.829	102,3	18,4	86	45,4	25,2	20,1
	TR3	Ege	10.785	5.377	5.408	99,4	8,9	121	45,3	27,1	18,2
	TR4	Doğu Marmara	8.381	4.204	4.177	100,7	17,5	172	44,8	30,2	14,6
	TR5	Batı Anadolu	8.283	4.105	4.178	98,2	14,0	115	44,3	30,4	13,9
	TR6	Akdeniz	10.889	5.462	5.427	100,7	12,0	123	49,0	34,9	14,1
	TR7	Orta Anadolu	4.109	2.054	2.055	100,0	5,0	45	49,2	32,2	16,9
	TR8	Batı Karadeniz	4.667	2.316	2.351	98,5	6,0	64	49,1	26,8	22,3
	TR9	Doğu Karadeniz	2.693	1.344	1.349	99,6	5,8	77	49,3	26,9	22,4
	TRA	Kuzeydoğu Anadolu	2.183	1.111	1.072	103,7	-4,3	31	54,3	40,7	13,6
TRB	Ortadoğu Anadolu	3.940	1.999	1.941	103,0	-2,8	51	53,7	42,4	11,3	
TRC	Güneydoğu Anadolu	9.210	4.651	4.559	102,0	10,0	122	63,2	54,7	8,5	
TR	Türkiye		84.680	42.428	42.252	100,4	12,7	110	47,4	33,0	14,3
2022	TR1	İstanbul	15.908	7.956	7.952	100,1	4,2	3.062	39,1	28,6	10,6
	TR2	Batı Marmara	3.743	1.884	1.859	101,3	11,8	87	45,6	25,1	20,6
	TR3	Ege	10.887	5.429	5.458	99,5	9,4	122	45,0	26,5	18,5
	TR4	Doğu Marmara	8.511	4.267	4.245	100,5	15,5	175	44,4	29,6	14,8
	TR5	Batı Anadolu	8.339	4.128	4.212	98,0	6,8	115	43,7	29,6	14,1
	TR6	Akdeniz	11.021	5.531	5.489	100,8	12,0	124	48,3	34,0	14,2
	TR7	Orta Anadolu	4.125	2.062	2.063	100,0	4,0	45	48,4	31,3	17,1
	TR8	Batı Karadeniz	4.666	2.317	2.349	98,7	-0,2	64	48,5	26,0	22,6
	TR9	Doğu Karadeniz	2.690	1.342	1.348	99,5	-1,1	76	49,0	26,2	22,8
	TRA	Kuzeydoğu Anadolu	2.155	1.095	1.059	103,4	-13,1	30	53,3	39,5	13,8
TRB	Ortadoğu Anadolu	3.928	1.990	1.938	102,7	-3,1	51	52,8	41,2	11,6	
TRC	Güneydoğu Anadolu	9.306	4.703	4.603	102,2	10,3	124	62,0	53,5	8,5	
TR	Türkiye		85.280	42.704	42.575	100,3	7,1	111	46,8	32,3	14,5

Kaynak: TÜİK.

“15-64” yaş grubundaki her yüz kişi için “0-14” ve “65 ve daha yukarı yaş” gruplarındaki kişi sayısı olan toplam yaş bağımlılık oranı 2022 yılında bir önceki yıla göre 0,6 puan azalarak %46,8 olmuştur. İBBS Düzey-1'e göre toplam yaş bağımlılık oranı en yüksek değerini %62 ile Güneydoğu Anadolu bölgesinde, en düşük değerini ise %39,1 ile İstanbul bölgesinde almıştır. “15-64” yaş grubundaki her 100 kişi için “0-14” yaş grubundaki kişi sayısı olan çocuk bağımlılık oranı en

yüksek değerini %53,5 ile Güneydoğu Anadolu bölgesinde alırken, en düşük değerini % 25,1 ile Batı Marmara bölgesinde almıştır. Yaşlı bağımlılık oranında en yüksek değer %22,8 ile Doğu Karadeniz bölgesinde, en düşük değer ise %8,5 ile Güneydoğu Anadolu bölgesinde gerçekleşmiştir.

İBBS Düzey-1 bazında 2022 yılında net göç alan bölgeler içinde Doğu Marmara bölgesi 78 bin kişi, Ege bölgesi 54 bin kişi ve Batı Marmara bölgesi 47 bin kişi ile ilk üç sırada yer almıştır. Net göç hızı Doğu Marmara bölgesinde %9,2, Ege bölgesinde %5, Batı Marmara bölgesinde %12,8 olmuştur. Net göç veren bölgeler içinde Güneydoğu bölgesi 66 bin kişi, Ortadoğu Anadolu bölgesi 54 bin kişi ve Kuzeydoğu Anadolu bölgesi 46 bin kişi ile ilk üç sırada yer almıştır. Net göç hızı Güneydoğu Anadolu bölgesinde %0-7,1, Ortadoğu Anadolu bölgesinde %0-13,6 ve Kuzeydoğu Anadolu bölgesinde %0-21,1 olmuştur (Tablo 123).

Tablo 123. İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflaması Düzey-1'e Göre Göç İstatistikleri

Bölge Kodu	İBBS Düzey-1	2020				2021				2022			
		Göç ^{(1),(2)} (Bin Kişi)				Göç ^{(1),(2)} (Bin Kişi)				Göç ^{(1),(2)} (Bin Kişi)			
		Aldığı Göç	Verdiği Göç	Net Göç	Net Göç Hızı (%)	Aldığı Göç	Verdiği Göç	Net Göç	Net Göç Hızı (%)	Aldığı Göç	Verdiği Göç	Net Göç	Net Göç Hızı (%)
TR1	İstanbul	329	382	-53	-3,4	385	408	-23	-1,4	385	418	-33	-2,1
TR2	Batı Marmara	121	87	34	9,3	157	105	52	14,2	157	109	47	12,8
TR3	Ege	205	170	35	3,3	262	209	53	4,9	261	207	54	5,0
TR4	Doğu Marmara	218	162	56	6,8	270	207	63	7,5	275	197	78	9,2
TR5	Batı Anadolu	189	182	7	0,8	252	213	39	4,7	238	210	27	3,3
TR6	Akdeniz	217	179	38	3,5	237	260	-23	-2,1	249	252	-3	-0,3
TR7	Orta Anadolu	93	107	-14	-3,5	123	134	-11	-2,7	125	128	-4	-0,9
TR8	Batı Karadeniz	137	158	-21	-4,6	178	163	15	3,2	171	167	4	1,0
TR9	Doğu Karadeniz	80	88	-9	-3,2	100	96	4	1,5	97	102	-6	-2,2
TRA	Kuzeydoğu Anadolu	61	90	-28	-12,8	80	113	-33	-14,8	82	128	-46	-21,1
TRB	Ortadoğu Anadolu	93	119	-26	-6,6	109	164	-55	-14,0	117	171	-54	-13,6
TRC	Güneydoğu Anadolu	157	175	-18	-1,9	169	250	-81	-8,8	182	248	-66	-7,1
TR	Türkiye	1.898	1.898	0	0,0	2.323	2.323	0	0,0	2.337	2.337	0	0,0

Kaynak: TÜİK.

(1): Bölge içindeki illerin birbirleri arasındaki göç kapsamıdır.

(2): Türkiye'de ikamet eden yabancı nüfus kapsamıdır.

2.2 Eğitim

2.2.1 Okullaşma Oranları

İlkokulda net okullaşma oranı 2021/'22 eğitim öğretim yılında 2020/'21 yılına göre toplamda 0,07 puan azalarak %93,23'ten %93,16'ya, erkek öğrencilerde 0,14 puan azalarak %93,34'ten %93,20'ye gerilerken, kız öğrencilerde 0,01 puan artarak %93,11'den %93,12'e yükselmiştir (Tablo 124).

Tablo 124. Eğitim Seviyelerine Göre Okullaşma Oranları ^{(1), (2)}

Öğretim Yılı	Okullaşma Oranı	(%)											
		İlkokul			Ortaokul			Ortaöğretim			Yükseköğretim		
		Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın
2019/20	Brüt	97,41	97,70	97,11	105,96	104,65	107,34	110,63	113,66	107,44	112,78	113,39	112,14
	Net	93,62	93,74	93,49	95,90	95,68	96,14	85,01	85,16	84,85	43,37	40,56	46,32
2020/21	Brüt	96,62	97,00	96,23	96,86	96,00	97,77	124,11	126,94	121,13	117,77	116,33	119,29
	Net	93,23	93,34	93,11	88,85	88,95	88,74	87,93	88,05	87,79	44,41	40,53	48,46
2021/22	Brüt	96,59	96,88	96,27	96,22	95,63	96,83	116,10	117,55	114,57	120,35	117,62	123,20
	Net	93,16	93,20	93,12	89,84	89,95	89,73	89,67	90,03	89,29	44,66	40,31	49,20

Kaynak: MEB.

(1): Okullaşma oranları Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi, Nüfus Sayımı sonuçlarına göre hesaplanmıştır.

(2): 2021/22 okullaşma oranları hesaplanırken, kullanılan nüfus ve öğrenci sayılarında Türkiye'de ikamet eden T.C. vatandaşları kapsamıştır.

Türkiye'de ikamet eden yabancı uyruklu nüfus ve yabancı uyruklu öğrenci sayıları kapsam dışında tutularak, tamamlanmış olan en son takvim yılı sonu öğrenci rakamları ve tamamlanmış olan en son nüfus rakamları (31 Aralık 2021) kullanılarak hesaplanmıştır.

Ortaokulda net okullaşma oranı 2021/22 eğitim öğretim yılında 2020/21 yılına göre toplamda 0,99 puan artarak %88,85'ten %89,84'e, erkek öğrencilerde 1 puan artarak %88,95'ten %89,95'e, kız öğrencilerde 0,99 puan artarak %88,74'ten %89,73'e yükselmiştir.

Ortaöğretimde net okullaşma oranı 2021/22 eğitim öğretim yılında 2020/21 yılına göre toplamda 1,74 puan artarak %87,93'ten %89,67'ye, erkek öğrencilerde 1,98 puan artarak %88,05'ten %90,03'e, kız öğrencilerde 1,5 puan artarak %87,79'dan %89,29'a yükselmiştir.

Yükseköğretimde net okullaşma oranı 2021/22 eğitim öğretim yılında 2020/21 yılına göre, toplamda 0,25 puan artarak %44,41'den %44,66'ya yükselirken, erkek öğrencilerde 0,22 puan azalarak %40,53'ten %40,31'e gerilemiş, kız öğrencilerde 0,74 puan artarak %48,46'dan %49,20'ye yükselmiştir.

Yaş gruplarına göre 2021/22 eğitim öğretim yılında en yüksek toplam net okullaşma oranı %98,44 ile 6-9 yaş grubundadır (Tablo 125).

Tablo 125. Yaş Gruplarına (Doğum Yıllarına) Göre Net Okullaşma Oranı ^{(1), (2)}

Öğretim Yılı	Cinsiyet	Net Okullaşma Oranı (%)							
		3 Yaş	4 Yaş	5 Yaş	3-5 Yaş	4-5 Yaş	6-9 Yaş	10-13 Yaş	14-17 Yaş
2019/'20	Toplam	13,31	33,42	75,10	43,20	54,36	97,96	98,64	89,19
	Erkek	13,39	33,42	75,46	43,36	54,56	97,88	98,70	89,71
	Kadın	13,21	33,42	74,71	43,02	54,16	98,05	98,58	88,65
2020/'21	Toplam	5,63	16,41	58,53	28,95	37,62	97,23	98,55	90,76
	Erkek	5,73	16,45	58,87	29,10	37,81	97,16	98,64	91,01
	Kadın	5,53	16,36	58,17	28,80	37,43	97,31	98,45	90,49
2021/'22	Toplam	11,45	29,77	83,41	44,71	56,77	98,44	98,38	92,03
	Erkek	11,60	29,70	83,40	44,71	56,72	98,40	98,43	92,48
	Kadın	11,30	29,83	83,42	44,70	56,81	98,47	98,33	91,55

Kaynak: MEB.

(1) : Yaş gruplarına (doğum yılları) göre net okullaşma oranları hesaplanırken; öğrencinin ait olduğu eğitim kademesine (öğrenim türüne) bakılmaksızın, ilgili yaş grubunda bulunan toplam öğrencilerin, ilgili yaş grubunda bulunan toplam nüfusa bölünmesi ile elde edilmiştir.

(2) : 2021/'22 okullaşma oranları hesaplanırken, kullanılan nüfus ve öğrenci sayılarında Türkiye'de ikamet eden T.C. vatandaşları kapsamıştır. Türkiye'de ikamet eden yabancı uyruklu nüfus ve yabancı uyruklu öğrenci sayıları kapsam dışında tutularak, tamamlanmış olan en son takvim yılı sonu öğrenci rakamları ve tamamlanmış olan en son nüfus rakamları (31 Aralık 2021) kullanılarak hesaplanmıştır.

2.2.2 Okul, Öğrenci, Öğretmen, Mezun Olan Öğrenci ve Derslik Sayısı

2021/'22 eğitim öğretim yılında örgün eğitimde öğrenci sayısı 2020/'21 yılına göre %5,9 artarak 19.155.571 olurken, bunun 9.928.304'ü erkek, 9.227.267'si kız öğrencilerden oluşmuştur. Öğrencilerin 15.839.140'ı resmi okullarda, 1.578.233'ü özel okullarda, 1.738.198'i de açık öğretimde eğitim görmektedir (Tablo 126).

Tablo 126. Okul/Kurum, Öğrenci, Öğretmen ve Derslik Sayısı

Öğretim Yılı	Okul Türü	Okul/ Kurum	Öğrenci Sayısı ⁽¹⁾			Öğretmen Sayısı ⁽²⁾	Derslik
			Toplam	Erkek	Kadın		
2019/'20	Örgün Eğitim Toplamı	68.589	18.241.881	9.435.000	8.806.881	1.117.686	727.347
	Örgün Eğitim (Resmi)	54.715	15.189.878	7.781.791	7.408.087	942.936	588.010
	Örgün Eğitim (Özel)	13.870	1.468.198	804.170	664.028	174.750	139.337
	Örgün Eğitim (Açıköğretim)	4	1.583.805	849.039	734.766	-	-
2020/'21	Örgün Eğitim Toplamı	67.125	18.085.943	9.352.605	8.733.338	1.112.305	732.381
	Örgün Eğitim (Resmi)	53.620	15.194.574	7.802.825	7.391.749	950.090	593.632
	Örgün Eğitim (Özel)	13.501	1.310.605	723.749	586.856	162.215	138.749
	Örgün Eğitim (Açıköğretim)	4	1.580.764	826.031	754.733	-	-
2021/'22 ⁽³⁾	Örgün Eğitim Toplamı	70.383	19.155.571	9.928.304	9.227.267	1.139.673	749.454
	Örgün Eğitim (Resmi)	56.200	15.839.140	8.147.339	7.691.801	975.698	608.903
	Örgün Eğitim (Özel)	14.179	1.578.233	864.762	713.471	163.975	140.551
	Örgün Eğitim (Açıköğretim)	4	1.738.198	916.203	821.995	-	-

Kaynak: MEB.

(1) : Açıköğretim öğrenci sayıları 1., 2. ve 3. dönem yeni kayıt yaptıran ve kayıt yenileyen aktif öğrencileri kapsar.

(2) : Öğretmen sayıları, sadece MEB'e bağlı okullardaki öğretmenleri kapsamaktadır. Kadroları MEB'in diğer birimlerinde (il-ilçe MEM, ASO, vb.) bulunan öğretmenler, toplam öğretmen sayısına dahil edilmemiştir.

(3) : Veriler 2022 yılı Haziran ayının ilk haftasına aittir.

Örgün eğitim kurumlarında görev yapan öğretmen sayısı 2021/'22 eğitim öğretim yılında 2020/'21 yılına göre %2,5 artarak 1.139.673 olmuştur. Bu öğretmenlerin 975.698'i resmi okullarda, 163.975'i özel okullarda bulunmaktadır.

2021/'22 eğitim öğretim yılında örgün eğitimdeki okul sayısı 2020/'21 yılına göre %4,9 artarak 70.383 olmuştur. Bu okulların 56.200'ü resmi, 14.179'u özel, 4'ü açık öğretim okuludur. Resmi ve özel okulların tamamındaki derslik sayısı %2,3 artarak 749.454'e yükselmiştir.

2021/'22 eğitim öğretim yılında 2020/'21 yılına göre ilköğretim okul sayısı %0,2 azalarak 24.519'a gerilerken, öğretmen sayısı %1,2 artarak 310.477'ye, öğrenci sayısı %2 artarak 5.433.901'e yükselmiştir. Ortaokulda okul sayısı %0,5 azalarak 18.936'ya gerilerken, öğretmen sayısı %1,6 artarak 376.747'ye, öğrenci sayısı %1,5 artarak 5.293.067'ye yükselmiştir (Tablo 127).

Tablo 127. Okul Türü ve Öğretim Yılına Göre Okul/Birim, Öğretmen, Öğrenci ve Mezun Olan Öğrenci Sayısı

Okul Türü	Öğretim Yılı	Okul /Birim ⁽³⁾	Öğretmen ⁽⁴⁾	Öğrenci ^{(1), (2)}	Mezun ⁽²⁾
İlkokul	2019/'20	24.790	309.247	5.279.945	-
	2020/'21	24.576	306.937	5.328.391	-
	2021/'22	24.519	310.477	5.433.901	-
Ortaokul	2019/'20	19.268	371.590	5.701.564	1.700.560
	2020/'21	19.025	370.798	5.212.969	1.328.168
	2021/'22	18.936	376.747	5.293.067	-
Genel ortaöğretim	2019/'20	6.925	186.914	3.412.564	674.914
	2020/'21	6.876	189.193	3.920.083	1.121.270
	2021/'22	6.761	193.589	4.092.604	-
Mesleki ve teknik ortaöğretim	2019/'20	6.121	193.717	2.218.088	481.270
	2020/'21	6.096	192.916	2.398.519	472.554
	2021/'22	6.043	195.718	2.450.995	-
Fakülte ve yüksekokul	2019/'20	3.979	174.494	7.541.890	1.044.321
	2020/'21	3.695	179.685	7.791.280	1.087.866
	2021/'22	3.925	185.384	7.829.148	-

Kaynak: MEB.

(1): Açık ilköğretim ve açık lise öğrencilerini de kapsar.

(2): Önlisans ve lisans düzeyindeki öğrenci sayılarını kapsar.

(3): Faal olan okullar kapsamıştır. Fakülte, yüksekokul, MYO ve enstitüleri kapsar.

(4): Toplam öğretmen, kadrolu ve sözleşmeli öğretmenleri kapsar.

Genel ortaöğretimde okul sayısı %1,7 azalarak 6.761'e gerilerken, öğretmen sayısı %2,3 artarak 193.589'a, öğrenci sayısı %4,4 artarak 4.092.604'e yükselmiştir. Mesleki ve teknik ortaöğretimde okul sayısı %0,9 azalarak 6.043'e gerilerken, öğretmen sayısı %1,5 artarak 195.718'e, öğrenci sayısı %2,2 artarak 2.450.995'e yükselmiştir.

2021/'22 eğitim öğretim yılında fakülte ve yüksekokul sayısı %6,2 artarak 3.925'e, öğretmen sayısı %3,2 artarak 185.384'e, öğrenci sayısı %0,5 artarak 7.829.148'e yükselmiştir.

2.3 Sağlık

Toplam sağlık harcaması 2021 yılında bir önceki yıla göre %41,6 artarak 353.941 milyon TL'ye yükselmiştir. Genel devlet sağlık harcaması %41,5 artarak 280.220 milyon TL, özel sektör sağlık harcaması %42,1 artarak 73.721 milyon TL olmuştur.

2021 yılında kişi başına sağlık harcaması %40,3 artarak 4.206 TL'ye yükselmiştir.

Toplam sağlık harcamasının GSYH'ye oranı 0,1 puan azalarak %4,9'a gerilerken, genel devlet sağlık harcamasının ve özel sektör sağlık harcamasının toplam sağlık harcamasına oranları değişmemiştir (Tablo 128).

Tablo 128. Sağlık Harcamaları ⁽¹⁾

Dallar	2019	2020	2021	(Milyon TL)	
				Değişim (%)	
				2020	2021
Toplam sağlık harcaması	201.031	249.932	353.941	24,3	41,6
Genel devlet	156.819	198.062	280.220	26,3	41,5
Merkezi devlet	51.492	68.927	111.180	33,9	61,3
Mahalli idareler	1.373	1.632	1.975	18,9	21,0
Sosyal Güvenlik Kurumu	103.954	127.504	167.065	22,7	31,0
Özel sektör	44.212	51.869	73.721	17,3	42,1
Hanehalkları	33.626	40.105	56.342	19,3	40,5
Sigorta şirketleri	5.801	6.458	9.330	11,3	44,5
Diğer ⁽²⁾	4.785	5.306	8.050	10,9	51,7
Kişi başına sağlık harcaması (TL)	2.434	2.997	4.206	23,1	40,3
				Fark (Puan)	
Toplam sağlık harcamasının GSYH'ye oranı (%)	4,7	5,0	4,9	0,3	-0,1
Genel devlet sağlık harcamasının toplam sağlık harcamasına oranı (%)	78,0	79,2	79,2	1,2	0,0
Özel sektör sağlık harcamasının toplam sağlık harcamasına oranı (%)	22,0	20,8	20,8	-1,2	0,0

Kaynak: TÜİK.

(1): 2022 yılı verileri Raporun basım tarihi itibarıyla yayımlanmamıştır.

(2): Hanehalklarına hizmet eden kar amacı gütmeyen kuruluşlar ve diğer işletmelerin yaptığı sağlık harcamalarıdır.

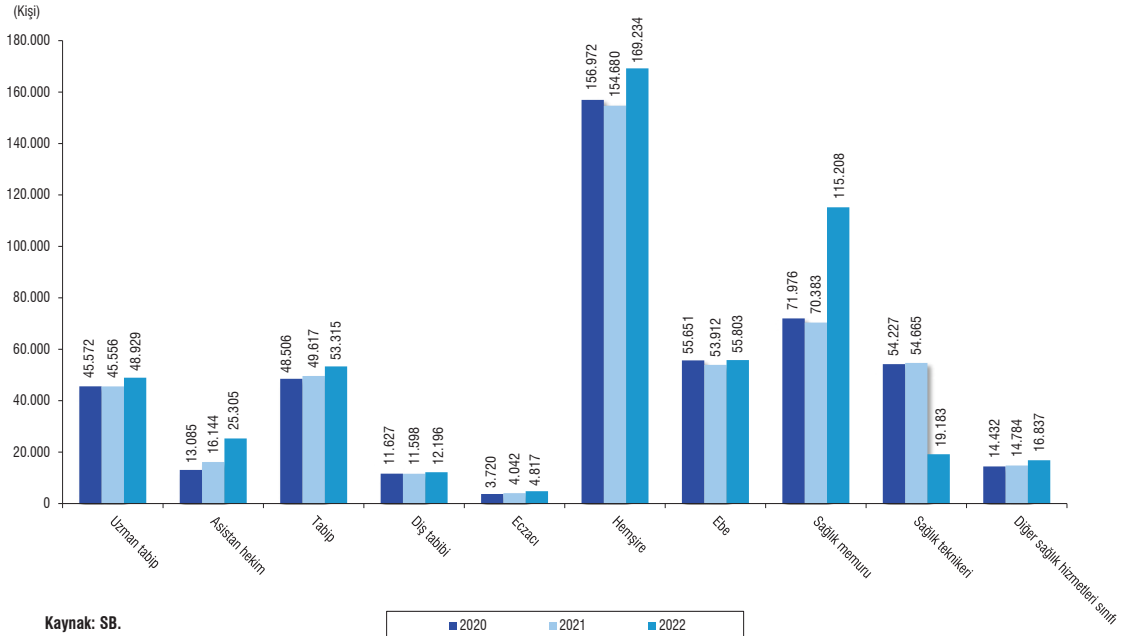
2021 yılında %0,1 azalan Sağlık Bakanlığı sağlık personeli sayısı, 2022 yılında %9,6 artarak 520.827 olmuştur. 2022 yılında Sağlık Bakanlığı uzman tabip sayısı bir önceki yıla göre %7,4 artarak 48.929 olurken, asistan hekim sayısı %56,7 artarak 25.305'e, tabip sayısı %7,5 artarak 53.315'e, diş tabibi sayısı %5,2 artarak 12.196'ya, eczacı sayısı %19,2 artarak 4.817'ye, hemşire sayısı %9,4 artarak 169.234'e, ebe sayısı %3,5 artarak 55.803'e, sağlık memuru sayısı %63,7 artarak 115.208'e ve diğer sağlık hizmetleri sınıfında çalışan sayısı %13,9 artarak 16.837'ye yükselirken, sağlık teknikeri sayısı %64,9 azalarak 19.183'e gerilemiştir (Tablo 129, Grafik 55).

Tablo 129. Sağlık Bakanlığı Sağlık Personeli Sayıları

Sağlık Personeli	2020	2021	2022	Değişim (%)	
				2021	2022
Uzman tabip	45.572	45.556	48.929	0,0	7,4
Asistan hekim	13.085	16.144	25.305	23,4	56,7
Tabip	48.506	49.617	53.315	2,3	7,5
Dış tabibi	11.627	11.598	12.196	-0,2	5,2
Eczacı	3.720	4.042	4.817	8,7	19,2
Hemşire	156.972	154.680	169.234	-1,5	9,4
Ebe	55.651	53.912	55.803	-3,1	3,5
Sağlık memuru	71.976	70.383	115.208	-2,2	63,7
Sağlık teknikeri	54.227	54.665	19.183	0,8	-64,9
Diğer sağlık hizmetleri sınıfı	14.432	14.784	16.837	2,4	13,9
Toplam personel sayısı	475.768	475.381	520.827	-0,1	9,6

Kaynak: SB.

Grafik 55. Sağlık Bakanlığı Sağlık Personeli Sayıları

Kaynak: SB.

2.4 Çalışma Hayatı

2.4.1 İşgücü

2.4.1.1 Temel İşgücü Göstergeleri

Koronavirüs (Covid-19) salgınına karşı uygulanan hareketli kısıtlayıcı tedbirler ve karantina uygulamalarının kaldırılması, iktisadi faaliyetlerdeki canlılık, iç ve dış talepteki güçlü seyir 2021 yılında işgücü piyasasını olumlu yönde etkilemiş, istihdamda artış, işsizlik oranında ise düşüş kaydedilmiştir.

2022 yılında küresel ve ulusal büyümedeki yavaşlama ve iktisadi faaliyetlerdeki ivme kaybı ile yurtdışı talepteki azalışa rağmen yurtdışı tüketimdeki büyümenin etkisiyle istihdam azalan oranlı artmaya devam etmiştir. İşgücüne katılma oranında da benzer bir seyir izlenmiştir. İstihdam artışı işsizlik oranındaki artış baskılarken, işgücüne katılımdaki artış ise olumsuz yönde etki yapmıştır.

Tarım sektörü istihdamındaki küçülme ve inşaat sektörü istihdamındaki zayıf artışa rağmen, sanayi sektörü istihdamı ve işgücü piyasasında büyük payı olan hizmetler sektörü istihdamındaki canlılık toplam istihdamdaki artışta belirleyici olmuştur.

2022 yılında istihdam edilenler %6,8 artarken, işsizlik oranı 1,6 puan azalarak %10,4'e gerilemiştir. İşsizlik oranı erkeklerde 1,8 puan azalışla %8,9'a, kadınlarda 1,3 puan azalışla %13,4'e gerilemiştir. Böylece işsizlik oranı 2022 Yılı Cumhurbaşkanlığı Yıllık Program hedefi olan %12'nin 1,6 puan, Orta Vadeli Program (2023-2025)'in gerçekleşme tahmini olan %10,8'in 0,4 puan gerisinde gerçekleşmiştir (Tablo 130).

Tablo 130. Temel İşgücü Göstergeleri

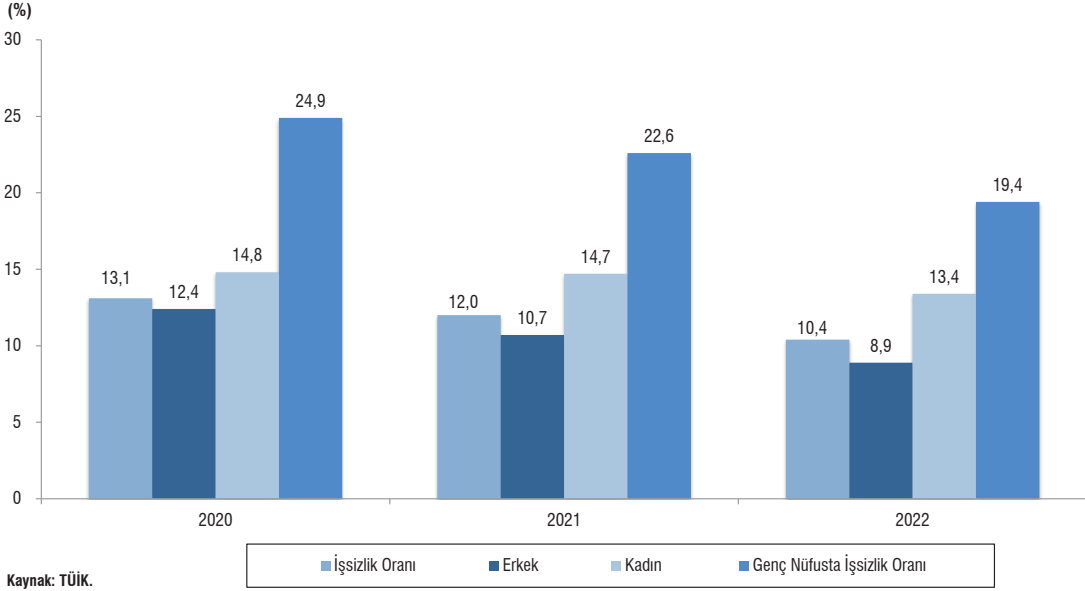
Göstergeler	(15+ Yaş, Bin Kişi)				
	2020 ⁽¹⁾	2021	2022	2021	2022
	Toplam			Değişim (%)	
15 ve daha yukarı yaştaki nüfus	62.579	63.704	64.679	1,8	1,5
İşgücü	30.735	32.716	34.334	6,4	4,9
İstihdam edilenler	26.695	28.797	30.752	7,9	6,8
İşsiz	4.040	3.919	3.582	-3,0	-8,6
İşgücüne dahil olmayan nüfus	31.844	30.989	30.345	-2,7	-2,1
	Fark (Puan)				
İşgücüne katılma oranı (%)	49,1	51,4	53,1	2,3	1,7
İstihdam oranı (%)	42,7	45,2	47,5	2,5	2,3
İşsizlik oranı (%)	13,1	12,0	10,4	-1,1	-1,6
Genç nüfusta (15-24 yaş) işsizlik oranı (%)	24,9	22,6	19,4	-2,3	-3,2
	Erkek			Değişim (%)	
15 ve daha yukarı yaştaki nüfus	30.956	31.533	32.006	1,9	1,5
İşgücü	20.990	22.156	22.862	5,6	3,2
İstihdam edilenler	18.396	19.792	20.818	7,6	5,2
İşsiz	2.594	2.364	2.044	-8,9	-13,5
İşgücüne dahil olmayan nüfus	9.966	9.377	9.144	-5,9	-2,5
	Fark (Puan)				
İşgücüne katılma oranı (%)	67,8	70,3	71,4	2,5	1,1
İstihdam oranı (%)	59,4	62,8	65,0	3,4	2,2
İşsizlik oranı (%)	12,4	10,7	8,9	-1,7	-1,8
Genç nüfusta (15-24 yaş) işsizlik oranı (%)	22,4	19,4	16,4	-3,0	-3,0
	Kadın			Değişim (%)	
15 ve daha yukarı yaştaki nüfus	31.623	32.172	32.673	1,7	1,6
İşgücü	9.746	10.560	11.473	8,4	8,6
İstihdam edilenler	8.299	9.005	9.935	8,5	10,3
İşsiz	1.446	1.554	1.538	7,5	-1,0
İşgücüne dahil olmayan nüfus	21.877	21.612	21.200	-1,2	-1,9
	Fark (Puan)				
İşgücüne katılma oranı (%)	30,8	32,8	35,1	2,0	2,3
İstihdam oranı (%)	26,2	28,0	30,4	1,8	2,4
İşsizlik oranı (%)	14,8	14,7	13,4	-0,1	-1,3
Genç nüfusta (15-24 yaş) işsizlik oranı (%)	29,7	28,7	25,2	-1,0	-3,5

Kaynak: TÜİK.

(1): 2020 yılı verileri model ile tahmin edilmiştir.

Not: Rakamlar yuvarlamadan dolayı toplamı vermeyebilir.

Küresel bir sorun olan işsizliğin sonuçlarından en çok etkilenen genç nüfusta işsizlik oranı (15-24 yaş) 2022 yılında 3,2 puan azalarak %19,4'e düşmüştür. Toplam işsizlik oranının oldukça üzerinde seyretmeye devam eden genç nüfusta işsizlik oranı, erkeklerde 3 puan azalarak %16,4, kadınlarda 3,5 puan azalarak %25,2 olmuştur (Grafik 56).

Grafik 56. İşsizlik Oranları

2022 yılında işgücü 1 milyon 618 bin kişi artarak 34 milyon 334 bin kişiye yükselmiştir. İşgücünün 22 milyon 862 binini erkekler, 11 milyon 473 binini de kadınlar oluşturmuştur. 2022 yılında istihdam edilen 30 milyon 752 bin kişinin 20 milyon 818 binini erkekler, 9 milyon 935 binini kadınlar oluşturmuştur. İşsiz sayısı ise 337 bin kişi azalarak 3 milyon 582 bin kişiye düşerken, işsiz erkek sayısı 2 milyon 44 bin kişi, işsiz kadın sayısı da 1 milyon 538 bin kişi olmuştur. 2022 yılında bir önceki yıla göre istihdam oranı 2,3 puanlık artışla %47,5'e yükselmiştir. İstihdam oranı erkeklerde 2,2 puan artışla %65, kadınlarda 2,4 puan artışla %30,4 seviyesinde gerçekleşmiştir.

15 ve daha yukarı yaştaki nüfusun işgücüne katılma oranı, 2022 yılında 1,7 puan artışla %53,1'e yükselirken, bu oran erkeklerde 1,1 puan artışla %71,4'e, kadınlarda 2,3 puan artışla %35,1'e yükselmiştir.

2.4.1.2 Eğitim Durumuna Göre İşgücü

İstihdam edilenler ve işsizlerin toplamı olan işgücünün yaklaşık yarısını lise altı eğitim seviyesindekiler oluşturmaktadır. 2022 yılında toplam işgücünün %44,7'sini lise altı eğitimliler oluştururken onu, %27,9 ile yükseköğretim mezunları, %13,3 ile lise mezunları, %11,5 ile mesleki

veya teknik lise mezunları ve %2,5 ile okur-yazar olmayanlar izlemiştir (Tablo 131, Grafik 57).

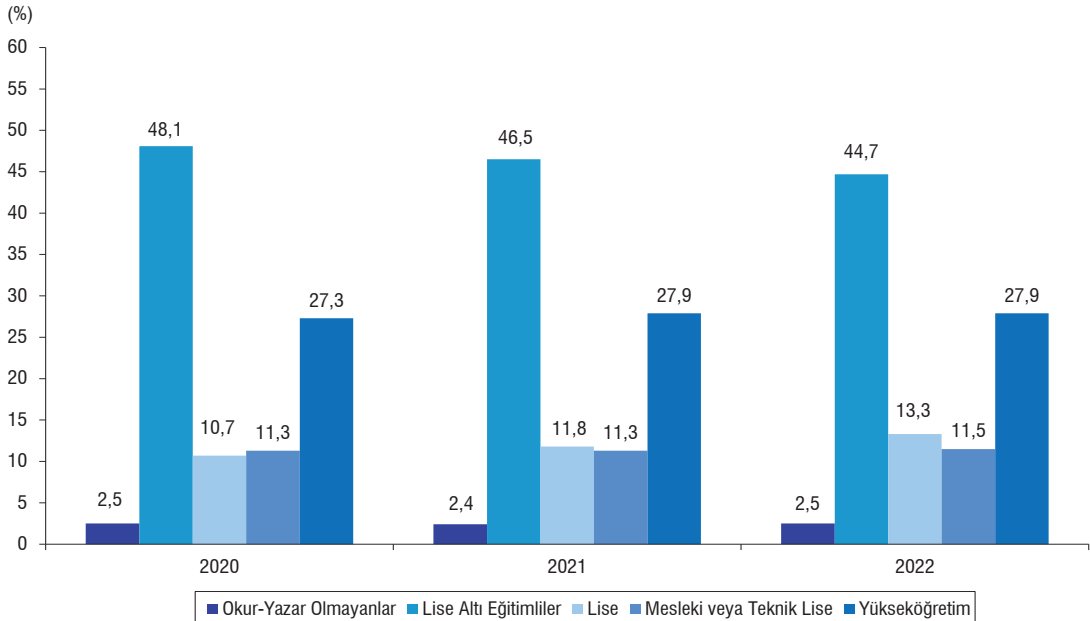
Tablo 131. Eğitim Durumuna Göre İşgücü Durumu

Eğitim Durumu	İşgücü Durumu	(15+ Yaş, Bin Kişi)							
					Pay (%)		Değişim (%)		
		2020	2021	2022	2020	2021	2022	2021	2022
Okur-yazar olmayanlar	İşgücü	783	799	864	2,5	2,4	2,5	2,0	8,1
	İstihdam	711	733	810	2,7	2,5	2,6	3,1	10,5
	İşsiz	72	66	54	1,8	1,7	1,5	-8,3	-18,2
Lise altı eğitilmişler	İşgücü	14.791	15.209	15.357	48,1	46,5	44,7	2,8	1,0
	İstihdam	12.910	13.515	13.939	48,4	46,9	45,3	4,7	3,1
	İşsiz	1.881	1.694	1.418	46,6	43,2	39,6	-9,9	-16,3
Lise	İşgücü	3.293	3.869	4.579	10,7	11,8	13,3	17,5	18,4
	İstihdam	2.782	3.325	3.997	10,4	11,5	13,0	19,5	20,2
	İşsiz	512	544	582	12,7	13,9	16,2	6,3	7,0
Mesleki veya teknik lise	İşgücü	3.470	3.696	3.963	11,3	11,3	11,5	6,5	7,2
	İstihdam	2.972	3.219	3.515	11,1	11,2	11,4	8,3	9,2
	İşsiz	497	477	448	12,3	12,2	12,5	-4,0	-6,1
Yükseköğretim	İşgücü	8.399	9.143	9.571	27,3	27,9	27,9	8,9	4,7
	İstihdam	7.320	8.004	8.492	27,4	27,8	27,6	9,3	6,1
	İşsiz	1.078	1.138	1.079	26,7	29,0	30,1	5,6	-5,2
Toplam işgücü		30.735	32.716	34.334	100,0	100,0	100,0	6,4	4,9
Toplam istihdam		26.695	28.797	30.752	100,0	100,0	100,0	7,9	6,8
Toplam işsiz		4.040	3.919	3.582	100,0	100,0	100,0	-3,0	-8,6

Kaynak: TÜİK.

Not: Rakamlar yuvarlamadan dolayı toplamı vermeyebilir.

Grafik 57. Eğitim Durumuna Göre İşgücünün Dağılımı

Kaynak: TÜİK.

2022 yılında istihdam edilenlerin %45,3'ü lise altı eğitilmiş, %27,6'sı yükseköğretim mezunu, %13'ü lise mezunu, %11,4'ü mesleki veya teknik lise mezunu ve %2,6'sı da okur-yazar olmayanlardan oluşmaktadır.

İşsizlerin %39,6'sını lise altı eğitimliler, %30,1'ini yükseköğretim mezunları, %16,2'sini lise mezunları, %12,5'ini mesleki veya teknik lise mezunları ve %1,5'ini okur-yazar olmayanlar oluşturmaktadır.

2022 yılında bir önceki yıla göre toplam işsizler içinde okur-yazar olmayanlar ve lise altı eğitimlilerin payı azalmış, mesleki veya teknik lise mezunları, lise mezunları ve yükseköğretim mezunlarının payı ise artmıştır.

2.4.1.3 Bölgesel Düzeyde İşgücü Göstergeleri

İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflaması (İBBS) Düzey-2 işgücü istatistiklerine göre 2022 yılında da İstanbul bölgesi bütün göstergelerde ilk sırada yer almıştır. İstanbul bölgesinde 2022 yılında 15 ve daha yukarı yaştaki nüfus 12 milyon 460 bin kişiye yükselirken bunun 6 milyon 279 bin kişisini istihdam edilenler ve 713 bin kişisini işsizler olmak üzere 6 milyon 992 bin kişisini işgücü, 5 milyon 468 bin kişisini de işgücüne dahil olmayan nüfus oluşturmuştur. Kastamonu, Çankırı, Sinop bölgesinde bütün göstergeler en düşük değerlerini almıştır. Bu bölgede 15 ve daha yukarı nüfus 635 bin kişi ile bir önceki yıl seviyesinde kalırken, bunun 317 bin kişisini istihdam edilenler ve 21 bin kişisini işsizler olmak üzere 337 bin kişisini işgücü, 298 bin kişisini de işgücüne dahil olmayan nüfus oluşturmuştur (Tablo 132).

Tablo 132. İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflaması Düzey-2'ye (26 bölge) Göre Temel İşgücü Göstergeleri-1

(15+ Yaş, Bin Kişi, %)

Bölge Kodu	İBBS Düzey-2	2021					2022				
		15 ve Daha Yukarı Yaşta Nüfus	İşgücü	İstihdam Edilenler	İşsiz	İşgücüne Dahil Olmayan Nüfus	15 ve Daha Yukarı Yaşta Nüfus	İşgücü	İstihdam Edilenler	İşsiz	İşgücüne Dahil Olmayan Nüfus
TR10	İstanbul	12.220	6.595	5.781	814	5.625	12.460	6.992	6.279	713	5.468
TR21	Tekirdağ, Edirne, Kırklareli	1.498	858	778	80	640	1.533	899	829	70	633
TR22	Balıkesir, Çanakkale	1.453	718	661	57	735	1.473	754	701	53	719
TR31	İzmir	3.572	1.861	1.588	273	1.711	3.660	1.991	1.731	260	1.669
TR32	Aydın, Denizli, Muğla	2.540	1.349	1.211	138	1.192	2.562	1.399	1.278	121	1.163
TR33	Manisa, Afyonkarahisar, Kütahya, Uşak	2.448	1.255	1.169	86	1.193	2.462	1.338	1.243	95	1.123
TR41	Bursa, Eskişehir, Bilecik	3.321	1.742	1.579	163	1.579	3.384	1.857	1.693	164	1.527
TR42	Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu, Yalova	3.105	1.630	1.474	156	1.474	3.166	1.794	1.613	181	1.372
TR51	Ankara	4.471	2.341	2.027	314	2.130	4.552	2.443	2.147	297	2.109
TR52	Konya, Karaman	1.850	928	855	74	921	1.882	962	891	71	920
TR61	Antalya, Isparta, Burdur	2.585	1.425	1.257	168	1.160	2.653	1.526	1.385	141	1.126
TR62	Adana, Mersin	3.137	1.579	1.371	208	1.558	3.174	1.654	1.452	203	1.520
TR63	Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye	2.401	1.154	957	197	1.247	2.445	1.212	1.036	177	1.233
TR71	Kırıkkale, Aksaray, Niğde, Nevşehir, Kırşehir	1.204	605	526	79	599	1.223	610	553	57	613
TR72	Kayseri, Sivas, Yozgat	1.850	896	791	105	954	1.874	937	849	88	937
TR81	Zonguldak, Karabük, Bartın	826	406	362	44	420	834	412	365	47	422
TR82	Kastamonu, Çankırı, Sinop	635	328	309	19	308	635	337	317	21	298
TR83	Samsun, Tokat, Çorum, Amasya	2.215	1.178	1.085	93	1.037	2.245	1.217	1.119	98	1.027
TR90	Trabzon, Ordu, Giresun, Rize, Artvin, Gümüşhane	2.111	1.163	1.048	115	948	2.120	1.174	1.066	108	947
TRA1	Erzurum, Erzincan, Bayburt	787	377	339	38	410	791	396	359	36	395
TRA2	Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan	756	383	330	52	373	729	372	324	47	358
TRB1	Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli	1.352	653	587	67	699	1.355	651	598	53	704
TRB2	Van, Muş, Bitlis, Hakkari	1.447	674	536	138	773	1.436	714	577	137	722
TRC1	Gaziantep, Adıyaman, Kilis	1.936	969	871	98	967	1.980	984	879	105	995
TRC2	Şanlıurfa, Diyarbakır	2.474	1.004	854	151	1.469	2.540	1.080	956	124	1.460
TRC3	Mardin, Batman, Şırnak, Siirt	1.512	645	453	192	867	1.512	628	511	116	884
TR	Türkiye	63.704	32.716	28.797	3.919	30.989	64.679	34.334	30.752	3.582	30.345
		Pay (%)									
TR10	İstanbul	19,2	20,2	20,1	20,8	18,2	19,3	20,4	20,4	19,9	18,0
TR21	Tekirdağ, Edirne, Kırklareli	2,4	2,6	2,7	2,0	2,1	2,4	2,6	2,7	2,0	2,1
TR22	Balıkesir, Çanakkale	2,3	2,2	2,3	1,5	2,4	2,3	2,2	2,3	1,5	2,4
TR31	İzmir	5,6	5,7	5,5	7,0	5,5	5,7	5,8	5,6	7,3	5,5
TR32	Aydın, Denizli, Muğla	4,0	4,1	4,2	3,5	3,8	4,0	4,1	4,2	3,4	3,8
TR33	Manisa, Afyonkarahisar, Kütahya, Uşak	3,8	3,8	4,1	2,2	3,8	3,8	3,9	4,0	2,7	3,7
TR41	Bursa, Eskişehir, Bilecik	5,2	5,3	5,5	4,2	5,1	5,2	5,4	5,5	4,6	5,0
TR42	Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu, Yalova	4,9	5,0	5,1	4,0	4,8	4,9	5,2	5,2	5,1	4,5
TR51	Ankara	7,0	7,2	7,0	8,0	6,9	7,0	7,1	7,0	8,3	7,0
TR52	Konya, Karaman	2,9	2,8	3,0	1,9	3,0	2,9	2,8	2,9	2,0	3,0
TR61	Antalya, Isparta, Burdur	4,1	4,4	4,4	4,3	3,7	4,1	4,4	4,5	3,9	3,7
TR62	Adana, Mersin	4,9	4,8	4,8	5,3	5,0	4,9	4,8	4,7	5,7	5,0
TR63	Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye	3,8	3,5	3,3	5,0	4,0	3,8	3,5	3,4	4,9	4,1
TR71	Kırıkkale, Aksaray, Niğde, Nevşehir, Kırşehir	1,9	1,8	1,8	2,0	1,9	1,9	1,8	1,8	1,6	2,0
TR72	Kayseri, Sivas, Yozgat	2,9	2,7	2,7	2,7	3,1	2,9	2,7	2,8	2,5	3,1
TR81	Zonguldak, Karabük, Bartın	1,3	1,2	1,3	1,1	1,4	1,3	1,2	1,2	1,3	1,4
TR82	Kastamonu, Çankırı, Sinop	1,0	1,0	1,1	0,5	1,0	1,0	1,0	1,0	0,6	1,0
TR83	Samsun, Tokat, Çorum, Amasya	3,5	3,6	3,8	2,4	3,3	3,5	3,5	3,6	2,7	3,4
TR90	Trabzon, Ordu, Giresun, Rize, Artvin, Gümüşhane	3,3	3,6	3,6	2,9	3,1	3,3	3,4	3,5	3,0	3,1
TRA1	Erzurum, Erzincan, Bayburt	1,2	1,2	1,2	1,0	1,3	1,2	1,2	1,2	1,0	1,3
TRA2	Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan	1,2	1,2	1,1	1,3	1,2	1,1	1,1	1,1	1,3	1,2
TRB1	Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli	2,1	2,0	2,0	1,7	2,3	2,1	1,9	1,9	1,5	2,3
TRB2	Van, Muş, Bitlis, Hakkari	2,3	2,1	1,9	3,5	2,5	2,2	2,1	1,9	3,8	2,4
TRC1	Gaziantep, Adıyaman, Kilis	3,0	3,0	3,0	2,5	3,1	3,1	2,9	2,9	2,9	3,3
TRC2	Şanlıurfa, Diyarbakır	3,9	3,1	3,0	3,9	4,7	3,9	3,1	3,1	3,5	4,8
TRC3	Mardin, Batman, Şırnak, Siirt	2,4	2,0	1,6	4,9	2,8	2,3	1,8	1,7	3,2	2,9
TR	Türkiye	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Kaynak: TÜİK.

Not: Rakamlar yuvarlamadan dolayı toplamı vermeyebilir.

2022 yılında, İBBS Düzey-2'e göre işgücüne katılma oranının en yüksek olduğu bölge %58,7 ile Tekirdağ, Edirne, Kırklareli bölgesi olurken, en düşük olduğu bölge %41,5 ile Mardin, Batman, Şırnak ve Siirt bölgesi olmuştur. İşgücüne katılma oranında 2021 yılına göre Kırıkkale, Aksaray, Niğde, Nevşehir, Kırşehir bölgesi, Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli bölgesi, Gaziantep, Adıyaman, Kilis bölgesi ve Mardin, Batman, Şırnak, Siirt bölgesinde düşüş, kalan bölgelerde ise artış olmuştur (Tablo 133).

Tablo 133. İstatistikî Bölge Birimleri Sınıflaması Düzey-2'ye (26 bölge) Göre Temel İşgücü Göstergeleri-2

(15+ Yaş, %)

Bölge Kodu	İBBS Düzey-2	2021			2022		
		İşgücüne Katılma Oranı	İstihdam Oranı	İşsizlik Oranı	İşgücüne Katılma Oranı	İstihdam Oranı	İşsizlik Oranı
TR10	İstanbul	54,0	47,3	12,3	56,1	50,4	10,2
TR21	Tekirdağ, Edirne, Kırklareli	57,3	52,0	9,3	58,7	54,1	7,8
TR22	Balıkesir, Çanakkale	49,4	45,5	7,9	51,2	47,6	7,1
TR31	İzmir	52,1	44,4	14,7	54,4	47,3	13,0
TR32	Aydın, Denizli, Muğla	53,1	47,7	10,2	54,6	49,9	8,6
TR33	Manisa, Afyonkarahisar, Kütahya, Uşak	51,3	47,7	6,9	54,4	50,5	7,1
TR41	Bursa, Eskişehir, Bilecik	52,4	47,5	9,4	54,9	50,0	8,9
TR42	Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu, Yalova	52,5	47,5	9,6	56,7	50,9	10,1
TR51	Ankara	52,4	45,3	13,4	53,7	47,2	12,1
TR52	Konya, Karaman	50,2	46,2	7,9	51,1	47,3	7,4
TR61	Antalya, Isparta, Burdur	55,1	48,6	11,8	57,5	52,2	9,2
TR62	Adana, Mersin	50,3	43,7	13,2	52,1	45,7	12,3
TR63	Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye	48,1	39,9	17,1	49,6	42,4	14,6
TR71	Kırıkkale, Aksaray, Niğde, Nevşehir, Kırşehir	50,2	43,7	13,0	49,9	45,2	9,4
TR72	Kayseri, Sivas, Yozgat	48,4	42,8	11,7	50,0	45,3	9,4
TR81	Zonguldak, Karabük, Bartın	49,1	43,8	10,9	49,4	43,8	11,3
TR82	Kastamonu, Çankırı, Sinop	51,6	48,6	5,8	53,1	49,8	6,2
TR83	Samsun, Tokat, Çorum, Amasya	53,2	49,0	7,9	54,2	49,9	8,1
TR90	Trabzon, Ordu, Giresun, Rize, Artvin, Gümüşhane	55,1	49,7	9,9	55,4	50,3	9,2
TRA1	Erzurum, Erzincan, Bayburt	47,9	43,1	10,0	50,0	45,4	9,2
TRA2	Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan	50,7	43,7	13,7	51,0	44,5	12,7
TRB1	Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli	48,3	43,4	10,2	48,0	44,1	8,1
TRB2	Van, Muş, Bitlis, Hakkari	46,6	37,1	20,4	49,7	40,2	19,2
TRC1	Gaziantep, Adıyaman, Kilis	50,0	45,0	10,1	49,7	44,4	10,7
TRC2	Şanlıurfa, Diyarbakır	40,6	34,5	15,0	42,5	37,7	11,5
TRC3	Mardin, Batman, Şırnak, Siirt	42,7	29,9	29,8	41,5	33,8	18,5
TR	Türkiye	51,4	45,2	12,0	53,1	47,5	10,4

Kaynak: TÜİK.

İşsizlik oranının 2022 yılında en yüksek olduğu bölgeler %19,2 ile Van, Muş, Bitlis, Hakkari bölgesi, %18,5 ile Mardin, Batman, Şırnak, Siirt bölgesi ve %14,6 ile Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye bölgesi, en düşük olduğu bölgeler ise %6,2 ile Kastamonu, Çankırı, Sinop bölgesi, %7,1 ile Balıkesir, Çanakkale bölgesi ve Manisa, Afyonkarahisar, Kütahya, Uşak bölgesi olmuştur.

2022 yılında istihdam oranı en yüksek değerini %54,1 ile Tekirdağ, Edirne, Kırklareli bölgesinde, en düşük değerini ise %33,8 ile Mardin, Batman, Şırnak, Siirt bölgesinde almıştır. İstihdam oranı bir önceki yıla göre Zonguldak, Karabük, Bartın bölgesinde değişmemiş, Gaziantep, Adıyaman, Kilis bölgesinde düşüş göstermiş, bunların dışındaki bölgelerde ise artmıştır.

2.4.2 İstihdam

2.4.2.1 İstihdamın Sektörel Dağılımı

2022 yılında bir önceki yıla göre tarım sektöründe istihdam edilenler %1,7 azalarak 4 milyon 866 bin kişiye gerilerken, sanayi sektöründe istihdam edilenler %8,5 artışla 6 milyon 663 bin kişiye, inşaat sektöründe istihdam edilenler %3,9 artışla 1 milyon 846 bin kişiye, hizmetler sektöründe istihdam edilenler %9,1 artışla 17 milyon 378 bin kişiye yükselmiştir. Böylece toplam istihdam edilenler %6,8 artışla 30 milyon 752 bin kişi olmuştur.

2022 yılında toplam istihdam içinde tarım sektörünün payı bir önceki yıla göre 1,4 puan azalarak %15,8'e, inşaat sektörünün payı bir önceki yıla göre 0,2 puan azalarak %6'ya gerilerken, hizmetler sektörünün payı 1,2 puan artarak %56,5'e, sanayi sektörünün payı 0,4 puan artarak %21,7'ye yükselmiştir.

İstihdam tarım sektöründe 82 bin kişi azalırken, sanayi sektöründe 520 bin kişi, inşaat sektöründe 69 bin kişi ve hizmetler sektöründe 1 milyon 450 bin kişi artış göstermiştir. Toplam istihdamdaki 1 milyon 955 bin kişilik artışta büyük ölçüde imalat sanayi, toptan ve perakende ticaret, ulaştırma ve depolama, konaklama ve yiyecek hizmeti faaliyetleri, insan sağlığı ve sosyal hizmet faaliyetleri sektörlerinde yaşanan istihdam artışları etkili olmuştur (Tablo 134, Grafik 58).

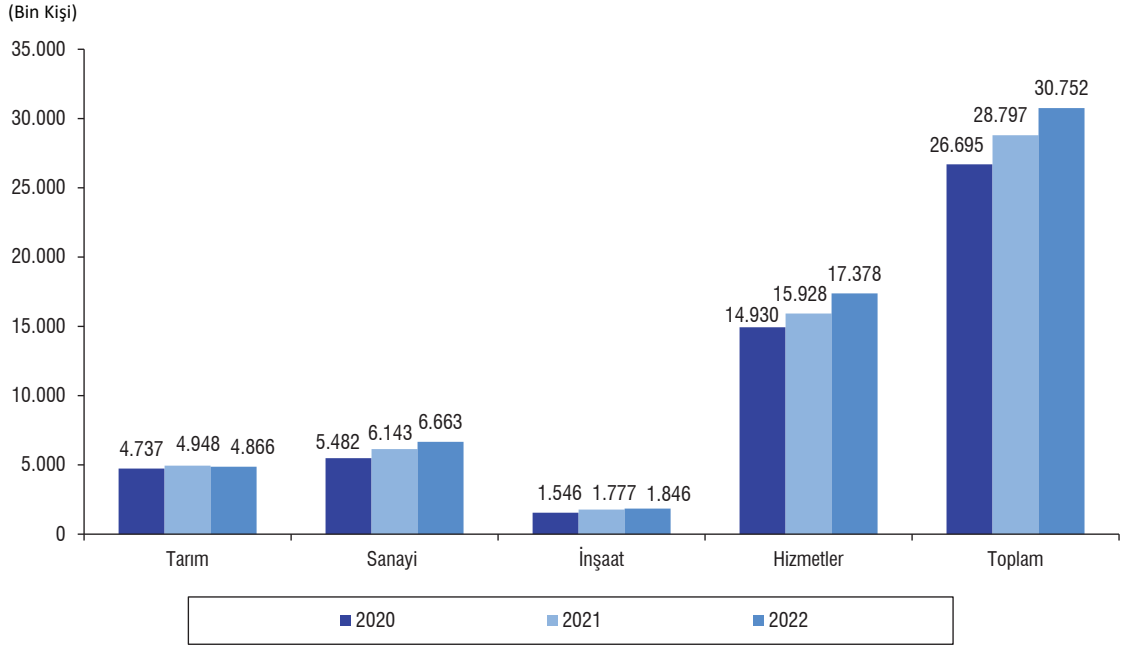
Tablo 134. İstihdam Edilenlerin Sektörel Dağılımı

Sektörler	(15+ Yaş, Bin Kişi)							
				Pay (%)			Değişim (%)	
	2020 ⁽¹⁾	2021	2022	2020	2021	2022	2021	2022
Tarım	4.737	4.948	4.866	17,7	17,2	15,8	4,5	-1,7
Tarım, ormancılık ve balıkçılık	4.737	4.948	4.866	17,7	17,2	15,8	4,5	-1,7
Sanayi	5.482	6.143	6.663	20,5	21,3	21,7	12,1	8,5
Madencilik ve taş ocakçılığı	132	147	157	0,5	0,5	0,5	11,4	6,8
İmalat	5.059	5.662	6.158	19,0	19,7	20,0	11,9	8,8
Elektrik, gaz, buhar, su temini ve kanalizasyon	291	334	348	1,1	1,2	1,1	14,8	4,2
İnşaat	1.546	1.777	1.846	5,8	6,2	6,0	14,9	3,9
Hizmetler	14.930	15.928	17.378	55,9	55,3	56,5	6,7	9,1
Toptan ve perakende ticaret	3.714	4.052	4.363	13,9	14,1	14,2	9,1	7,7
Ulaştırma ve depolama	1.206	1.338	1.493	4,5	4,6	4,9	10,9	11,6
Konaklama ve yiyecek hizmeti faaliyetleri	1.371	1.413	1.699	5,1	4,9	5,5	3,1	20,2
Bilgi ve iletişim	242	247	282	0,9	0,9	0,9	2,1	14,2
Finans ve sigorta faaliyetleri	313	299	315	1,2	1,0	1,0	-4,5	5,4
Gayrimenkul faaliyetleri	289	289	329	1,1	1,0	1,1	0,0	13,8
Mesleki, bilimsel ve teknik faaliyetler	872	926	939	3,3	3,2	3,1	6,2	1,4
İdari ve destek hizmet faaliyetleri	865	1.000	1.103	3,2	3,5	3,6	15,6	10,3
Kamu yönetimi ve savunma	1.921	1.995	2.022	7,2	6,9	6,6	3,9	1,4
Eğitim	1.763	1.805	1.893	6,6	6,3	6,2	2,4	4,9
İnsan sağlığı ve sosyal hizmet faaliyetleri	1.462	1.614	1.836	5,5	5,6	6,0	10,4	13,8
Kültür, sanat, eğlence, dinlenme ve spor	118	124	153	0,4	0,4	0,5	5,1	23,4
Diğer hizmet faaliyetleri	794	826	951	3,0	2,9	3,1	4,0	15,1
Toplam	26.695	28.797	30.752	100,0	100,0	100,0	7,9	6,8

Kaynak: TÜİK.

(1): 2020 yılı verileri model ile tahmin edilmiştir.

Not: Rakamlar yuvarlamadan dolayı toplamı vermeyebilir.

Grafik 58. İstihdam Edilenlerin Sektörel Dağılımı

Kaynak: TÜİK.

2.4.2.2 Bölgesel Düzeyde İstihdam Göstergeleri

2022 yılında İBBS Düzey-2'ye göre istihdamın sektörel dağılımına bakıldığında tarım sektörünün en büyük değeri 422 bin kişi ile Trabzon, Ordu, Giresun, Rize, Artvin, Gümüşhane bölgesinde, en küçük değeri 36 bin kişi ile İstanbul bölgesinde aldığı görülmektedir. Sanayi sektörü en büyük değeri 1 milyon 975 bin kişi ile İstanbul bölgesinde, en küçük değeri de 40 bin kişi ile Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan bölgesinde almaktadır. Hizmetler sektörü ise sanayi sektöründe olduğu gibi en büyük değeri 4 milyon 268 bin kişi ile İstanbul bölgesinde, en küçük değeri de 128 bin kişi ile Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan bölgesinde almıştır (Tablo 135).

İstihdam edilenler içinde tarım sektörünün payının en yüksek olduğu bölge %48,1 ile Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan bölgesi, en düşük olduğu bölge ise %0,6 ile İstanbul bölgesi olmuştur. Sanayi sektörünün istihdam edilenler içindeki payının en yüksek olduğu bölge %40,9 ile Bursa, Eskişehir, Bilecik bölgesi, en düşük olduğu bölge ise %12,3 ile Erzurum, Erzincan, Bayburt bölgesidir. Hizmetler sektörünün istihdam edilenler içindeki payının en yüksek olduğu bölge %71,4 ile Ankara bölgesi, en düşük olduğu bölge ise %39,4 ile Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan bölgesi olmuştur.

Tablo 135. İstatistikî Bölge Birimleri Sınıflaması Düzey-2'ye Göre İstihdam Edilenlerin Sektörel Dağılımı

(15+ Yaş, Bin Kişi)

Yıllar	Bölge Kodu	İBBS Düzey-2	Sektörler				Pay (%)			
			Tarım	Sanayi ⁽¹⁾	Hizmetler	Toplam	Tarım	Sanayi	Hizmetler	
2021	TR10	İstanbul	27	1.842	3.911	5.781	0,5	31,9	67,7	
	TR21	Tekirdağ, Edirne, Kırklareli	123	290	365	778	15,8	37,3	46,9	
	TR22	Balıkesir, Çanakkale	159	151	351	661	24,1	22,9	53,1	
	TR31	İzmir	142	523	922	1.588	9,0	32,9	58,1	
	TR32	Aydın, Denizli, Muğla	271	296	644	1.211	22,4	24,5	53,2	
	TR33	Manisa, Afyonkarahisar, Kütahya, Uşak	360	359	450	1.169	30,8	30,7	38,5	
	TR41	Bursa, Eskişehir, Bilecik	147	638	794	1.579	9,3	40,4	50,3	
	TR42	Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu, Yalova	197	551	725	1.474	13,4	37,4	49,2	
	TR51	Ankara	76	497	1.454	2.027	3,8	24,5	71,7	
	TR52	Konya, Karaman	217	259	379	855	25,4	30,3	44,3	
	TR61	Antalya, Isparta, Burdur	251	199	806	1.257	20,0	15,9	64,2	
	TR62	Adana, Mersin	261	308	802	1.371	19,0	22,5	58,5	
	TR63	Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye	189	248	520	957	19,8	26,0	54,3	
	TR71	Kırıkkale, Aksaray, Niğde, Nevşehir, Kırşehir	152	105	268	526	29,0	20,0	51,0	
	TR72	Kayseri, Sivas, Yozgat	161	217	414	791	20,3	27,4	52,3	
	TR81	Zonguldak, Karabük, Bartın	89	100	172	362	24,7	27,8	47,5	
	TR82	Kastamonu, Çankırı, Sinop	119	57	133	309	38,6	18,5	42,9	
	TR83	Samsun, Tokat, Çorum, Amasya	416	210	460	1.085	38,3	19,3	42,4	
	TR90	Trabzon, Ordu, Giresun, Rize, Artvin, Gümüşhane	427	176	445	1.048	40,7	16,8	42,5	
	TRA1	Erzurum, Erzincan, Bayburt	113	39	188	339	33,2	11,4	55,5	
	TRA2	Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan	172	42	116	330	52,1	12,8	35,1	
	TRB1	Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli	170	112	304	587	29,1	19,1	51,9	
	TRB2	Van, Muş, Bitlis, Hakkari	201	115	220	536	37,5	21,4	41,1	
	TRC1	Gaziantep, Adıyaman, Kilis	167	282	422	871	19,1	32,4	48,5	
	TRC2	Şanlıurfa, Diyarbakır	272	200	382	854	31,8	23,4	44,8	
	TRC3	Mardin, Batman, Şırnak, Siirt	68	104	280	453	15,1	22,9	62,0	
		TR	Türkiye	4.948	7.921	15.928	28.797	17,2	27,5	55,3
	2022	TR10	İstanbul	36	1.975	4.268	6.279	0,6	31,5	68,0
		TR21	Tekirdağ, Edirne, Kırklareli	128	321	381	829	15,4	38,7	45,9
		TR22	Balıkesir, Çanakkale	153	168	380	701	21,8	24,0	54,2
		TR31	İzmir	127	562	1.042	1.731	7,4	32,4	60,2
		TR32	Aydın, Denizli, Muğla	263	304	711	1.278	20,6	23,8	55,6
		TR33	Manisa, Afyonkarahisar, Kütahya, Uşak	381	363	499	1.243	30,6	29,2	40,1
TR41		Bursa, Eskişehir, Bilecik	124	692	877	1.693	7,3	40,9	51,8	
TR42		Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu, Yalova	195	597	821	1.613	12,1	37,0	50,9	
TR51		Ankara	67	546	1.534	2.147	3,1	25,4	71,4	
TR52		Konya, Karaman	222	260	409	891	24,9	29,2	45,9	
TR61		Antalya, Isparta, Burdur	237	214	935	1.385	17,1	15,4	67,5	
TR62		Adana, Mersin	246	360	846	1.452	16,9	24,8	58,2	
TR63		Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye	189	259	587	1.036	18,3	25,1	56,7	
TR71		Kırıkkale, Aksaray, Niğde, Nevşehir, Kırşehir	150	117	286	553	27,1	21,2	51,7	
TR72		Kayseri, Sivas, Yozgat	173	222	455	849	20,4	26,1	53,5	
TR81		Zonguldak, Karabük, Bartın	79	105	181	365	21,7	28,8	49,5	
TR82		Kastamonu, Çankırı, Sinop	118	56	142	317	37,3	17,7	45,0	
TR83		Samsun, Tokat, Çorum, Amasya	388	225	506	1.119	34,7	20,1	45,2	
TR90		Trabzon, Ordu, Giresun, Rize, Artvin, Gümüşhane	422	185	459	1.066	39,6	17,3	43,1	
TRA1		Erzurum, Erzincan, Bayburt	134	44	181	359	37,3	12,3	50,4	
TRA2		Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan	156	40	128	324	48,1	12,4	39,4	
TRB1		Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli	168	118	312	598	28,2	19,7	52,1	
TRB2		Van, Muş, Bitlis, Hakkari	199	138	241	577	34,4	23,9	41,7	
TRC1		Gaziantep, Adıyaman, Kilis	134	296	450	879	15,2	33,6	51,2	
TRC2		Şanlıurfa, Diyarbakır	275	223	458	956	28,8	23,4	47,9	
TRC3		Mardin, Batman, Şırnak, Siirt	100	118	293	511	19,6	23,1	57,2	
		TR	Türkiye	4.866	8.509	17.378	30.752	15,8	27,7	56,5

Kaynak: TÜİK.

(1): İnşaat sektörü sanayi sektörü içinde değerlendirilmiştir.

Not: Rakamlar yuvarlamadan dolayı toplamı vermeyebilir.

2.4.2.3 İstihdam Edilenlerin İşteki Durumu

2022 yılında 15 ve daha yukarı yaşta toplam 30 milyon 752 bin kişi olan çalışan nüfusun 21 milyon 687 bin kişisi ücretli, maaşlı ve yevmiyeli olarak istihdam edilirken, 5 milyon 26 bin kişisi kendi hesabına müteşebbis olarak, 2 milyon 665 bin kişisi ücretsiz aile işçisi olarak ve 1 milyon 374 bin kişisi işveren olarak çalışmıştır. 2022 yılında bir önceki yıla göre ücretli, maaşlı ve yevmiyeli çalışanlar %7,7, işveren olarak çalışanlar %4,2, kendi hesabına çalışanlar %8,2 artmış, ücretsiz aile işçisi olanlar ise %1,1 azalmıştır (Tablo 136, Grafik 59).

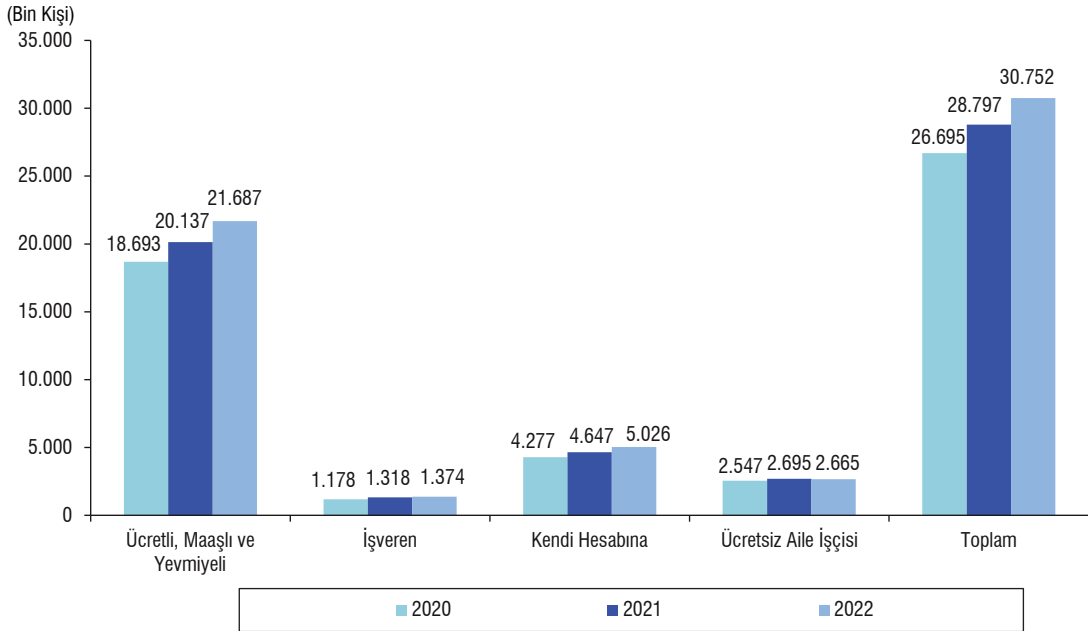
Tablo 136. İstihdam Edilenlerin İşteki Durumu

İşteki Durum				Pay (%)			(15+ Yaş, Bin Kişi)	
	2020	2021	2022	Değişim (%)				
				2020	2021	2022	2021	2022
Tarım	4.737	4.948	4.866	17,7	17,2	15,8	4,5	-1,7
Ücretli, maaşlı ve yevmiyeli	603	632	645	3,2	3,1	3,0	4,8	2,1
İşveren	54	69	59	4,6	5,2	4,3	27,8	-14,5
Kendi hesabına	1.971	2.048	2.049	77,4	44,1	40,8	3,9	0,0
Ücretsiz aile işçisi	2.110	2.200	2.113	82,8	81,6	79,3	4,3	-4,0
Tarım dışı	21.958	23.848	25.887	82,3	82,8	84,2	8,6	8,5
Ücretli, maaşlı ve yevmiyeli	18.091	19.505	21.043	96,8	96,9	97,0	7,8	7,9
İşveren	1.124	1.249	1.315	95,4	94,8	95,7	11,1	5,3
Kendi hesabına	2.306	2.599	2.978	53,9	55,9	59,3	12,7	14,6
Ücretsiz aile işçisi	437	495	551	17,2	18,4	20,7	13,3	11,3
Toplam	26.695	28.797	30.752	100,0	100,0	100,0	7,9	6,8
Ücretli, maaşlı ve yevmiyeli	18.693	20.137	21.687	100,0	100,0	100,0	7,7	7,7
İşveren	1.178	1.318	1.374	100,0	100,0	100,0	11,9	4,2
Kendi hesabına	4.277	4.647	5.026	100,0	100,0	100,0	8,7	8,2
Ücretsiz aile işçisi	2.547	2.695	2.665	100,0	100,0	100,0	5,8	-1,1

Kaynak: TÜİK.

Not: Rakamlar yuvarlamadan dolayı toplamı vermeyebilir.

Grafik 59. İstihdam Edilenlerin İşteki Durumu

Kaynak: TÜİK.

2022 yılında istihdam edilenlerin %15,8'ini oluşturan 4 milyon 866 bin kişisi tarım sektöründe çalışmıştır. Tarımda çalışan nüfusun 645 bin kişisi ücretli, maaşlı ve yevmiyeli olarak istihdam edilirken, 59 bin kişisi işveren olarak, 2 milyon 49 bin kişisi kendi hesabına müteşebbis olarak ve 2 milyon 113 bin kişisi de ücretsiz aile işçisi olarak çalışmıştır.

İstihdam edilenlerin %84,2'sini oluşturan 25 milyon 887 bin kişi ise tarım dışı sektörlerde çalışmıştır. Tarım dışı sektörlerde çalışan nüfusun 21 milyon 43 bin kişisi ücretli, maaşlı ve yevmiyeli olarak istihdam edilirken, 1 milyon 315 bin kişisi işveren olarak, 2 milyon 978 bin kişisi kendi hesabına müteşebbis olarak ve 551 bin kişisi de ücretsiz aile işçisi olarak çalışmıştır.

2022 yılında İBBS Düzey-2'ye göre toplam istihdamın işteki durumu itibarıyla yapılan değerlendirmede; ücretli, maaşlı ve yevmiyeli olarak çalışanların en yüksek olduğu bölgenin 5 milyon 116 bin kişi ile İstanbul bölgesi, en düşük olduğu bölgenin 150 bin kişi ile Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan bölgesi olduğu görülmektedir. İşveren ve kendi hesabına müteşebbis olarak çalışanların en yüksek olduğu bölge 1 milyon 97 bin kişi ile İstanbul bölgesi, en düşük olduğu bölge ise 76 bin kişi ile Kastamonu, Çankırı, Sinop bölgesidir. Ücretsiz aile işçilerinin en yüksek olduğu bölge 235 bin kişi ile Samsun, Tokat, Çorum, Amasya bölgesi, en düşük olduğu bölge 45 bin kişi ile Zonguldak, Karabük, Bartın bölgesidir (Tablo 137).

Tarım sektöründe ücretli, maaşlı ve yevmiyeli olarak çalışanların en yüksek olduğu bölge 97 bin kişi ile Şanlıurfa, Diyarbakır bölgesi, en düşük olduğu bölge 2 bin kişi ile Zonguldak, Karabük, Bartın bölgesi olmuştur. İşveren ve kendi hesabına müteşebbis olarak çalışanların en yüksek olduğu bölge 258 bin kişi ile Trabzon, Ordu, Giresun, Rize, Artvin, Gümüşhane bölgesi, en düşük olduğu bölge ise 23 bin kişi ile İstanbul bölgesidir. Ücretsiz aile işçilerinin en yüksek olduğu bölge 209 bin kişi ile Samsun, Tokat, Çorum, Amasya bölgesi, en düşük olduğu bölge 6 bin kişi ile İstanbul bölgesi olmuştur.

Tarım dışı sektörlerde ücretli, maaşlı ve yevmiyeli olarak çalışanların en yüksek olduğu bölge 5 milyon 110 bin kişi ile İstanbul bölgesi, en düşük olduğu bölge 140 bin kişi ile Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan bölgesidir. İşveren ve kendi hesabına müteşebbis olarak çalışanların en yüksek olduğu bölge 1 milyon 73 bin kişi ile İstanbul bölgesi, en düşük olduğu bölge ise 25 bin kişi ile Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan bölgesidir. Ücretsiz aile işçileri ise en yüksek değerini 60 bin kişi ile İstanbul bölgesinde, en küçük değerini de 3 bin kişi ile Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan bölgesinde almıştır.

Tablo 137. İstatistikî Bölge Birimleri Sınıflaması Düzey-2'ye Göre İstihdam Edilenlerin İşteki Durumu

(15+ Yaş, Bin Kişi)

Yıllar	Bölge Kodu	İBBS Düzey-2	Toplam				Tarım				Tarım Dışı			
			Toplam	Ücretli, Maaşlı ve Yevmiyeli	İşveren ve Kendi Hesabına	Ücretsiz Aile İşçisi	Toplam	Ücretli, Maaşlı ve Yevmiyeli	İşveren ve Kendi Hesabına	Ücretsiz Aile İşçisi	Toplam	Ücretli, Maaşlı ve Yevmiyeli	İşveren ve Kendi Hesabına	Ücretsiz Aile İşçisi
2021	TR10	İstanbul	5.781	4.812	910	59	27	4	17	6	5.754	4.809	892	53
	TR21	Tekirdağ, Edirne, Kırklareli	778	539	170	70	123	10	65	49	655	529	105	21
	TR22	Balıkesir, Çanakkale	661	412	164	85	159	23	69	66	502	389	94	19
	TR31	İzmir	1.588	1.223	284	81	142	37	57	48	1.445	1.186	227	32
	TR32	Aydın, Denizli, Muğla	1.211	766	300	145	271	44	121	107	940	722	180	38
	TR33	Manisa, Afyonkarahisar, Kütahya, Uşak	1.169	690	289	189	360	46	152	163	808	644	138	27
	TR41	Bursa, Eskişehir, Bilecik	1.579	1.227	271	81	147	26	66	55	1.432	1.201	205	27
	TR42	Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu, Yalova	1.474	1.091	284	100	197	19	99	79	1.277	1.071	185	20
	TR51	Ankara	2.027	1.643	318	66	76	5	39	32	1.950	1.638	279	34
	TR52	Konya, Karaman	855	510	216	129	217	16	90	110	638	493	126	19
	TR61	Antalya, Isparta, Burdur	1.257	812	307	138	251	36	110	106	1.006	776	198	32
	TR62	Adana, Mersin	1.371	940	306	124	261	69	103	89	1.110	872	203	35
	TR63	Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye, Kırıkkale, Aksaray, Niğde, Nevşehir, Kırşehir	957	655	214	89	189	43	80	66	768	612	134	22
	TR71	Kayseri, Sivas, Yozgat	526	301	131	94	152	10	62	81	373	291	70	13
	TR72	Zonguldak, Karabük, Bartın	791	517	178	96	161	5	74	82	631	512	105	14
	TR81	Kastamonu, Çankırı, Sinop	362	230	80	52	89	3	41	45	272	227	38	7
	TR82	Samsun, Tokat, Çorum, Amasya	309	152	73	84	119	4	40	76	190	148	33	9
	TR83	Trabzon, Ordu, Giresun, Rize, Artvin, Gümüşhane	1.085	562	275	248	416	24	162	230	669	539	113	18
	TR90	Erzurum, Erzincan, Bayburt	1.048	512	367	169	427	12	255	161	621	501	113	8
	TRA1	Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan	339	195	77	68	113	3	46	64	227	192	31	4
TRA2	Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli	330	141	90	99	172	7	70	95	158	135	20	3	
TRB1	Van, Muş, Bitlis, Hakkari	587	344	136	106	170	5	69	96	416	339	67	10	
TRB2	Gaziantep, Adıyaman, Kilis	536	303	113	120	201	16	73	112	335	287	40	8	
TRC1	Şanlıurfa, Diyarbakır	871	593	186	93	167	18	66	83	704	575	120	10	
TRC2	Mardin, Batman, Şırnak, Siirt	854	630	147	76	272	136	65	71	582	495	82	6	
TRC3	Türkiye	453	338	79	35	68	14	27	28	384	324	53	7	
TR	Türkiye	28.797	20.137	5.966	2.695	4.948	632	2.117	2.200	23.848	19.505	3.848	495	
2022	TR10	İstanbul	6.279	5.116	1.097	66	36	6	23	6	6.243	5.110	1.073	60
	TR21	Tekirdağ, Edirne, Kırklareli	829	575	175	79	128	10	65	53	702	565	110	26
	TR22	Balıkesir, Çanakkale	701	449	170	82	153	25	66	62	548	424	104	20
	TR31	İzmir	1.731	1.357	305	69	127	33	53	41	1.604	1.324	251	28
	TR32	Aydın, Denizli, Muğla	1.278	817	322	139	263	46	119	98	1.015	771	203	41
	TR33	Manisa, Afyonkarahisar, Kütahya, Uşak	1.243	739	299	206	381	52	158	172	862	687	141	34
	TR41	Bursa, Eskişehir, Bilecik	1.693	1.326	293	74	124	26	56	42	1.569	1.301	236	32
	TR42	Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu, Yalova	1.613	1.208	307	98	195	20	99	76	1.418	1.187	208	23
	TR51	Ankara	2.147	1.764	322	61	67	9	33	26	2.079	1.755	289	35
	TR52	Konya, Karaman	891	543	213	135	222	17	90	116	669	526	123	19
	TR61	Antalya, Isparta, Burdur	1.385	951	313	121	237	52	97	88	1.148	899	216	33
	TR62	Adana, Mersin	1.452	1.045	301	106	246	81	92	72	1.206	963	209	34
	TR63	Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye, Kırıkkale, Aksaray, Niğde, Nevşehir, Kırşehir	1.036	731	222	83	189	53	78	59	846	678	144	24
	TR71	Kayseri, Sivas, Yozgat	553	327	133	94	150	8	62	80	403	319	71	14
	TR72	Zonguldak, Karabük, Bartın	849	542	199	108	173	7	80	86	676	535	120	22
	TR81	Kastamonu, Çankırı, Sinop	365	238	83	45	79	2	40	38	286	236	43	7
	TR82	Samsun, Tokat, Çorum, Amasya	317	163	76	78	118	5	42	71	198	157	34	7
	TR83	Trabzon, Ordu, Giresun, Rize, Artvin, Gümüşhane	1.119	591	293	235	388	15	164	209	731	576	129	25
	TR90	Erzurum, Erzincan, Bayburt	1.066	532	372	162	422	14	258	150	644	518	114	12
	TRA1	Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan	359	191	83	86	134	3	50	81	225	188	33	4
TRA2	Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli	324	150	88	87	156	9	63	83	168	140	25	3	
TRB1	Van, Muş, Bitlis, Hakkari	598	354	151	93	168	6	77	85	430	348	73	8	
TRB2	Gaziantep, Adıyaman, Kilis	577	335	120	123	199	10	74	115	379	325	46	8	
TRC1	Şanlıurfa, Diyarbakır	879	613	188	79	134	18	53	63	746	594	135	16	
TRC2	Mardin, Batman, Şırnak, Siirt	956	659	196	101	275	97	85	93	681	562	111	9	
TRC3	Türkiye	511	372	82	57	100	20	31	49	411	353	51	8	
TR	Türkiye	30.752	21.687	6.401	2.665	4.866	645	2.108	2.113	25.887	21.043	4.293	551	

Kaynak: TÜİK.

Not: Rakamlar yuvarlamadan dolayı toplamı vermeyebilir.

2.4.2.4 Sosyal Güvenlik Kuruluşuna Kayıtlı Olmayanların Sektör ve İşteki Durumu

2022 yılında herhangi bir sosyal güvenlik kuruluşuna bağlı olmadan çalışanların oranı %26,8 olmuştur. Bu oran erkeklerde %23,4, kadınlarda %33,8'dir.

Kayıt dışı istihdam oranının en yüksek tarım sektöründe olduğu görülmektedir. Bu sektörde kayıt dışı çalışanların oranı %80 olurken, erkeklerde %72,6 kadınlarda %90,1 olmuştur.

Tarım dışı sektörlerde kayıt dışı çalışanların oranı %16,8, erkeklerde %15,7, kadınlarda %19,2 seviyesinde gerçekleşmiştir (Tablo 138, Grafik 60).

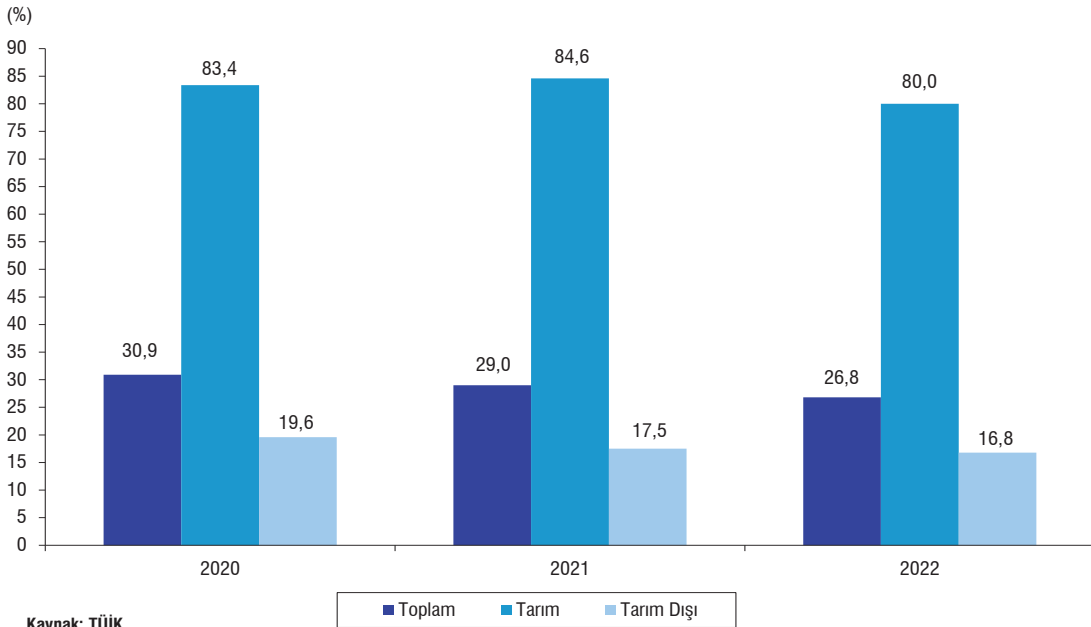
Tablo 138. Kayıt Dışı İstihdam Oranı

Sektör	(15+ Yaş, %)		
	2020 ⁽¹⁾	2021	2022
	Genel Toplam		
Toplam	30,9	29,0	26,8
Tarım	83,4	84,6	80,0
Tarım dışı	19,6	17,5	16,8
	Erkek		
Toplam	27,9	25,9	23,4
Tarım	76,0	77,7	72,6
Tarım dışı	19,2	17,0	15,7
	Kadın		
Toplam	37,5	35,9	33,8
Tarım	94,3	94,2	90,1
Tarım dışı	20,6	18,7	19,2

Kaynak: TÜİK.

(1): 2020 yılı verileri model ile tahmin edilmiştir.

Grafik 60. Kayıt Dışı İstihdam Oranı

Kaynak: TÜİK.

2.4.2.5 İş Arama Sürelerine Göre İşsizler

2022 yılında iş arama sürelerine göre işsizlerin %76'sını 1 yıldan az süreli işsiz olanlar, %24'ünü ise 1 yıl ve daha fazla süreli işsiz olanlar oluşturmuştur. İşsizlerin en fazla yoğunlaştıkları iş arama süresinin 1-2 ay olduğu gözlenmiştir (Tablo 139).

Tablo 139. İş Arama Sürelerine Göre İşsizler

İş Arama (İşsizlik) Süresi	2021	2022	(Bin Kişi)	
			Pay (%)	
			2021	2022
Bir yıldan az süreli işsizler	2.697	2.724	68,8	76,0
1-2 ay	1.261	1.405	32,2	39,2
3-5 ay	814	832	20,8	23,2
6-8 ay	424	365	10,8	10,2
9-11 ay	199	121	5,1	3,4
Bir yıl ve daha fazla süreli işsizler (Uzun süreli işsizler)	1.221	858	31,2	24,0
1 yıl ve daha fazla, 2 yıldan az	859	555	21,9	15,5
2 yıl ve daha fazla, 3 yıldan az	228	200	5,8	5,6
3 yıl ve daha fazla	134	103	3,4	2,9
İşsiz	3.919	3.582	100,0	100,0

Kaynak: TÜİK.

Not: Rakamlar yuvarlamadan dolayı toplamı vermeyebilir.

2.4.3 Toplu İş Sözleşmesi ve Ücretler

2022 yılında toplu iş sözleşmesi sayısında bir önceki yıla göre %26,1 azalış olurken, bu sözleşmelerin kapsadığı işyeri sayısında %41,6 ve işçi sayısında %12,9 azalış olmuştur. 2022 yılında 15.167 işyerinde 2.527 toplu iş sözleşmesi yapılmıştır. Toplu iş sözleşmelerinin kapsadığı toplam 902.649 işçinin %35,6'sı olan 321.584 kişisi kamu kesiminde, %64,4'ü olan 581.065 kişisi ise özel sektörde çalışmaktadır (Tablo 140).

Tablo 140. Toplu İş Sözleşmelerinin Kapsadığı İşyeri ve İşçi Sayıları

Değişken	Sayı			Pay (%)			Değişim (%)	
	2020	2021	2022 ⁽¹⁾	2020	2021	2022	2021	2022
Yapılan sözleşme sayısı	1.824	3.421	2.527	-	-	-	87,6	-26,1
İşyeri sayısı	15.016	25.990	15.167	-	-	-	73,1	-41,6
İşçi sayısı								
Kamu	171.623	619.137	321.584	25,7	59,7	35,6	260,8	-48,1
Özel	495.462	417.165	581.065	74,3	40,3	64,4	-15,8	39,3
Toplam	667.085	1.036.302	902.649	100,0	100,0	100,0	55,3	-12,9

Kaynak: ÇSGB.

(1): Geçici.

2022 yılında kamu sektöründe 2 adet grev kararı alınmış, bu grevlere katılan işçi sayısı 542 ve kaybolan işgünü sayısı 1.084 olmuştur. Özel sektördeki 15 adet greve 521 işçi katılmış, 60.596 işgünü kaybı olmuştur. Toplamda 17 adet greve 1.063 işçi katılmış, 61.680 işgünü kaybı yaşanmıştır (Tablo 141).

Tablo 141. Grev Uygulamaları

Sektör	Uygulanan Grev Sayısı			Greve Katılan İşçi Sayısı			Kaybolan İşgünü Sayısı			Kaybolan İşgünü Sayısı Değişim (%)	
	2020	2021	2022 ⁽¹⁾	2020	2021	2022 ⁽¹⁾	2020	2021	2022 ⁽¹⁾	2021	2022 ⁽¹⁾
Kamu	2	2	2	2	2	542	606	322	1.084	-46,9	236,6
Özel	9	13	15	509	484	521	45.426	94.217	60.596	107,4	-35,7
Toplam	11	15	17	511	486	1.063	46.032	94.539	61.680	105,4	-34,8

Kaynak: ÇSGB.

(1): Geçici.

2022 yılında kamu kesiminde toplu iş sözleşmesi kapsamındaki net işçi ücretleri nominal olarak bir önceki yıla göre %63,9 artışla 10.985,14 TL/aya yükselirken, işgücü maliyeti de %61,8 artışla 19.060,15 TL/aya yükselmiş, reel olarak işçi ücretlerinde %4,7, işgücü maliyetinde %5,9 azalış gerçekleşmiştir (Tablo 142).

Tablo 142. Toplu İş Sözleşmesi Kapsamında Kamu Kesimi İşçi Ücretlerinde Gelişmeler ⁽¹⁾

(TL/Ay)

Yıllar	Net Ele Geçen Ücret ⁽²⁾	Nominal Değişim (%)	Reel Değişim (%) ⁽³⁾	İşgücü Maliyeti	Nominal Değişim (%)	Reel Değişim (%) ⁽⁴⁾
2020	6.537,39	9,8	-2,2	11.649,79	8,8	-3,1
2021	6.704,27	2,6	-14,3	11.777,38	1,1	-15,5
2022	10.985,14	63,9	-4,7	19.060,15	61,8	-5,9

Kaynak: SBB, KİS, TÜİK.

(1): Belediyeler kapsam dışı bırakılmıştır.

(2): Bekar çalışanlar için net ele geçen ücret rakamının içine asgari geçim indirimi dahildir.

(3): Net ele geçen ücretteki reel artışın hesaplanmasında, TÜİK'in 2003 temel yıllık Tüketici Fiyat Endeksi on iki aylık ortalamalara göre değişimi kullanılmıştır.

(4): İşgücü maliyetindeki reel artışların hesaplanmasında, TÜİK'in 2003 temel yıllık Yurt İçi Üretici Fiyat Endeksi on iki aylık ortalamalara göre değişimi kullanılmıştır.

2022 yılının ilk altı aylık döneminde brüt asgari ücret %39,9 artış göstermiş, günlük kanuni brüt asgari ücret 166,80 TL, aylık brüt asgari ücret 5.004,00 TL olmuştur. Aylık net asgari ücret %50,5 artışla 4.253,40 TL'ye yükselmiştir. İkinci altı aylık dönemde brüt asgari ücret %29,3 artış göstermiş, günlük kanuni brüt asgari ücret 215,70 TL, aylık brüt asgari ücret 6.471,00 TL olarak belirlenmiştir. Aylık net asgari ücret %29,3 artışla 5.500,35 TL'ye yükselmiştir (Tablo 143).

Tablo 143. Günlük ve Aylık Asgari Ücretler

(TL)

Yürürlük Tarihleri	Brüt Asgari Ücret			Net Asgari Ücret ⁽¹⁾	
	Günlük	Aylık	Değişim (%)	Aylık	Değişim (%)
01.01.2020 - 31.12.2020	98,10	2.943,00	15,0	2.324,71	15,0
01.01.2021 - 31.12.2021	119,25	3.577,50	21,6	2.825,90	21,6
01.01.2022 - 30.06.2022	166,80	5.004,00	39,9	4.253,40	50,5
01.07.2022 - 31.12.2022	215,70	6.471,00	29,3	5.500,35	29,3

Kaynak: ÇSGB.

(1): Net asgari ücrete 2020 yılı için 220,73 TL, 2021 yılı için 268,31 TL asgari geçim indirimi ilave edilmiştir.

2022 yılının ilk altı aylık döneminde asgari ücretin işverene maliyeti 5.879,70 TL olurken, bunun 775,62 TL'lik kısmı SGK primi işveren payı, 100,08 TL'lik kısmı işveren işsizlik sigorta primi kesintisidir. İkinci altı aylık dönemde asgari ücretin işverene maliyeti 7.603,43 TL olurken, bunun 1.003,01 TL'lik kısmı SGK primi işveren payı, 129,42 TL'lik kısmı işveren işsizlik sigorta primi kesintisi olarak tespit edilmiştir (Tablo 144).

Tablo 144. Asgari Ücretin İşverene Maliyeti

	(TL/Ay)
	01.01.2020 - 31.12.2020
Asgari Ücret	2.943,00
SGK primi % 15,5 (işveren payı) ⁽¹⁾	456,17
İşveren İşsizlik Sigorta Primi % 2	58,86
İşverene toplam maliyet	3.458,03
	01.01.2021 - 31.12.2021
Asgari Ücret	3.577,50
SGK primi % 15,5 (işveren payı) ⁽¹⁾	554,51
İşveren İşsizlik Sigorta Primi % 2	71,55
İşverene toplam maliyet	4.203,56
	01.01.2022 - 30.06.2022
Asgari Ücret	5.004,00
SGK primi % 15,5 (işveren payı) ⁽¹⁾	775,62
İşveren İşsizlik Sigorta Primi % 2	100,08
İşverene toplam maliyet	5.879,70
	01.07.2022 - 31.12.2022
Asgari Ücret	6.471,00
SGK primi % 15,5 (işveren payı) ⁽¹⁾	1.003,01
İşveren İşsizlik Sigorta Primi % 2	129,42
İşverene toplam maliyet	7.603,43

Kaynak: ÇSGB.

(1): 5510 sayılı Kanunun 81. maddesinin (i) bendine göre, bentde belirtilen şartları sağlayan işverenlere, SGK primi işveren payında 5 puanlık indirim öngörüldüğünden hesaplamalar buna göre yapılmıştır. Gerekli şartları sağlamayan işverenler için, SGK primi işveren payı % 20,5'dir. 6385 sayılı Kanunun 9. maddesiyle yapılan düzenleme ile 01.09.2013 tarihinde itibaren geçerli olmak üzere 5510 sayılı Kanunun 81. maddesi; Kısa vadeli sigorta kolları prim oranı, sigortalının prime esas kazancının % 2'sidir.

2022 yılında net ele geçen ortalama memur maaşı nominal olarak %67,5 artışla aylık 9.023,24 TL'ye yükselmiş, ortalama maaş maliyeti de %64,7 artışla aylık 11.655,33 TL olmuştur. Reel olarak net ortalama memur maaşında %2,6, ortalama maaş maliyetinde ise %4,2 oranında azalış gerçekleşmiştir (Tablo 145).

Tablo 145. Memur Maaşlarında Nominal ve Reel Değişimler

Yıllar	Ağırlıklı Ortalama Maaş ^{(1), (2)}	Nominal Değişim (%)	Reel Değişim (%) ⁽³⁾	Ortalama Maaş Maliyeti	Nominal Değişim (%)	Reel Değişim (%) ⁽⁴⁾
2020	4.671,98	11,9	-0,4	6.155,45	11,7	-0,5
2021	5.387,32	15,3	-3,6	7.078,32	15,0	-3,9
2022	9.023,24	67,5	-2,6	11.655,33	64,7	-4,2

Kaynak: SBB, HMB, TÜİK.

(1): Bekar çalışanlar için ortalama net maaşa asgari geçim indirimi dahildir.

(2): Aile yardımı, olağanüstü hal tazminatı, kalkınmada öncelikli yörelerde ödenen ek tazminat, en yüksek devlet memuru aylığı üzerinden ödenen maktu fazla çalışma ücretleri ve Gelir İdaresi Geliştirme Fonu'ndan yapılan ödemeler hariç, lojman tazminatı dahildir. Tüm sınıfların ağırlıklı ortalaması alınmıştır.

(3): Ağırlıklı ortalama maaşlardaki reel artışların hesaplanmasında, TÜİK'in 2003 temel yıllık Tüketici Fiyat Endeksi on iki aylık ortalamalara göre değişimi kullanılmıştır.

(4): Ortalama maaş maliyetlerindeki reel artışların hesaplanmasında, TÜİK'in 2003 temel yıllık Yurt İçi Üretici Fiyat Endeksi on iki aylık ortalamalara göre değişimi kullanılmıştır.

EK I-
TEMEL EKONOMİK VE
SOSYAL GÖSTERGELER
(2018-2022)

79. GENEL KURUL

TEMEL EKONOMİK VE SOSYAL GÖSTERGELER (2018-2022)

I. EKONOMİK GÖSTERGELER	2018	2019	2020	2021	2022
GAYRİ SAFİ YURT İÇİ HASILA (2009=100)					
Cari fiyatlarla (Milyon TL)	3.758.774	4.311.733	5.048.220	7.248.789	15.006.574
Cari fiyatlarla (Milyon \$)	797.221	759.289	717.092	807.106	905.501
Cari fiyatlarla kişi başına GSYH (\$)	9.793	9.195	8.600	9.592	10.655
BÜYÜME HIZI (Zincirleşmiş Hacim Endeksi, %)					
GSYH büyüme hızı (%)	3,0	0,8	1,9	11,4	5,6
Tarım	2,1	3,3	5,7	-2,9	0,6
Sanayi	1,4	-0,9	3,2	17,2	3,3
İnşaat	-1,9	-8,6	-5,5	-0,6	-8,4
Hizmetler	5,3	1,1	-5,6	21,1	11,7
Diğer faaliyetler	4,4	3,6	5,4	8,0	8,2
GSYH-SEKTÖREL DAĞILIM (Cari fiyatlarla, %)					
Tarım	5,8	6,4	6,7	5,5	6,5
Sanayi	22,3	21,8	22,8	26,0	27,1
İnşaat	7,1	5,4	5,2	5,1	4,8
Hizmetler	23,8	24,4	22,4	24,5	26,5
Diğer faaliyetler	30,7	32,0	31,8	28,3	24,7
ÜRETİM					
Tarım katma değeri (Zincirleşmiş Hacim, Milyon TL)	108.521	112.103	118.540	115.052	115.765
Sanayi katma değeri (Zincirleşmiş Hacim, Milyon TL)	346.655	343.385	354.533	415.488	429.182
Sanayi üretim endeksi (Takvim etkisinden arındırılmış)	114,2	113,6	115,4	135,6	143,3
İmalat sanayi üretim endeksi (Takvim etkisinden arındırılmış)	114,1	113,3	115,4	136,7	146,1
İmalat sanayi kapasite kullanım oranı (%)	76,8	75,9	71,9	76,6	77,2
YATIRIM					
Sabit sermaye yatırımları (Cari fiyatlarla, Milyon TL)	1.114.952	1.117.455	1.382.087	2.039.953	4.319.703
Kamu	168.305	141.242	160.254	234.076	480.698
Özel	946.647	976.213	1.221.833	1.805.877	3.839.005
Yatırım teşvik belgeleri (Adet)	5.671	5.547	10.357	12.635	13.653
Tarım	273	359	971	827	397
Madencilik	157	125	185	317	304
İmalat	3.388	3.408	7.186	9.388	8.655
Enerji	603	392	624	731	2.899
Hizmetler	1.350	1.263	1.391	1.372	1.398
ENFLASYON					
Yıllık ortalama yüzde değişim					
TÜFE	16,3	15,2	12,3	19,6	72,3
Yİ-ÜFE	27,0	17,6	12,2	43,9	128,5
Yıl sonu yüzde değişim					
TÜFE	20,3	11,8	14,6	36,1	64,3
Yİ-ÜFE	33,6	7,4	25,2	79,9	97,7
PARA-BANKA (Milyon TL)					
M1	512.524	712.833	1.219.864	2.097.220	3.131.103
M2	1.940.590	2.457.542	3.325.045	5.061.707	8.212.797
M3	1.988.305	2.575.267	3.418.684	5.165.828	8.443.279
Kredi stoku	2.213.669	2.442.482	3.320.086	4.499.268	6.903.990
Mevduat	1.952.951	2.401.256	3.234.867	4.899.192	8.248.517
SERMAYE PİYASASI					
Borsa İstanbul işlem hacmi (Milyon TL)	1.993.296	2.130.111	6.594.272	7.513.262	17.706.168
BİST 100 endeksi (Ocak 1986=0,01)	913	1.144	1.477	1.858	5.509

TEMEL EKONOMİK VE SOSYAL GÖSTERGELER (2018-2022) (DEVAM)

	2018	2019	2020	2021	2022
KAMU FİNANSMANI					
Merkezi yönetim bütçesi (Milyon TL)					
Gelirler	757.996	875.280	1.028.446	1.402.038	2.802.355
Giderler	830.809	1.000.027	1.203.737	1.603.545	2.941.420
Bütçe dengesi	-72.813	-124.747	-175.291	-201.507	-139.065
Faiz dışı denge	1.148	-24.808	-41.329	-20.655	171.838
Merkezi yönetim borç stoku	1.067.115	1.329.054	1.812.849	2.747.818	4.033.241
İç borç stoku (Milyon TL)	586.142	755.052	1.060.354	1.321.189	1.905.331
Dış borç stoku (Milyon TL)	480.973	574.002	752.495	1.426.629	2.127.910
Özelleştirme işlemleri (Milyon \$)	1.359	116	22	413	504
DÖVİZ KURLARI (Yıllık ortalama)					
TL/Dolar (Alış)	4,82597	5,66947	7,00551	8,83173	16,53621
TL/Euro (Alış)	5,67717	6,34689	8,01408	10,41606	17,35511
DIŞ TİCARET (Milyon \$)					
İhracat	177.169	180.833	169.638	225.214	254.201
İthalat	231.152	210.345	219.517	271.426	363.709
Dış ticaret dengesi	-53.983	-29.512	-49.879	-46.212	-109.508
Dış ticaret hacmi	408.321	391.178	389.155	496.640	617.910
İhracatın ithalatı karşılama oranı (%)	76,6	86,0	77,3	83,0	69,9
ÖDEMELER DENGESİ (Milyon \$)					
Mal dengesi	-40.726	-16.781	-37.874	-29.313	-89.681
İhracat	178.909	182.200	168.378	224.686	253.409
İthalat	219.635	198.981	206.252	253.999	343.090
Cari işlemler dengesi	-20.151	10.796	-31.888	-7.232	-48.726
İşçi gelirleri	385	222	184	200	190
Seyahat gelirleri	25.934	34.305	13.330	26.634	41.176
ULUSLARARASI REZERVLER (Brüt, Milyon \$)					
	130.435	144.859	128.024	156.691	166.415
ULUSLARARASI DOĞRUDAN YATIRIMLAR (Milyon \$)					
Uluslararası doğrudan sermaye (Net)	6.535	4.570	3.746	7.691	6.759
Sermaye	6.229	5.512	4.401	6.873	5.924
Diğer sermaye (Net)	306	-942	-655	818	835
Gayrimenkul (Net)	5.915	4.979	3.954	5.634	6.273
Uluslararası doğrudan yatırımlar (Net yükümlülük oluşumu)	12.450	9.549	7.700	13.325	13.032
DIŞ BORÇ STOKU (Milyon \$)					
Kısa vade	93.248	96.266	112.093	119.072	147.626
Uzun vade	333.079	318.362	318.111	320.190	311.405
Toplam	426.327	414.628	430.204	439.262	459.031
Kamu	143.219	160.945	178.663	180.539	186.863
TCMB	5.914	8.452	21.344	26.052	32.790
Özel	277.194	245.230	230.197	232.671	239.378
II. SOSYAL GÖSTERGELER					
NÜFUS (Bin Kişi)					
Toplam nüfus	82.004	83.155	83.614	84.680	85.280
Erkek	41.140	41.721	41.916	42.428	42.704
Kadın	40.864	41.434	41.698	42.252	42.575
Yıllık nüfus artış hızı (%)	14,7	13,9	5,5	12,7	7,1
İl ve ilçe merkezleri nüfusu	75.666	77.151	77.736	78.909	79.613
İl ve ilçe merkezleri nüfusunun toplam nüfus içindeki payı (%)	92,3	92,8	93,0	93,2	93,4
Belde ve köy nüfusu	6.337	6.004	5.878	5.772	5.666
Belde ve köy nüfusunun toplam nüfus içindeki payı (%)	7,7	7,2	7,0	6,8	6,6
Nüfus yoğunluğu	107	108	109	110	111
Toplam yaş bağımlılık oranı	47,4	47,5	47,7	47,4	46,8
Çocuk bağımlılık oranı (0-14 yaş)	34,5	34,1	33,7	33,0	32,3
Yaşlı bağımlılık oranı (65+ yaş)	12,9	13,4	14,1	14,3	14,5
Ortanca yaş	32,0	32,4	32,7	33,1	33,5

TEMEL EKONOMİK VE SOSYAL GÖSTERGELER (2018-2022) (DEVAM)

	2018		2019		2020		2021		2022	
	2017/18	2018/19	2018/19	2019/20	2019/20	2020/21	2020/21	2021/22	2021/22	2021/22
EĞİTİM										
İlkokul net okullaşma oranı (Toplam)	91,5	91,9	91,5	93,6	93,6	93,2	93,2	93,2	93,2	93,2
Ortaokul net okullaşma oranı (Toplam)	94,5	93,3	94,5	95,9	95,9	88,9	88,9	88,9	88,9	89,8
Ortaöğretimde net okullaşma oranı (Toplam)	83,6	84,2	83,6	85,0	85,0	87,9	87,9	87,9	87,9	89,7
Yükseköğretimde net okullaşma oranı (Toplam)	45,6	44,1	45,6	43,4	43,4	44,4	44,4	44,4	44,4	44,7
İSTİHDAM										
15 ve daha yukarı yaştaki nüfus (Bin kişi)	60.653	61.468	60.653	62.579	62.579	63.704	63.704	63.704	63.704	64.679
İşgücü (Bin kişi)	32.203	32.505	32.203	30.735	30.735	32.716	32.716	32.716	32.716	34.334
İstihdam edilenler (Bin kişi)	28.691	28.042	28.691	26.695	26.695	28.797	28.797	28.797	28.797	30.752
Tarım	5.282	5.096	5.282	4.737	4.737	4.948	4.948	4.948	4.948	4.866
Sanayi	5.686	5.572	5.686	5.482	5.482	6.143	6.143	6.143	6.143	6.663
İnşaat	2.012	1.566	2.012	1.546	1.546	1.777	1.777	1.777	1.777	1.846
Hizmetler	15.711	15.808	15.711	14.930	14.930	15.928	15.928	15.928	15.928	17.378
İşsiz (Bin kişi)	3.512	4.463	3.512	4.040	4.040	3.919	3.919	3.919	3.919	3.582
İşgücüne dahil olmayan nüfus (Bin kişi)	28.449	28.962	28.449	31.844	31.844	30.989	30.989	30.989	30.989	30.345
İstihdamın sektörel dağılımı (%)										
Tarım	18,4	18,2	18,4	17,7	17,7	17,2	17,2	17,2	17,2	15,8
Sanayi	19,8	19,9	19,8	20,5	20,5	21,3	21,3	21,3	21,3	21,7
İnşaat	7,0	5,6	7,0	5,8	5,8	6,2	6,2	6,2	6,2	6,0
Hizmetler	54,8	56,4	54,8	55,9	55,9	55,3	55,3	55,3	55,3	56,5
İşgücüne katılma oranı (%)	53,1	52,9	53,1	49,1	49,1	51,4	51,4	51,4	51,4	53,1
İstihdam oranı (%)	47,3	45,6	47,3	42,7	42,7	45,2	45,2	45,2	45,2	47,5
İşsizlik Oranı (%)	10,9	13,7	10,9	13,1	13,1	12,0	12,0	12,0	12,0	10,4
Genç nüfusta işsizlik oranı (%)	20,0	25,2	20,0	24,9	24,9	22,6	22,6	22,6	22,6	19,4

79. GENEL KURUL

EK II-
İLLER VE BÖLGELER İTİBARIYLA
SEÇİLMİŞ EKONOMİK VE
SOSYAL GÖSTERGELER

- Tablo 1. Gayrisafi Yurt İçi Hasıla, Cari Fiyatlarla
- Tablo 2. Kişi Başına Gayrisafi Yurt İçi Hasıla
- Tablo 3. Sanayi Kapasite Raporu Sayısı
- Tablo 4. Sanayi Kapasite Raporu Olan Tesislerde Çalışan Sayısı
- Tablo 5. Konut Satış Sayıları
- Tablo 6. Ticaret Borsaları İşlem Hacmi
- Tablo 7. Kurulan ve Kapanan Şirket Sayıları
- Tablo 8. Türkiye'nin 1000 Büyük Sanayi Kuruluşu (İSO 1000)
- Tablo 9. Protesto Edilen Senet Sayıları
- Tablo 10. Protesto Edilen Senet Tutarları
- Tablo 11. Karşılıksız İşlemi Yapılan Çek Sayıları
- Tablo 12. Karşılıksız İşlemi Yapılan Çek Tutarları
- Tablo 13. Mevduatlar
- Tablo 14. Krediler
- Tablo 15. Mevduatın Krediyeye Dönüşüm Oranı ve Sorunlu Kredi Oranı
- Tablo 16. Gelir Vergisi Faal Mükellef Sayıları
- Tablo 17. Kurumlar Vergisi Faal Mükellef Sayıları
- Tablo 18. Dış Ticaret Göstergeleri
- Tablo 19. İl/İlçe Merkezi, Belde/Köy Nüfusu ve Yıllık Nüfus Artış Hızı
- Tablo 20. Cinsiyete Göre İl/İlçe Merkezi, Belde/Köy Nüfusu ve Nüfus Yoğunluğu
- Tablo 21. Göç İstatistikleri
- Tablo 22. Eğitim Seviyesine Göre Okullaşma Oranları
- Tablo 23. Nüfusun İşgücü Durumu
- Tablo 24. İstihdam Edilenlerin Sektörel Dağılımı
- Tablo 25. 4/a Kapsamındaki Zorunlu Sigortalı Sayıları
- Tablo 26. 4/a Kapsamındaki İşyeri Sayıları
- Harita 1. İstihdam Oranı, İBBS 2. Düzey
- Harita 2. İşsizlik Oranı, İBBS 2. Düzey

Tablo 1. Gayrisafi Yurt İçi Hasıla, Cari Fiyatlarla ⁽¹⁾

İller	Değer (Bin TL)			Pay (%)		
	2019	2020	2021	2019	2020	2021
Adana	81.883.938	99.580.814	141.672.580	1,9	2,0	2,0
Adıyaman	14.238.665	16.875.232	23.236.012	0,3	0,3	0,3
Afyonkarahisar	26.207.718	31.040.666	40.974.598	0,6	0,6	0,6
Ağrı	8.949.621	11.201.027	14.224.554	0,2	0,2	0,2
Aksaray	15.266.071	20.263.700	27.621.833	0,4	0,4	0,4
Amasya	12.046.826	14.101.052	17.698.535	0,3	0,3	0,2
Ankara	395.794.250	479.032.484	667.142.295	9,2	9,5	9,2
Antalya	149.538.341	129.166.891	208.472.193	3,5	2,6	2,9
Ardahan	3.358.215	4.296.887	4.967.758	0,1	0,1	0,1
Artvin	8.702.073	10.558.865	15.303.409	0,2	0,2	0,2
Aydın	41.625.765	47.079.704	65.203.522	1,0	0,9	0,9
Balıkesir	54.225.630	64.548.805	90.054.037	1,3	1,3	1,2
Bartın	6.404.208	7.682.346	10.683.281	0,1	0,2	0,1
Batman	14.306.369	16.092.064	22.798.137	0,3	0,3	0,3
Bayburt	2.805.846	3.200.313	3.861.331	0,1	0,1	0,1
Bilecik	12.610.109	15.488.635	23.514.663	0,3	0,3	0,3
Bingöl	7.653.119	9.249.011	12.102.421	0,2	0,2	0,2
Bitlis	7.709.091	9.522.969	12.256.339	0,2	0,2	0,2
Bolu	17.054.812	20.831.388	29.264.699	0,4	0,4	0,4
Burdur	11.396.740	13.646.255	18.025.151	0,3	0,3	0,2
Bursa	178.187.158	203.645.989	302.120.912	4,1	4,0	4,2
Çanakkale	28.985.545	37.575.427	49.142.315	0,7	0,7	0,7
Çankırı	7.724.666	9.854.150	13.906.626	0,2	0,2	0,2
Çorum	16.830.843	20.321.946	25.757.652	0,4	0,4	0,4
Denizli	47.847.367	56.344.382	81.381.796	1,1	1,1	1,1
Diyarbakır	41.430.336	47.635.666	62.494.019	1,0	0,9	0,9
Düzce	17.019.416	20.654.785	30.546.633	0,4	0,4	0,4
Edirne	18.186.660	20.775.119	28.029.048	0,4	0,4	0,4
Elazığ	19.085.633	24.668.367	33.124.400	0,4	0,5	0,5
Erzincan	11.103.836	14.351.889	20.018.566	0,3	0,3	0,3
Erzurum	23.005.061	27.393.648	35.185.402	0,5	0,5	0,5
Eskişehir	48.894.430	57.927.745	81.526.998	1,1	1,1	1,1
Gaziantep	76.732.284	99.285.765	148.588.413	1,8	2,0	2,0
Giresun	14.057.305	16.722.695	21.233.609	0,3	0,3	0,3
Gümüşhane	4.744.861	5.807.852	6.938.739	0,1	0,1	0,1
Hakkari	8.537.282	10.006.621	12.407.186	0,2	0,2	0,2
Hatay	51.467.044	62.324.859	101.461.596	1,2	1,2	1,4
Iğdır	6.015.970	7.501.474	9.817.203	0,1	0,1	0,1
Isparta	18.259.236	20.987.293	27.333.259	0,4	0,4	0,4
İstanbul	1.324.090.706	1.519.194.737	2.202.155.938	30,7	30,1	30,4

Tablo 1. Gayrisafi Yurtiçi Hasıla, Cari Fiyatlarla (Devam)

İller	Değer (Bin TL)			Pay (%)		
	2019	2020	2021	2019	2020	2021
İzmir	262.461.714	307.395.499	462.151.823	6,1	6,1	6,4
Kahramanmaraş	39.033.513	45.782.042	63.004.412	0,9	0,9	0,9
Karabük	9.582.040	11.055.263	17.120.022	0,2	0,2	0,2
Karaman	11.870.226	13.944.725	18.108.652	0,3	0,3	0,2
Kars	7.503.835	9.395.267	11.720.383	0,2	0,2	0,2
Kastamonu	14.776.213	18.322.436	25.542.263	0,3	0,4	0,4
Kayseri	61.633.961	75.696.902	107.377.870	1,4	1,5	1,5
Kırkkale	11.138.820	12.228.839	18.663.367	0,3	0,2	0,3
Kırklareli	20.654.402	24.443.902	35.220.127	0,5	0,5	0,5
Kırşehir	8.166.869	10.339.317	13.959.329	0,2	0,2	0,2
Kilis	4.142.753	5.056.845	7.006.880	0,1	0,1	0,1
Kocaeli	156.514.810	190.845.001	309.313.454	3,6	3,8	4,3
Konya	90.533.476	111.028.140	149.228.529	2,1	2,2	2,1
Kütahya	24.016.236	27.833.067	38.654.513	0,6	0,6	0,5
Malatya	24.250.123	29.102.843	38.831.203	0,6	0,6	0,5
Manisa	70.989.962	87.639.005	122.437.689	1,6	1,7	1,7
Mardin	24.025.180	30.000.914	42.540.640	0,6	0,6	0,6
Mersin	79.076.957	96.549.802	139.760.915	1,8	1,9	1,9
Muğla	54.907.441	57.607.019	84.810.956	1,3	1,1	1,2
Muş	9.450.106	11.617.824	14.278.964	0,2	0,2	0,2
Nevşehir	11.013.745	12.126.248	15.807.053	0,3	0,2	0,2
Niğde	13.022.591	14.941.710	19.602.529	0,3	0,3	0,3
Ordu	23.031.253	26.924.239	33.092.990	0,5	0,5	0,5
Osmaniye	15.994.236	19.645.645	30.945.765	0,4	0,4	0,4
Rize	14.068.646	16.408.198	20.208.510	0,3	0,3	0,3
Sakarya	50.795.250	59.882.221	81.740.233	1,2	1,2	1,1
Samsun	46.597.578	56.093.445	74.829.615	1,1	1,1	1,0
Siirt	8.812.611	10.106.068	13.164.844	0,2	0,2	0,2
Sinop	6.907.025	8.190.567	9.997.299	0,2	0,2	0,1
Sivas	22.465.469	26.450.988	36.080.085	0,5	0,5	0,5
Şanlıurfa	35.801.335	42.866.637	57.589.407	0,8	0,8	0,8
Şırnak	14.323.838	17.773.021	24.414.884	0,3	0,4	0,3
Tekirdağ	73.774.749	90.400.413	145.715.920	1,7	1,8	2,0
Tokat	16.433.877	19.565.435	24.395.864	0,4	0,4	0,3
Trabzon	30.097.091	34.641.575	43.979.177	0,7	0,7	0,6
Tunceli	4.120.200	5.021.314	6.099.392	0,1	0,1	0,1
Uşak	16.095.950	19.302.150	27.670.360	0,4	0,4	0,4
Van	21.020.378	25.024.583	31.824.083	0,5	0,5	0,4
Yalova	14.695.714	18.425.362	29.307.959	0,3	0,4	0,4
Yozgat	12.102.296	14.886.560	18.312.856	0,3	0,3	0,3
Zonguldak	21.847.250	27.219.519	42.030.506	0,5	0,5	0,6
Türkiye	4.311.732.766	5.048.220.067	7.248.788.983	100,0	100,0	100,0

Kaynak: TÜİK.

(1): 2022 yılı verileri 7 Aralık 2023 tarihinde açıklanacaktır.

Tablo 2. Kişi Başına Gayrisafi Yurt İçi Hasıla ⁽¹⁾

İller	Kişi Başına GSYH (TL)			Değişim (%)		Kişi Başına GSYH (\$)			Değişim (%)	
	2019	2020	2021	2020	2021	2019	2020	2021	2020	2021
Adana	36.735	44.291	62.658	20,6	41,5	6.469	6.291	6.977	-2,7	10,9
Adıyaman	22.764	26.809	36.748	17,8	37,1	4.009	3.808	4.092	-5,0	7,4
Afyonkarahisar	36.023	42.336	55.330	17,5	30,7	6.344	6.014	6.161	-5,2	2,4
Ağrı	16.637	20.905	26.837	25,6	28,4	2.930	2.969	2.988	1,4	0,6
Aksaray	36.851	48.283	64.834	31,0	34,3	6.489	6.858	7.219	5,7	5,3
Amasya	35.678	41.887	52.766	17,4	26,0	6.283	5.950	5.875	-5,3	-1,3
Ankara	71.039	84.767	116.933	19,3	37,9	12.510	12.041	13.020	-3,7	8,1
Antalya	60.566	51.054	80.676	-15,7	58,0	10.666	7.252	8.983	-32,0	23,9
Ardahan	34.228	44.417	51.993	29,8	17,1	6.027	6.309	5.789	4,7	-8,2
Artvin	50.464	62.042	90.274	22,9	45,5	8.887	8.813	10.051	-0,8	14,1
Aydın	37.692	42.223	57.879	12,0	37,1	6.638	5.998	6.444	-9,6	7,4
Balıkesir	44.172	52.289	72.307	18,4	38,3	7.779	7.428	8.051	-4,5	8,4
Bartın	32.243	38.680	53.324	20,0	37,9	5.678	5.494	5.937	-3,2	8,1
Batman	23.691	26.189	36.577	10,5	39,7	4.172	3.720	4.073	-10,8	9,5
Bayburt	33.579	38.384	46.257	14,3	20,5	5.913	5.452	5.150	-7,8	-5,5
Bilecik	56.947	70.701	105.199	24,2	48,8	10.028	10.043	11.713	0,1	16,6
Bingöl	27.283	32.939	42.850	20,7	30,1	4.804	4.679	4.771	-2,6	2,0
Bitlis	22.105	27.243	34.855	23,2	27,9	3.893	3.870	3.881	-0,6	0,3
Bolu	54.320	66.034	92.199	21,6	39,6	9.566	9.380	10.266	-1,9	9,4
Burdur	42.154	50.740	66.660	20,4	31,4	7.423	7.208	7.422	-2,9	3,0
Bursa	58.899	66.141	96.684	12,3	46,2	10.372	9.395	10.765	-9,4	14,6
Çanakkale	53.537	69.346	89.445	29,5	29,0	9.428	9.851	9.959	4,5	1,1
Çankırı	37.485	50.766	71.510	35,4	40,9	6.601	7.211	7.962	9,2	10,4
Çorum	31.538	38.308	48.765	21,5	27,3	5.554	5.442	5.430	-2,0	-0,2
Denizli	46.342	54.226	77.804	17,0	43,5	8.161	7.703	8.663	-5,6	12,5
Diyarbakır	23.751	26.914	34.964	13,3	29,9	4.182	3.823	3.893	-8,6	1,8
Düzce	43.639	52.434	76.687	20,2	46,3	7.685	7.448	8.539	-3,1	14,6
Edirne	44.066	50.568	68.374	14,8	35,2	7.760	7.183	7.613	-7,4	6,0
Elazığ	32.165	41.844	56.332	30,1	34,6	5.664	5.944	6.272	4,9	5,5
Erzincan	47.172	61.179	84.864	29,7	38,7	8.307	8.690	9.449	4,6	8,7
Erzurum	30.074	36.036	46.444	19,8	28,9	5.296	5.119	5.171	-3,3	1,0
Eskişehir	55.604	65.223	91.234	17,3	39,9	9.792	9.265	10.158	-5,4	9,6
Gaziantep	37.449	47.613	70.228	27,1	47,5	6.595	6.763	7.819	2,6	15,6
Giresun	31.158	37.281	47.245	19,6	26,7	5.487	5.296	5.260	-3,5	-0,7
Gümüşhane	28.997	37.932	47.555	30,8	25,4	5.106	5.388	5.295	5,5	-1,7
Hakkari	30.089	35.642	44.412	18,5	24,6	5.299	5.063	4.945	-4,4	-2,3
Hatay	31.782	37.908	60.937	19,3	60,8	5.597	5.385	6.785	-3,8	26,0
İğdır	30.315	37.437	48.543	23,5	29,7	5.338	5.318	5.405	-0,4	1,6
Isparta	41.202	47.417	61.702	15,1	30,1	7.256	6.736	6.870	-7,2	2,0
İstanbul	86.579	98.070	140.698	13,3	43,5	15.246	13.931	15.666	-8,6	12,5

Tablo 2. Kişi Başına Gayrisafi Yurtiçi Hasıla ⁽¹⁾ (Devam)

İller	Kişi Başına GSYH (TL)			Değişim (%)		Kişi Başına GSYH (\$)			Değişim (%)	
	2019	2020	2021	2020	2021	2019	2020	2021	2020	2021
İzmir	60.421	70.166	104.791	16,1	49,3	10.640	9.967	11.668	-6,3	17,1
Kahramanmaraş	33.958	39.429	53.862	16,1	36,6	5.980	5.601	5.997	-6,3	7,1
Karabük	38.601	44.934	69.466	16,4	54,6	6.797	6.383	7.735	-6,1	21,2
Karaman	46.993	54.879	70.495	16,8	28,5	8.275	7.795	7.849	-5,8	0,7
Kars	26.133	32.947	41.415	26,1	25,7	4.602	4.680	4.611	1,7	-1,5
Kastamonu	38.743	48.486	67.934	25,1	40,1	6.823	6.887	7.564	0,9	9,8
Kayseri	44.070	53.518	75.200	21,4	40,5	7.761	7.602	8.373	-2,0	10,1
Kırıkkale	39.110	43.541	67.295	11,3	54,6	6.887	6.185	7.493	-10,2	21,1
Kırklareli	57.159	67.564	96.745	18,2	43,2	10.066	9.597	10.772	-4,7	12,2
Kırşehir	33.691	42.550	57.447	26,3	35,0	5.933	6.044	6.396	1,9	5,8
Kilis	29.069	35.452	48.555	22,0	37,0	5.119	5.036	5.406	-1,6	7,4
Kocaeli	81.108	96.623	153.479	19,1	58,8	14.283	13.725	17.089	-3,9	24,5
Konya	40.799	49.540	65.928	21,4	33,1	7.185	7.037	7.341	-2,1	4,3
Kütahya	41.508	48.156	66.915	16,0	39,0	7.309	6.841	7.451	-6,4	8,9
Malatya	30.366	36.235	48.093	19,3	32,7	5.347	5.147	5.355	-3,7	4,0
Manisa	49.466	60.624	84.229	22,6	38,9	8.711	8.612	9.378	-1,1	8,9
Mardin	28.808	35.431	49.539	23,0	39,8	5.073	5.033	5.516	-0,8	9,6
Mersin	43.272	52.060	74.343	20,3	42,8	7.620	7.395	8.278	-3,0	11,9
Muğla	56.297	58.074	83.892	3,2	44,5	9.914	8.249	9.341	-16,8	13,2
Muş	23.139	28.339	34.983	22,5	23,4	4.075	4.025	3.895	-1,2	-3,2
Nevşehir	36.630	39.891	51.576	8,9	29,3	6.451	5.666	5.743	-12,2	1,3
Niğde	35.798	41.222	54.017	15,2	31,0	6.304	5.856	6.014	-7,1	2,7
Ordu	30.183	35.530	43.478	17,7	22,4	5.315	5.047	4.841	-5,0	-4,1
Osmaniye	29.807	36.136	56.185	21,2	55,5	5.249	5.133	6.256	-2,2	21,9
Rize	40.671	47.728	58.574	17,4	22,7	7.162	6.780	6.522	-5,3	-3,8
Sakarya	49.791	57.793	77.717	16,1	34,5	8.768	8.209	8.653	-6,4	5,4
Samsun	34.719	41.480	54.873	19,5	32,3	6.114	5.892	6.110	-3,6	3,7
Siirt	26.626	30.562	39.710	14,8	29,9	4.689	4.341	4.421	-7,4	1,8
Sinop	31.541	37.684	45.979	19,5	22,0	5.554	5.353	5.119	-3,6	-4,4
Sivas	34.950	41.497	56.729	18,7	36,7	6.155	5.895	6.316	-4,2	7,2
Şanlıurfa	17.424	20.467	27.048	17,5	32,2	3.068	2.907	3.012	-5,2	3,6
Şırnak	27.185	33.302	45.031	22,5	35,2	4.787	4.731	5.014	-1,2	6,0
Tekirdağ	70.756	84.626	132.803	19,6	56,9	12.460	12.021	14.787	-3,5	23,0
Tokat	26.822	32.323	40.645	20,5	25,7	4.723	4.591	4.526	-2,8	-1,4
Trabzon	37.229	42.744	54.009	14,8	26,4	6.556	6.072	6.014	-7,4	-1,0
Tunceli	47.671	59.741	73.008	25,3	22,2	8.395	8.486	8.129	1,1	-4,2
Uşak	43.619	52.172	74.521	19,6	42,8	7.681	7.411	8.297	-3,5	12,0
Van	18.598	21.893	27.790	17,7	26,9	3.275	3.110	3.094	-5,0	-0,5
Yalova	55.122	67.366	103.370	22,2	53,4	9.707	9.569	11.510	-1,4	20,3
Yozgat	28.605	35.432	43.727	23,9	23,4	5.037	5.033	4.869	-0,1	-3,3
Zonguldak	36.541	45.853	71.185	25,5	55,2	6.435	6.513	7.926	1,2	21,7
Türkiye	52.213	60.541	86.144	16,0	42,3	9.195	8.600	9.592	-6,5	11,5

Kaynak: TÜİK.

(1): 2022 yılı verileri 7 Aralık 2023 tarihinde açıklanacaktır.

Tablo 3. Sanayi Kapasite Raporu Sayısı ⁽¹⁾

İller	2020	2021	2022	Değişim (%)		İller	2020	2021	2022	Değişim (%)	
				2021	2022					2021	2022
Adana	1.657	1.768	2.028	6,7	14,7	Kahramanmaraş	774	887	1.003	14,6	13,1
Adıyaman	257	305	413	18,7	35,4	Karabük	159	174	196	9,4	12,6
Afyonkarahisar	921	997	1.066	8,3	6,9	Karaman	247	292	351	18,2	20,2
Ağrı	58	80	102	37,9	27,5	Kars	83	84	89	1,2	6,0
Aksaray	300	301	353	0,3	17,3	Kastamonu	258	292	328	13,2	12,3
Amasya	198	206	241	4,0	17,0	Kayseri	1.499	1.652	2.015	10,2	22,0
Ankara	5.260	5.754	6.510	9,4	13,1	Kırıkkale	152	147	167	-3,3	13,6
Antalya	1.444	1.574	1.809	9,0	14,9	Kırklareli	347	395	451	13,8	14,2
Ardahan	36	37	41	2,8	10,8	Kırşehir	107	116	135	8,4	16,4
Artvin	88	102	118	15,9	15,7	Kilis	72	84	99	16,7	17,9
Aydın	788	828	915	5,1	10,5	Kocaeli	2.924	3.176	3.507	8,6	10,4
Balıkesir	1.000	1.065	1.223	6,5	14,8	Konya	3.121	3.581	3.957	14,7	10,5
Bartın	115	134	139	16,5	3,7	Kütahya	421	462	533	9,7	15,4
Batman	277	381	458	37,5	20,2	Malatya	550	600	687	9,1	14,5
Bayburt	19	21	21	10,5	0,0	Manisa	1.676	1.797	1.944	7,2	8,2
Bilecik	286	314	340	9,8	8,3	Mardin	319	379	434	18,8	14,5
Bingöl	91	101	109	11,0	7,9	Mersin	1.363	1.464	1.626	7,4	11,1
Bitlis	76	101	145	32,9	43,6	Muğla	650	688	779	5,8	13,2
Bolu	289	313	365	8,3	16,6	Muş	81	105	114	29,6	8,6
Burdur	337	357	377	5,9	5,6	Nevşehir	274	271	283	-1,1	4,4
Bursa	5.096	5.574	6.327	9,4	13,5	Niğde	191	217	241	13,6	11,1
Çanakkale	403	417	453	3,5	8,6	Ordu	309	330	401	6,8	21,5
Çankırı	101	107	115	5,9	7,5	Osmaniye	248	256	294	3,2	14,8
Çorum	386	420	458	8,8	9,0	Rize	257	247	270	-3,9	9,3
Denizli	1.582	1.667	1.842	5,4	10,5	Sakarya	1.078	1.181	1.373	9,6	16,3
Diyarbakır	494	575	674	16,4	17,2	Samsun	637	678	793	6,4	17,0
Düzce	440	460	491	4,5	6,7	Siirt	44	54	76	22,7	40,7
Edirne	270	294	312	8,9	6,1	Sinop	127	120	160	-5,5	33,3
Elazığ	287	285	330	-0,7	15,8	Sivas	302	338	353	11,9	4,4
Erzincan	118	119	153	0,8	28,6	Şanlıurfa	748	844	989	12,8	17,2
Erzurum	133	149	192	12,0	28,9	Şırnak	136	141	198	3,7	40,4
Eskişehir	779	860	973	10,4	13,1	Tekirdağ	1.785	1.908	2.109	6,9	10,5
Gaziantep	2.705	2.951	3.209	9,1	8,7	Tokat	218	263	292	20,6	11,0
Giresun	175	199	213	13,7	7,0	Trabzon	464	488	509	5,2	4,3
Gümüşhane	67	80	98	19,4	22,5	Tunceli	31	30	38	-3,2	26,7
Hakkari	37	39	43	5,4	10,3	Uşak	593	644	674	8,6	4,7
Hatay	780	817	884	4,7	8,2	Van	200	228	275	14,0	20,6
Iğdır	51	54	53	5,9	-1,9	Yalova	201	214	244	6,5	14,0
Isparta	332	346	386	4,2	11,6	Yozgat	171	181	206	5,8	13,8
İstanbul	23.416	25.019	27.417	6,8	9,6	Zonguldak	271	306	320	12,9	4,6
İzmir	4.984	5.305	5.895	6,4	11,1	Toplam	79.221	85.790	95.804	8,3	11,7

Kaynak: TOBB.

(1): Yıl sonları itibarıyla geçerliliği devam eden kapasite raporu sayılarıdır.

Tablo 4. Sanayi Kapasite Raporu Olan Tesislerde Çalışan Sayısı ⁽¹⁾

İller	2020	2021	2022	Değişim (%)		İller	2020	2021	2022	Değişim (%)	
				2021	2022					2021	2022
Adana	65.816	69.362	80.365	5,4	15,9	Kahramanmaraş	51.193	58.095	63.885	13,5	10,0
Adıyaman	10.776	11.635	14.972	8,0	28,7	Karabük	11.561	12.153	12.831	5,1	5,6
Afyonkarahisar	22.485	24.833	26.086	10,4	5,0	Karaman	16.570	17.881	15.842	7,9	-11,4
Ağrı	2.283	4.188	4.497	83,4	7,4	Kars	1.354	1.371	1.432	1,3	4,4
Aksaray	13.023	14.421	15.675	10,7	8,7	Kastamonu	11.766	12.639	13.519	7,4	7,0
Amasya	10.542	11.172	12.757	6,0	14,2	Kayseri	67.439	78.139	88.527	15,9	13,3
Ankara	177.608	197.003	223.307	10,9	13,4	Kırıkkale	7.607	7.578	6.415	-0,4	-15,3
Antalya	37.824	40.994	46.242	8,4	12,8	Kırklareli	32.934	34.643	36.063	5,2	4,1
Ardahan	475	432	592	-9,1	37,0	Kırşehir	6.028	6.166	6.560	2,3	6,4
Artvin	3.249	3.099	3.257	-4,6	5,1	Kilis	1.956	2.773	3.761	41,8	35,6
Aydın	30.963	31.474	34.250	1,7	8,8	Kocaeli	203.528	216.350	232.883	6,3	7,6
Balıkesir	39.102	43.558	49.169	11,4	12,9	Konya	81.153	91.617	100.961	12,9	10,2
Bartın	9.587	10.703	11.488	11,6	7,3	Kütahya	28.931	30.964	31.759	7,0	2,6
Batman	13.443	17.804	21.711	32,4	21,9	Malatya	27.653	29.243	35.748	5,7	22,2
Bayburt	374	396	298	5,9	-24,7	Manisa	116.689	123.174	130.762	5,6	6,2
Bilecik	25.072	26.153	28.959	4,3	10,7	Mardin	9.669	11.138	12.723	15,2	14,2
Bingöl	2.542	3.285	3.482	29,2	6,0	Mersin	43.599	48.554	54.421	11,4	12,1
Bitlis	2.719	3.707	5.668	36,3	52,9	Muğla	15.927	16.352	17.946	2,7	9,7
Bolu	21.771	24.001	26.080	10,2	8,7	Muş	3.304	3.256	3.754	-1,5	15,3
Burdur	8.830	9.502	10.309	7,6	8,5	Nevşehir	6.140	6.087	6.270	-0,9	3,0
Bursa	284.256	298.916	325.682	5,2	9,0	Niğde	7.104	8.207	9.243	15,5	12,6
Çanakkale	16.284	17.405	19.515	6,9	12,1	Ordu	17.074	18.270	21.368	7,0	17,0
Çankırı	11.055	10.395	12.357	-6,0	18,9	Osmaniye	13.888	15.732	16.627	13,3	5,7
Çorum	16.494	17.168	18.385	4,1	7,1	Rize	14.409	14.467	14.899	0,4	3,0
Denizli	71.178	76.875	79.977	8,0	4,0	Sakarya	68.461	72.460	75.296	5,8	3,9
Diyarbakır	13.600	16.944	20.948	24,6	23,6	Samsun	23.617	26.694	30.868	13,0	15,6
Düzce	27.186	29.199	32.608	7,4	11,7	Siirt	1.556	1.805	2.604	16,0	44,3
Edirne	15.087	15.988	15.970	6,0	-0,1	Sinop	6.086	5.798	7.645	-4,7	31,9
Elazığ	8.016	8.372	10.169	4,4	21,5	Sivas	10.214	12.762	14.214	24,9	11,4
Erzincan	5.285	5.704	7.736	7,9	35,6	Şanlıurfa	20.371	23.090	25.940	13,3	12,3
Erzurum	3.896	3.989	5.570	2,4	39,6	Şırnak	3.460	3.526	4.886	1,9	38,6
Eskişehir	60.335	64.885	68.547	7,5	5,6	Tekirdağ	150.407	161.398	175.487	7,3	8,7
Gaziantep	110.758	126.126	132.756	13,9	5,3	Tokat	11.892	14.153	17.240	19,0	21,8
Giresun	7.911	8.660	9.476	9,5	9,4	Trabzon	12.640	13.446	13.905	6,4	3,4
Gümüşhane	2.111	2.266	2.702	7,3	19,2	Tunceli	579	559	497	-3,5	-11,1
Hakkari	492	654	718	32,9	9,8	Uşak	22.251	24.946	25.895	12,1	3,8
Hatay	29.384	31.467	32.461	7,1	3,2	Van	4.784	6.526	8.920	36,4	36,7
İğdır	777	850	1.064	9,4	25,2	Yalova	16.314	17.711	13.058	8,6	-26,3
İsparta	11.456	12.174	13.332	6,3	9,5	Yozgat	5.950	5.921	7.242	-0,5	22,3
İstanbul	704.558	756.527	790.646	7,4	4,5	Zonguldak	27.318	29.153	30.490	6,7	4,6
İzmir	224.409	238.572	259.311	6,3	8,7	Toplam	3.306.388	3.575.655	3.871.480	8,1	8,3

Kaynak: TOBB.

(1): Çalışan sayısına diğer çalışanlar da (geçici, mevsimlik vb.) dahil edilmiştir.

Tablo 5. Konut Satış Sayıları

İller	2020	2021	2022	Değişim (%)		İller	2020	2021	2022	Değişim (%)	
				2021	2022					2021	2022
Adana	33.326	28.287	26.908	-15,1	-4,9	Kahramanmaraş	15.517	15.372	16.636	-0,9	8,2
Adıyaman	7.382	9.337	8.198	26,5	-12,2	Karabük	4.584	3.762	3.619	-17,9	-3,8
Afyonkarahisar	10.003	10.265	11.024	2,6	7,4	Karaman	3.250	3.091	2.846	-4,9	-7,9
Ağrı	2.471	2.760	3.102	11,7	12,4	Kars	3.029	3.215	3.586	6,1	11,5
Aksaray	7.005	7.123	7.322	1,7	2,8	Kastamonu	6.876	6.264	6.467	-8,9	3,2
Amasya	5.462	4.965	5.339	-9,1	7,5	Kayseri	30.033	31.989	30.910	6,5	-3,4
Ankara	157.095	144.104	126.166	-8,3	-12,4	Kırıkkale	6.383	6.155	8.177	-3,6	32,9
Antalya	63.898	66.691	80.459	4,4	20,6	Kırklareli	8.509	7.587	7.620	-10,8	0,4
Ardahan	192	377	468	96,4	24,1	Kırşehir	4.548	4.349	4.581	-4,4	5,3
Artvin	2.075	1.758	2.060	-15,3	17,2	Kilis	3.035	3.349	3.673	10,3	9,7
Aydın	33.778	34.040	32.758	0,8	-3,8	Kocaeli	36.770	36.520	38.054	-0,7	4,2
Balıkesir	32.264	34.341	33.009	6,4	-3,9	Konya	37.196	38.114	34.554	2,5	-9,3
Bartın	2.734	2.644	2.431	-3,3	-8,1	Kütahya	8.241	8.004	8.587	-2,9	7,3
Batman	5.279	6.102	8.192	15,6	34,3	Malatya	12.687	13.093	12.847	3,2	-1,9
Bayburt	743	871	956	17,2	9,8	Manisa	25.635	23.479	23.373	-8,4	-0,5
Bilecik	3.753	3.707	3.614	-1,2	-2,5	Mardin	8.612	8.850	10.383	2,8	17,3
Bingöl	2.550	3.735	3.350	46,5	-10,3	Mersin	43.496	41.533	40.244	-4,5	-3,1
Bitlis	2.249	2.769	4.208	23,1	52,0	Muğla	22.243	23.099	21.789	3,8	-5,7
Bolu	6.562	7.596	7.735	15,8	1,8	Muş	2.364	2.691	3.040	13,8	13,0
Burdur	3.754	3.494	3.340	-6,9	-4,4	Nevşehir	3.538	3.810	4.095	7,7	7,5
Bursa	55.222	53.820	54.277	-2,5	0,8	Niğde	7.271	6.880	6.459	-5,4	-6,1
Çanakkale	12.853	12.236	11.917	-4,8	-2,6	Ordu	11.412	11.025	11.316	-3,4	2,6
Çankırı	2.678	2.556	2.646	-4,6	3,5	Osmaniye	6.906	6.877	7.802	-0,4	13,5
Çorum	8.805	8.648	9.305	-1,8	7,6	Rize	4.003	3.948	4.318	-1,4	9,4
Denizli	18.082	17.102	19.125	-5,4	11,8	Sakarya	22.418	23.924	24.806	6,7	3,7
Diyarbakır	19.333	20.098	19.331	4,0	-3,8	Samsun	25.956	25.268	25.349	-2,7	0,3
Düzce	7.852	7.836	8.840	-0,2	12,8	Siirt	2.790	3.547	4.044	27,1	14,0
Edirne	7.666	7.368	7.856	-3,9	6,6	Sinop	3.614	3.257	3.348	-9,9	2,8
Elazığ	10.925	11.424	12.628	4,6	10,5	Sivas	10.011	8.796	8.143	-12,1	-7,4
Erzincan	3.207	3.500	4.082	9,1	16,6	Şanlıurfa	26.271	27.737	26.404	5,6	-4,8
Erzurum	9.937	10.014	10.356	0,8	3,4	Şırnak	1.252	1.375	1.840	9,8	33,8
Eskişehir	22.181	21.691	22.309	-2,2	2,8	Tekirdağ	34.618	35.694	34.707	3,1	-2,8
Gaziantep	35.358	35.610	38.681	0,7	8,6	Tokat	6.561	6.762	6.422	3,1	-5,0
Giresun	7.625	7.208	8.286	-5,5	15,0	Trabzon	12.065	11.726	12.158	-2,8	3,7
Gümüşhane	1.522	1.427	1.412	-6,2	-1,1	Tunceli	993	1.475	1.351	48,5	-8,4
Hakkari	196	267	910	36,2	240,8	Uşak	5.992	5.709	6.348	-4,7	11,2
Hatay	25.175	22.875	23.244	-9,1	1,6	Van	7.678	7.243	8.497	-5,7	17,3
Iğdır	1.955	1.837	1.795	-6,0	-2,3	Yalova	12.100	13.844	15.021	14,4	8,5
Isparta	6.860	7.195	7.965	4,9	10,7	Yozgat	5.448	5.554	6.447	1,9	16,1
İstanbul	265.098	276.223	259.654	4,2	-6,0	Zonguldak	6.849	6.266	7.001	-8,5	11,7
İzmir	93.457	86.722	83.502	-7,2	-3,7	Toplam	1.499.316	1.491.856	1.485.622	-0,5	-0,4

Kaynak: TÜİK.

Tablo 6. Ticaret Borsaları İşlem Hacmi

Borsalar	İşlem Hacmi (Bin TL)			Değişim (%)	
	2020	2021	2022	2021	2022
Adana	11.076.148	16.875.499	34.289.202	52,4	103,2
Adıyaman	943.113	1.207.066	2.281.355	28,0	89,0
Afyonkarahisar	6.070.373	8.370.397	17.339.794	37,9	107,2
Akhisar	2.437.315	5.028.742	13.148.429	106,3	161,5
Aksaray	3.523.982	3.921.333	9.583.214	11,3	144,4
Akşehir	960.630	1.049.060	1.839.023	9,2	75,3
Akyazı	545.544	1.098.217	1.710.153	101,3	55,7
Alaca	947.101	1.590.617	2.916.035	67,9	83,3
Alaşehir	4.046.234	3.874.988	7.311.313	-4,2	88,7
Ankara	12.652.965	20.642.356	42.199.859	63,1	104,4
Antakya	2.545.215	3.802.008	8.488.918	49,4	123,3
Antalya	3.831.666	5.292.654	10.566.615	38,1	99,6
Aydın	6.341.191	9.160.450	18.943.831	44,5	106,8
Babaeski	3.018.793	986.963	2.260.029	-67,3	129,0
Bafra	989.860	1.034.620	7.518.772	4,5	626,7
Balıkesir	5.015.942	7.669.852	17.815.065	52,9	132,3
Bandırma	8.598.200	12.059.823	32.233.481	40,3	167,3
Batman	1.231.539	1.998.398	2.964.697	62,3	48,4
Biga	1.241.823	1.673.815	3.391.710	34,8	102,6
Boğazlıyan	757.458	753.250	1.004.255	-0,6	33,3
Bolvadin	309.684	366.115	715.172	18,2	95,3
Burdur	1.671.658	2.225.391	4.632.310	33,1	108,2
Bursa	5.976.018	8.236.252	17.283.705	37,8	109,8
Ceyhan	2.732.779	5.026.276	8.139.925	83,9	61,9
Cihanbeyli	584.526	881.394	1.708.383	50,8	93,8
Çanakkale	1.733.548	2.547.426	4.880.137	46,9	91,6
Çankırı	1.643.882	2.015.073	3.908.109	22,6	93,9
Çarşamba	4.667.140	6.475.428	8.028.391	38,7	24,0
Çorlu	2.921.250	3.541.913	5.871.500	21,2	65,8
Çorum	2.825.838	3.948.857	9.214.775	39,7	133,4
Çubuk	408.428	553.988	1.603.799	35,6	189,5
Denizli	4.379.986	5.204.095	9.572.195	18,8	83,9
Diyarbakır	7.618.882	12.005.448	30.497.356	57,6	154,0
Düzce	7.498.468	13.870.061	14.728.716	85,0	6,2
Edirne	4.165.008	6.202.145	11.803.485	48,9	90,3
Edremit	1.680.902	3.277.589	9.714.634	95,0	196,4
Elazığ	961.026	1.216.485	2.588.096	26,6	112,8
Ereğli/Konya	3.014.451	4.139.148	9.717.071	37,3	134,8
Erzincan	438.616	624.388	1.443.820	42,4	131,2
Erzurum	1.195.466	1.698.251	3.511.517	42,1	106,8
Eskişehir	3.515.741	5.443.113	11.190.522	54,8	105,6
Fatsa	963.117	2.026.579	2.242.576	110,4	10,7
Gaziantep	11.845.198	23.484.277	30.906.502	98,3	31,6
Gemlik	1.158.403	1.281.283	2.222.213	10,6	73,4
Giresun	5.650.772	10.917.125	13.151.247	93,2	20,5
Gönen	2.384.575	2.315.397	6.057.591	-2,9	161,6
Haymana	290.217	298.269	1.266.358	2,8	324,6
Hayrabolu	958.045	1.402.681	2.581.070	46,4	84,0
Iğdır	267.139	431.475	1.510.594	61,5	250,1
İlgin	1.276.752	1.552.772	2.804.485	21,6	80,6
Isparta	1.966.804	3.000.181	6.140.008	52,5	104,7
İpsala	1.080.128	1.330.498	2.854.298	23,2	114,5
İskenderun	1.825.408	2.646.460	6.788.897	45,0	156,5
İstanbul	50.981.345	67.985.796	142.661.898	33,4	109,8
İzmir	22.172.865	33.440.963	65.465.529	50,8	95,8
Kadirli	631.990	1.727.377	1.822.559	173,3	5,5
Kahramanmaraş	2.689.653	5.110.612	9.494.219	90,0	85,8

Tablo 6. Ticaret Borsaları İşlem Hacmi (Devam)

Borsalar	İşlem Hacmi (Bin TL)			Değişim (%)	
	2020	2021	2022	2021	2022
Karacabey	2.637.217	3.473.750	10.216.902	31,7	194,1
Karaman	2.492.019	3.239.547	5.673.713	30,0	75,1
Karapınar	1.581.102	2.397.793	4.021.335	51,7	67,7
Kars	216.421	362.398	1.358.520	67,5	274,9
Kastamonu	556.229	891.984	1.918.497	60,4	115,1
Kayseri	4.483.475	5.930.319	11.653.956	32,3	96,5
Keşan	1.142.642	1.463.739	2.686.339	28,1	83,5
Kırıkkale	1.032.973	660.061	1.526.122	-36,1	131,2
Kırklareli	1.079.561	1.626.617	3.850.553	50,7	136,7
Kırşehir	2.014.975	2.537.735	6.608.862	25,9	160,4
Kızıltepe	10.463.288	17.577.183	32.723.064	68,0	86,2
Konya	15.245.887	22.279.034	45.919.457	46,1	106,1
Kozan	1.433.812	2.972.932	4.374.306	107,3	47,1
Kumluca	707.141	930.786	1.913.163	31,6	105,5
Kütahya	994.778	1.347.332	3.240.189	35,4	140,5
Lüleburgaz	2.704.170	4.045.027	9.092.738	49,6	124,8
Malatya	2.979.676	5.772.789	7.107.419	93,7	23,1
Malkara	1.545.355	1.969.483	3.474.690	27,4	76,4
Manisa	5.136.722	7.368.653	15.072.882	43,5	104,6
Mersin	10.679.182	14.086.019	29.090.195	31,9	106,5
Muğla	1.486.471	1.851.211	3.873.650	24,5	109,2
Mustafakemalpaşa	677.047	881.297	2.715.455	30,2	208,1
Nazilli	1.751.822	2.469.241	4.495.329	41,0	82,1
Nevşehir	2.387.169	3.063.812	6.287.667	28,3	105,2
Niğde	1.334.754	1.784.017	4.155.899	33,7	133,0
Nizip	1.873.407	3.571.609	6.983.044	90,6	95,5
Nusaybin	472.578	646.916	1.447.065	36,9	123,7
Ordu	7.509.125	13.976.578	20.863.448	86,1	49,3
Osmaniye	2.095.006	3.106.540	4.717.709	48,3	51,9
Ödemiş	2.365.996	3.181.795	7.621.333	34,5	139,5
Polatlı	3.424.940	4.567.461	9.471.058	33,4	107,4
Reyhanlı	1.538.093	2.946.939	5.657.702	91,6	92,0
Rize	3.886.830	4.584.702	7.649.410	18,0	66,8
Sakarya	14.359.304	20.690.184	33.586.456	44,1	62,3
Salihli	1.739.937	2.158.227	4.827.828	24,0	123,7
Samsun	8.397.470	12.369.162	24.798.004	47,3	100,5
Sandıklı	308.931	559.282	1.720.837	81,0	207,7
Sivas	1.518.532	1.887.785	3.785.246	24,3	100,5
Söke	2.544.412	4.865.772	7.376.529	91,2	51,6
Sungurlu	777.014	781.986	2.102.207	0,6	168,8
Susurluk	1.698.204	1.996.388	4.081.900	17,6	104,5
Şanlıurfa	20.959.488	47.163.250	68.744.844	125,0	45,8
Tarsus	3.724.782	5.705.780	13.004.770	53,2	127,9
Tekirdağ	7.146.295	12.031.459	30.784.152	68,4	155,9
Terme	1.981.019	3.915.723	4.379.159	97,7	11,8
Tokat	1.358.304	1.660.722	3.818.829	22,3	129,9
Trabzon	5.476.860	8.358.574	10.676.810	52,6	27,7
Turgutlu	1.643.629	1.713.749	3.527.639	4,3	105,8
Uşak	1.940.386	2.458.043	4.522.396	26,7	84,0
Uzunköprü	1.940.412	3.072.522	7.109.789	58,3	131,4
Ünye	5.515.469	8.473.809	10.354.768	53,6	22,2
Van	437.675	1.343.834	1.445.428	207,0	7,6
Yenişehir	1.626.234	2.336.351	4.906.225	43,7	110,0
Yerköy	383.624	360.019	613.906	-6,2	70,5
Yozgat	1.924.033	2.086.345	3.932.323	8,4	88,5
Zile	659.279	716.815	1.878.401	8,7	162,0
Toplam	430.851.959	650.811.769	1.245.969.531	51,1	91,4

Kaynak: TOBB.

Tablo 7. Kurulan ve Kapanan Şirket Sayıları

İller	2021								2022							
	Kurulan			Tasfiye		Kapanan			Kurulan			Tasfiye		Kapanan		
	Şirket	Kooperatif	Gerçek Kişi Ticari İşletme	Şirket	Kooperatif	Şirket	Kooperatif	Gerçek Kişi Ticari İşletme	Şirket	Kooperatif	Gerçek Kişi Ticari İşletme	Şirket	Kooperatif	Şirket	Kooperatif	Gerçek Kişi Ticari İşletme
Adana	2.127	38	351	400	18	276	19	358	2.803	33	355	466	25	404	20	306
Adıyaman	375	14	80	45	0	39	4	148	363	11	79	46	4	41	4	37
Afyonkarahisar	426	26	164	55	8	51	5	164	591	22	130	69	10	79	17	161
Ağrı	152	2	72	16	3	12	1	59	186	2	77	20	0	25	4	40
Amasya	144	10	38	27	4	21	6	46	183	12	46	23	5	23	6	37
Ankara	10.547	251	1.097	1.553	70	1.474	106	1.459	12.695	610	993	1.972	115	2.210	143	1.598
Antalya	4.820	37	702	508	25	427	59	669	7.593	45	848	697	39	711	36	692
Artvin	91	10	38	12	5	9	5	53	103	17	44	13	5	15	4	53
Aydın	856	17	462	162	15	102	28	478	1.112	20	438	164	28	186	33	430
Balıkesir	752	14	317	108	20	84	32	306	995	34	326	127	9	130	33	308
Bilecik	154	5	29	22	5	11	1	74	174	5	38	19	2	26	4	33
Bingöl	131	10	57	15	2	16	2	34	120	9	54	21	7	16	7	30
Bitlis	134	0	64	22	7	16	0	49	219	2	56	16	3	17	6	46
Bolu	168	4	49	2	0	30	6	81	211	8	78	36	7	39	5	45
Burdur	192	4	35	22	6	22	2	47	196	7	43	38	4	33	9	37
Bursa	3.947	50	596	604	26	548	50	517	4.989	74	609	719	24	764	40	453
Çanakkale	400	42	106	48	5	41	10	106	442	61	105	59	9	66	15	85
Çankırı	61	11	14	15	4	12	10	33	75	8	14	17	3	13	7	25
Çorum	321	19	116	41	9	27	6	174	365	18	91	38	11	44	5	251
Denizli	973	10	465	133	12	132	17	482	1.275	21	440	164	15	196	21	328
Diyarbakır	1.535	16	257	135	5	138	11	73	1.764	20	270	233	12	194	8	66
Edirne	222	30	78	31	6	30	11	108	328	16	88	37	11	37	7	79
Elazığ	332	10	166	59	4	59	5	52	397	10	99	64	14	73	20	80
Erzincan	108	5	95	26	4	34	1	73	118	5	83	25	5	32	3	73
Erzurum	252	28	101	31	7	28	11	46	381	20	105	54	10	45	11	60
Eskişehir	712	14	391	122	9	137	19	353	799	13	408	177	13	186	14	385
Gaziantep	2.771	26	440	299	6	284	4	304	3.304	34	360	390	4	447	5	233
Giresun	167	15	70	31	5	30	6	54	167	15	38	47	4	42	4	65
Gümüşhane	50	7	36	6	9	1	3	44	24	2	35	3	7	5	2	34
Hakkari	98	2	43	4	4	4	1	14	110	4	49	5	0	4	3	22
Hatay	1.346	24	302	221	14	199	18	147	1.742	25	301	271	15	250	14	359
Isparta	284	21	76	43	17	44	15	79	344	23	68	61	13	64	24	92
Mersin	2.668	12	408	329	8	273	5	366	3.451	16	455	443	13	419	16	312
İstanbul	43.944	59	12.276	8.433	38	8.008	72	7.974	56.944	72	12.012	10.547	55	11.203	85	10.186
İzmir	6.654	68	1.110	1.068	47	976	62	1.151	8.136	101	1.077	1.392	48	1.452	92	1.160
Kars	55	8	57	4	3	4	0	47	66	3	45	24	3	11	2	46
Kastamonu	137	15	54	31	8	23	9	88	176	38	50	46	11	42	16	77
Kayseri	1.507	18	336	285	15	324	12	244	1.857	30	345	299	12	340	19	283
Kırklareli	223	5	98	37	3	36	5	132	307	4	92	42	9	40	11	113
Kırşehir	88	7	54	23	4	20	2	68	128	5	47	28	2	35	7	52

Tablo 7. Kurulan ve Kapanan Şirket Sayıları (Devam)

İller	2021									2022								
	Kurulan			Tasfiye			Kapanan			Kurulan			Tasfiye			Kapanan		
	Şirket	Kooperatif	Gerçek Kişi Ticari İşletme	Şirket	Kooperatif	Gerçek Kişi Ticari İşletme	Şirket	Kooperatif	Gerçek Kişi Ticari İşletme	Şirket	Kooperatif	Gerçek Kişi Ticari İşletme	Şirket	Kooperatif	Gerçek Kişi Ticari İşletme	Şirket	Kooperatif	Gerçek Kişi Ticari İşletme
Kocaeli	2.445	5	656	388	10	337	12	302	3.017	18	696	442	21	395	17	259		
Konya	2.384	59	755	270	40	250	50	382	2.980	88	681	325	46	395	46	403		
Kütahya	209	15	129	27	6	26	7	116	265	10	119	46	13	47	14	116		
Malatya	479	7	151	64	9	50	3	90	579	15	174	119	10	106	8	68		
Manisa	838	13	300	100	26	116	17	329	958	22	290	133	11	125	19	343		
K.Maraş	694	14	172	65	14	58	9	133	837	17	169	81	9	79	15	111		
Mardin	838	16	102	37	5	17	6	57	1.024	26	104	51	9	55	2	53		
Muğla	1.582	26	440	189	12	158	19	336	1.875	34	457	265	7	275	14	329		
Muş	113	3	45	21	6	20	9	15	145	4	44	16	9	25	8	15		
Nevşehir	307	32	55	51	22	48	34	56	476	19	65	51	24	64	23	56		
Niğde	200	4	60	27	2	27	7	29	229	4	41	36	2	39	4	37		
Ordu	250	18	106	41	6	39	3	95	316	11	80	63	2	58	8	134		
Rize	137	13	62	22	5	23	4	65	203	17	50	27	7	34	4	70		
Sakarya	857	10	240	92	7	117	7	149	1.225	17	281	141	10	130	4	179		
Samsun	787	11	292	112	9	113	12	213	998	7	274	181	12	181	9	162		
Siirt	127	6	26	15	6	6	0	13	137	3	25	22	3	14	5	14		
Sinop	71	12	39	13	3	9	5	26	75	10	39	14	5	16	5	64		
Sivas	305	15	93	47	4	44	10	65	407	12	79	72	11	64	10	79		
Tekirdağ	993	9	409	143	9	138	15	454	1.293	7	471	180	14	193	15	382		
Tokat	222	12	123	21	6	25	6	109	301	14	120	34	10	41	7	103		
Trabzon	470	6	117	48	8	47	11	91	680	9	115	67	12	75	12	105		
Tunceli	37	2	18	5	0	2	1	20	38	1	15	12	3	11	0	28		
Şanlıurfa	1.613	23	406	160	3	96	3	248	1.889	37	415	165	6	180	0	175		
Uşak	255	8	121	32	2	45	6	102	300	6	132	52	8	38	6	65		
Van	505	14	219	64	4	51	10	148	770	16	233	68	7	62	6	157		
Yozgat	135	26	86	18	8	21	6	72	195	19	84	8	9	21	8	143		
Zonguldak	191	2	93	35	6	37	11	127	247	10	110	43	1	43	8	118		
Aksaray	325	6	90	30	8	22	2	35	502	4	74	70	8	46	12	52		
Bayburt	27	4	25	3	0	1	3	11	18	2	16	6	2	5	2	16		
Karaman	163	4	100	17	6	22	5	38	191	4	98	23	5	25	9	41		
Kırıkkale	115	3	31	17	2	18	3	24	114	1	24	22	4	25	5	21		
Batman	486	18	135	65	16	45	1	40	563	11	131	65	5	59	18	46		
Şırnak	389	6	81	32	1	26	0	20	461	4	59	42	1	39	0	27		
Bartın	62	4	20	11	2	11	7	27	61	5	23	14	6	15	5	28		
Ardahan	21	2	17	0	0	0	2	15	20	0	20	1	0	1	0	64		
Iğdır	69	3	73	9	1	1	1	66	114	2	62	15	3	13	3	31		
Yalova	338	9	112	60	4	50	5	60	558	2	105	60	5	59	3	56		
Karabük	85	8	27	22	10	17	6	81	113	9	32	23	9	38	10	60		
Kilis	73	2	42	10	0	9	0	18	120	2	36	13	1	15	0	33		
Osmaniye	250	5	82	45	0	40	3	58	331	11	85	49	2	45	2	76		
Düzce	324	11	103	60	2	38	0	82	371	0	78	46	4	60	5	58		
Toplam	109.695	1.430	27.553	17.516	750	16.222	962	21.171	140.229	1.985	27.097	22.075	922	23.170	1.133	23.149		

Tablo 8. Türkiye'nin 1000 Büyük Sanayi Kuruluşu (İSO 1000)

İller	2019	2020	2021	İller	2019	2020	2021
Adana	25	25	28	Konya	22	23	22
Adıyaman	0	0	0	Kütahya	2	1	3
Afyonkarahisar	2	3	2	Malatya	1	2	2
Ağrı	0	0	0	Manisa	25	26	25
Amasya	2	2	3	Kahramanmaraş	25	26	27
Ankara	60	61	53	Mardin	0	0	0
Antalya	7	7	6	Muğla	2	2	2
Artvin	0	0	0	Muş	0	0	0
Aydın	6	6	6	Nevşehir	2	1	1
Balıkesir	12	13	13	Niğde	1	1	1
Bilecik	5	7	6	Ordu	8	8	8
Bingöl	0	0	0	Rize	2	1	1
Bitlis	0	0	0	Sakarya	14	14	13
Bolu	4	4	3	Samsun	14	13	13
Burdur	1	1	1	Siirt	1	1	1
Bursa	64	62	62	Sinop	0	0	0
Çanakkale	4	4	3	Sivas	2	3	2
Çankırı	1	1	1	Tekirdağ	22	19	22
Çorum	0	0	0	Tokat	1	1	1
Denizli	18	21	21	Trabzon	3	4	3
Diyarbakır	1	1	1	Tunceli	0	0	0
Edirne	2	2	2	Şanlıurfa	0	0	0
Elazığ	1	0	1	Uşak	5	5	5
Erzincan	0	0	0	Van	0	0	0
Erzurum	1	1	1	Yozgat	0	0	0
Eskişehir	9	7	9	Zonguldak	4	3	3
Gaziantep	61	67	71	Aksaray	0	0	0
Giresun	3	4	5	Bayburt	0	0	0
Gümüşhane	0	0	0	Karaman	4	4	4
Hakkari	0	0	0	Kırıkkale	0	0	0
Hatay	14	14	18	Batman	0	0	0
Isparta	2	2	2	Şırnak	1	1	1
Mersin	11	16	16	Bartın	0	0	0
İstanbul	320	299	290	Ardahan	0	0	0
İzmir	79	84	85	Iğdır	0	0	0
Kars	0	0	0	Yalova	4	3	4
Kastamonu	1	1	1	Karabük	5	7	8
Kayseri	28	27	31	Kilis	0	0	0
Kırklareli	4	3	3	Osmaniye	3	3	5
Kırşehir	1	1	1	Düzce	5	6	3
Kocaeli	73	76	75				

Kaynak: İSO, TEPAV.

Tablo 9. Protesto Edilen Senet Sayıları ⁽¹⁾

İller	2020	2021	2022	Değişim (%)	
				2021	2022
Adana	9.149	7.059	5.390	-22,8	-23,6
Adıyaman	1.605	1.536	1.073	-4,3	-30,1
Afyonkarahisar	4.259	4.225	2.901	-0,8	-31,3
Ağrı	919	983	733	7,0	-25,4
Aksaray	2.417	2.255	1.632	-6,7	-27,6
Amasya	2.275	2.105	1.394	-7,5	-33,8
Ankara	45.790	34.996	24.820	-23,6	-29,1
Antalya	22.403	16.502	11.585	-26,3	-29,8
Ardahan	470	429	317	-8,7	-26,1
Artvin	1.095	737	510	-32,7	-30,8
Aydın	6.578	6.292	4.344	-4,3	-31,0
Balıkesir	7.858	7.420	5.835	-5,6	-21,4
Bartın	1.233	837	621	-32,1	-25,8
Batman	1.270	1.087	585	-14,4	-46,2
Bayburt	290	274	188	-5,5	-31,4
Bilecik	757	668	509	-11,8	-23,8
Bingöl	718	556	355	-22,6	-36,2
Bitlis	928	737	384	-20,6	-47,9
Bolu	1.838	1.736	1.110	-5,5	-36,1
Burdur	1.716	1.888	1.098	10,0	-41,8
Bursa	23.611	19.875	13.523	-15,8	-32,0
Çanakkale	3.513	2.852	2.346	-18,8	-17,7
Çankırı	684	835	502	22,1	-39,9
Çorum	3.025	2.810	1.662	-7,1	-40,9
Denizli	7.187	6.529	4.088	-9,2	-37,4
Diyarbakır	4.073	3.540	2.728	-13,1	-22,9
Düzce	2.415	2.052	1.342	-15,0	-34,6
Edirne	2.202	1.785	1.081	-18,9	-39,4
Elazığ	1.531	1.399	956	-8,6	-31,7
Erzincan	937	903	634	-3,6	-29,8
Erzurum	3.795	3.183	2.140	-16,1	-32,8
Eskişehir	4.424	3.358	2.276	-24,1	-32,2
Gaziantep	9.955	8.279	6.202	-16,8	-25,1
Giresun	2.678	2.621	2.226	-2,1	-15,1
Gümüşhane	473	449	274	-5,1	-39,0
Hakkari	534	675	400	26,4	-40,7
Hatay	5.447	4.244	2.502	-22,1	-41,0
İğdır	922	823	581	-10,7	-29,4
İsparta	2.834	2.387	1.494	-15,8	-37,4
İstanbul	115.653	90.855	61.122	-21,4	-32,7
İzmir	32.749	28.857	20.596	-11,9	-28,6
Kahramanmaraş	4.765	3.672	2.432	-22,9	-33,8
Karabük	1.405	1.060	513	-24,6	-51,6
Karaman	1.757	1.376	1.054	-21,7	-23,4

Tablo 9. Protesto Edilen Senet Sayıları ⁽¹⁾ (Devam)

İller	2020	2021	2022	Değişim (%)	
				2021	2022
Kars	843	942	640	11,7	-32,1
Kastamonu	2.109	1.942	1.091	-7,9	-43,8
Kayseri	10.622	9.098	6.162	-14,3	-32,3
Kırıkkale	1.391	1.088	774	-21,8	-28,9
Kırklareli	1.786	1.457	918	-18,4	-37,0
Kırşehir	1.409	1.356	1.031	-3,8	-24,0
Kilis	299	202	202	-32,4	0,0
Kocaeli	9.980	7.730	5.129	-22,5	-33,6
Konya	31.652	27.893	20.376	-11,9	-26,9
Kütahya	2.123	1.758	1.210	-17,2	-31,2
Malatya	3.206	2.451	1.569	-23,5	-36,0
Manisa	8.752	8.032	5.576	-8,2	-30,6
Mardin	1.761	1.616	1.241	-8,2	-23,2
Mersin	7.964	6.518	4.695	-18,2	-28,0
Muğla	8.634	6.731	4.711	-22,0	-30,0
Muş	1.000	1.009	597	0,9	-40,8
Nevşehir	2.067	1.845	987	-10,7	-46,5
Niğde	1.956	1.797	1.057	-8,1	-41,2
Ordu	4.957	4.325	3.721	-12,7	-14,0
Osmaniye	2.080	1.677	891	-19,4	-46,9
Rize	1.624	1.410	1.074	-13,2	-23,8
Sakarya	5.452	4.856	3.305	-10,9	-31,9
Samsun	9.975	8.059	6.222	-19,2	-22,8
Siirt	274	297	205	8,4	-31,0
Sinop	1.396	1.227	955	-12,1	-22,2
Sivas	2.859	2.537	1.635	-11,3	-35,6
Şanlıurfa	5.313	4.147	2.911	-21,9	-29,8
Şırnak	735	872	546	18,6	-37,4
Tekirdağ	4.204	3.379	1.975	-19,6	-41,6
Tokat	2.812	2.607	1.823	-7,3	-30,1
Trabzon	5.361	3.973	2.755	-25,9	-30,7
Tunceli	120	138	62	15,0	-55,1
Uşak	2.706	2.471	1.504	-8,7	-39,1
Van	3.133	2.962	2.439	-5,5	-17,7
Yalova	1.236	1.031	604	-16,6	-41,4
Yozgat	1.902	1.637	1.089	-13,9	-33,5
Zonguldak	2.834	2.207	1.528	-22,1	-30,8
İl bilgisi yok ⁽²⁾	712	1.015	607	42,6	-40,2
2000 TL altı toplam	64.722	-	-	-	-
Toplam	572.098	421.033	291.875	-26,4	-30,7

Kaynak: TBBRM.

(1): Protesto edilen senet bilgilerinde 2000 TL altı ve üstü şeklinde gösterim 2021-05 ayı itibarıyla kaldırılmıştır. Buna istinaden, TBB Veri Sisteminde protesto edilen senetlerin il bazında adet ve tutar bilgileri 2020-05 dönemi dahil olmak üzere geriye yönelik olarak düzenlenmiştir. TBB Veri Sisteminde 2020-05 öncesi dönemlere ait protesto edilen senetlerin il bazında adet ve tutar bilgileri, 2000 TL ve üzeri senet bilgilerinden oluşmaktadır.

(2): Şube kodu bilgisi tespit edilemeyen kayıtlar "İl bilgisi yok" başlığı altında gösterilmiştir.

Tablo 10. Protesto Edilen Senet Tutarları ⁽¹⁾

İller	2020	2021	2022	Değişim (%)	
				2021	2022
Adana	185.658	181.380	174.577	-2,3	-3,8
Adıyaman	49.065	46.765	35.322	-4,7	-24,5
Afyonkarahisar	59.842	78.318	80.576	30,9	2,9
Ağrı	22.631	22.741	23.163	0,5	1,9
Aksaray	37.681	50.358	58.153	33,6	15,5
Amasya	35.416	50.131	31.335	41,5	-37,5
Ankara	1.355.900	1.251.982	1.992.587	-7,7	59,2
Antalya	389.593	437.842	795.717	12,4	81,7
Ardahan	13.985	4.422	6.860	-68,4	55,1
Artvin	16.318	17.848	11.000	9,4	-38,4
Aydın	131.604	126.333	93.812	-4,0	-25,7
Balıkesir	112.375	163.067	156.336	45,1	-4,1
Bartın	15.566	12.268	11.931	-21,2	-2,7
Batman	30.862	25.024	18.991	-18,9	-24,1
Bayburt	3.598	5.245	6.050	45,7	15,4
Bilecik	15.757	10.009	12.257	-36,5	22,5
Bingöl	7.322	12.214	8.351	66,8	-31,6
Bitlis	15.874	16.313	9.886	2,8	-39,4
Bolu	23.404	30.312	23.452	29,5	-22,6
Burdur	37.986	32.537	27.923	-14,3	-14,2
Bursa	410.550	529.783	406.263	29,0	-23,3
Çanakkale	63.225	45.680	84.007	-27,7	83,9
Çankırı	14.552	20.545	16.819	41,2	-18,1
Çorum	40.924	35.537	35.205	-13,2	-0,9
Denizli	100.388	132.167	105.897	31,7	-19,9
Diyarbakır	134.291	117.312	118.460	-12,6	1,0
Düzce	40.303	39.632	35.112	-1,7	-11,4
Edirne	45.366	35.917	22.277	-20,8	-38,0
Elazığ	24.351	25.187	20.324	3,4	-19,3
Erzincan	11.167	14.688	14.195	31,5	-3,4
Erzurum	55.583	69.436	61.218	24,9	-11,8
Eskişehir	72.349	60.950	69.116	-15,8	13,4
Gaziantep	217.706	239.014	364.978	9,8	52,7
Giresun	30.161	29.714	31.725	-1,5	6,8
Gümüşhane	6.493	7.401	5.522	14,0	-25,4
Hakkari	7.420	9.260	9.786	24,8	5,7
Hatay	111.605	105.794	95.986	-5,2	-9,3
Iğdır	14.539	20.374	8.125	40,1	-60,1
Isparta	42.501	44.904	70.497	5,7	57,0
İstanbul	3.659.200	4.211.053	3.334.522	15,1	-20,8
İzmir	580.956	667.946	517.401	15,0	-22,5
Kahramanmaraş	100.837	92.233	101.963	-8,5	10,5
Karabük	15.460	9.918	8.009	-35,8	-19,3
Karaman	22.984	22.586	32.689	-1,7	44,7

Tablo 10. Protesto Edilen Senet Tutarları ⁽¹⁾ (Devam)

İller	2020	2021	2022	Değişim (%)	
				2021	2022
Kars	20.072	21.242	17.451	5,8	-17,8
Kastamonu	31.861	31.157	30.147	-2,2	-3,2
Kayseri	229.053	227.451	260.806	-0,7	14,7
Kırıkkale	16.018	12.548	30.009	-21,7	139,2
Kırklareli	28.426	41.670	25.855	46,6	-38,0
Kırşehir	25.058	35.580	23.335	42,0	-34,4
Kilis	5.317	6.656	12.452	25,2	87,1
Kocaeli	195.834	194.764	239.111	-0,5	22,8
Konya	488.663	480.862	615.255	-1,6	27,9
Kütahya	25.919	42.212	28.167	62,9	-33,3
Malatya	46.357	50.283	47.256	8,5	-6,0
Manisa	162.611	143.508	137.518	-11,7	-4,2
Mardin	42.624	44.964	42.927	5,5	-4,5
Mersin	128.333	179.534	142.944	39,9	-20,4
Muğla	118.634	130.152	147.053	9,7	13,0
Muş	42.957	19.181	20.063	-55,3	4,6
Nevşehir	27.185	39.578	31.325	45,6	-20,9
Niğde	29.938	76.180	35.601	154,5	-53,3
Ordu	54.341	50.454	59.675	-7,2	18,3
Osmaniye	43.815	36.516	21.690	-16,7	-40,6
Rize	33.611	26.190	22.088	-22,1	-15,7
Sakarya	100.416	87.102	106.443	-13,3	22,2
Samsun	130.194	103.530	118.433	-20,5	14,4
Siirt	14.750	13.356	9.032	-9,5	-32,4
Sinop	18.445	18.096	15.142	-1,9	-16,3
Sivas	61.895	43.959	41.531	-29,0	-5,5
Şanlıurfa	191.198	157.900	131.283	-17,4	-16,9
Şırnak	15.148	18.935	12.820	25,0	-32,3
Tekirdağ	90.194	89.931	120.082	-0,3	33,5
Tokat	35.692	41.022	32.406	14,9	-21,0
Trabzon	75.605	55.783	132.944	-26,2	138,3
Tunceli	1.299	1.883	2.005	44,9	6,5
Uşak	59.035	39.338	47.791	-33,4	21,5
Van	60.858	66.511	73.352	9,3	10,3
Yalova	25.731	17.291	14.211	-32,8	-17,8
Yozgat	31.513	47.891	26.945	52,0	-43,7
Zonguldak	39.138	20.914	25.385	-46,6	21,4
İl bilgisi yok ⁽²⁾	9.693	13.479	13.443	39,1	-0,3
2000 TL altı toplam	78.596	-	-	-	-
Toplam	11.219.379	11.889.742	12.062.350	6,0	1,5

Kaynak: TBBRM.

(1): Protesto edilen senet bilgilerinde 2000 TL altı ve üstü şeklinde gösterim 2021-05 ayı itibarıyla kaldırılmıştır. Buna istinaden, TBB Veri Sisteminde protesto edilen senetlerin il bazında adet ve tutar bilgileri 2020-05 dönemi dahil olmak üzere geriye yönelik olarak düzenlenmiştir. TBB Veri Sisteminde 2020-05 öncesi dönemlere ait protesto edilen senetlerin il bazında adet ve tutar bilgileri, 2000 TL ve üzeri senet bilgilerinden oluşmaktadır.

(2): Şube kodu bilgisi tespit edilemeyen kayıtlar "İl bilgisi yok" başlığı altında gösterilmiştir.

Tablo 11. Karşılıksız İşlemi Yapılan Çek Sayıları ⁽¹⁾

İller	2020	2021	2022	Değişim (%)	
				2021	2022
Adana	5.291	4.568	3.614	-13,7	-20,9
Adıyaman	677	951	484	40,5	-49,1
Afyonkarahisar	711	547	1.264	-23,1	131,1
Ağrı	993	782	485	-21,2	-38,0
Aksaray	443	376	385	-15,1	2,4
Amasya	474	447	378	-5,7	-15,4
Ankara	12.648	9.878	10.613	-21,9	7,4
Antalya	9.734	5.619	5.164	-42,3	-8,1
Ardahan	199	50	65	-74,9	30,0
Artvin	525	604	285	15,0	-52,8
Aydın	1.564	1.588	1.370	1,5	-13,7
Balıkesir	1.705	2.238	1.619	31,3	-27,7
Bartın	342	301	120	-12,0	-60,1
Batman	1.409	880	729	-37,5	-17,2
Bayburt	114	77	28	-32,5	-63,6
Bilecik	455	348	101	-23,5	-71,0
Bingöl	436	540	669	23,9	23,9
Bitlis	854	565	277	-33,8	-51,0
Bolu	489	436	360	-10,8	-17,4
Burdur	380	354	441	-6,8	24,6
Bursa	7.659	5.350	4.500	-30,1	-15,9
Çanakkale	719	651	571	-9,5	-12,3
Çankırı	343	183	116	-46,6	-36,6
Çorum	1.090	397	677	-63,6	70,5
Denizli	1.693	1.739	1.066	2,7	-38,7
Diyarbakır	3.152	3.510	3.659	11,4	4,2
Düzce	962	985	616	2,4	-37,5
Edirne	565	324	181	-42,7	-44,1
Elazığ	831	848	426	2,0	-49,8
Erzincan	189	221	83	16,9	-62,4
Erzurum	1.502	1.399	1.475	-6,9	5,4
Eskişehir	1.406	1.321	862	-6,0	-34,7
Gaziantep	3.969	2.539	1.818	-36,0	-28,4
Giresun	596	566	409	-5,0	-27,7
Gümüşhane	319	378	99	18,5	-73,8
Hakkari	613	686	562	11,9	-18,1
Hatay	2.174	1.931	1.318	-11,2	-31,7
Iğdır	391	322	227	-17,6	-29,5
Isparta	331	188	304	-43,2	61,7
İstanbul	61.299	46.742	36.252	-23,7	-22,4

Tablo 11. Karşılıksız İşlemi Yapılan Çek Sayıları (Devam)

İller	2020	2021	2022	Değişim (%)	
				2021	2022
İzmir	11.641	9.667	7.494	-17,0	-22,5
Kahramanmaraş	1.438	927	936	-35,5	1,0
Karabük	443	153	196	-65,5	28,1
Karaman	313	251	308	-19,8	22,7
Kars	492	234	153	-52,4	-34,6
Kastamonu	368	153	181	-58,4	18,3
Kayseri	3.001	2.745	1.762	-8,5	-35,8
Kırıkkale	215	98	82	-54,4	-16,3
Kırklareli	390	438	155	12,3	-64,6
Kırşehir	314	190	72	-39,5	-62,1
Kilis	132	92	12	-30,3	-87,0
Kocaeli	5.279	4.267	4.635	-19,2	8,6
Konya	4.737	2.811	1.817	-40,7	-35,4
Kütahya	639	504	739	-21,1	46,6
Malatya	925	1.005	996	8,6	-0,9
Manisa	2.446	2.179	1.246	-10,9	-42,8
Mardin	2.387	2.200	1.500	-7,8	-31,8
Mersin	4.329	2.647	3.002	-38,9	13,4
Muğla	2.184	1.299	1.224	-40,5	-5,8
Muş	744	443	236	-40,5	-46,7
Nevşehir	387	353	285	-8,8	-19,3
Niğde	544	430	329	-21,0	-23,5
Ordu	759	432	667	-43,1	54,4
Osmaniye	1.073	738	475	-31,2	-35,6
Rize	737	383	364	-48,0	-5,0
Sakarya	2.770	1.759	1.152	-36,5	-34,5
Samsun	2.584	2.099	2.395	-18,8	14,1
Siirt	406	570	354	40,4	-37,9
Sinop	239	121	168	-49,4	38,8
Sivas	720	692	418	-3,9	-39,6
Şanlıurfa	2.734	2.502	1.570	-8,5	-37,3
Şırnak	684	818	592	19,6	-27,6
Tekirdağ	1.941	1.271	548	-34,5	-56,9
Tokat	579	560	284	-3,3	-49,3
Trabzon	1.903	1.694	1.183	-11,0	-30,2
Tunceli	99	63	24	-36,4	-61,9
Uşak	311	441	234	41,8	-46,9
Van	2.818	2.099	1.011	-25,5	-51,8
Yalova	603	438	234	-27,4	-46,6
Yozgat	572	458	292	-19,9	-36,2
Zonguldak	768	841	522	9,5	-37,9
Toplam	194.894	152.494	123.519	-21,8	-19,0

Kaynak: TBBRM.

(1): 1.000.000.000 TL ve üstü tutara sahip karşılıksız işlemi yapılan çekler rapora dahil edilmemiştir.

Tablo 12. Karşılıksız İşlemi Yapılan Çek Tutarları ⁽¹⁾

(Bin TL)

İller	2020	2021	2022	Değişim (%)	
				2021	2022
Adana	263.251	351.102	429.825	33,4	22,4
Adıyaman	42.623	74.431	68.358	74,6	-8,2
Afyonkarahisar	28.152	35.341	210.513	25,5	495,7
Ağrı	35.445	48.083	25.903	35,7	-46,1
Aksaray	28.156	29.169	62.003	3,6	112,6
Amasya	46.603	60.322	22.761	29,4	-62,3
Ankara	830.021	1.004.338	2.414.107	21,0	140,4
Antalya	714.029	534.977	943.389	-25,1	76,3
Ardahan	7.706	6.473	14.048	-16,0	117,0
Artvin	17.455	40.077	60.064	129,6	49,9
Aydın	77.370	107.835	183.979	39,4	70,6
Balıkesir	81.878	182.710	231.067	123,2	26,5
Bartın	12.315	25.954	14.131	110,8	-45,6
Batman	47.947	51.939	77.705	8,3	49,6
Bayburt	5.693	4.395	4.308	-22,8	-2,0
Bilecik	22.084	18.899	9.828	-14,4	-48,0
Bingöl	20.772	44.206	124.879	112,8	182,5
Bitlis	42.795	30.935	22.043	-27,7	-28,7
Bolu	15.212	27.142	32.255	78,4	18,8
Burdur	19.026	61.038	137.185	220,8	124,8
Bursa	449.114	428.165	857.159	-4,7	100,2
Çanakkale	26.245	35.963	67.177	37,0	86,8
Çankırı	9.483	8.465	8.020	-10,7	-5,3
Çorum	31.281	28.048	40.859	-10,3	45,7
Denizli	85.521	125.100	129.703	46,3	3,7
Diyarbakır	217.185	336.273	438.747	54,8	30,5
Düzce	35.230	63.785	94.684	81,1	48,4
Edirne	40.177	22.678	17.614	-43,6	-22,3
Elazığ	42.985	83.623	51.185	94,5	-38,8
Erzincan	9.097	11.079	9.388	21,8	-15,3
Erzurum	91.514	92.242	209.945	0,8	127,6
Eskişehir	69.656	102.156	132.641	46,7	29,8
Gaziantep	247.514	248.676	353.018	0,5	42,0
Giresun	15.296	49.370	43.701	222,8	-11,5
Gümüşhane	36.949	67.088	12.351	81,6	-81,6
Hakkari	31.516	43.681	64.075	38,6	46,7
Hatay	80.645	177.666	212.075	120,3	19,4
İğdır	12.023	25.073	16.365	108,5	-34,7
İsparta	18.687	19.778	59.216	5,8	199,4
İstanbul	5.724.045	4.988.710	6.981.049	-12,8	39,9

Tablo 12. Karşılıksız İşlemi Yapılan Çek Tutarları (Devam) ⁽¹⁾

(Bin TL)

İller	2020	2021	2022	Değişim (%)	
				2021	2022
İzmir	718.208	890.824	1.052.103	24,0	18,1
Kahramanmaraş	55.746	65.563	144.190	17,6	119,9
Karabük	11.361	8.601	20.089	-24,3	133,6
Karaman	10.724	10.462	44.151	-2,5	322,0
Kars	9.517	16.750	10.634	76,0	-36,5
Kastamonu	18.888	10.331	72.710	-45,3	603,8
Kayseri	202.919	233.569	318.298	15,1	36,3
Kırıkkale	7.842	4.088	6.793	-47,9	66,2
Kırklareli	15.615	27.336	14.903	75,1	-45,5
Kırşehir	14.766	14.693	5.672	-0,5	-61,4
Kilis	2.612	3.326	915	27,3	-72,5
Kocaeli	347.571	399.738	751.628	15,0	88,0
Konya	276.311	232.948	279.446	-15,7	20,0
Kütahya	17.498	21.326	76.492	21,9	258,7
Malatya	40.217	102.016	128.919	153,7	26,4
Manisa	127.238	215.347	218.518	69,2	1,5
Mardin	164.743	183.035	243.396	11,1	33,0
Mersin	254.593	223.771	468.629	-12,1	109,4
Muğla	113.771	112.083	200.240	-1,5	78,7
Muş	31.299	21.234	19.385	-32,2	-8,7
Nevşehir	15.333	28.827	50.515	88,0	75,2
Niğde	48.277	27.195	27.588	-43,7	1,4
Ordu	23.366	23.998	97.624	2,7	306,8
Osmaniye	43.691	86.615	90.058	98,2	4,0
Rize	24.909	17.100	36.448	-31,4	113,2
Sakarya	107.581	115.060	162.705	7,0	41,4
Samsun	101.216	120.015	335.298	18,6	179,4
Siirt	14.101	37.105	39.989	163,1	7,8
Sinop	5.652	3.615	18.776	-36,0	419,4
Sivas	22.681	32.136	83.734	41,7	160,6
Şanlıurfa	135.020	169.702	168.955	25,7	-0,4
Şırnak	51.037	73.332	96.105	43,7	31,1
Tekirdağ	141.171	103.869	62.057	-26,4	-40,3
Tokat	19.699	35.229	22.043	78,8	-37,4
Trabzon	62.544	95.222	100.171	52,2	5,2
Tunceli	3.270	3.844	1.725	17,6	-55,1
Uşak	9.960	28.626	34.136	187,4	19,2
Van	130.922	199.242	103.924	52,2	-47,8
Yalova	38.955	39.155	30.504	0,5	-22,1
Yozgat	24.249	41.785	30.145	72,3	-27,9
Zonguldak	29.984	48.190	52.757	60,7	9,5
Toplam	13.127.752	13.823.888	20.609.693	5,3	49,1

Kaynak: TBBRM.

(1): 1.000.000.000 TL ve üstü tutara sahip karşılıksız işlemi yapılan çekler rapora dahil edilmemiştir.

Tablo 13. Mevduatlar (2022)

(Bin TL)

İller	Tasarruf Mevduatı	Tasarruf Mevduatı (TL)	Tasarruf Mevduatı (DTH)	Diğer Mevduat	Diğer Mevduat (TL)	Diğer Mevduat (DTH)	Toplam Mevduat
Adana	84.964.184	53.425.778	31.538.406	35.179.096	25.175.191	10.003.905	120.143.280
Adıyaman	10.054.171	5.642.544	4.411.627	3.802.483	3.146.559	655.924	13.856.654
Afyonkarahisar	23.741.655	11.269.463	12.472.192	6.177.030	4.374.003	1.803.027	29.918.685
Ağrı	4.000.836	2.436.348	1.564.488	1.503.956	1.316.364	187.592	5.504.792
Aksaray	20.034.560	7.587.204	12.447.356	3.814.067	2.509.492	1.304.575	23.848.627
Amasya	8.374.559	4.508.459	3.866.100	2.011.264	1.677.726	333.538	10.385.823
Ankara	415.694.234	212.580.231	203.114.003	894.974.763	600.109.967	294.864.796	1.310.668.997
Antalya	184.803.679	90.422.172	94.381.507	74.974.346	35.547.673	39.426.673	259.778.025
Ardahan	1.624.700	1.103.833	520.867	347.136	325.576	21.560	1.971.836
Artvin	5.496.463	3.593.360	1.903.103	1.545.753	1.346.999	198.754	7.042.216
Aydın	57.725.278	33.455.272	24.270.006	13.734.069	9.682.303	4.051.766	71.459.347
Balıkesir	59.372.517	32.925.520	26.446.997	12.956.582	9.271.671	3.684.911	72.329.099
Bartın	7.270.142	4.052.595	3.217.547	1.222.042	921.580	300.462	8.492.184
Batman	8.336.798	5.242.209	3.094.589	4.014.199	3.211.513	802.686	12.350.997
Bayburt	1.584.764	717.304	867.460	355.398	298.466	56.932	1.940.162
Bilecik	5.596.350	3.248.614	2.347.736	2.191.120	1.800.514	390.606	7.787.470
Bingöl	4.797.038	2.158.324	2.638.714	1.248.813	986.814	261.999	6.045.851
Bitlis	3.261.950	2.293.435	968.515	2.150.331	2.068.698	81.633	5.412.281
Bolu	10.583.854	5.902.014	4.681.840	2.601.576	1.919.572	682.004	13.185.430
Burdur	10.283.887	5.551.460	4.732.427	2.909.980	2.206.324	703.656	13.193.867
Bursa	137.887.832	76.298.980	61.588.852	93.289.098	55.612.565	37.676.533	231.176.930
Çanakkale	26.469.331	16.428.423	10.040.908	4.387.346	3.602.517	784.829	30.856.677
Çankırı	5.387.646	2.735.149	2.652.497	1.358.692	1.131.791	226.901	6.746.338
Çorum	15.673.106	8.094.077	7.579.029	6.229.610	4.413.629	1.815.981	21.902.716
Denizli	50.795.026	28.080.903	22.714.123	23.928.739	15.741.235	8.187.504	74.723.765
Diyarbakır	24.853.997	15.822.624	9.031.373	10.641.397	9.299.508	1.341.889	35.495.394
Düzce	10.124.494	5.181.371	4.943.123	3.553.640	2.644.562	909.078	13.678.134
Edirne	19.638.866	12.437.759	7.201.107	5.134.420	3.973.911	1.160.509	24.773.286
Elazığ	16.065.413	7.311.257	8.754.156	4.780.896	3.954.434	826.462	20.846.309
Erzincan	8.006.216	4.375.198	3.631.018	1.451.806	1.315.882	135.924	9.458.022
Erzurum	10.906.484	5.860.451	5.046.033	4.451.515	3.884.331	567.184	15.357.999
Eskişehir	41.972.260	22.352.336	19.619.924	16.553.043	11.474.450	5.078.593	58.525.303
Gaziantep	49.372.249	27.130.017	22.242.232	56.212.491	31.630.116	24.582.375	105.584.740
Giresun	15.966.183	8.719.712	7.246.471	2.819.364	2.231.258	588.106	18.785.547
Gümüşhane	3.822.651	1.806.307	2.016.344	514.656	461.949	52.707	4.337.307
Hakkari	1.811.972	1.105.624	706.348	1.272.247	1.026.863	245.384	3.084.219
Hatay	57.327.975	31.571.087	25.756.888	25.408.765	14.894.718	10.514.047	82.736.740
İğdır	4.142.141	2.062.455	2.079.686	1.066.180	627.584	438.596	5.208.321
İsparta	18.944.744	9.280.308	9.664.436	3.719.742	2.783.900	935.842	22.664.486
İstanbul	1.839.478.192	894.281.147	945.197.045	1.832.368.677	1.069.792.555	762.576.122	3.671.846.869

Tablo 13. Mevduatlar (2022) (Devam)

(Bin TL)

İller	Tasarruf Mevduatı	Tasarruf Mevduatı (TL)	Tasarruf Mevduatı (DTH)	Diğer Mevduat	Diğer Mevduat (TL)	Diğer Mevduat (DTH)	Toplam Mevduat
İzmir	305.896.624	178.805.193	127.091.431	145.750.726	76.614.710	69.136.016	451.647.350
Kahramanmaraş	22.393.770	11.464.645	10.929.125	13.863.607	8.977.871	4.885.736	36.257.377
Karabük	7.584.427	4.194.428	3.389.999	4.249.729	2.821.526	1.428.203	11.834.156
Karaman	10.641.738	4.943.960	5.697.778	3.287.655	2.288.351	999.304	13.929.393
Kars	4.217.282	2.727.992	1.489.290	1.117.825	1.001.745	116.080	5.335.107
Kastamonu	10.413.180	6.338.224	4.074.956	16.697.135	8.271.275	8.425.860	27.110.315
Kayseri	55.449.608	25.862.587	29.587.021	30.221.695	20.325.002	9.896.693	85.671.303
Kırıkkale	6.477.368	3.524.979	2.952.389	1.414.791	1.127.175	287.616	7.892.159
Kırklareli	17.057.801	10.716.640	6.341.161	3.044.405	2.417.462	626.943	20.102.206
Kırşehir	10.668.999	4.843.473	5.825.526	1.769.655	1.115.239	654.416	12.438.654
Kilis	1.830.102	890.677	939.425	962.795	718.326	244.469	2.792.897
Kocaeli	77.600.290	41.596.579	36.003.711	93.206.419	56.203.339	37.003.080	170.806.709
Konya	74.531.639	36.051.988	38.479.651	41.909.260	29.465.295	12.443.965	116.440.899
Kütahya	14.319.386	6.096.946	8.222.440	3.886.760	3.013.735	873.025	18.206.146
Malatya	21.608.958	11.222.416	10.386.542	5.284.261	3.902.277	1.381.984	26.893.219
Manisa	45.222.724	27.140.290	18.082.434	17.819.350	13.255.882	4.563.468	63.042.074
Mardin	9.425.448	5.562.112	3.863.336	3.847.036	3.064.802	782.234	13.272.484
Mersin	78.988.334	47.433.428	31.554.906	28.649.538	15.446.361	13.203.177	107.637.872
Muğla	90.026.650	50.978.137	39.048.513	19.274.936	12.393.927	6.881.009	109.301.586
Muş	3.148.781	1.815.891	1.332.890	1.194.315	1.045.156	149.159	4.343.096
Nevşehir	14.176.923	5.758.853	8.418.070	3.131.231	2.291.887	839.344	17.308.154
Niğde	8.418.419	4.980.285	3.438.134	2.431.707	2.028.500	403.207	10.850.126
Ordu	22.181.617	13.592.254	8.589.363	5.230.695	4.625.845	604.850	27.412.312
Osmaniye	8.838.988	5.588.913	3.250.075	2.635.693	2.239.060	396.633	11.474.681
Rize	11.621.206	5.978.860	5.642.346	3.421.270	3.040.424	380.846	15.042.476
Sakarya	33.722.646	18.024.924	15.697.722	15.444.351	10.392.769	5.051.582	49.166.997
Samsun	43.057.214	24.261.999	18.795.215	15.458.081	12.477.314	2.980.767	58.515.295
Siirt	3.041.940	1.988.338	1.053.602	1.467.326	1.060.254	407.072	4.509.266
Sinop	7.367.896	4.136.249	3.231.647	1.160.179	945.435	214.744	8.528.075
Sivas	20.823.476	10.464.929	10.358.547	4.494.901	3.510.544	984.357	25.318.377
Şanlıurfa	18.905.738	12.827.831	6.077.907	8.759.626	7.386.024	1.373.602	27.665.364
Şırnak	3.421.498	2.139.611	1.281.887	2.484.211	2.006.705	477.506	5.905.709
Tekirdağ	42.320.705	26.003.540	16.317.165	19.948.090	12.149.147	7.798.943	62.268.795
Tokat	11.576.459	6.493.845	5.082.614	2.415.011	2.059.066	355.945	13.991.470
Trabzon	39.359.435	19.950.039	19.409.396	9.633.873	7.805.875	1.827.998	48.993.308
Tunceli	4.330.745	2.089.871	2.240.874	439.624	343.259	96.365	4.770.369
Uşak	19.009.770	8.883.676	10.126.094	3.748.014	2.518.905	1.229.109	22.757.784
Van	10.422.597	6.525.621	3.896.976	4.224.402	3.930.120	294.282	14.646.999
Yalova	15.680.803	7.689.084	7.991.719	5.300.448	3.018.455	2.281.993	20.981.251
Yozgat	14.228.109	5.966.270	8.261.839	1.914.283	1.548.000	366.283	16.142.392
Zonguldak	23.771.144	12.795.201	10.975.943	5.581.455	4.398.610	1.182.845	29.352.599
Yurt Dışı	478.908.209	106.835.682	372.072.527	128.571.095	12.339.287	116.231.808	607.479.304

Kaynak: BDDK.

Tablo 14. Krediler (2022)

(Bin TL)

İller	Toplam Nakdi Krediler	Nakdi Krediler	Takipteki Alacaklar	Gayrinakdi Krediler
Adana	148.055.201	143.646.092	4.409.109	41.492.990
Adıyaman	18.859.796	18.540.195	319.601	2.291.581
Afyonkarahisar	28.447.882	27.839.279	608.603	2.427.260
Ağrı	7.944.371	7.727.403	216.968	1.059.710
Aksaray	18.184.949	17.974.578	210.371	2.827.800
Amasya	14.210.649	13.982.610	228.039	1.020.572
Ankara	1.130.611.348	1.110.836.256	19.775.092	470.147.538
Antalya	282.525.697	277.658.672	4.867.025	43.744.786
Ardahan	2.947.120	2.866.609	80.511	136.290
Artvin	7.124.036	6.997.303	126.733	627.018
Aydın	61.074.504	59.741.854	1.332.650	7.738.396
Balıkesir	65.968.171	64.980.117	988.054	11.323.503
Bartın	7.019.621	6.834.216	185.405	807.230
Batman	16.377.910	16.031.877	346.033	4.967.880
Bayburt	1.996.764	1.946.450	50.314	170.809
Bilecik	9.399.812	9.223.199	176.613	1.114.836
Bingöl	4.538.037	4.424.782	113.255	1.121.063
Bitlis	6.864.786	6.732.325	132.461	2.332.995
Bolu	16.187.663	16.008.246	179.417	2.762.863
Burdur	12.131.926	11.779.021	352.905	1.547.465
Bursa	227.295.709	223.722.847	3.572.862	69.156.117
Çanakkale	26.317.445	25.935.695	381.750	1.866.540
Çankırı	9.737.410	9.634.866	102.544	645.204
Çorum	31.286.480	30.894.288	392.192	7.234.937
Denizli	120.410.719	119.280.062	1.130.657	22.146.704
Diyarbakır	50.320.243	48.233.208	2.087.035	12.626.751
Düzce	16.609.223	16.224.136	385.087	1.739.524
Edirne	23.532.390	23.273.991	258.399	2.069.221
Elazığ	27.754.120	27.324.872	429.248	9.497.267
Erzincan	7.416.940	7.287.096	129.844	639.475
Erzurum	32.254.055	31.687.531	566.524	4.531.592
Eskişehir	54.059.129	53.171.122	888.007	11.983.931
Gaziantep	217.116.347	212.002.661	5.113.686	61.452.927
Giresun	17.448.876	17.183.219	265.657	2.426.062
Gümüşhane	3.864.372	3.780.693	83.679	281.226
Hakkari	4.415.020	4.287.113	127.907	604.753
Hatay	102.902.894	100.260.860	2.642.034	26.960.324
İğdır	4.796.909	4.684.811	112.098	511.884
İsparta	16.552.814	16.186.774	366.040	3.151.398
İstanbul	2.944.819.061	2.875.324.922	69.494.139	1.167.932.938

Tablo 14. Krediler (2022) (Devam)

(Bin TL)

İller	Toplam Nakdi Krediler	Nakdi Krediler	Takipteki Alacaklar	Gayrinakdi Krediler
İzmir	394.807.620	389.631.035	5.176.585	84.263.871
Kahramanmaraş	63.550.091	62.305.029	1.245.062	18.011.813
Karabük	12.848.379	12.694.533	153.846	12.189.698
Karaman	13.032.605	12.786.165	246.440	3.326.878
Kars	7.360.414	7.239.359	121.055	436.132
Kastamonu	18.117.721	17.923.756	193.965	3.646.694
Kayseri	84.171.990	82.794.262	1.377.728	25.198.400
Kırıkkale	9.590.065	9.324.888	265.177	1.087.314
Kırklareli	18.920.307	18.445.449	474.858	1.557.409
Kırşehir	13.091.878	12.943.549	148.329	1.763.044
Kilis	3.186.814	3.123.373	63.441	286.640
Kocaeli	191.752.692	186.981.221	4.771.471	67.002.371
Konya	140.450.280	132.455.154	7.995.126	30.481.371
Kütahya	21.167.280	20.802.748	364.532	3.895.407
Malatya	24.832.183	24.332.004	500.179	5.020.350
Manisa	78.613.943	77.235.214	1.378.729	14.046.182
Mardin	26.063.241	25.252.959	810.282	4.035.879
Mersin	91.156.648	89.224.364	1.932.284	17.708.444
Muğla	85.180.775	84.132.365	1.048.410	6.389.703
Muş	6.062.169	5.913.548	148.621	1.171.174
Nevşehir	14.748.771	14.611.483	137.288	1.891.052
Niğde	15.303.957	15.112.030	191.927	1.617.123
Ordu	29.494.240	29.143.966	350.274	4.392.235
Osmaniye	22.205.420	21.792.322	413.098	4.094.644
Rize	17.809.335	17.629.067	180.268	3.071.904
Sakarya	48.623.039	47.745.806	877.233	12.925.568
Samsun	65.846.954	64.909.655	937.299	14.298.697
Siirt	16.473.234	16.323.737	149.497	3.889.334
Sinop	7.211.736	7.128.269	83.467	473.080
Sivas	21.310.138	20.788.603	521.535	2.402.761
Şanlıurfa	45.929.169	44.750.207	1.178.962	5.806.162
Şırnak	9.586.438	9.358.581	227.857	2.428.721
Tekirdağ	61.380.129	60.377.299	1.002.830	11.506.152
Tokat	18.666.710	18.357.621	309.089	1.510.576
Trabzon	47.118.675	46.515.587	603.088	9.569.415
Tunceli	2.937.549	2.899.295	38.254	270.345
Uşak	17.629.714	17.187.901	441.813	2.306.915
Van	20.757.135	20.147.575	609.560	5.486.500
Yalova	18.382.517	18.134.558	247.959	13.659.727
Yozgat	15.698.024	15.515.140	182.884	1.687.176
Zonguldak	22.971.201	22.482.392	488.809	4.015.307
Yurt Dışı	96.430.410	93.908.826	2.521.584	106.015.172

Kaynak: BDDK.

Tablo 15. Mevduatın Krediyeye Dönüşüm Oranı ve Sorunlu Kredi Oranı

(%)

İller	Toplam Nakdi Kredi Toplam Mevduat Oranı		Takipteki Alacaklar Toplam Nakdi Kredi Oranı	
	2021	2022	2021	2022
Adana	112,90	123,23	4,16	2,98
Adıyaman	142,75	136,11	2,60	1,69
Afyonkarahisar	87,65	95,08	3,56	2,14
Ağrı	153,48	144,32	3,79	2,73
Aksaray	64,89	76,25	1,91	1,16
Amasya	131,98	136,83	2,83	1,60
Ankara	114,55	86,26	2,70	1,75
Antalya	137,19	108,76	1,89	1,72
Ardahan	163,78	149,46	5,29	2,73
Artvin	101,50	101,16	3,20	1,78
Aydın	85,23	85,47	3,39	2,18
Balıkesir	86,55	91,21	2,66	1,50
Bartın	81,96	82,66	4,15	2,64
Batman	128,78	132,60	3,60	2,11
Bayburt	108,61	102,92	3,01	2,52
Bilecik	175,64	120,70	2,08	1,88
Bingöl	68,68	75,06	3,21	2,50
Bitlis	155,03	126,84	3,14	1,93
Bolu	108,13	122,77	1,79	1,11
Burdur	92,85	91,95	4,78	2,91
Bursa	103,93	98,32	2,53	1,57
Çanakkale	80,78	85,29	2,86	1,45
Çankırı	123,59	144,34	2,19	1,05
Çorum	155,28	142,84	2,14	1,25
Denizli	163,73	161,14	1,48	0,94
Diyarbakır	132,15	141,77	6,08	4,15
Düzce	115,70	121,43	4,40	2,32
Edirne	95,14	94,99	1,82	1,10
Elazığ	135,59	133,14	2,45	1,55
Erzincan	73,21	78,42	3,29	1,75
Erzurum	211,55	210,01	3,16	1,76
Eskişehir	82,66	92,37	3,13	1,64
Gaziantep	190,32	205,63	3,68	2,36
Giresun	90,14	92,88	2,51	1,52
Gümüşhane	87,13	89,10	3,28	2,17
Hakkari	161,51	143,15	2,93	2,90
Hatay	106,67	124,37	4,63	2,57
İğdır	92,19	92,10	4,34	2,34
Isparta	69,79	73,03	3,37	2,21
İstanbul	87,57	80,20	3,55	2,36

Tablo 15. Mevduatın Krediyeye Dönüşüm Oranı ve Sorunlu Kredi Oranı (Devam)

İller	Toplam Nakdi Kredi Toplam Mevduat Oranı		Takipteki Alacaklar Toplam Nakdi Kredi Oranı	
	2021	2022	2021	2022
İzmir	88,45	87,42	2,43	1,31
Kahramanmaraş	184,42	175,27	1,99	1,96
Karabük	76,83	108,57	1,67	1,20
Karaman	89,86	93,56	1,87	1,89
Kars	137,80	137,96	3,07	1,64
Kastamonu	71,04	66,83	2,14	1,07
Kayseri	92,13	98,25	2,80	1,64
Kırıkkale	118,74	121,51	4,41	2,77
Kırklareli	97,83	94,12	4,18	2,51
Kırşehir	103,64	105,25	1,83	1,13
Kilis	114,41	114,10	3,35	1,99
Kocaeli	114,03	112,26	3,52	2,49
Konya	127,38	120,62	3,83	5,69
Kütahya	111,47	116,26	5,29	1,72
Malatya	90,28	92,34	3,30	2,01
Manisa	121,71	124,70	2,94	1,75
Mardin	178,64	196,37	5,52	3,11
Mersin	88,06	84,69	3,73	2,12
Muğla	83,45	77,93	1,98	1,23
Muş	142,69	139,58	4,07	2,45
Nevşehir	79,10	85,21	1,78	0,93
Niğde	129,53	141,05	2,74	1,25
Ordu	107,65	107,59	1,85	1,19
Osmaniye	203,47	193,52	3,38	1,86
Rize	147,59	118,39	1,41	1,01
Sakarya	97,19	98,89	2,86	1,80
Samsun	108,87	112,53	2,71	1,42
Siirt	472,19	365,32	1,26	0,91
Sinop	80,27	84,56	1,92	1,16
Sivas	85,67	84,17	3,73	2,45
Şanlıurfa	150,83	166,02	4,29	2,57
Şırnak	159,77	162,32	2,82	2,38
Tekirdağ	105,13	98,57	2,84	1,63
Tokat	128,99	133,41	2,79	1,66
Trabzon	98,12	96,17	2,13	1,28
Tunceli	56,39	61,58	1,77	1,30
Uşak	68,92	77,47	3,78	2,51
Van	143,99	141,72	5,11	2,94
Yalova	77,97	87,61	1,73	1,35
Yozgat	91,94	97,25	2,30	1,17
Zonguldak	69,02	78,26	3,53	2,13

Kaynak: BDDK.

Tablo 16. Gelir Vergisi Faal Mükellef Sayıları

İller	Gelir Vergisi Faal Mükellef Sayıları			Değişim (%)	
	2020	2021	2022	2021	2022
Adana	51.934	55.456	59.829	6,8	7,9
Adıyaman	8.244	8.975	9.715	8,9	8,2
Afyonkarahisar	14.585	15.358	16.196	5,3	5,5
Ağrı	5.076	5.271	5.484	3,8	4,0
Amasya	7.134	7.514	7.967	5,3	6,0
Ankara	147.095	160.048	169.299	8,8	5,8
Antalya	93.111	100.710	109.237	8,2	8,5
Artvin	4.581	4.817	5.171	5,2	7,3
Aydın	27.912	29.712	31.621	6,4	6,4
Balıkesir	31.326	32.989	34.667	5,3	5,1
Bilecik	4.829	4.964	5.195	2,8	4,7
Bingöl	3.058	3.288	3.316	7,5	0,9
Bitlis	3.647	3.913	4.188	7,3	7,0
Bolu	7.328	7.551	7.943	3,0	5,2
Burdur	7.823	8.138	8.513	4,0	4,6
Bursa	93.266	99.377	104.982	6,6	5,6
Çanakkale	15.613	16.634	17.836	6,5	7,2
Çankırı	2.917	3.104	3.378	6,4	8,8
Çorum	11.831	12.319	12.642	4,1	2,6
Denizli	26.702	28.415	30.200	6,4	6,3
Diyarbakır	17.013	18.416	20.536	8,2	11,5
Edirne	10.216	10.669	11.241	4,4	5,4
Elazığ	9.784	10.520	11.404	7,5	8,4
Erzincan	4.304	4.366	4.613	1,4	5,7
Erzurum	10.560	11.075	11.760	4,9	6,2
Eskişehir	24.380	25.782	27.216	5,8	5,6
Gaziantep	46.661	48.807	51.779	4,6	6,1
Giresun	8.317	8.839	9.387	6,3	6,2
Gümüşhane	2.061	2.116	2.227	2,7	5,2
Hakkari	2.263	2.407	2.524	6,4	4,9
Hatay	29.396	31.271	33.178	6,4	6,1
Isparta	9.926	10.376	11.001	4,5	6,0
İçel	45.459	47.443	50.079	4,4	5,6
İstanbul	546.368	594.820	616.911	8,9	3,7
İzmir	141.481	150.933	159.524	6,7	5,7
Kars	3.502	3.644	3.870	4,1	6,2
Kastamonu	8.657	9.050	9.851	4,5	8,9
Kayseri	36.332	38.945	41.651	7,2	6,9
Kırklareli	9.276	9.729	10.158	4,9	4,4
Kırşehir	4.392	4.549	4.817	3,6	5,9

Tablo 16. Gelir Vergisi Faal Mükellef Sayıları (Devam)

İller	Gelir Vergisi Faal Mükellef Sayıları			Değişim (%)	
	2020	2021	2022	2021	2022
Kocaeli	51.501	55.344	58.547	7,5	5,8
Konya	60.690	64.035	67.290	5,5	5,1
Kütahya	11.206	11.709	12.509	4,5	6,8
Malatya	13.247	14.082	14.925	6,3	6,0
Manisa	34.007	35.704	37.594	5,0	5,3
Kahramanmaraş	18.574	19.907	21.462	7,2	7,8
Mardin	9.515	10.631	12.133	11,7	14,1
Muğla	40.658	43.386	46.497	6,7	7,2
Muş	3.842	4.116	4.360	7,1	5,9
Nevşehir	8.164	8.617	9.357	5,5	8,6
Niğde	7.719	8.334	8.955	8,0	7,5
Ordu	13.386	14.317	15.154	7,0	5,8
Rize	7.501	7.802	8.148	4,0	4,4
Sakarya	22.825	24.439	26.544	7,1	8,6
Samsun	29.277	31.246	33.365	6,7	6,8
Siirt	2.619	2.831	2.932	8,1	3,6
Sinop	4.564	4.794	5.072	5,0	5,8
Sivas	11.038	11.614	12.224	5,2	5,3
Tekirdağ	27.038	28.669	30.893	6,0	7,8
Tokat	10.123	10.646	11.320	5,2	6,3
Trabzon	16.456	17.250	18.021	4,8	4,5
Tunceli	1.198	1.260	1.295	5,2	2,8
Şanlıurfa	30.351	33.238	37.431	9,5	12,6
Uşak	8.526	8.891	9.591	4,3	7,9
Van	12.102	13.016	13.686	7,6	5,1
Yozgat	8.606	9.023	9.767	4,8	8,2
Zonguldak	10.592	11.230	11.731	6,0	4,5
Aksaray	9.286	10.009	10.890	7,8	8,8
Bayburt	1.202	1.268	1.290	5,5	1,7
Karaman	5.256	5.618	5.857	6,9	4,3
Kırıkkale	5.149	5.477	5.831	6,4	6,5
Batman	6.539	7.132	7.859	9,1	10,2
Şırnak	4.109	4.406	4.847	7,2	10,0
Bartın	3.883	4.047	4.231	4,2	4,5
Ardahan	1.318	1.359	1.385	3,1	1,9
Iğdır	2.596	2.653	2.729	2,2	2,9
Yalova	7.518	7.984	8.420	6,2	5,5
Karabük	5.560	5.845	6.149	5,1	5,2
Kilis	2.342	2.460	2.582	5,0	5,0
Osmaniye	9.613	10.365	11.330	7,8	9,3
Düzce	8.044	8.512	9.316	5,8	9,4
Toplam	2.086.100	2.235.576	2.364.625	7,2	5,8

Kaynak: GİB.

Tablo 17. Kurumlar Vergisi Faal Mükellef Sayıları

İller	Kurumlar Vergisi Faal Mükellef Sayıları			Değişim (%)	
	2020	2021	2022	2021	2022
Adana	17.478	18.581	20.410	6,3	9,8
Adıyaman	2.493	2.758	3.057	10,6	10,8
Afyonkarahisar	4.673	5.018	5.483	7,4	9,3
Ağrı	1.649	1.778	1.907	7,8	7,3
Amasya	1.740	1.827	1.943	5,0	6,3
Ankara	97.241	102.586	108.793	5,5	6,1
Antalya	35.099	38.539	44.117	9,8	14,5
Artvin	1.159	1.222	1.306	5,4	6,9
Aydın	8.373	8.955	9.755	7,0	8,9
Balıkesir	7.288	7.807	8.525	7,1	9,2
Bilecik	1.208	1.280	1.348	6,0	5,3
Bingöl	1.642	1.735	1.812	5,7	4,4
Bitlis	1.429	1.510	1.676	5,7	11,0
Bolu	2.265	2.350	2.488	3,8	5,9
Burdur	2.090	2.183	2.322	4,4	6,4
Bursa	35.245	38.006	41.337	7,8	8,8
Çanakkale	4.112	4.389	4.727	6,7	7,7
Çankırı	838	854	902	1,9	5,6
Çorum	3.044	3.229	3.440	6,1	6,5
Denizli	8.922	9.520	10.446	6,7	9,7
Diyarbakır	9.359	10.560	11.892	12,8	12,6
Edirne	2.823	2.988	3.238	5,8	8,4
Elazığ	3.669	3.865	4.103	5,3	6,2
Erzincan	1.238	1.298	1.364	4,8	5,1
Erzurum	3.335	3.410	3.632	2,2	6,5
Eskişehir	7.463	7.706	8.114	3,3	5,3
Gaziantep	17.909	20.124	22.613	12,4	12,4
Giresun	2.245	2.350	2.460	4,7	4,7
Gümüşhane	628	659	649	4,9	-1,5
Hakkari	1.041	1.108	1.186	6,4	7,0
Hatay	11.027	11.715	12.803	6,2	9,3
Isparta	3.232	3.440	3.687	6,4	7,2
İçel	18.239	19.251	21.456	5,5	11,5
İstanbul	347.889	374.576	402.541	7,7	7,5
İzmir	57.354	61.061	65.748	6,5	7,7
Kars	870	886	931	1,8	5,1
Kastamonu	1.859	1.948	2.071	4,8	6,3
Kayseri	12.898	13.959	15.194	8,2	8,8
Kırklareli	2.352	2.500	2.711	6,3	8,4
Kırşehir	1.130	1.185	1.274	4,9	7,5

Tablo 17. Kurumlar Vergisi Faal Mükellef Sayıları (Devam)

İller	Kurumlar Vergisi Faal Mükellef Sayıları			Değişim (%)	
	2020	2021	2022	2021	2022
Kocaeli	19.686	21.318	23.217	8,3	8,9
Konya	19.664	21.275	23.633	8,2	11,1
Kütahya	2.592	2.737	2.930	5,6	7,1
Malatya	4.471	4.807	5.056	7,5	5,2
Manisa	7.663	8.255	8.920	7,7	8,1
Kahramanmaraş	5.609	6.112	6.808	9,0	11,4
Mardin	5.401	6.046	7.057	11,9	16,7
Muğla	12.645	13.765	15.209	8,9	10,5
Muş	1.330	1.407	1.520	5,8	8,0
Nevşehir	3.057	3.283	3.684	7,4	12,2
Niğde	1.712	1.836	2.003	7,2	9,1
Ordu	3.105	3.274	3.498	5,4	6,8
Rize	2.066	2.163	2.325	4,7	7,5
Sakarya	7.570	8.152	9.104	7,7	11,7
Samsun	7.452	7.965	8.642	6,9	8,5
Siirt	1.103	1.219	1.296	10,5	6,3
Sinop	926	982	1.044	6,0	6,3
Sivas	3.521	3.710	3.986	5,4	7,4
Tekirdağ	9.138	9.954	10.853	8,9	9,0
Tokat	2.395	2.585	2.837	7,9	9,7
Trabzon	5.724	6.039	6.553	5,5	8,5
Tunceli	335	359	386	7,2	7,5
Şanlıurfa	8.942	10.152	11.765	13,5	15,9
Uşak	2.465	2.605	2.847	5,7	9,3
Van	5.307	5.632	5.945	6,1	5,6
Yozgat	1.991	2.073	2.218	4,1	7,0
Zonguldak	2.787	2.903	3.062	4,2	5,5
Aksaray	3.053	3.317	3.688	8,6	11,2
Bayburt	322	342	347	6,2	1,5
Karaman	1.623	1.752	1.875	7,9	7,0
Kırıkkale	1.489	1.524	1.571	2,4	3,1
Batman	3.686	4.073	4.480	10,5	10,0
Şırnak	2.746	3.057	3.449	11,3	12,8
Bartın	727	763	814	5,0	6,7
Ardahan	300	311	325	3,7	4,5
İğdır	969	1.014	1.106	4,6	9,1
Yalova	2.863	3.076	3.512	7,4	14,2
Karabük	1.305	1.343	1.394	2,9	3,8
Kilis	891	966	986	8,4	2,1
Osmaniye	2.290	2.464	2.683	7,6	8,9
Düzce	2.760	2.992	3.250	8,4	8,6
Toplam	918.229	986.318	1.069.339	7,4	8,4

Kaynak: GİB.

Tablo 18. Dış Ticaret Göstergeleri

(Bin Dolar)

İller	İhracat			İthalat			Dış Ticaret Hacmi		
	2020	2021	2022	2020	2021	2022	2020	2021	2022
Adana	1.869.080	2.543.056	3.116.893	2.127.118	3.545.959	4.876.024	3.996.198	6.089.015	7.992.917
Adıyaman	68.957	75.937	97.263	67.091	66.527	82.819	136.048	142.463	180.082
Afyonkarahisar	374.163	416.636	385.208	83.624	50.879	66.477	457.787	467.515	451.685
Ağrı	28.503	32.069	43.458	68.367	86.144	117.226	96.870	118.213	160.683
Amasya	94.626	124.370	135.525	38.515	45.502	44.699	133.141	169.873	180.224
Ankara	7.960.466	9.496.357	12.001.246	11.457.722	14.601.816	14.500.516	19.418.189	24.098.173	26.501.762
Antalya	1.991.084	2.434.075	2.758.609	1.155.561	1.549.720	1.926.303	3.146.645	3.983.794	4.684.912
Artvin	55.439	55.507	60.040	17.793	31.669	38.109	73.232	87.176	98.149
Aydın	787.597	1.035.800	1.199.079	205.615	325.339	475.314	993.212	1.361.139	1.674.392
Balıkesir	601.312	765.927	934.360	401.905	511.212	613.675	1.003.217	1.277.139	1.548.035
Bilecik	109.618	131.179	147.639	53.889	87.687	96.260	163.507	218.867	243.899
Bingöl	2.836	4.831	12.878	952	876	2.419	3.788	5.707	15.296
Bitlis	4.782	8.079	10.616	1.333	1.664	1.385	6.115	9.743	12.001
Bolu	111.133	164.978	177.698	164.838	177.060	204.140	275.970	342.038	381.838
Burdur	222.006	296.004	267.274	24.419	37.523	61.432	246.425	333.527	328.706
Bursa	9.553.588	11.647.717	12.796.109	7.606.514	8.534.858	10.183.818	17.160.102	20.182.575	22.979.927
Çanakkale	147.031	198.449	213.448	86.511	111.486	155.193	233.542	309.935	368.640
Çankırı	232.222	268.867	307.479	133.051	177.900	227.538	365.274	446.767	535.017
Çorum	909.396	2.633.965	1.886.890	2.647.202	887.312	3.842.848	3.556.598	3.521.277	5.729.737
Denizli	2.867.702	4.214.377	4.450.566	1.459.302	2.071.772	2.658.059	4.327.004	6.286.149	7.108.625
Diyarbakır	255.134	393.202	421.919	104.696	101.272	128.902	359.830	494.474	550.821
Edirne	68.399	82.895	86.590	108.731	116.582	87.128	177.130	199.477	173.718
Elazığ	146.527	303.336	366.888	26.250	21.283	46.317	172.777	324.619	413.206
Erzincan	20.231	24.306	28.914	1.425	2.080	6.830	21.656	26.387	35.743
Erzurum	23.549	26.869	25.207	45.022	110.287	57.221	68.571	137.157	82.428
Eskişehir	927.531	1.169.729	1.305.319	779.237	979.057	1.058.992	1.706.767	2.148.786	2.364.312
Gaziantep	8.164.823	10.284.899	11.195.087	5.276.938	7.383.898	8.493.152	13.441.761	17.668.797	19.688.239
Giresun	259.960	352.927	347.749	23.568	20.048	20.639	283.528	372.975	368.388
Gümüşhane	38.076	65.908	64.037	2.958	1.012	2.175	41.035	66.920	66.212
Hakkari	38.204	56.015	99.275	37.135	72.570	89.840	75.339	128.584	189.116
Hatay	2.657.309	4.390.306	4.066.993	3.733.336	6.640.766	7.611.168	6.390.645	11.031.073	11.678.161
İsparta	205.559	290.548	274.615	38.084	52.236	69.491	243.643	342.784	344.107
Mersin	3.211.201	4.247.690	6.164.610	2.841.198	3.966.542	6.854.903	6.052.399	8.214.232	13.019.513
İstanbul	82.815.389	108.666.008	124.654.897	126.858.302	138.122.531	178.740.544	209.673.691	246.788.539	303.395.441
İzmir	11.636.389	14.737.269	17.014.319	8.476.251	10.956.663	13.625.509	20.112.640	25.693.932	30.639.828
Kars	1.247	1.248	1.894	1.046	1.163	2.164	2.293	2.411	4.058
Kastamonu	302.499	385.375	328.571	149.194	165.706	241.755	451.693	551.081	570.326
Kayseri	2.625.611	3.608.960	3.918.569	1.229.581	1.774.328	1.844.149	3.855.192	5.383.287	5.762.718
Kırklareli	193.095	263.865	343.018	152.196	200.293	177.109	345.291	464.158	520.127
Kırşehir	203.441	311.321	368.143	252.088	358.309	452.386	455.529	669.630	820.528

Tablo 18. Dış Ticaret Göstergeleri (Devam)

(Bin Dolar)

İller	İhracat			İthalat			Dış Ticaret Hacmi		
	2020	2021	2022	2020	2021	2022	2020	2021	2022
Kocaeli	7.728.329	12.271.836	14.456.931	9.560.514	14.838.591	18.388.579	17.288.843	27.110.427	32.845.509
Konya	2.167.074	3.020.822	3.299.591	877.587	1.186.591	1.432.376	3.044.661	4.207.413	4.731.967
Kütahya	234.443	284.600	347.280	131.122	135.797	142.129	365.565	420.397	489.410
Malatya	288.864	410.458	456.234	114.404	105.667	171.166	403.268	516.125	627.401
Manisa	2.276.653	2.869.997	3.152.182	2.432.464	3.308.811	3.167.186	4.709.117	6.178.808	6.319.368
Kahramanmaraş	861.318	1.339.966	1.411.672	982.322	1.260.972	1.731.378	1.843.640	2.600.938	3.143.050
Mardin	957.761	1.003.606	1.143.461	327.557	353.868	473.499	1.285.319	1.357.474	1.616.960
Muğla	613.242	792.941	1.015.048	281.519	297.780	394.019	894.761	1.090.721	1.409.067
Muş	134.865	119.412	202.821	111.663	83.545	259.207	246.528	202.957	462.027
Nevşehir	51.085	85.560	120.741	23.325	28.428	33.042	74.409	113.988	153.783
Niğde	62.899	78.415	66.863	60.877	58.515	46.201	123.776	136.930	113.064
Ordu	235.233	289.513	296.919	22.497	36.472	66.142	257.730	325.985	363.061
Rize	165.692	208.276	233.058	34.263	48.845	86.674	199.955	257.121	319.733
Sakarya	4.624.192	5.325.110	5.272.637	2.915.926	3.255.468	3.549.403	7.540.118	8.580.578	8.822.040
Samsun	744.444	1.305.257	1.317.621	788.046	1.147.774	1.137.021	1.532.489	2.453.031	2.454.642
Siirt	75.151	85.613	72.867	13.887	30.561	35.601	89.038	116.174	108.469
Sinop	29.981	34.353	33.654	9.444	8.296	10.076	39.426	42.649	43.730
Sivas	92.246	83.970	104.767	37.476	53.727	41.994	129.722	137.696	146.761
Tekirdağ	1.953.247	2.745.656	3.049.844	1.651.160	2.502.562	2.997.499	3.604.407	5.248.218	6.047.343
Tokat	30.192	35.106	44.251	12.787	14.011	23.755	42.979	49.117	68.005
Trabzon	1.057.607	1.185.256	1.090.270	98.371	122.060	222.563	1.155.979	1.307.316	1.312.834
Tunceli	224	109	216	135	1.043	307	359	1.152	523
Şanlıurfa	153.412	206.444	313.182	231.523	348.185	336.192	384.935	554.629	649.374
Uşak	241.619	373.820	439.789	180.443	214.608	272.200	422.062	588.428	711.989
Van	25.358	25.337	26.196	18.091	21.814	16.665	43.449	47.152	42.861
Yozgat	15.284	18.485	57.580	20.980	14.311	39.329	36.264	32.796	96.909
Zonguldak	408.974	790.478	597.827	1.174.579	1.893.247	2.055.005	1.583.554	2.683.725	2.652.831
Aksaray	112.029	171.447	214.118	39.703	59.323	81.676	151.732	230.769	295.794
Bayburt	7	54	65	72	73	101	80	127	166
Karaman	257.227	278.385	310.426	102.098	82.463	118.481	359.325	360.848	428.907
Kırıkkale	11.037	14.473	12.793	11.072	18.921	25.410	22.109	33.393	38.203
Batman	36.852	58.938	219.891	42.537	29.513	216.705	79.389	88.451	436.596
Şırnak	642.017	854.816	833.152	60.877	65.231	93.955	702.894	920.048	927.106
Bartın	25.731	389.804	32.825	4.204	5.966	7.874	29.935	395.771	40.699
Ardahan	3.583	5.349	4.524	158	45	24	3.741	1.893	4.548
Iğdır	86.224	104.539	110.400	13.048	17.447	18.277	99.272	121.986	128.677
Yalova	533.549	927.931	579.781	649.002	1.078.006	1.008.881	1.182.551	2.005.937	1.588.662
Karabük	414.947	382.806	328.600	615.593	1.205.785	1.253.797	1.030.541	1.588.591	1.582.397
Kilis	68.211	114.601	122.302	50.794	63.382	59.265	119.005	177.982	181.567
Osmaniye	204.800	421.190	375.065	494.677	795.651	909.692	699.476	1.216.841	1.284.757
Düzce	225.596	285.783	353.409	134.964	218.289	280.545	360.560	504.072	633.954
Belirsiz	836	3.091	1.264	7.018	5.427	3.809	7.854	8.518	5.073
Gizli veri	-	-	-	17.239.472	32.458.952	62.716.587	17.239.472	32.458.952	62.716.587
Toplam	169.637.755	225.214.458	254.201.009	219.516.807	271.425.553	363.708.915	389.154.562	496.640.011	617.909.924

Kaynak: TÜİK.

Tablo 19. İl/ilçe Merkezi, Belde/Köy Nüfusu ve Yıllık Nüfus Artış Hızı

İller	Toplam		İl ve İlçe Merkezleri		Belde ve Köyler		Yıllık Nüfus Artış Hızı ⁽¹⁾ (%)	
	2021	2022	2021	2022	2021	2022	2021	2022
Adana	2.263.373	2.274.106	2.263.373	2.274.106	-	-	2,1	4,7
Adıyaman	632.148	635.169	447.227	458.278	184.921	176.891	-0,5	4,8
Afyonkarahisar	744.179	747.555	453.835	461.436	290.344	286.119	9,8	4,5
Ağrı	524.644	510.626	309.256	306.295	215.388	204.331	-20,4	-27,1
Aksaray	429.069	433.055	310.355	316.755	118.714	116.300	14,2	9,2
Amasya	335.331	338.267	247.980	252.474	87.351	85.793	-0,5	8,7
Ankara	5.747.325	5.782.285	5.747.325	5.782.285	-	-	14,7	6,1
Antalya	2.619.832	2.688.004	2.619.832	2.688.004	-	-	27,7	25,7
Ardahan	94.932	92.481	39.130	39.123	55.802	53.358	-12,9	-26,2
Artvin	169.543	169.403	108.181	107.965	61.362	61.438	0,2	-0,8
Aydın	1.134.031	1.148.241	1.134.031	1.148.241	-	-	13,3	12,5
Balıkesir	1.250.610	1.257.590	1.250.610	1.257.590	-	-	8,3	5,6
Bartın	201.711	203.351	93.813	96.333	107.898	107.018	13,6	8,1
Batman	626.319	634.491	514.191	524.208	112.128	110.283	9,7	13,0
Bayburt	85.042	84.241	55.046	55.326	29.996	28.915	37,5	-9,5
Bilecik	228.334	228.673	189.956	190.773	38.378	37.900	43,0	1,5
Bingöl	283.112	282.556	187.408	191.329	95.704	91.227	4,8	-2,0
Bitis	352.277	353.988	215.420	223.062	136.857	130.926	3,6	4,9
Bolu	320.014	320.824	234.554	235.709	85.460	85.115	16,4	2,5
Burdur	273.716	273.799	191.478	193.185	82.238	80.614	24,5	0,3
Bursa	3.147.818	3.194.720	3.147.818	3.194.720	-	-	14,7	14,8
Çanakkale	557.276	559.383	344.008	346.026	213.268	213.357	28,6	3,8
Çankırı	196.515	195.766	138.764	138.352	57.751	57.414	21,0	-3,8
Çorum	526.282	524.130	393.772	395.258	132.510	128.872	-7,3	-4,1
Denizli	1.051.056	1.056.332	1.051.056	1.056.332	-	-	9,7	5,0
Diyarbakır	1.791.373	1.804.880	1.791.373	1.804.880	-	-	4,5	7,5
Düzce	400.976	405.131	269.505	275.943	131.471	129.188	13,3	10,3
Edirne	412.115	414.714	308.700	313.561	103.415	101.153	10,6	6,3
Elazığ	588.088	591.497	454.484	459.901	133.604	131.596	0,2	5,8
Erzincan	237.351	239.223	184.199	184.940	53.152	54.283	12,4	7,9
Erzurum	756.893	749.754	756.893	749.754	-	-	-1,8	-9,5
Eskişehir	898.369	906.617	898.369	906.617	-	-	10,7	9,1
Gaziantep	2.130.432	2.154.051	2.130.432	2.154.051	-	-	13,8	11,0
Giresun	450.154	450.862	305.453	306.449	144.701	144.413	3,2	1,6
Gümüşhane	150.119	144.544	96.198	87.475	53.921	57.069	57,7	-37,8
Hakkari	278.218	275.333	166.604	167.671	111.614	107.662	-8,2	-10,4
Hatay	1.670.712	1.686.043	1.670.712	1.686.043	-	-	6,8	9,1
Iğdır	203.159	203.594	117.880	119.856	85.279	83.738	9,1	2,1
Isparta	445.678	445.325	332.088	334.121	113.590	111.204	12,1	-0,8
İstanbul	15.840.900	15.907.951	15.840.900	15.907.951	-	-	24,2	4,2
İzmir	4.425.789	4.462.056	4.425.789	4.462.056	-	-	7,1	8,2

Tablo 19. İl/ilçe Merkezi, Belde/Köy Nüfusu ve Yıllık Nüfus Artış Hızı (Devam)

İller	Toplam		İl ve İlçe Merkezleri		Belde ve Köyler		Yıllık Nüfus Artış Hızı ⁽¹⁾ (%)	
	2021	2022	2021	2022	2021	2022	2021	2022
Kahramanmaraş	1.171.298	1.177.436	1.171.298	1.177.436	-	-	2,7	5,2
Karabük	249.287	252.058	194.418	196.778	54.869	55.280	23,0	11,1
Karaman	258.838	260.838	197.002	199.936	61.836	60.902	15,3	7,7
Kars	281.077	274.829	141.467	142.121	139.610	132.708	-13,6	-22,5
Kastamonu	375.592	378.115	241.007	244.090	134.585	134.025	-2,1	6,7
Kayseri	1.434.357	1.441.523	1.434.357	1.441.523	-	-	9,0	5,0
Kırıkkale	275.968	277.046	242.973	244.346	32.995	32.700	-9,9	3,9
Kırklareli	366.363	369.347	267.908	271.471	98.455	97.876	12,7	8,1
Kırşehir	242.944	244.519	195.147	197.865	47.797	46.654	-0,4	6,5
Kilis	145.826	147.919	113.311	116.361	32.515	31.558	21,0	14,3
Kocaeli	2.033.441	2.079.072	2.033.441	2.079.072	-	-	18,0	22,2
Konya	2.277.017	2.296.347	2.277.017	2.296.347	-	-	11,9	8,5
Kütahya	578.640	580.701	421.646	427.985	156.994	152.716	3,4	3,6
Malatya	808.692	812.580	808.692	812.580	-	-	3,1	4,8
Manisa	1.456.626	1.468.279	1.456.626	1.468.279	-	-	4,1	8,0
Mardin	862.757	870.374	862.757	870.374	-	-	9,4	8,8
Mersin	1.891.145	1.916.432	1.891.145	1.916.432	-	-	11,9	13,3
Muğla	1.021.141	1.048.185	1.021.141	1.048.185	-	-	20,1	26,1
Muş	405.228	399.202	192.601	194.379	212.627	204.823	-14,5	-15,0
Nevşehir	308.003	310.011	201.402	205.761	106.601	104.250	9,9	6,5
Niğde	363.725	365.419	224.909	229.249	138.816	136.170	4,6	4,6
Ordu	760.872	763.190	760.872	763.190	-	-	-0,7	3,0
Osmaniye	553.012	559.405	432.445	439.537	120.567	119.868	8,1	11,5
Rize	345.662	344.016	233.866	234.538	111.796	109.478	3,8	-4,8
Sakarya	1.060.876	1.080.080	1.060.876	1.080.080	-	-	17,3	17,9
Samsun	1.371.274	1.368.488	1.371.274	1.368.488	-	-	11,1	-2,0
Siirt	331.980	331.311	223.550	224.021	108.430	107.290	2,7	-2,1
Sinop	218.408	220.799	138.261	139.531	80.147	81.268	9,0	10,9
Sivas	636.121	634.924	482.978	485.991	153.143	148.933	0,4	-1,9
Şanlıurfa	2.143.020	2.170.110	2.143.020	2.170.110	-	-	13,0	12,6
Şırnak	546.589	557.605	354.247	362.910	192.342	194.695	16,3	20,0
Tekirdağ	1.113.400	1.142.451	1.113.400	1.142.451	-	-	29,5	25,8
Tokat	602.567	596.454	404.815	407.820	197.752	188.634	7,8	-10,2
Trabzon	816.684	818.023	816.684	818.023	-	-	5,9	1,6
Tunceli	83.645	84.366	55.146	56.310	28.499	28.056	2,4	8,6
Uşak	373.183	375.454	284.187	287.884	88.996	87.570	10,1	6,1
Van	1.141.015	1.128.749	1.141.015	1.128.749	-	-	-7,3	-10,8
Yalova	291.001	296.333	216.261	217.788	74.740	78.545	52,7	18,2
Yozgat	418.500	418.442	277.041	276.545	141.459	141.897	-1,4	-0,1
Zonguldak	589.684	588.510	370.430	374.309	219.254	214.201	-2,6	-2,0
Toplam	84.680.273	85.279.553	78.908.631	79.613.279	5.771.642	5.666.274	12,7	7,1

Kaynak: TÜİK.

(1): Yıllık nüfus artış hızları hesaplanırken son yıl idari bölünüş yapısı dikkate alınmıştır.

Tablo 20. Cinsiyete Göre İl/İlçe Merkezi, Belde/Köy Nüfusu ve Nüfus Yoğunluğu (2022)

İller	Toplam			İl ve İlçe Merkezleri			Belde ve Köyler			Nüfus Yoğunluğu
	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	
Adana	2.274.106	1.137.455	1.136.651	2.274.106	1.137.455	1.136.651	-	-	-	163
Adıyaman	635.169	320.177	314.992	458.278	229.590	228.688	176.891	90.587	86.304	90
Afyonkarahisar	747.555	373.459	374.096	461.436	230.098	231.338	286.119	143.361	142.758	52
Ağrı	510.626	264.465	246.161	306.295	155.789	150.506	204.331	108.676	95.655	45
Aksaray	433.055	216.983	216.072	316.755	158.159	158.596	116.300	58.824	57.476	57
Amasya	338.267	169.198	169.069	252.474	126.076	126.398	85.793	43.122	42.671	59
Ankara	5.782.285	2.856.479	2.925.806	5.782.285	2.856.479	2.925.806	-	-	-	236
Antalya	2.688.004	1.351.702	1.336.302	2.688.004	1.351.702	1.336.302	-	-	-	130
Ardahan	92.481	47.946	44.535	39.123	20.070	19.053	53.358	27.876	25.482	19
Artvin	169.403	84.946	84.457	107.965	54.243	53.722	61.438	30.703	30.735	23
Aydın	1.148.241	569.291	578.950	1.148.241	569.291	578.950	-	-	-	146
Balıkesir	1.257.590	626.430	631.160	1.257.590	626.430	631.160	-	-	-	88
Bartın	203.351	100.969	102.382	96.333	47.977	48.356	107.018	52.992	54.026	98
Batman	634.491	320.901	313.590	524.208	264.422	259.786	110.283	56.479	53.804	136
Bayburt	84.241	42.851	41.390	55.326	28.099	27.227	28.915	14.752	14.163	23
Bilecik	228.673	117.618	111.055	190.773	98.274	92.499	37.900	19.344	18.556	53
Bingöl	282.556	142.511	140.045	191.329	94.494	96.835	91.227	48.017	43.210	34
Bitlis	353.988	182.927	171.061	223.062	114.789	108.273	130.926	68.138	62.788	50
Bolu	320.824	158.704	162.120	235.709	116.915	118.794	85.115	41.789	43.326	39
Burdur	273.799	136.583	137.216	193.185	96.759	96.426	80.614	39.824	40.790	40
Bursa	3.194.720	1.595.869	1.598.851	3.194.720	1.595.869	1.598.851	-	-	-	307
Çanakkale	559.383	279.416	279.967	346.026	172.464	173.562	213.357	106.952	106.405	56
Çankırı	195.766	98.614	97.152	138.352	68.997	69.355	57.414	29.617	27.797	26
Çorum	524.130	260.355	263.775	395.258	194.154	201.104	128.872	66.201	62.671	41
Denizli	1.056.332	525.359	530.973	1.056.332	525.359	530.973	-	-	-	90
Diyarbakır	1.804.880	910.472	894.408	1.804.880	910.472	894.408	-	-	-	120
Düzce	405.131	202.950	202.181	275.943	137.877	138.066	129.188	65.073	64.115	158
Edirne	414.714	208.328	206.386	313.561	156.348	157.213	101.153	51.980	49.173	68
Elazığ	591.497	292.396	299.101	459.901	226.258	233.643	131.596	66.138	65.458	70
Erzincan	239.223	121.086	118.137	184.940	91.814	93.126	54.283	29.272	25.011	21
Erzurum	749.754	373.375	376.379	749.754	373.375	376.379	-	-	-	30
Eskişehir	906.617	451.335	455.282	906.617	451.335	455.282	-	-	-	65
Gaziantep	2.154.051	1.087.763	1.066.288	2.154.051	1.087.763	1.066.288	-	-	-	316
Giresun	450.862	225.175	225.687	306.449	151.488	154.961	144.413	73.687	70.726	66
Gümüşhane	144.544	72.485	72.059	87.475	42.320	45.155	57.069	30.165	26.904	22
Hakkari	275.333	143.568	131.765	167.671	87.374	80.297	107.662	56.194	51.468	38
Hatay	1.686.043	847.128	838.915	1.686.043	847.128	838.915	-	-	-	289
İğdır	203.594	104.931	98.663	119.856	60.215	59.641	83.738	44.716	39.022	57
İsparta	445.325	219.840	225.485	334.121	164.342	169.779	111.204	55.498	55.706	54
İstanbul	15.907.951	7.955.820	7.952.131	15.907.951	7.955.820	7.952.131	-	-	-	3.062
İzmir	4.462.056	2.215.716	2.246.340	4.462.056	2.215.716	2.246.340	-	-	-	371

Tablo 20. Cinsiyete Göre İl/İlçe Merkezi, Belde/Köy Nüfusu ve Nüfus Yoğunluğu (2022) (Devam)

İller	Toplam			İl ve İlçe Merkezleri			Belde ve Köyler			Nüfus Yoğunluğu
	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	
Kahramanmaraş	1.177.436	598.004	579.432	1.177.436	598.004	579.432	-	-	-	82
Karabük	252.058	126.216	125.842	196.778	95.801	100.977	55.280	30.415	24.865	61
Karaman	260.838	130.280	130.558	199.936	98.840	101.096	60.902	31.440	29.462	29
Kars	274.829	140.724	134.105	142.121	71.141	70.980	132.708	69.583	63.125	27
Kastamonu	378.115	186.902	191.213	244.090	119.113	124.977	134.025	67.789	66.236	29
Kayseri	1.441.523	721.809	719.714	1.441.523	721.809	719.714	-	-	-	85
Kırıkkale	277.046	138.638	138.408	244.346	121.739	122.607	32.700	16.899	15.801	61
Kırklareli	369.347	187.041	182.306	271.471	136.848	134.623	97.876	50.193	47.683	59
Kırşehir	244.519	120.932	123.587	197.865	96.945	100.920	46.654	23.987	22.667	38
Kilis	147.919	74.504	73.415	116.361	57.431	58.930	31.558	17.073	14.485	104
Kocaeli	2.079.072	1.050.743	1.028.329	2.079.072	1.050.743	1.028.329	-	-	-	576
Konya	2.296.347	1.141.206	1.155.141	2.296.347	1.141.206	1.155.141	-	-	-	59
Kütahya	580.701	286.833	293.868	427.985	211.326	216.659	152.716	75.507	77.209	48
Malatya	812.580	405.398	407.182	812.580	405.398	407.182	-	-	-	69
Manisa	1.468.279	737.888	730.391	1.468.279	737.888	730.391	-	-	-	112
Mardin	870.374	436.361	434.013	870.374	436.361	434.013	-	-	-	99
Mersin	1.916.432	958.642	957.790	1.916.432	958.642	957.790	-	-	-	124
Muğla	1.048.185	533.368	514.817	1.048.185	533.368	514.817	-	-	-	82
Muş	399.202	203.315	195.887	194.379	97.514	96.865	204.823	105.801	99.022	50
Nevşehir	310.011	152.912	157.099	205.761	99.969	105.792	104.250	52.943	51.307	58
Niğde	365.419	182.822	182.597	229.249	113.735	115.514	136.170	69.087	67.083	50
Ordu	763.190	380.997	382.193	763.190	380.997	382.193	-	-	-	128
Osmaniye	559.405	281.924	277.481	439.537	218.839	220.698	119.868	63.085	56.783	179
Rize	344.016	172.187	171.829	234.538	115.988	118.550	109.478	56.199	53.279	88
Sakarya	1.080.080	541.449	538.631	1.080.080	541.449	538.631	-	-	-	223
Samsun	1.368.488	676.798	691.690	1.368.488	676.798	691.690	-	-	-	151
Siirt	331.311	167.906	163.405	224.021	113.436	110.585	107.290	54.470	52.820	61
Sinop	220.799	109.900	110.899	139.531	67.974	71.557	81.268	41.926	39.342	38
Sivas	634.924	318.018	316.906	485.991	241.212	244.779	148.933	76.806	72.127	22
Şanlıurfa	2.170.110	1.093.998	1.076.112	2.170.110	1.093.998	1.076.112	-	-	-	116
Şırnak	557.605	291.045	266.560	362.910	186.988	175.922	194.695	104.057	90.638	78
Tekirdağ	1.142.451	583.014	559.437	1.142.451	583.014	559.437	-	-	-	181
Tokat	596.454	296.442	300.012	407.820	200.336	207.484	188.634	96.106	92.528	60
Trabzon	818.023	406.061	411.962	818.023	406.061	411.962	-	-	-	175
Tunceli	84.366	44.541	39.825	56.310	28.806	27.504	28.056	15.735	12.321	11
Uşak	375.454	186.693	188.761	287.884	144.718	143.166	87.570	41.975	45.595	70
Van	1.128.749	575.453	553.296	1.128.749	575.453	553.296	-	-	-	58
Yalova	296.333	147.904	148.429	217.788	108.715	109.073	78.545	39.189	39.356	350
Yozgat	418.442	209.814	208.628	276.545	136.599	139.946	141.897	73.215	68.682	30
Zonguldak	588.510	291.854	296.656	374.309	183.638	190.671	214.201	108.216	105.985	178
Toplam	85.279.553	42.704.112	42.575.441	79.613.279	39.802.439	39.810.840	5.666.274	2.901.673	2.764.601	111

Kaynak: TÜİK.

Tablo 21. Göç İstatistikleri (2021-2022)⁽¹⁾

İller	Toplam Nüfus	Aldığı Göç	Verdiği Göç	Net Göç	Net Göç Hızı (%)
Adana	2.274.106	55.018	62.156	-7.138	-3,1
Adıyaman	635.169	18.780	23.359	-4.579	-7,2
Afyonkarahisar	747.555	23.667	25.425	-1.758	-2,3
Ağrı	510.626	16.871	37.676	-20.805	-39,9
Aksaray	433.055	14.264	14.147	117	0,3
Amasya	338.267	15.217	13.847	1.370	4,1
Ankara	5.782.285	189.104	161.912	27.192	4,7
Antalya	2.688.004	92.004	78.986	13.018	4,9
Ardahan	92.481	5.391	8.157	-2.766	-29,5
Artvin	169.403	9.983	9.879	104	0,6
Aydın	1.148.241	45.705	36.499	9.206	8,0
Balıkesir	1.257.590	49.652	40.975	8.677	6,9
Bartın	203.351	9.990	8.634	1.356	6,7
Batman	634.491	20.528	24.070	-3.542	-5,6
Bayburt	84.241	7.031	8.232	-1.201	-14,2
Bilecik	228.673	12.078	9.453	2.625	11,5
Bingöl	282.556	11.900	14.926	-3.026	-10,7
Bitlis	353.988	15.111	19.885	-4.774	-13,4
Bolu	320.824	15.750	14.224	1.526	4,8
Burdur	273.799	14.684	13.187	1.497	5,5
Bursa	3.194.720	90.863	70.447	20.416	6,4
Çanakkale	559.383	27.747	22.233	5.514	9,9
Çankırı	195.766	13.649	14.061	-412	-2,1
Çorum	524.130	18.723	20.448	-1.725	-3,3
Denizli	1.056.332	29.528	26.478	3.050	2,9
Diyarbakır	1.804.880	45.963	59.751	-13.788	-7,6
Düzce	405.131	17.049	15.220	1.829	4,5
Edirne	414.714	19.699	16.197	3.502	8,5
Elazığ	591.497	21.060	22.271	-1.211	-2,0
Erzincan	239.223	15.946	15.542	404	1,7
Erzurum	749.754	26.629	39.159	-12.530	-16,6
Eskişehir	906.617	37.278	29.766	7.512	8,3
Gaziantep	2.154.051	50.192	55.699	-5.507	-2,6
Giresun	450.862	20.947	20.130	817	1,8
Gümüşhane	144.544	11.496	15.580	-4.084	-27,9
Hakkari	275.333	9.783	13.928	-4.145	-14,9
Hatay	1.686.043	39.530	47.597	-8.067	-4,8
Iğdır	203.594	9.827	11.673	-1.846	-9,0
Isparta	445.325	20.948	20.653	295	0,7
İstanbul	15.907.951	385.294	418.082	-32.788	-2,1
İzmir	4.462.056	132.426	107.312	25.114	5,6

Tablo 21. Göç İstatistikleri (2021-2022) (Devam)⁽¹⁾

İller	Toplam Nüfus	Aldığı Göç	Verdiği Göç	Net Göç	Net Göç Hızı (‰)
Kahramanmaraş	1.177.436	29.319	34.501	-5.182	-4,4
Karabük	252.058	13.801	12.987	814	3,2
Karaman	260.838	11.387	10.969	418	1,6
Kars	274.829	11.568	18.787	-7.219	-25,9
Kastamonu	378.115	19.960	16.321	3.639	9,7
Kayseri	1.441.523	38.374	38.902	-528	-0,4
Kırıkkale	277.046	14.645	14.703	-58	-0,2
Kırklareli	369.347	18.230	13.843	4.387	11,9
Kırşehir	244.519	13.231	11.934	1.297	5,3
Kilis	147.919	8.008	7.629	379	2,6
Kocaeli	2.079.072	89.685	62.534	27.151	13,1
Konya	2.296.347	57.578	57.765	-187	-0,1
Kütahya	580.701	20.014	21.209	-1.195	-2,1
Malatya	812.580	28.684	30.104	-1.420	-1,7
Manisa	1.468.279	43.466	37.527	5.939	4,1
Mardin	870.374	28.747	36.382	-7.635	-8,7
Mersin	1.916.432	60.984	57.001	3.983	2,1
Muğla	1.048.185	49.179	36.702	12.477	12,0
Muş	399.202	13.847	24.941	-11.094	-27,4
Nevşehir	310.011	12.803	12.029	774	2,5
Niğde	365.419	15.801	15.661	140	0,4
Ordu	763.190	28.878	27.184	1.694	2,2
Osmaniye	559.405	20.565	21.827	-1.262	-2,3
Rize	344.016	14.716	16.938	-2.222	-6,4
Sakarya	1.080.080	41.396	31.141	10.255	9,5
Samsun	1.368.488	48.681	43.757	4.924	3,6
Siirt	331.311	12.356	17.607	-5.251	-15,7
Sinop	220.799	14.155	11.291	2.864	13,1
Sivas	634.924	24.583	27.668	-3.085	-4,8
Şanlıurfa	2.170.110	45.648	68.264	-22.616	-10,4
Şırnak	557.605	20.096	23.469	-3.373	-6,0
Tekirdağ	1.142.451	63.354	37.969	25.385	22,5
Tokat	596.454	28.325	35.358	-7.033	-11,7
Trabzon	818.023	28.168	30.339	-2.171	-2,7
Tunceli	84.366	8.081	7.578	503	6,0
Uşak	375.454	13.255	12.313	942	2,5
Van	1.128.749	33.903	62.422	-28.519	-25,0
Yalova	296.333	18.466	12.007	6.459	22,0
Yozgat	418.442	19.580	22.042	-2.462	-5,9
Zonguldak	588.510	20.334	21.695	-1.361	-2,3
Toplam	85.279.553	2.791.156	2.791.156	0	0,0

Kaynak: TÜİK.

(1): Türkiye'de ikamet eden yabancı nüfus kapsamıştır.

Tablo 22. Eğitim Seviyesine Göre Okullaşma Oranları (2021/2022)

İller	Okullaşma Oranı ⁽³⁾	İlkokul			Ortaokul			Ortaöğretim (Lise)			Genel Ortaöğretim ⁽¹⁾			Mesleki ve Teknik Ortaöğretim ⁽²⁾		
		Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın
İstanbul	Brüt	96,74	96,90	96,57	96,76	95,98	97,57	124,35	124,52	124,17	77,30	72,17	82,76	47,05	52,35	41,42
	Net	93,73	93,73	93,74	90,01	90,14	89,87	92,01	91,93	92,10	54,09	49,56	58,89	37,93	42,37	33,21
Tekirdağ	Brüt	97,16	97,25	97,06	96,79	96,26	97,35	116,96	117,46	116,44	70,89	63,18	79,09	46,08	54,27	37,35
	Net	93,65	93,53	93,79	91,14	91,10	91,18	89,50	89,10	89,92	51,47	44,64	58,74	38,03	44,46	31,18
Edirne	Brüt	98,74	99,25	98,21	97,12	96,65	97,64	106,45	106,31	106,59	67,18	60,40	74,12	39,27	45,91	32,47
	Net	94,19	94,19	94,19	91,65	91,54	91,78	88,26	88,29	88,22	54,93	49,79	60,20	33,33	38,50	28,02
Kırklareli	Brüt	97,68	97,89	97,45	97,23	96,64	97,85	111,00	110,89	111,11	69,55	59,84	80,07	41,44	51,05	31,04
	Net	93,81	93,64	93,99	92,03	92,00	92,06	90,57	90,75	90,38	55,48	47,69	63,92	35,09	43,07	26,46
Balıkesir	Brüt	97,21	97,62	96,77	95,79	95,28	96,32	116,54	118,25	114,74	65,60	55,34	76,41	50,94	62,91	38,33
	Net	93,77	93,94	93,60	91,49	91,41	91,57	93,58	94,65	92,46	52,61	44,77	60,87	40,97	49,88	31,59
Çanakkale	Brüt	98,50	98,54	98,46	95,48	94,98	96,00	117,62	117,00	118,27	75,18	63,26	87,84	42,44	53,74	30,44
	Net	94,16	94,00	94,32	91,03	91,17	90,89	93,36	92,87	93,89	60,45	51,65	69,79	32,91	41,21	24,09
İzmir	Brüt	96,54	96,93	96,14	96,97	96,13	97,86	120,53	119,47	121,65	77,33	67,59	87,68	43,20	51,88	33,97
	Net	93,35	93,33	93,37	91,20	91,17	91,22	92,06	91,46	92,70	57,11	49,56	65,13	34,95	41,90	27,58
Aydın	Brüt	97,16	97,53	96,76	94,92	94,22	95,66	111,11	112,41	109,74	71,69	62,52	81,42	39,42	49,90	28,32
	Net	93,86	93,80	93,91	90,59	90,27	90,92	90,56	91,28	89,79	57,85	50,20	65,96	32,71	41,08	23,83
Denizli	Brüt	97,62	97,96	97,26	94,44	94,49	94,38	112,81	112,61	113,02	71,04	61,81	80,72	41,77	50,80	32,30
	Net	93,49	93,51	93,47	90,90	91,16	90,63	92,89	91,75	94,08	58,55	50,22	67,28	34,34	41,54	26,80
Muğla	Brüt	96,95	97,13	96,75	94,52	94,13	94,94	117,34	117,24	117,46	74,81	64,99	85,40	42,54	52,25	32,06
	Net	93,57	93,41	93,75	90,78	90,68	90,89	92,21	91,33	93,15	58,40	50,07	67,40	33,80	41,26	25,75
Manisa	Brüt	96,80	97,16	96,42	95,29	94,91	95,69	114,32	116,78	111,70	58,96	48,02	70,60	55,35	68,77	41,09
	Net	93,73	93,68	93,77	90,98	91,02	90,92	92,19	93,87	90,39	46,54	37,37	56,29	45,65	56,50	34,11
Afyonkarahisar	Brüt	94,71	95,02	94,38	92,91	92,83	93,00	107,77	107,27	108,29	59,00	49,82	68,67	48,77	57,45	39,62
	Net	91,94	91,96	91,91	88,22	88,56	87,87	85,19	84,01	86,43	44,27	36,00	52,98	40,92	48,01	33,45
Kütahya	Brüt	96,69	96,96	96,42	95,28	94,72	95,87	118,94	117,43	120,54	63,93	54,10	74,39	55,01	63,33	46,14
	Net	94,07	93,99	94,15	91,58	91,76	91,39	94,20	93,43	95,02	48,97	41,87	56,54	45,23	51,57	38,48
Uşak	Brüt	96,12	96,61	95,60	94,63	94,19	95,09	113,45	112,30	114,68	69,02	59,52	79,22	44,43	52,78	35,46
	Net	92,57	92,68	92,45	91,20	91,10	91,31	93,17	91,80	94,63	56,27	48,58	64,51	36,90	43,22	30,12
Bursa	Brüt	97,18	97,40	96,95	95,38	94,74	96,06	112,95	112,55	113,37	65,40	58,05	73,17	47,56	54,51	40,20
	Net	93,83	93,77	93,89	90,91	91,03	90,77	91,66	91,61	91,71	52,46	46,85	58,39	39,20	44,77	33,32
Eskişehir	Brüt	96,45	96,47	96,42	95,75	95,22	96,30	118,47	116,32	120,70	77,54	64,31	91,28	40,93	52,01	29,43
	Net	93,21	92,88	93,57	91,51	91,55	91,47	95,66	95,83	95,49	61,44	52,22	71,02	34,22	43,61	24,47
Bilecik	Brüt	96,16	96,89	95,41	94,94	93,88	96,03	115,46	112,96	118,14	57,69	47,63	68,44	57,77	65,33	49,70
	Net	93,40	93,66	93,13	90,70	90,38	91,04	91,59	90,40	92,85	42,81	35,09	51,06	48,77	55,30	41,80
Kocaeli	Brüt	96,43	96,62	96,24	95,72	94,99	96,49	126,37	126,27	126,49	72,64	64,31	81,53	53,73	61,96	44,95
	Net	93,71	93,62	93,80	90,68	90,75	90,60	94,92	94,32	95,56	52,20	45,30	59,56	42,72	49,02	35,99
Sakarya	Brüt	97,16	97,27	97,04	94,15	93,72	94,60	120,88	121,59	120,14	66,35	55,96	77,28	54,53	65,63	42,85
	Net	94,02	93,98	94,06	89,54	89,83	89,22	94,09	95,20	92,92	51,27	43,80	59,13	42,82	51,40	33,78
Düzce	Brüt	95,95	96,13	95,75	94,09	93,32	94,88	114,88	112,75	117,08	59,79	49,65	70,23	55,09	63,10	46,85
	Net	93,29	93,11	93,47	89,94	89,84	90,04	91,80	91,01	92,61	46,38	38,79	54,20	45,42	52,22	38,42
Bolu	Brüt	97,00	97,01	96,98	94,50	94,09	94,93	127,81	133,57	121,62	75,64	65,14	86,92	52,18	68,43	34,70
	Net	93,71	93,43	94,00	90,94	90,97	90,92	100,00	100,00	95,95	60,90	54,27	68,02	41,42	53,98	27,93
Yalova	Brüt	96,37	96,65	96,09	94,12	94,30	93,93	118,77	116,85	120,82	76,48	68,84	84,58	42,30	48,01	36,24
	Net	93,17	93,20	93,12	89,30	90,03	88,53	91,15	90,79	91,52	57,00	52,02	62,29	34,14	38,76	29,23
Ankara	Brüt	96,87	97,02	96,72	95,61	94,89	96,37	122,30	121,67	122,95	82,83	74,66	91,47	39,46	47,01	31,48
	Net	93,90	93,74	94,07	91,56	91,63	91,47	96,17	96,45	95,87	64,06	58,32	70,13	32,11	38,13	25,73
Konya	Brüt	96,46	96,78	96,12	93,98	93,54	94,44	110,98	111,79	110,13	63,38	57,68	69,34	47,60	54,11	40,78
	Net	93,11	93,15	93,06	89,38	89,46	89,29	88,21	87,62	88,83	49,61	44,71	54,74	38,60	42,91	34,09
Karaman	Brüt	95,55	95,57	95,52	93,35	93,32	93,38	115,52	113,61	117,52	73,95	63,48	84,90	41,57	50,12	32,62
	Net	92,35	92,10	92,60	90,25	90,79	89,67	91,74	89,48	94,11	58,39	49,99	67,18	33,35	39,48	26,93
Antalya	Brüt	96,73	97,00	96,44	94,81	94,51	95,13	117,70	117,24	118,20	77,89	69,92	86,36	39,82	47,33	31,84
	Net	92,81	92,68	92,95	90,39	90,49	90,29	92,93	92,62	93,26	60,05	53,74	66,75	32,88	38,88	26,51
Isparta	Brüt	96,59	96,55	96,64	94,68	94,35	95,03	119,67	120,48	118,80	74,91	66,66	83,69	44,76	53,82	35,12
	Net	93,41	93,22	93,62	91,17	91,22	91,13	97,19	97,27	97,11	61,25	54,47	68,47	35,94	42,80	28,64
Burdur	Brüt	98,24	98,84	97,59	95,07	94,36	95,83	114,00	113,57	114,45	73,38	63,29	84,06	40,62	50,28	30,39
	Net	93,09	93,24	92,94	89,95	89,75	90,15	93,33	91,91	94,85	59,28	49,87	69,25	34,06	42,04	25,60
Adana	Brüt	97,01	97,31	96,68	96,45	95,81	97,12	114,74	117,48	111,87	75,52	68,56	82,81	39,22	48,91	29,06
	Net	93,16	93,16	93,17	90,54	90,59	90,48	88,66	88,96	88,34	61,30	55,51	67,37	27,36	33,45	20,97
Mersin	Brüt	96,78	97,15	96,38	95,55	94,89	96,24	114,08	116,05	112,00	71,72	64,97	78,85	42,36	51,07	33,15
	Net	93,31	93,28	93,33	90,41	90,23	90,60	91,14	91,88	90,36	57,94	52,13	64,09	33,20	39,75	26,28

Tablo 22. Eğitim Seviyesine Göre Okullaşma Oranları (2021/2022) (Devam)

İller	Okullaşma Oranı ⁽³⁾	İlkokul			Ortaokul			Ortaöğretim (Lise)			Genel Ortaöğretim ⁽¹⁾			Mesleki ve Teknik Ortaöğretim ⁽²⁾		
		Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın
Hatay	Brüt	96,55	96,89	96,20	95,25	95,02	95,48	111,12	113,39	108,75	70,22	65,01	75,66	40,90	48,39	33,09
	Net	93,71	93,75	93,68	89,82	90,06	89,58	88,80	89,13	88,46	56,90	51,77	62,25	31,90	37,36	26,21
Kahramanmaraş	Brüt	96,51	97,03	95,96	94,67	94,06	95,32	111,18	112,67	109,60	67,16	60,85	73,85	44,03	51,82	35,75
	Net	93,13	93,28	92,96	90,22	90,14	90,31	88,60	88,37	88,85	53,09	46,91	59,65	35,51	41,46	29,20
Osmaniye	Brüt	101,11	101,95	100,22	92,98	92,44	93,57	112,62	114,58	110,57	65,78	59,38	72,50	46,85	55,20	38,07
	Net	93,29	93,29	93,29	88,22	87,92	88,54	89,97	89,87	90,07	52,93	47,08	59,08	37,04	42,79	30,99
Kırıkkale	Brüt	97,80	98,05	97,54	95,21	95,08	95,35	118,07	117,23	118,93	69,60	58,10	81,45	48,47	59,14	37,48
	Net	94,18	94,12	94,24	90,68	91,28	90,05	94,17	94,31	94,02	54,69	46,54	63,08	39,47	47,76	30,94
Aksaray	Brüt	94,32	94,46	94,18	92,52	92,25	92,80	112,85	119,26	106,05	61,15	52,76	70,07	51,70	66,50	35,98
	Net	91,37	91,37	91,38	88,44	88,66	88,20	90,36	94,24	86,24	47,39	39,96	55,28	42,97	54,28	30,96
Niğde	Brüt	96,50	96,70	96,29	94,72	95,03	94,39	109,77	112,59	106,81	66,03	57,69	74,80	43,74	54,90	32,01
	Net	93,33	93,30	93,36	90,26	90,70	89,81	89,11	90,14	88,01	52,57	44,70	60,84	36,54	45,44	27,18
Nevşehir	Brüt	95,69	96,22	95,14	94,00	93,98	94,02	111,68	111,63	111,73	66,55	59,16	74,28	45,13	52,47	37,45
	Net	92,77	93,01	92,53	89,86	90,24	89,46	90,10	88,88	91,38	52,37	45,86	59,18	37,73	43,02	32,20
Kırşehir	Brüt	95,40	95,41	95,38	93,43	93,14	93,72	116,06	116,31	115,81	70,90	60,07	82,30	45,17	56,24	33,51
	Net	91,97	91,52	92,44	89,53	89,76	89,30	94,98	94,94	95,02	58,82	50,67	67,40	36,16	44,27	27,62
Kayseri	Brüt	96,70	96,87	96,52	94,93	94,50	95,39	116,32	116,48	116,14	68,07	59,52	77,03	48,24	56,96	39,12
	Net	93,66	93,49	93,85	91,34	91,50	91,17	93,74	93,25	94,25	53,60	46,23	61,32	40,14	47,02	32,93
Sivas	Brüt	95,06	95,59	94,52	94,77	94,32	95,24	120,55	121,08	120,00	73,38	66,04	81,05	47,17	55,04	38,95
	Net	93,00	93,20	92,78	89,97	90,31	89,62	93,18	92,71	93,66	54,35	47,87	61,12	38,83	44,84	32,54
Yozgat	Brüt	91,50	91,68	91,31	90,73	90,59	90,87	110,00	111,50	108,44	62,53	53,52	71,92	47,48	57,99	36,52
	Net	88,90	88,88	88,93	86,41	86,86	85,94	86,83	86,74	86,92	47,96	39,89	56,38	38,87	46,85	30,55
Zonguldak	Brüt	96,99	97,81	96,66	94,35	93,66	95,09	117,87	115,24	120,61	70,67	60,10	81,73	47,19	55,15	38,88
	Net	94,19	94,20	94,18	91,07	91,17	90,96	94,81	94,38	95,25	57,82	49,95	66,05	36,98	44,43	29,20
Karabük	Brüt	97,23	97,50	96,95	95,20	93,85	96,64	123,05	122,52	123,61	73,00	63,41	83,19	50,05	59,11	40,43
	Net	93,43	93,30	93,56	91,35	90,97	91,75	97,98	98,06	97,89	57,83	50,65	65,45	40,15	47,41	32,43
Bartın	Brüt	96,43	96,98	95,85	94,80	93,86	95,80	120,88	119,02	122,91	60,99	51,69	71,09	59,89	67,32	51,82
	Net	93,90	94,19	93,60	90,96	90,74	91,19	97,23	97,49	96,94	47,77	40,99	55,12	49,47	56,50	41,82
Kastamonu	Brüt	95,44	95,72	95,14	95,79	95,16	96,46	126,07	124,57	127,64	68,96	57,22	81,27	57,11	67,35	46,38
	Net	93,31	93,36	93,26	90,94	91,06	90,80	94,47	94,85	94,07	50,72	42,64	59,18	43,75	52,22	34,89
Çankırı	Brüt	91,83	92,23	91,40	90,31	89,93	90,70	111,13	109,54	112,80	64,67	52,92	77,05	46,46	56,62	35,74
	Net	89,07	89,15	88,97	85,74	85,74	85,74	86,11	84,81	87,48	47,60	38,41	57,28	38,51	46,39	30,20
Sinop	Brüt	97,44	97,83	97,03	95,99	95,21	96,79	117,55	117,26	117,86	63,13	53,98	72,72	54,42	63,28	45,14
	Net	94,25	94,25	94,26	91,12	91,05	91,19	91,42	92,20	90,62	48,07	41,60	54,86	43,35	50,60	35,76
Samsun	Brüt	96,25	96,55	95,94	94,29	94,04	94,56	121,60	122,13	121,06	72,43	63,89	81,33	49,17	58,24	39,72
	Net	93,50	93,45	93,55	90,09	90,30	89,86	94,73	95,16	94,28	55,97	48,98	63,25	38,76	46,17	31,03
Tokat	Brüt	90,93	91,17	90,67	90,73	90,20	91,30	113,94	114,44	113,44	63,02	55,72	70,53	50,92	58,71	42,90
	Net	88,07	87,94	88,21	86,57	86,74	86,38	90,29	90,01	90,58	48,32	41,91	54,91	41,97	48,10	35,66
Çorum	Brüt	96,71	96,84	96,58	95,08	94,24	95,97	122,20	124,05	120,25	72,95	64,15	82,26	49,25	59,90	37,98
	Net	93,29	93,03	93,57	91,59	91,30	91,90	97,00	99,48	94,38	55,58	49,43	62,10	41,42	50,05	32,28
Amasya	Brüt	96,89	97,48	96,25	95,35	94,00	96,79	123,21	123,96	122,40	66,38	57,95	75,50	56,83	66,01	46,89
	Net	93,93	94,15	93,70	91,62	91,03	92,27	97,41	99,37	95,29	52,82	47,23	58,88	44,59	52,14	36,41
Trabzon	Brüt	96,44	96,45	96,44	93,84	93,17	94,56	119,92	119,95	119,89	71,37	65,10	77,91	48,55	54,85	41,98
	Net	93,38	93,03	93,74	90,23	90,17	90,30	94,90	94,42	95,41	56,84	51,57	62,35	38,06	42,85	33,06
Ordu	Brüt	95,82	95,89	95,74	94,50	94,13	94,89	120,29	120,22	120,37	62,93	52,37	74,16	57,37	67,85	46,21
	Net	93,46	93,28	93,65	90,82	91,07	90,56	95,52	94,82	96,27	50,35	41,96	59,27	45,18	52,87	36,99
Giresun	Brüt	94,17	94,62	93,68	93,04	92,60	93,50	116,29	115,12	117,52	67,11	58,31	76,33	49,18	56,80	41,19
	Net	91,78	91,84	91,71	89,10	89,25	88,94	95,51	94,58	96,49	54,33	47,45	61,53	41,19	47,13	34,96
Rize	Brüt	95,65	96,19	95,10	94,88	94,44	95,36	128,44	128,48	128,39	66,60	57,30	76,94	61,84	71,18	51,44
	Net	92,97	93,09	92,84	89,82	90,53	89,05	99,18	99,24	99,12	49,96	42,92	57,78	49,23	56,32	41,34
Artvin	Brüt	95,79	95,95	95,63	93,70	93,26	94,16	121,12	118,75	123,61	71,88	62,22	82,03	49,24	56,52	41,58
	Net	93,62	93,72	93,51	89,90	90,21	89,57	94,19	93,78	94,63	53,46	46,82	60,44	40,73	46,95	34,19
Gümüşhane	Brüt	78,15	77,96	78,34	74,00	73,47	74,55	94,97	96,68	93,18	56,51	54,96	58,13	38,47	41,72	35,04
	Net	76,32	75,69	76,97	70,63	70,94	70,32	72,76	73,94	71,51	41,58	39,90	43,34	31,18	34,04	28,17
Erzurum	Brüt	95,94	96,63	95,20	96,46	95,38	97,60	116,63	122,37	110,77	67,43	65,81	69,08	49,20	56,55	41,69
	Net	92,76	93,16	92,32	88,70	88,55	88,87	85,19	86,16	84,21	50,03	47,21	52,90	35,17	38,94	31,31
Erzincan	Brüt	95,83	96,40	95,23	95,39	94,16	96,66	124,66	125,69	123,56	73,09	68,83	77,60	51,57	56,86	45,96
	Net	92,86	93,10	92,61	89,96	89,54	90,40	94,74	94,69	94,80	52,04	48,53	55,75	42,71	46,15	39,05

Tablo 22. Eğitim Seviyesine Göre Okullaşma Oranları (2021/2022) (Devam)

İller	Okullaşma Oranı ⁽³⁾	İlkokul			Ortaokul			Ortaöğretim (Lise)			Genel Ortaöğretim ⁽¹⁾			Mesleki ve Teknik Ortaöğretim ⁽²⁾		
		Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın
Bayburt	Brüt	93,24	92,67	93,82	93,54	94,04	93,03	122,19	125,22	119,00	63,31	55,27	71,78	58,89	69,95	47,22
	Net	91,29	90,76	91,84	88,54	89,74	87,30	94,18	95,21	93,10	47,25	40,11	54,77	46,93	55,10	38,32
Ağrı	Brüt	97,48	97,99	96,95	103,69	103,88	103,50	96,11	97,91	94,25	57,72	57,23	58,22	38,39	40,67	36,03
	Net	92,32	92,93	91,68	88,38	88,72	88,03	72,29	71,88	72,72	42,47	40,68	44,32	29,82	31,20	28,40
Kars	Brüt	95,73	96,24	95,19	97,65	97,41	97,90	106,32	108,57	104,02	67,31	63,17	71,58	39,01	45,39	32,44
	Net	92,25	92,51	91,97	88,33	88,66	87,98	82,94	82,12	83,79	50,84	44,84	57,01	32,10	37,28	26,77
İğdir	Brüt	96,01	97,23	94,72	98,68	97,88	99,53	107,72	103,48	112,21	63,28	55,84	71,17	44,43	47,63	41,04
	Net	92,49	93,10	91,83	89,20	88,93	89,49	83,48	79,01	88,21	48,64	41,43	56,29	34,83	37,58	31,92
Ardahan	Brüt	94,22	94,79	93,60	97,71	98,27	97,13	118,20	119,15	117,22	63,42	58,69	68,35	54,78	60,46	48,87
	Net	91,72	92,15	91,27	88,43	89,34	87,50	91,15	90,11	92,24	45,95	40,41	51,72	45,20	49,70	40,52
Malatya	Brüt	97,27	97,48	97,05	94,61	94,24	95,00	119,19	120,87	117,45	80,18	74,50	86,08	39,01	46,37	31,37
	Net	94,04	94,00	94,08	90,04	90,13	89,95	95,74	95,78	95,71	65,40	60,39	70,61	30,34	35,38	25,10
Elazığ	Brüt	95,13	95,73	94,50	94,49	93,52	95,52	119,10	120,15	117,96	73,07	66,61	79,98	46,03	53,55	37,98
	Net	92,58	92,93	92,20	88,49	88,67	88,30	93,29	93,56	93,00	56,67	51,14	62,59	36,62	42,42	30,41
Bingöl	Brüt	94,11	94,69	93,49	97,07	96,54	97,61	112,26	114,58	109,87	64,58	60,59	68,70	47,68	53,99	41,16
	Net	91,66	92,16	91,14	88,10	88,40	87,80	85,66	86,62	84,66	47,36	43,69	51,15	38,30	42,93	33,51
Tunceli	Brüt	93,88	94,81	92,91	94,30	94,31	94,28	116,29	116,95	115,54	85,41	80,84	90,58	30,88	36,11	24,96
	Net	91,60	92,07	91,12	89,76	90,45	89,00	88,62	88,60	88,65	66,52	63,60	69,81	22,11	25,00	18,84
Van	Brüt	96,94	97,67	96,18	101,50	101,37	101,64	110,18	113,21	107,03	63,52	64,51	62,50	46,66	48,70	44,54
	Net	92,35	92,75	91,94	88,58	88,72	88,44	81,53	81,53	81,53	46,23	45,07	47,43	35,30	36,45	34,09
Muş	Brüt	96,53	97,21	95,84	101,31	100,14	102,52	90,78	97,05	84,24	45,38	47,11	43,58	45,40	49,94	40,66
	Net	91,87	92,33	91,42	87,82	87,97	87,66	68,61	72,07	64,99	32,43	32,24	32,64	36,17	39,84	32,35
Bitlis	Brüt	95,47	95,86	95,06	99,26	99,08	99,46	99,58	108,10	90,42	57,40	59,78	54,84	42,18	48,32	35,58
	Net	91,79	92,09	91,49	88,35	88,70	87,98	74,37	79,23	69,14	41,60	42,04	41,12	32,77	37,19	28,01
Hakkari	Brüt	94,01	94,39	93,61	96,17	96,06	96,29	120,10	127,38	112,66	62,44	62,05	62,83	57,66	65,33	49,83
	Net	88,65	88,93	88,35	83,60	83,67	83,54	82,98	83,80	82,15	43,72	40,20	47,32	39,26	43,60	34,83
Gaziantep	Brüt	97,12	97,27	96,97	95,99	95,69	96,29	111,32	114,36	108,15	74,32	69,36	79,49	37,00	45,00	28,66
	Net	93,69	93,63	93,76	89,26	89,46	89,06	85,13	85,30	84,94	57,40	52,20	62,83	27,73	33,11	22,11
Adıyaman	Brüt	95,94	96,28	95,59	95,77	95,51	96,04	120,79	126,22	115,15	68,06	65,37	70,85	52,74	60,85	44,30
	Net	93,00	92,95	93,06	89,76	89,93	89,58	91,83	93,17	90,44	53,30	49,22	57,54	38,53	43,95	32,90
Kilis	Brüt	96,29	96,86	95,67	98,22	97,90	98,56	114,69	116,06	113,23	65,86	57,84	74,45	48,84	58,21	38,78
	Net	93,20	93,61	92,76	90,02	90,61	89,38	87,57	88,06	87,05	48,49	41,14	56,38	39,08	46,91	30,67
Şanlıurfa	Brüt	98,00	98,31	97,67	101,08	99,73	102,49	100,30	111,16	88,89	59,64	64,44	54,60	40,66	46,73	34,29
	Net	92,48	92,84	92,10	86,56	86,77	86,34	73,95	79,12	68,51	42,14	43,09	41,14	31,81	36,02	27,37
Diyarbakır	Brüt	96,07	96,56	95,55	99,20	98,81	99,62	109,91	113,62	106,01	64,54	61,89	67,31	45,37	51,73	38,70
	Net	92,59	92,83	92,33	89,19	89,31	89,06	81,45	82,13	80,74	48,64	44,83	52,64	32,81	37,30	28,10
Mardin	Brüt	95,58	96,00	95,14	99,53	98,23	100,87	106,04	111,53	100,42	63,42	61,66	65,21	42,62	49,87	35,21
	Net	91,71	92,05	91,35	87,62	87,69	87,55	79,69	81,58	77,75	46,26	42,72	49,88	33,43	38,86	27,87
Batman	Brüt	95,87	96,46	95,26	97,55	97,26	97,84	110,40	113,70	106,93	69,60	67,03	72,30	40,80	46,67	34,63
	Net	92,35	92,66	92,03	88,08	88,18	87,98	83,52	83,98	83,03	51,80	47,90	55,90	31,72	36,08	27,13
Şırnak	Brüt	94,38	94,92	93,81	100,36	100,64	100,07	106,04	111,81	100,00	59,16	57,71	60,67	46,88	54,09	39,32
	Net	89,31	89,72	88,88	85,69	85,92	85,45	77,45	78,37	76,48	41,61	37,44	45,97	35,84	40,93	30,51
Siirt	Brüt	97,04	97,37	96,71	98,72	98,29	99,17	102,57	110,79	93,76	57,15	60,92	53,11	45,42	49,87	40,65
	Net	91,92	92,19	91,64	87,75	87,97	87,52	76,88	80,46	73,03	40,32	40,98	39,60	36,56	39,48	33,43
Türkiye	Brüt	96,59	96,88	96,27	96,22	95,63	96,83	116,10	117,55	114,57	70,72	64,64	77,13	45,38	52,91	37,45
	Net	93,16	93,20	93,12	89,84	89,95	89,73	89,67	90,03	89,29	53,55	48,16	59,24	36,12	41,87	30,05

Kaynak: MEB.

Not 1. IBBS 3. düzey okullaşma oranları Türkiye İstatistik Kurumu tarafından hesaplanmıştır.

Not 2. 2021/22 okullaşma oranları hesaplanırken, kullanılan nüfus ve öğrenci sayılarında Türkiye'de ikamet eden T.C. vatandaşları kapsamıştır. Türkiye'de ikamet eden yabancı uyruklu nüfus ve yabancı uyruklu öğrenci sayıları kapsam dışında tutularak, tamamlanmış olan en son takvim yılı sonu öğrenci rakamları (Şubat 2022) ve tamamlanmış olan en son nüfus rakamları (31 Aralık 2021) kullanılarak hesaplanmıştır.

(1): Anadolu Liseleri, Fen Liseleri, Sosyal Bilimler Liseleri, Güzel Sanatlar Liseleri, Spor Liseleri ve Özel Liseleri.

(2): Anadolu İmam Hatip Liseleri, Mesleki ve Teknik Anadolu Liseleri, Mesleki Eğitim Merkezleri, Özel Eğitim Meslek Liseleri ve Özel Meslek Liseleri.

(3): Ortaokul brüt okullaşma oranları hesaplanırken Açık Öğretim Ortaokulu öğrencileri dahil edilmiştir. Ortaöğretim de ise brüt ve net okullaşma oranları hesaplanırken Açık Öğretim Lise öğrencileri dahil edilmiştir.

Tablo 23. Nüfusun İlgücü Durumu (2022)

(15+ yaş - Bin Kişi)

İBBS Düzey-2	15 ve daha yukarı yaştaki nüfus	İlgücü	İstihdam	İşsiz	İlgücüne katılma oranı (%)	İstihdam oranı (%)	İşsizlik oranı (%)
İstanbul	12.460	6.992	6.279	713	56,1	50,4	10,2
Tekirdağ, Edirne, Kırklareli	1.533	899	829	70	58,7	54,1	7,8
Balıkesir, Çanakkale	1.473	754	701	53	51,2	47,6	7,1
İzmir	3.660	1.991	1.731	260	54,4	47,3	13,0
Aydın, Denizli, Muğla	2.562	1.399	1.278	121	54,6	49,9	8,6
Manisa, Afyonkarahisar, Kütahya, Uşak	2.462	1.338	1.243	95	54,4	50,5	7,1
Bursa, Eskişehir, Bilecik	3.384	1.857	1.693	164	54,9	50,0	8,9
Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu, Yalova	3.166	1.794	1.613	181	56,7	50,9	10,1
Ankara	4.552	2.443	2.147	297	53,7	47,2	12,1
Konya, Karaman	1.882	962	891	71	51,1	47,3	7,4
Antalya, Isparta, Burdur	2.653	1.526	1.385	141	57,5	52,2	9,2
Adana, Mersin	3.174	1.654	1.452	203	52,1	45,7	12,3
Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye	2.445	1.212	1.036	177	49,6	42,4	14,6
Kırıkkale, Aksaray, Niğde, Nevşehir, Kırşehir	1.223	610	553	57	49,9	45,2	9,4
Kayseri, Sivas, Yozgat	1.874	937	849	88	50,0	45,3	9,4
Zonguldak, Karabük, Bartın	834	412	365	47	49,4	43,8	11,3
Kastamonu, Çankırı, Sinop	635	337	317	21	53,1	49,8	6,2
Samsun, Tokat, Çorum, Amasya	2.245	1.217	1.119	98	54,2	49,9	8,1
Trabzon, Ordu, Giresun, Rize, Artvin, Gümüşhane	2.120	1.174	1.066	108	55,4	50,3	9,2
Erzurum, Erzincan, Bayburt	791	396	359	36	50,0	45,4	9,2
Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan	729	372	324	47	51,0	44,5	12,7
Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli	1.355	651	598	53	48,0	44,1	8,1
Van, Muş, Bitlis, Hakkari	1.436	714	577	137	49,7	40,2	19,2
Gaziantep, Adıyaman, Kilis	1.980	984	879	105	49,7	44,4	10,7
Şanlıurfa, Diyarbakır	2.540	1.080	956	124	42,5	37,7	11,5
Mardin, Batman, Şırnak, Siirt	1.512	628	511	116	41,5	33,8	18,5
Türkiye	64.679	34.334	30.752	3.582	53,1	47,5	10,4

Kaynak: TÜİK.

Tablo 24. İstihdam Edilenlerin Sektörel Dağılımı (2022)

İBBS Düzey-2	Toplam	Tarım	Sanayi ⁽¹⁾	Hizmet	Tarım (%)	(15+ yaş - Bin Kişi)	
						Sanayi (%) ⁽¹⁾	Hizmet (%)
İstanbul	6.279	36	1.975	4.268	0,6	31,5	68,0
Tekirdağ, Edirne, Kırklareli	829	128	321	381	15,4	38,7	45,9
Balıkesir, Çanakkale	701	153	168	380	21,8	24,0	54,2
İzmir	1.731	127	562	1.042	7,4	32,4	60,2
Aydın, Denizli, Muğla	1.278	263	304	711	20,6	23,8	55,6
Manisa, Afyonkarahisar, Kütahya, Uşak	1.243	381	363	499	30,6	29,2	40,1
Bursa, Eskişehir, Bilecik	1.693	124	692	877	7,3	40,9	51,8
Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu, Yalova	1.613	195	597	821	12,1	37,0	50,9
Ankara	2.147	67	546	1.534	3,1	25,4	71,4
Konya, Karaman	891	222	260	409	24,9	29,2	45,9
Antalya, Isparta, Burdur	1.385	237	214	935	17,1	15,4	67,5
Adana, Mersin	1.452	246	360	846	16,9	24,8	58,2
Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye	1.036	189	259	587	18,3	25,1	56,7
Kırıkkale, Aksaray, Niğde, Nevşehir, Kırşehir	553	150	117	286	27,1	21,2	51,7
Kayseri, Sivas, Yozgat	849	173	222	455	20,4	26,1	53,5
Zonguldak, Karabük, Bartın	365	79	105	181	21,7	28,8	49,5
Kastamonu, Çankırı, Sinop	317	118	56	142	37,3	17,7	45,0
Samsun, Tokat, Çorum, Amasya	1.119	388	225	506	34,7	20,1	45,2
Trabzon, Ordu, Giresun, Rize, Artvin, Gümüşhane	1.066	422	185	459	39,6	17,3	43,1
Erzurum, Erzincan, Bayburt	359	134	44	181	37,3	12,3	50,4
Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan	324	156	40	128	48,1	12,4	39,4
Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli	598	168	118	312	28,2	19,7	52,1
Van, Muş, Bitlis, Hakkari	577	199	138	241	34,4	23,9	41,7
Gaziantep, Adıyaman, Kilis	879	134	296	450	15,2	33,6	51,2
Şanlıurfa, Diyarbakır	956	275	223	458	28,8	23,4	47,9
Mardin, Batman, Şırnak, Siirt	511	100	118	293	19,6	23,1	57,2
Türkiye	30.752	4.866	8.509	17.378	15,8	27,7	56,5

Kaynak: TÜİK.

(1): İnşaat sektörü, sanayi sektörü içinde değerlendirilmiştir.

Tablo 25. 4/a Kapsamındaki Zorunlu Sigortalı Sayıları ⁽¹⁾

İller	2021	2022	Pay (%)		Değişim (%)
			2021	2022	
Adana	340.305	366.382	2,1	2,1	7,7
Adıyaman	66.943	73.506	0,4	0,4	9,8
Afyonkarahisar	103.036	109.590	0,6	0,6	6,4
Ağrı	32.603	36.111	0,2	0,2	10,8
Aksaray	59.584	62.560	0,4	0,4	5,0
Amasya	45.205	50.431	0,3	0,3	11,6
Ankara	1.239.615	1.326.207	7,7	7,7	7,0
Antalya	558.226	638.125	3,5	3,7	14,3
Ardahan	8.900	9.754	0,1	0,1	9,6
Artvin	29.738	27.578	0,2	0,2	-7,3
Aydın	171.810	187.312	1,1	1,1	9,0
Balıkesir	205.419	219.074	1,3	1,3	6,6
Bartın	30.983	33.640	0,2	0,2	8,6
Batman	89.531	96.537	0,6	0,6	7,8
Bayburt	9.243	9.591	0,1	0,1	3,8
Bilecik	51.331	55.271	0,3	0,3	7,7
Bingöl	30.519	32.615	0,2	0,2	6,9
Bitlis	33.915	39.227	0,2	0,2	15,7
Bolu	66.410	70.100	0,4	0,4	5,6
Burdur	36.646	38.178	0,2	0,2	4,2
Bursa	766.768	809.059	4,7	4,7	5,5
Çanakkale	98.256	100.558	0,6	0,6	2,3
Çankırı	30.668	32.415	0,2	0,2	5,7
Çorum	63.998	68.648	0,4	0,4	7,3
Denizli	212.861	220.274	1,3	1,3	3,5
Diyarbakır	183.237	198.033	1,1	1,1	8,1
Düzce	82.818	88.076	0,5	0,5	6,3
Edirne	65.851	71.104	0,4	0,4	8,0
Elazığ	83.278	83.398	0,5	0,5	0,1
Erzincan	32.351	35.777	0,2	0,2	10,6
Erzurum	91.303	97.057	0,6	0,6	6,3
Eskişehir	189.660	199.759	1,2	1,2	5,3
Gaziantep	363.227	386.821	2,2	2,2	6,5
Giresun	61.736	64.315	0,4	0,4	4,2
Gümüşhane	15.266	16.620	0,1	0,1	8,9
Hakkari	25.333	29.769	0,2	0,2	17,5
Hatay	193.759	208.113	1,2	1,2	7,4
İğdır	19.029	20.470	0,1	0,1	7,6
Isparta	65.187	69.163	0,4	0,4	6,1
İstanbul	4.485.393	4.828.037	27,7	27,9	7,6
İzmir	1.010.798	1.058.147	6,3	6,1	4,7

Tablo 25. 4/a Kapsamındaki Zorunlu Sigortalı Sayıları ⁽¹⁾ (Devam)

İller	2021	2022	Pay (%)		Değişim (%)
			2021	2022	
Kahramanmaraş	171.358	174.436	1,1	1,0	1,8
Karabük	37.951	41.001	0,2	0,2	8,0
Karaman	44.057	44.507	0,3	0,3	1,0
Kars	24.753	27.492	0,2	0,2	11,1
Kastamonu	55.951	59.906	0,3	0,3	7,1
Kayseri	253.376	265.386	1,6	1,5	4,7
Kırıkkale	39.978	40.438	0,2	0,2	1,2
Kırklareli	74.883	78.164	0,5	0,5	4,4
Kırşehir	27.875	30.137	0,2	0,2	8,1
Kilis	19.549	20.887	0,1	0,1	6,8
Kocaeli	590.822	632.426	3,7	3,6	7,0
Konya	351.328	372.594	2,2	2,1	6,1
Kütahya	95.131	102.487	0,6	0,6	7,7
Malatya	119.142	124.088	0,7	0,7	4,2
Manisa	270.980	288.812	1,7	1,7	6,6
Mardin	103.408	116.255	0,6	0,7	12,4
Mersin	305.670	339.389	1,9	2,0	11,0
Muğla	217.407	241.790	1,3	1,4	11,2
Muş	31.017	33.681	0,2	0,2	8,6
Nevşehir	46.681	52.408	0,3	0,3	12,3
Niğde	41.958	44.611	0,3	0,3	6,3
Ordu	96.347	101.734	0,6	0,6	5,6
Osmaniye	62.484	64.784	0,4	0,4	3,7
Rize	50.653	52.850	0,3	0,3	4,3
Sakarya	208.733	224.623	1,3	1,3	7,6
Samsun	193.924	212.918	1,2	1,2	9,8
Siirt	32.857	33.906	0,2	0,2	3,2
Sinop	29.151	31.996	0,2	0,2	9,8
Sivas	81.989	87.136	0,5	0,5	6,3
Şanlıurfa	170.498	188.177	1,1	1,1	10,4
Şırnak	54.577	56.379	0,3	0,3	3,3
Tekirdağ	316.797	336.307	2,0	1,9	6,2
Tokat	68.529	73.453	0,4	0,4	7,2
Trabzon	125.348	130.354	0,8	0,8	4,0
Tunceli	9.199	9.710	0,1	0,1	5,6
Uşak	74.975	74.182	0,5	0,4	-1,1
Van	106.536	116.047	0,7	0,7	8,9
Yalova	73.734	85.757	0,5	0,5	16,3
Yozgat	44.091	45.714	0,3	0,3	3,7
Zonguldak	95.243	108.667	0,6	0,6	14,1
Toplam	16.169.679	17.332.991	100,0	100,0	7,2

Kaynak: SGK.

(1): 4/a: 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nun 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (a) bendi kapsamına göre hizmet akdi ile bir veya birden fazla işveren tarafından çalıştırılan sigortalılar.

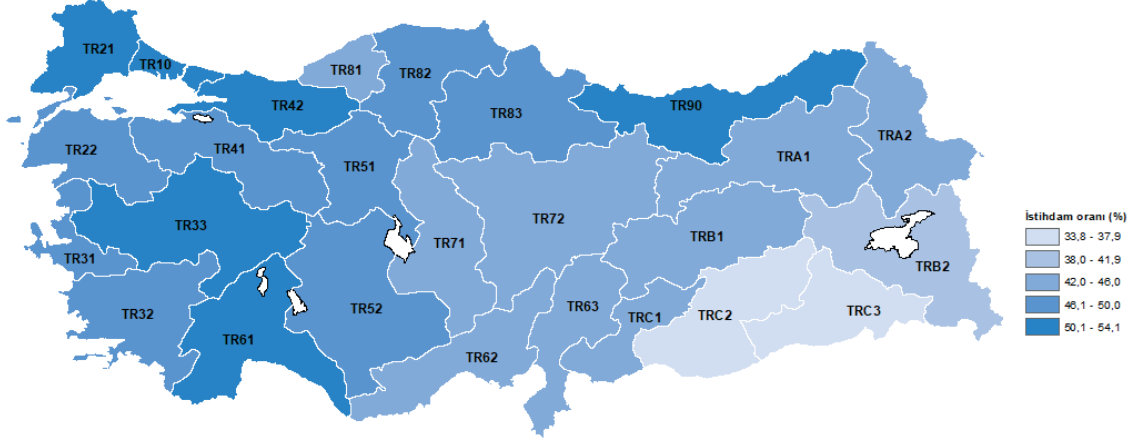
Tablo 26. 4/a Kapsamındaki İşyeri Sayıları

İller	2021					2022					2022/2021
	Daimi (I)	Geçici (II)	Kamu (I)	Özel (II)	Toplam (I+II)	Daimi (I)	Geçici (II)	Kamu (I)	Özel (II)	Toplam (I+II)	T. Değişim (%)
Adana	42.783	3.013	885	44.911	45.796	44.425	3.312	901	46.836	47.737	4,2
Adıyaman	7.569	1.334	340	8.563	8.903	7.647	1.309	376	8.580	8.956	0,6
Afyonkarahisar	12.786	1.789	845	13.730	14.575	13.151	1.878	834	14.195	15.029	3,1
Ağrı	2.630	586	298	2.918	3.216	2.848	582	314	3.116	3.430	6,7
Aksaray	7.237	1.339	259	8.317	8.576	7.434	1.416	255	8.595	8.850	3,2
Amasya	6.073	887	288	6.672	6.960	6.441	927	309	7.059	7.368	5,9
Ankara	146.472	9.703	3.102	153.073	156.175	151.272	10.243	3.185	158.330	161.515	3,4
Antalya	77.471	6.650	1.058	83.063	84.121	84.237	7.571	1.110	90.698	91.808	9,1
Ardahan	1.077	217	173	1.121	1.294	1.107	210	193	1.124	1.317	1,8
Artvin	3.739	688	304	4.123	4.427	3.863	661	310	4.214	4.524	2,2
Aydın	27.394	2.687	802	29.279	30.081	28.799	2.898	857	30.840	31.697	5,4
Balıkesir	28.961	4.236	1.008	32.189	33.197	30.213	4.400	1.057	33.556	34.613	4,3
Bartın	4.104	495	202	4.397	4.599	4.252	524	207	4.569	4.776	3,8
Batman	5.576	887	220	6.243	6.463	5.768	1.000	229	6.539	6.768	4,7
Bayburt	1.183	256	135	1.304	1.439	1.220	249	146	1.323	1.469	2,1
Bilecik	4.265	679	302	4.642	4.944	4.419	739	311	4.847	5.158	4,3
Bingöl	2.593	547	262	2.878	3.140	2.655	474	291	2.838	3.129	-0,4
Bitlis	2.712	634	320	3.026	3.346	3.091	557	321	3.327	3.648	9,0
Bolu	6.820	977	415	7.382	7.797	7.131	971	444	7.658	8.102	3,9
Burdur	5.667	765	315	6.117	6.432	5.971	822	350	6.443	6.793	5,6
Bursa	81.121	5.851	1.076	85.896	86.972	85.065	6.067	1.100	90.032	91.132	4,8
Çanakkale	14.258	1.918	638	15.538	16.176	14.845	2.080	661	16.264	16.925	4,6
Çankırı	2.638	611	291	2.958	3.249	2.689	621	310	3.000	3.310	1,9
Çorum	8.403	1.268	591	9.080	9.671	8.708	1.132	601	9.239	9.840	1,7
Denizli	26.762	2.540	630	28.672	29.302	28.357	2.594	647	30.304	30.951	5,6
Diyarbakır	17.816	1.569	723	18.662	19.385	18.458	1.526	753	19.231	19.984	3,1
Düzce	8.297	959	299	8.957	9.256	8.737	1.078	315	9.500	9.815	6,0
Edirne	9.306	1.008	474	9.840	10.314	9.591	1.004	471	10.124	10.595	2,7
Elazığ	8.023	1.485	433	9.075	9.508	8.445	1.299	444	9.300	9.744	2,5
Erzincan	3.484	728	320	3.892	4.212	3.632	657	349	3.940	4.289	1,8
Erzurum	9.465	1.354	874	9.945	10.819	9.674	1.246	929	9.991	10.920	0,9
Eskişehir	19.879	2.851	719	22.011	22.730	20.511	2.965	732	22.744	23.476	3,3
Gaziantep	35.515	2.860	592	37.783	38.375	37.654	3.001	671	39.984	40.655	5,9
Giresun	8.956	1.493	543	9.906	10.449	9.181	1.389	588	9.982	10.570	1,2
Gümüşhane	1.945	455	257	2.143	2.400	2.070	472	266	2.276	2.542	5,9
Hakkari	1.253	408	193	1.468	1.661	1.765	458	202	2.021	2.223	33,8
Hatay	24.738	2.610	592	26.756	27.348	26.281	2.341	607	28.015	28.622	4,7
İğdır	2.019	342	216	2.145	2.361	2.158	339	238	2.259	2.497	5,8
Isparta	9.004	1.178	476	9.706	10.182	9.448	1.220	489	10.179	10.668	4,8
İstanbul	556.749	25.408	5.022	577.135	582.157	584.070	27.396	5.262	606.204	611.466	5,0
İzmir	134.123	10.027	2.082	142.068	144.150	138.923	10.188	2.326	146.785	149.111	3,4

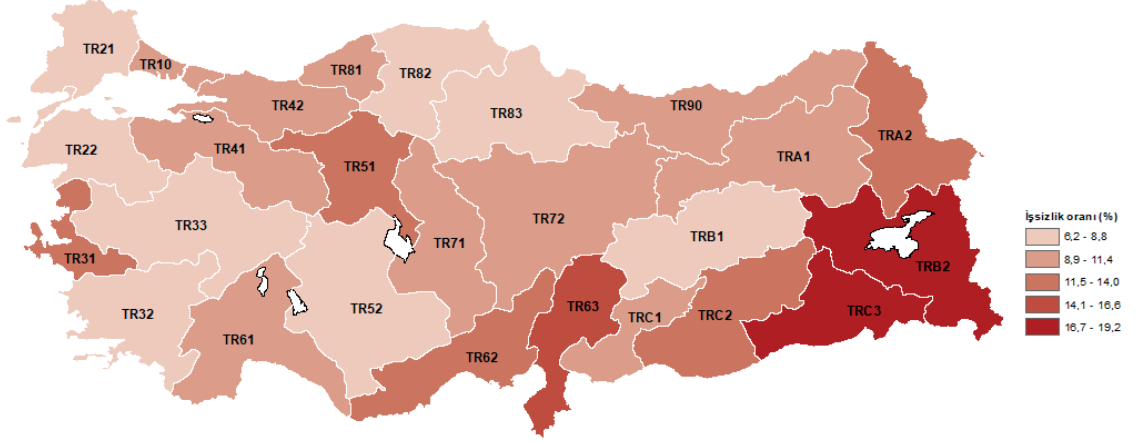
Tablo 26. 4/a Kapsamındaki İşyeri Sayıları (Devam)

İller	2021					2022					2022/2021 T. Değişim (%)
	Daimi (I)	Geçici (II)	Kamu (I)	Özel (II)	Toplam (I+II)	Daimi (I)	Geçici (II)	Kamu (I)	Özel (II)	Toplam (I+II)	
Kahramanmaraş	16.469	2.102	579	17.992	18.571	17.529	2.018	590	18.957	19.547	5,3
Karabük	4.651	544	259	4.936	5.195	4.833	583	291	5.125	5.416	4,3
Karaman	4.634	646	315	4.965	5.280	4.852	663	318	5.197	5.515	4,5
Kars	2.639	514	317	2.836	3.153	2.819	523	341	3.001	3.342	6,0
Kastamonu	7.150	1.211	636	7.725	8.361	7.353	1.187	692	7.848	8.540	2,1
Kayseri	32.945	3.458	656	35.747	36.403	34.586	3.362	719	37.229	37.948	4,2
Kırıkkale	4.313	715	278	4.750	5.028	4.415	671	297	4.789	5.086	1,2
Kırklareli	7.998	1.055	446	8.607	9.053	8.232	999	449	8.782	9.231	2,0
Kırşehir	3.524	751	214	4.061	4.275	3.573	739	230	4.082	4.312	0,9
Kilis	1.465	403	163	1.705	1.868	1.549	335	174	1.710	1.884	0,9
Kocaeli	45.863	6.403	715	51.551	52.266	48.537	6.788	793	54.532	55.325	5,9
Konya	45.772	5.110	1.153	49.729	50.882	47.984	5.524	1.246	52.262	53.508	5,2
Kütahya	9.896	1.531	506	10.921	11.427	10.154	1.544	515	11.183	11.698	2,4
Malatya	12.654	1.656	575	13.735	14.310	12.809	1.619	593	13.835	14.428	0,8
Manisa	27.145	3.054	841	29.358	30.199	28.714	3.137	939	30.912	31.851	5,5
Mardin	7.289	1.105	342	8.052	8.394	8.933	1.007	380	9.560	9.940	18,4
Mersin	38.763	3.825	801	41.787	42.588	41.115	4.087	830	44.372	45.202	6,1
Muğla	37.810	4.379	700	41.489	42.189	40.556	4.516	723	44.349	45.072	6,8
Muş	2.392	481	257	2.616	2.873	2.683	469	265	2.887	3.152	9,7
Nevşehir	6.960	919	292	7.587	7.879	7.381	972	301	8.052	8.353	6,0
Niğde	5.866	1.145	290	6.721	7.011	6.082	1.219	315	6.986	7.301	4,1
Ordu	13.811	1.492	604	14.699	15.303	14.229	1.333	653	14.909	15.562	1,7
Osmaniye	6.929	979	303	7.605	7.908	7.141	1.014	313	7.842	8.155	3,1
Rize	7.441	966	450	7.957	8.407	7.681	911	461	8.131	8.592	2,2
Sakarya	23.413	2.837	645	25.605	26.250	24.768	2.999	650	27.117	27.767	5,8
Samsun	26.389	3.273	815	28.847	29.662	27.598	3.304	868	30.034	30.902	4,2
Siirt	2.363	380	241	2.502	2.743	2.555	383	255	2.683	2.938	7,1
Sinop	3.951	681	278	4.354	4.632	4.150	701	304	4.547	4.851	4,7
Sivas	9.543	1.398	554	10.387	10.941	9.942	1.356	578	10.720	11.298	3,3
Şanlıurfa	14.568	2.734	557	16.745	17.302	17.922	2.954	597	20.279	20.876	20,7
Şırnak	3.065	527	263	3.329	3.592	3.210	556	285	3.481	3.766	4,8
Tekirdağ	24.672	2.739	560	26.851	27.411	26.279	3.312	587	29.004	29.591	8,0
Tokat	8.608	1.166	455	9.319	9.774	8.818	1.147	483	9.482	9.965	2,0
Trabzon	18.379	2.232	611	20.000	20.611	19.036	2.229	686	20.579	21.265	3,2
Tunceli	1.209	319	224	1.304	1.528	1.245	268	253	1.260	1.513	-1,0
Uşak	9.225	1.055	323	9.957	10.280	9.367	1.263	329	10.301	10.630	3,4
Van	9.867	1.248	578	10.537	11.115	10.256	1.414	638	11.032	11.670	5,0
Yalova	7.102	1.180	286	7.996	8.282	7.530	1.363	316	8.577	8.893	7,4
Yozgat	5.551	1.026	515	6.062	6.577	5.632	987	550	6.069	6.619	0,6
Zonguldak	10.734	1.277	474	11.537	12.011	11.028	1.287	525	11.790	12.315	2,5
Toplam	1.913.884	173.808	47.645	2.040.047	2.087.692	2.009.282	180.559	50.293	2.139.548	2.189.841	4,9

Kaynak: SGK.

İstihdam Oranı, İBBS 2. Düzey (2022)**Kaynak: TÜİK.****TR10** (İstanbul)**TR21** (Tekirdağ, Edirne, Kırklareli)**TR22** (Balıkesir, Çanakkale)**TR31** (İzmir)**TR32** (Aydın, Denizli, Muğla)**TR33** (Manisa, Afyonkarahisar, Kütahya, Uşak)**TR41** (Bursa, Eskişehir, Bilecik)**TR42** (Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu, Yalova)**TR51** (Ankara)**TR52** (Konya, Karaman)**TR61** (Antalya, Isparta, Burdur)**TR62** (Adana, Mersin)**TR63** (Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye)**TR71** (Kırıkkale, Aksaray, Niğde, Nevşehir, Kırşehir)**TR72** (Kayseri, Sivas, Yozgat)**TR81** (Zonguldak, Karabük, Bartın)**TR82** (Kastamonu, Çankırı, Sinop)**TR83** (Samsun, Tokat, Çorum, Amasya)**TR90** (Trabzon, Ordu, Giresun, Rize, Artvin, Gümüşhane)**TRA1** (Erzurum, Erzincan, Bayburt)**TRA2** (Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan)**TRB1** (Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli)**TRB2** (Van, Muş, Bitlis, Hakkari)**TRC1** (Gaziantep, Adıyaman, Kilis)**TRC2** (Şanlıurfa, Diyarbakır)**TRC3** (Mardin, Batman, Şırnak, Siirt)

İşsizlik Oranı, İBBS 2. Düzey (2022)

Kaynak: TÜİK.

TR10 (İstanbul)	TR71 (Kırıkkale, Aksaray, Niğde, Nevşehir, Kırşehir)
TR21 (Tekirdağ, Edirne, Kırklareli)	TR72 (Kayseri, Sivas, Yozgat)
TR22 (Balıkesir, Çanakkale)	TR81 (Zonguldak, Karabük, Bartın)
TR31 (İzmir)	TR82 (Kastamonu, Çankırı, Sinop)
TR32 (Aydın, Denizli, Muğla)	TR83 (Samsun, Tokat, Çorum, Amasya)
TR33 (Manisa, Afyonkarahisar, Kütahya, Uşak)	TR90 (Trabzon, Ordu, Giresun, Rize, Artvin, Gümüşhane)
TR41 (Bursa, Eskişehir, Bilecik)	TRA1 (Erzurum, Erzincan, Bayburt)
TR42 (Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu, Yalova)	TRA2 (Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan)
TR51 (Ankara)	TRB1 (Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli)
TR52 (Konya, Karaman)	TRB2 (Van, Muş, Bitlis, Hakkari)
TR61 (Antalya, Isparta, Burdur)	TRC1 (Gaziantep, Adıyaman, Kilis)
TR62 (Adana, Mersin)	TRC2 (Şanlıurfa, Diyarbakır)
TR63 (Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye)	TRC3 (Mardin, Batman, Şırnak, Siirt)

79. GENEL KURUL